

MÉGSEM TÖRTÉNT SEMMI

ÍRTA
SÁFÁR KATALIN

A POZSONYI TOLDY-KÖR
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA
A FRANKLIN-TÁRSULAT

FRANKLIN TÄRSULAT NYOMPA,JA

I. AMÍG A KOCSI ELŐÁLL.

Mikor a szállító emberei megjöttek, hogy a személypoggyásznak szánt bőröndöt előrevigyék a vonathoz, Judit úgy nézett utánuk, mintha egy koporsót vittek volna el a házból. Néha a leg-egyszerűbb dolgokban is szimbólumot látott; így most is tudta, hogy valami elment az életéből, íme, két ember jött, ismeretlen fuvarosok, felkapták a bőröndöt, melyben tizenkét rend fehérnemű, egy krém és egy fekete selyemruha, több más ruhadarab, cipők, harisnyák és három vas-tag, kartonfedelű füzet — leendő naplója — volt becsomagolva, és kivitték. Tulajdonképpen itt kezdődik az ő útja, amely a csodás ismeretlenbe vezet. A bőröndöt majd ő követi a déli vonathoz.

Csak azt kellett volna mondania az anyjának: «Ne tessék odaadni, nem utazom» — és megszűnt volna ez az egész lázas lüktetés, amely napok óta beteges tünetként keringett a ház ereiben . . . Utazik Judit. . . Elmegy Judit. . . Csak egy szót kellett volna szólania, és egyszeriben elmaradhatott volna ez az egész nagy vállalkozás, amelyre csupán saját szeszélye ösztökélte. Az anyja nem csodálkozott volna és senki sem csodálkozott volna, hogy az Erdődi-lány nem ment el az egyetemre, hanem végre megjött az esze és beiratkozott a tánciskolába, hogy olyan legyen, mint minden más fiatal lány.

Judit azonban nem szólt, összeharapta az ajkát és hagyta, hogy elvigyék a holmiját, amelyet most már csak Berlinben fog viszontlátni, ha egy ismeretlen szobában kicsomagolja. De átérezte a pillanat súlyát. Amíg az anyja a konyhába ment, hogy az ebéd és az útravaló után lásson, ő lekuporodott a gyermekszoba sarkában, a fehéreműs szekrény kissé kihúzott fiókjának a szélére, amelyen órák hosszat szokott volt ülni. Kedves kis zugoly volt ez, pedig nem esett rajta valami jó ülés. Olvasni is itt szeretett legjobban. Az apja egyszer rajtakapta és megdorgálta, amiért itt gunnyaszt, a hátát görbíti s a szemét rontja, jóllehet elég hely van a házban. De ő mégis ide bújt, amikor csak tehetette.

Az álmai bölcsője volt ez a hely, nagyratörő és egész életét betöltő álmaié, amelyekben a valóság szűkmarkúságáért vélte magát kárpótolni. Voltaképpen dőreség volt, hogy gyermekkorát álmokba fecsérelte: aligha szorult erre, hiszen az élet félig sem volt olyan szűkmarkú vele szemben, mint ő hitte.

Az apa szép állása, nagyszerű egyénisége számára is érvényesülést biztosított a kisváros társadalmában. Gondjai nem voltak, feltétlen jólétben élt. Egy jól megalapozott, fixfizetéses háztartás úgyszólván körülötte forgott: neki fűtöttek már kora reggel a fürdőszobában, neki szeltek és vajzták az uzsonnakenyereket, melyeket az iskolába vitt. Sőt tizenegy éves korában külön «pesztonkát» tartottak mellette, aki az iskolába vitte s onnan hazakísérte. Ez a pesztonka szégyenletes valami volt: a többi gyermeknek, aki olyan aranygombos sötétkék kabátot és Tip-Top cipőt hordott, mint ő, német kisasszonya volt, de erről náluk szó sem lehetett. Míg egész kicsi volt, mellette is tartottak troppai német lányokat, de mindig csak rövid ideig. A mama ren-

desen felmondott nekik, mert ha sétálni mentek a gyermekkel, gyakran csatlakoztak hozzájuk diákok vagy katonatisztek. Judit akkor tanulta meg, hogy egy lánynak nem illik fiúkkal járni. Csodálkozott ugyan, hogy más gyermekek fräuleinjai is kísérgettetik magukat és azért mégsem küldik el őket, de mihamar rájött, hogy náluk sok minden másképpen van, mint másoknál. Neki már gyermekkorában sok minden meg volt tiltva, amit más gyermekeknek szabad volt megtenni.

Egyedül laktak egy földszintes házban s a kapu mindig zárva volt. Nyári délutánokon a nyugodt, álmos, dombnak menő utcácskát felverte a gyermekek zsvivaja. Golyóztak, karikáztak, mezítláb szaladgáltak odakint. Pedig félig sem valami utcagyerekek voltak. Ott volt köztük az eszperesek unokája, ott voltak a várnagy kisleányai meg a számvevőék ikerfiai. Csupa «nadrágos ember» az apjuk, ők meg a porban játszanak! Persze ők még nem tudják, hogy van sarlach meg himlő, amit el lehet kapni, de bezzeg ő már négyéves korában hallott erről, és evés előtt maga rohant az anyjához, hogy mossa meg a kezét, mert «bacillusos», s meg nem evett volna egy szem cukrot, ami egyszer a földre pottyant, ha a szeme kopogott is utána.

Szülei félelme a felügyelet nélküli pajtáskodástól annyira ráragadt az egyetlen gyerekre, hogy nem is igen nélkülözte a barátkozást. Különösen mióta egyszer-másszor mégis csak összejött néhány gyermekkel. Ez pedig úgy történt, hogy vásárnaponként vagy hozzá jöttek madeiraruhás kislányok, bársony ruhás kisfiúk, vagy őt bujtatták szalagcsokros ruhába és vitték «vizitbe». Ilyen összejöveteleknek mindig az lett a vége, hogy ki-nevették. Hogyne, mikor még játszani sem tudott! Ügyetlenke volt, félszeg, szégyenlős és kényes. A többi gyermek hétköznapi módon a kertekben és

kapualjakban vagy a járdán hancúrozott, mezítláb ugrálva a krétarajzok napsütötte négyzsögeiben, neki pedig semmi gyakorlata sem volt. Elnyomott, megcsúfolt kis lelke ilyenkor fellázadt. Majd megmutatja ő, hogy van ő olyan gyerek, mint itt akármelyik. Azok malacok, mert mezítláb járnak és mindenfélebe belelépnek. A múltkor is látta, hogy az esperesek Cucisa egy rézkrajcárt szopogattott. Már ő ilyet nem tenne, mert ő már tud a bacillusokról és már azértis tud egy bö betűt írni, pedig még csak négy éves. Cucis biztosan azt sem tudja, hány éves. ő verseket is tud, azok meg csak ugrálnak ... És most színes ceruzákat kapott. . . Miért is van ő itt, mikor neki színes ceruzái vannak otthon? Inkább hazamegy. Mert ez a legjobb; egyedül lenni és elbabrálni. Akkor nincs senki, aki kinevetné. Csak egy darab papír kell, amelyre bö betűket meg más betűket lehet írni, sőt egész történeteket, sajtóságos jegyekkel, képekkel, melyeket maga talált ki. Tulajdonképpen a gyermeki rombolásvágy is dolgozott benne: milyen szemmeláthatóan gyümölcsöző munka egy szép, kockacukorfehérségű ívet lassan, gonddal befirkálni... Három éves volt, mikor első hieroglifáit megtalálta. Úgy történt ez, hogy az apja, aki akkor megyei mérnök volt, megkésétt hivatalos útjáról. Már kilenc óra volt. Judit fogalmai szerint mély éjszaka. Máskor ilyenkor ő már régen aludt a kék pamuthálós ágyban. Ma azonban várt, élénken osztozva anyja és ott időző nagynénje aggályaiban, félig meggyőződésből, félig fontoskodásból. Már előre élvezte apja meglepetését, ha majd megtudja, hogy a «gyerek» is várt rá és aggódott érte. Volt valami rendkívüli, ha mindjárt félelmetes is, a helyzetben és ez tetszett neki. Szavak, mint «Szél van odakint», — «Csak nem volt baj az országúton?», — «Éjszaka lesz nemsokára» —

titokzatos húrokon visszhangot pendítettek meg lelkében. A Szél... Az Országút... Az Éjszaka ... Ha le lehetne rajzolni őket... Talán valami óriási lény szoknyasuhogásából lobog elő a Szél... Az Országút... Süppedő homokszalag, napsütötte aranyos zsinór bársonyzöld erdők között ... A mesék vándorlegényei rójják... Képekről ismeri. Az Éjszaka... Fekete égparna, melybe a fáradt nap úgy, de úgy befúrja a fejét, hogy ki sem látszik belőle . . .

Sokáig képzelegetett így a rejtelmes szavak értelméről, míg egyszer csak kocsi zörgött s a mindenes becipelte a bundát, lábzsákot. Az ajtóban zúzmarás bajusszal megjelent az apja. Pompás hidegszag jött be vele a szélből, az éjszakából, az országról. . . Nem történt semmi különös, de útközben még más dolga is akadt, mint amire számított. Jóleső meglepetéssel hallotta, hogy a «gyermek» is várt rá. Magasra emelte Juditot és nagyot csókolt rajta. Vörhenyes szőke bajusza alaposan megszurkálta a friss gyerekarcot. Judit már az ágyacskájában feküdt, amikor atyja még egyszer odajött hozzá. Vadonatúj noteszkönyvet meg hosszú ceruzát tartott a kezében, egyik végén frissen faragott piros, másik végén kék hegygel.

— Nesze, angyalkám.

Akkor éjjel a gyermek sokáig nem tudott elaludni. Ez volt életének első éjszakája, melyben nyitott szemmel feküdt és várta a másnapot, amikor majd valami nagyszerű dolog fog kikerülni a kezei közül. Sok mindenre gondolt, mesékre, képekre, melyek valaha megnyerték tetszését s melyek bizonyára másoknak is tetszenének, ha elmondhatná vagy lerajzolhatná. Igen. Valahogy le kellene mindent rajzolni. Mert elmondva semmi sem olyan szép, mint mikor az ember behunyja a szemét és így látja a dolgokat.

Ezeket a szemhéjára vetített képeket akarta a piros és kék ceruzával lerajzolni, míg a szomszédék gyermekei fent a temetőhegyen ródlizni fognak. Jó így ... Jó, hogy őt nem viszik ródlizni és nem engedik sikálkózni. Neki noteszt meg ceruzát ad inkább az apja. Náluk jól befűtenek a gyermekszobában, ott van egy külön kis asztala, azon elbabrálhat. Az ajtók és ablakok pedig jól be vannak csukva, hogy be ne jöhessenek a rossz emberek, akik a korcsmából jönnek ki, vagy a kocikat hajtják és ismeretlen értelmű szavakkal káromkodnak ... És csend van náluk, jó meleg csend. Vendég is ritkábban jön, mint máshová. Az apja mondta, hogy ők «maguknak élő emberek».

Néha, mikor már nem kell fűteni és az anyja benaftalinozza az ő télikabátkáját, magas székecskéjében odaülhet az ablakhoz. Ilyenkor a várnagyék gyerekei felszólnak hozzá, hogy jöjjön ki ő is golyózni. Még nem tudja, hogy mi a tavasz, de annyi bizonyos, hogy van egy idő, amikor ő is szeretne a krétanégyzetekben ugrálni, ott, ahol a nap süt, ha nem is húzná le a cipőjét, mert az nem illik.

Azután eljön a nyár. Megérkezik a nagyanya, apjának az anyja, Párizsból. Idegen illatokkal, kurta-furcsa idegen holmival telik meg a ház. Egész boltot lehetne nyitni a selymekből, fali szőnyegekből, képekből és csecsebecséből, amiket magával hoz. A gyermekszoba is megtelik játékokkal, párizsi babákkal, porcellán főzőedénykéekkel, és akkor Judit megint úgy érzi, hogy ő más gyerek, mint a többi gyerek, mert neki van egy párizsi nagyanya, aki franciául beszél, piros arca és akkora copfja van, akár egy ezüst kígyó. A mások nagyanya már ráncos és nem tud semmit. Az övé zongorázik és úgy énekel, hogy majd felveti a házat. Azután ősszel megint elutazik

Párizsba; ők is becsukják az ablakokat, rá tricot-fehérműt adnak minden reggel és már négy órakor meggyújtják a lámpát. És tél van ... és meleg... és a nagyok beszélnek... de aki gyerek, az hallgat, mert nem illik beszélni, csak ha kérdezik. És amíg játszik és eszik, addig nappal van, de mikor lefektetik, éjszaka lesz. És ez mindig így van: világosság és sötétség, világosság és sötétség, amelyben nem jó felébredni, mert az ember nem tudja, hogy hol van ... És van ő, az anyja, az apja, meg más emberek is. . . Vannak a doktor bácsiék, akik előtt nagyon szégyenkezik, mert egyszer bejöttek, mikor az anyja őt éppen fürösztötte. Azóta mindig elbújik, ha jönnek, azok meg mindig kíváncsiak rá és előhívják. Már nem bánná, ha soha többet nem jönnének, pedig ezek mindig fognak jönni, mert a bácsi tegezi apát és a néni tegezi anyát. Azután itt vannak a szomszéd tanár úrék. Ezek este jönnek. Nekik nincs kislányuk vagy kisfiúk, hát neki hoznak cukrot. Nagyon szégyenli magát, hogy elveszi az ő cukrut, pedig nem is akarja, azok otthagyják neki. És néha mások is jönnek. Nénik kisbabákkal, bácsik, akikkel az apja együtt van a hivatalban, ő nincs a vendégekkel. Gyereknek a gyerek-szobában a helye. — Ezt az apja szokta mondani.

És ez a gyerekszoba, az elfüggönyözött utcai ablak, melyet szék nélkül el sem ér, meleg és lámpafény, párizsi babák, amikkel szegyei játszani, mert ő már nagy lány és nemsokára iskolába megy ... színes ceruzák ... képeskönyvek ... egy palatábla, melyre naponta koraérett bö betűket ír ... gyermekkor ... üvegházi élet, melynek a kislány és növendéklány élete méltó folytatása volt.

A bö betűt először az ábécé követte a palatáblán, majd irkák jöttek tőmondatokkal. A felmaradt irkalapokból egész külön kis füzetet lehe-

tett összekötni és abba mindenféle mondat került «szép szavak»ból, melyek rímelték is. Ezt eldugta a könyvespolca legaljára. Talán szörnyethalt volna szégyenében, ha rájöttek volna, hogy verset akart írni. Azután sokat olvasott is. Meséket ritkán, inkább lánytörténeteket, olyanokat, melyekben árvalányokról volt szó, akikkel rosszul bántak s akik azután felülkerekedtek. Szerelem is volt az ilyen könyvekben, s ezért sohasem olvasta őket hangosan. Néha elgondolta, hogy vele még nem történt semmi, amiről könyvet lehetne írni. Neki szülei vannak, ez csak természetes, nem kell dolgoznia, nem fogják rá, hogy ellopta a gazdag úrnő briliánsgyűrűjét és még sohasem húzott el nála kisebb gyermekeket robogó kocsik elől «saját élete kockáztatásával».

Már ekkor nem laktak a földszintes házban, hanem egy nagy bérház első emeletére költöztek. Az iskola szemben volt. Érte mindennap elment a pesztonka, hogy ne kelljen egyedül átjönnie a téren. A többi lány párban ment haza, értük nem jött senki. Judit titokban irigyelte őket ezekért a hazamenetelekért. Tulajdonképpen ezekben merül ki az elemistaélet minden érdekessége. Ilyenkor mindent meg lehet beszélni, ami az iskolában történt: hogy kinek lesz egyese kézímunkából, kit miért térdepeltettek ki, kivel kivételeznek és más hasonló, időszerű dolgokat.

Juditnak jó dolga volt az elemiben. Társaságra is tett szert: itt jött össze Verával, Margittal, Mucival, Ducival és Käthevel. A tanítónénit jól ismerte, mert az már azelőtt is feljárt a mamához. A mama egyszer aludttejvel kínálta meg, ami a nénikének nagyon ízlett. Barátnői ki is jelentették ezért, hogy vele is kivételeznek, mire ő sértett önérzettel utasította vissza támadásukat. Egyszer egy ilyen vitának hajbakapás lett a vége. Juditot ekkor — aludttej ide, aludttej oda — ki-

térdepeltette a tanítónéni, ellenfelei határtalan megfélemlésére és örömére. Boldogan ereszkedett térdre a sarokban: végre hát vele is történt valami. Mások ilyenkor maszatossá bőgik a képüket, ami fölötté megalázó és utálatos dolog. Különben sem bánta, hogy térdepel: legalább látják a többiek, hogy vele nem kivételeznek, hogy ő «becsületes tiszta egyes». El is fordult eddigi barátnőitől és barátságot kötött egy Lizi nevű felcicomázott kislánnyal. Ennek mondta azután el, hogy ő tulajdonképpen nem a szülei gyermeke, hanem egy távoli várkastélyban született. Még élénken emlékezett a fényre és pompára, amely ott körülvette, továbbá arra az estére is, mikor a cigányok ellopták. A párizsi holmi között, melyet nagyanyja, ki időközben meghalt, hazahozott volt, talált élénkszínű levelezőlapokat Sarah Bernhard, Carrère Xanroff, Darmières és más híres francia színésznők képeivel. Mélyen kivágott, aranyfíttértes ruhát viseltek, fantasztikus fejdíszsel.

— Ez az én tulajdonképpeni anyám — mutogatta a képeket Lizinek, aki ámulattal és megdöbbentéssel hallgatta a Judit regényes származásáról szóló történeteket. Judit azonban csakhamar kifogyott a hazugságokból, melyekkel szürke kis életét felcifrázta, és a képzelet csapongását határtalan lelkiismeretfurdalás, szégyenkezés és félelem váltotta fel. Félelme elmúlt, mikor Liziék Pesten üzletet vettek és elköltöztek, de még évek múlva, nagyobb lányka korában is arcába szökött a vér, ha eszébe jutott, hogy van valahol egy lány, aki ma már biztosan tudja, hogy milyen nagyokat hazudott neki Erdődi Judit.

Mikor Lizi elment, visszatért előbbi barátnőihez, akikkel azután együtt járt a polgári iskolába is. Judit és Käthe a Bé osztályba kerültek, Vera, Margit, Muci és Duci az Á osztályba. Az első években a

személyes ellentéteket még növelte a párhuzamos osztályok közötti villongás. Egyszer annyira elmérgesedett az osztályok harca, hogy az Á osztályosok kidobással fenyegettek minden Bé osztályost, aki be meri tenni a lábát hozzájuk. Judit hivatalos minőségben mégis bemerészkedett. Afrika térképéért ment be, de meg, mi tagadás, a kalandvágy is vitte. Hát penderítettek is rajta olyat, hogy eleredt az orra vére. Nem bánta. Megint történt vele valami: vérontás, tanári szoba, vallatás .. . Egy félóra múlva már az egész Á osztályos társadalom tudja, hogy Erdődi Judit egy hős, egy szent, sőt, ami még ritkább és hihetlenebb, egy becsületes Bé osztályos, mert a tanáriban nem vallott ellenük, hanem azt mondta, hogy maga esett el. Csak hogy az Á osztályt ne bántsák... Erre azonban a saját osztálya, amely erősen bízott abban, hogy az ő vérző orrát az Á-beliek fogják megkeserülni s amelynek ezt a reményét a nagylelkű vallomás meghiúsította, a tanári szobából visszatérő Juditot nem mint az osztály mártírját, hanem mint ámulót fogadta. A feltűzelt Juditnak megint csak eleredt az orra vére, annyira, hogy haza kellett kísérni az iskolából. A következő percben a két osztály ijedtében kibékült, délután pedig a barátnői testületileg meglátogatták, hogy bocsánatot kérjenek tőle osztályaik nevében. Judit regény hősnőktől tanult méltósággal és nagylelkűséggel jelentette ki, hogy nem haragszik, nincs is miért, miközben lassan, hatásosan hátrahajtotta a fejét, mintha csak jelezni akarná: «... de azért még mindig így kell tartanom a fejem, különben menten elered az orrom vére»; a barátnők e mozdulatra bűntudattal sütötték le a szemüket, mint a tetemre hívott gyükosok. Vera sírva is fakadt.

Hát ideje is volt kibékülni. Az osztályvillongásnál sokkal fontosabb problémák kezdtek iz-

gatni a kedélyeket. Az osztályban színes selyempapírra írt levélkék keringtek padról-padra, fontos híreket terjesztve az illetékes körökben. «Látam tegnap Palit». Vagy: «Óra után várj meg. Mondok valami érdekeset Róla». Judit nagyon kicsinynek érezte magát, mert neki nem volt semmi közlendője.

Tízpercben rendszerint találkoztak az Á és Bé osztályos barátnők. Mucinak volt egy nagyanyjától öröklött hosszú rojtos, rózsás kendője, melyben elfértek mind az öten. Már csak öten, mert Margit kikopott közülük. Juditot bántotta a kislány kiközösítése, de azért maga is hozzájárult. Pedig eddig mégis csak Margittal volt a legjobb barátságban. Közel is laktak egymáshoz s így a legtöbbet is lehetek együtt. Margitnak mindent elmondott a versek kivételével. Ez a kislány asztaloscsalád gyermeke volt, de szorgalmával, jó svádájával felküzdötte magát az «úri gyermekek» közé. Judit volt a legjobb barátnője s most ő lett a legnagyobb ellenfele. Míg a többiek származásáért kezdték lenézni, mihelyt nagyobbacska-kák lettek, Judit erre mit sem adott. Közte és Margit között eltérő alaptermészetük emelt válaszfalat. Judit nagyon is passzív volt. Margit nagyon is aktív. Juditnak vágyai voltak, melyeket Margit az orra elől teljesített el. ő mondta el a felköszöntőt a záróvizsgán, melyet Juditnak kellett volna elmondani, ha szünidőben műkedvelő előadást rendeztek, ő ragadta magához a szerepeket, amelyekbe Judit már beleálmodta magát. Egyszer pedig, mikor osztályfelvigyázó volt, anynyira fejébe szállt a dicsőség, hogy felírta Juditot és Verát a táblára. Judit ekkor összeveszett vele és több mint három évig egymásra sem néztek. Erdődiné ellenezte ezt a haragot, ő kedvelte az élénk, fekete akinek társaságában nem kellett féltetnie Juditot. Margit példás nevelésben

részesült. Otthon csak a legszebbet láthatta maga körül, mert szülei nagyon jóra való emberek voltak. De a sok megaláztatás, melyet a kisleány az «úri gyermekektől» elszenvedett, védekezésre kényszerítette: fellépését merésszé, erőszakossá tette, modorát megkérgesítette. Ha pedig bántva érezte magát, egész eszes bőbeszédűséget vitte harcba. Szavai karmoltak, szemeket kapartak ki. Judit nem akarta bántani, s mikor észrevette, hogy nem férnek össze, inkább végérvényesen faképnél hagyta.

De a nagykendő által egyémelegített kört is elhagyta nemsokára. Itt már csak egy téma volt: a szerelem, amellyel nem tudott lépést tartani. Azzal kezdődött, hogy tánciskolába jártak. De lehet, hogy a nélkül is eljött volna... Judit is járt táncórára. Félénk kis kísérlet volt ez, hogy olyan lehessen, mint a többiek. Eddig valahogy mindig elnyomottnak érezte magát. A korcsolyában, a tornában sok kudarcot vallott. Mint valaha a bő betűhöz, úgy menekült most a verseihez. Egy-egy groteszkül ügyetlen bordásgyakorlat után, mikor Lóra néni dunnyogó hangon figyelmeztette, hogy ne harangozzon a lábaival, és a lányok kinevették, egyedül ment hazafelé. Ó, — gondolta — hiszen csak ugráljanak! ő is tud valamit. Amit a többiek nem tudnak. Persze irigykednek rá, mert az első tanuló. Ráfogták, hogy magol. Pedig neki nem kell magolnia, mert «könnyű felfogása» van. Ez utóbbit az anyjától hallotta, mikor egyszer egy vendéggel beszélt a lányáról. Valahányszor a tornában kudarcot vallott, otthon hosszan írt a naplójába. Nagy, ünnepi szavakat, mint «cél», «jövő», «győzelem». Igen, az irigység most le akarja tiporni, de a jövő majd megmutatja, hogy ő kicsoda ... Előbb azonban még egy kísérletet tett, hogy mindenképpen a többiek nyomába jusson.

Különben is meglepő megfigyelései voltak e tavasszal, melyek némileg elvonták érdeklődését könyveitől és egyéb csendes szórakozásaitól. Rájött például, hogy két hosszú, vastag hajfonata van, melyet mindenki megcsodál. Rájött továbbá, hogy van egy gimnazista, aki mindig úgy, de úgy nézi őt az utcán, hogy legjobb lenne elszaladni, ha szembejön. Pedig mindig szembejön ... Azután eljön a születésnapja májusban: már tizenhárom éves. Mikor ez reggel eszébe jut, elpityeredik, mert soknak találja, és arra gondol, hogy talán már nem is fog sokáig élni, pedig még mindig nem történt vele semmi. Hát elmegy a tánciskolába, talán majd ott.. . És megmutatja, hogy van ő olyan lány, mint Käthe vagy Muci, hiába húzogatják azok egy idő óta a szájukat. Van két copfja. Abból éppen olyan koszorút lehet tűzni, mint Erzsébet királynénak volt. Käthe egy kis kontyot hord, amilyen akármelyik szatócsnénak van. Igaz ugyan, hogy Käthe nagyon szép lány, az egész város annak tartja, míg neki ezt soha senki nem mondta még. Sőt az anyja sokszor sopánkodott is miatta: «Hol szedtem ezt a lányt? A széles szájával, kalmük szemével? Hol szedtem! ...» De Judit egyelőre éppoly kevéssé akarta hinni, hogy csúnya, mint amilyen kevéssé gondolt a szépségre. Volt két fonata és ez volt most a bőbetű, az a valami, amit mások nem vitathattak el tőle. Mert mások mindig el akartak tőle vitatni valamit. Valaha a tudását, mikor ráfogták, hogy magol, meg hogy kivételeznek vele, most pedig az egyenrangúságát.

Az iskolában ugyanis egy idő óta különös mozgalom támadt. A táncórákkal kapcsolatban a lányok az iskola falain kívül társadalmi életet kezdtek élni. Tennisjáték, házimulatságok egy táborba tömörítették azokat, akik együvé valók. ükkor tűnt ki, hogy Juditot barátnői nem te-

kintik teljesen magukhoz illőnek. Az apját ugyan a főispán személyesen szokta meghívni a megyegyűléseket követő főispáni ebédekre, az alispán mindennapos vendége házuknak, de az egyéniségének kijáró tisztelet, mely a megye uraival még nagy születési hibáját, zsidó voltát, is fedtetni látszik, családjára csak részben ruházódott át. Erdődinének a megyei gentry hangos «kezécsókolom»-mal köszön ugyan ki magánfogatából s a megyebálokra meghívót kap, de a társaságnak csak kültagja maradt, mert sem módja, sem hajlandósága nem volt magához édesíteni az uralkodó osztályt, mint ahogy ezt néhány helybeli zsidó család tette. Uzsoragarasból halmozott vagyonukkal elkápráztatták a szegényedő gentryt, váltókat írtak alá, kölcsönöket adtak, négyesfogaton jártak és pénzükért vegyes házasságokat kötöttek. Szemet hunytak, ha a becsípett szolgabíró, akivel megtiszteltetés volt tivornyázni, éjfél után «kutya zsidó»-nak nevezte őket annak a bornak a mámorában, melyért ők fizették a ceppet. Fő, hogy másnap «Szervusz Józsi»-val köszönthették az utcán. Nem bánták, ha a garnizon huszártisztjei elcsábították lányaikat, elvégre kék vér . . .

Erdődi ellenben zárkózott volt. Talán éppen ez fokozta közkedveltségét, ő ismerte az embereit és nem volt meghiúsítva a főispán pertujától. Állása, hivatala megkövetelte, hogy érintkezzen ezekkel a megyei kiskirályokkal s nem egy igaz barátira is lelt köztük, de társaséletükben nem óhajtott résztvenni. Így történt azután, hogy míg barátai gyakran keresték fel, ő takarékoskodott látogatásaival. Judit, aki naponta hallotta vendégszobájukból az alispán megnyerő bohémhangját, vagy a várnagy végnélküli hatóságait, joggal hihette, hogy ő is nyom annyit a latban, hâ a társadalmi jogok mérlegelhetők,

mint ezeknek az embereknek a lányai. Csalódott. Az asszonyok a társadalmi bíraskodásban sokkal kegyetlenebbek, mint a férfiak. A korán őszült, szellemes és gáláns Erdődít maguk is kedvelték, de az asszony meg a lány az már más. Évente egyszer-kétszer ellátogattak hozzájuk, jóllehet Erdődiné nem igyekezett ápolni az ismeretséget, és mézes-mázos «csókollak drágám»-mal igyekeztek kiengesztelni azért, hogy a múltkori névnapi ünnepségen kifelejtették őket a meghívottak sorából. Mikor az ifjúság tennisztársaságot alakított és Juditot mellőzték, először érezte bevalottan, hogy a társadalom kivetettjei közé tartozik.

Kirekesztettségének mindennél fájdalmasabban ébredt tudatára egy koratavaszi délután. Elment Mucihoz, akivel egy idő óta sülve-fölve együtt volt, mert Mucinak mindig rengeteg elbeszélője volt számára. Neki adta elő hódításait, tánciskolái és kirándulási kalandjait. Ma azonban szokatlanul ünnepélyes és szótlan volt. A mellett időnként alig tudta izgalmát és türelmetlenségét leplezni. Az anyja a szobalánnyal a szalonban tett-vett. Sürgölődésüket porcellán- és üvegedények muzsikája kísérte, előjátéka ama régi uzsonnának, mikor még befőtt képezte mindennek tetejét. . . Négy óra tájt eljött Käthe, majd Duci is beállított és még két-három kislány, akik nem is jártak egy osztályba velük. Gimnazisták is jöttek, tánciskolái ismerősök. Judit egyszerre átlátott a szitán: itt ma zsúr készült és őt nem hívták meg. Ezért volt Muci olyan zavarban . . . Ezért a sürgésforgás a másik szobában.

Vette a kabátját és hazaindult. Kalapja nem is volt, hiszen csak szemben laktak. Muci nevesen tartóztatta, látszott rajta, hogy a lelkiismerete nincs rendben. Judit azonban haza-

ment. Leült a zugolyba és fajtattá a szívét, olyan nagyon, ahogy még soha azelőtt. Miért? — kérdezte — miért nézik őt le? És miért más Duci, a kis köpcös bankigazgató lánya? Hiszen az is zsidó és még csak nem is a javából. Mert az apja pénzben babrál? És Käthe, az erdészek lánya? Az apja elitta eszét és ütötte-verte a feleségét, egy zsidó uzsorás lányát. Valóságos botrány volt..., még ő is tud róla, pedig a szülei előtte soha nem beszélnek ilyesmiről. Hát ez mind semmi? Hát Käthe nem volt zsidó, hát Duci nem az? Lehetséges, hogy valakinek így elfelejtenek valamit, amiért mást szíven ütnek? ...

Ó, hiszen ő nem bánna, hogy így van, semmit sem bánna, majd megtudják még, hogy ki ő..., csak ne lenne odaát a vendégek között Báronkay Gábor, az isteni és különös hatodgimnázista, akit Judit első szerelemmel szeret. Minden, ami azelőtt volt: semmiség ... hazugság ... Hazugság, hogy szerette Verbélyi Ákost, a csúnya, fiatal földbirtokost. Tulajdonképpen a két almásszürkéje és a pitykésdolmányú kocsisa imponált neki, de a múlt tavasszal a lányok annyit beszéltek szerelemről, hogy ki kellett már valakit találnia, akiről ő is beszélhet. Ez a Verbélyi egy időben mindennapos volt a házukban, de Judit jóformán nem is látta: neki még mindig a gyermekszobában volt a helye. Néha elhatározta, hogy megnézi magának az emberét közelről, amit igen könnyen elérhetett volna. Hallotta ugyanis, amint öt óra tájt fogata megállt az emeleti ablakuk alatt, s a csengetésre kiszaladhatott volna ajtót nyitni, de ennyi bátorsága sohasem volt. De meg valahogy nem is akart egészen a közelébe kerülni: így messziről minden szebb, érdekesebb, talán tartósabb is ... Az első, az igazi első szerelmes rajongás az

isteni és különös Báronkay Gábornak szólt, a törvényszéki elnökek átlátszó orrú, lányos szépségű fiának. Már a tánciskolából ismerte, de sohasem beszéltek, be sem mutatták neki a fiút, így hát nem is táncoltak egymással. Az isteni és különös Báronkayba eleinte végig szerelmes volt az egész tánciskolái leányhad. ő azonban csak tűrte, hogy epedjenek és szaladjanak utána, de nem viszonzta kedveskedéseiket. Biztosan tudta, hogy milyen nagyon szép. Nem is lehetett valami mulatságos fiú, mert alig beszélt. Ki is szerettek belőle valamennyien és hamarosan kárpótlást találtak: csinos felsőbb osztályosok szegődtek melléjük, akik már pompásan tudtak udvarolni. Judit ekkor kezdett Báronkay iránt érdeklődni. Most már latint tanult a gimnáziumi felvételi vizsgára és kevés ideje volt, de azért minden este elment az anyjával sétálni, aki meg nem foghatta ezt az engedékenységet. Judit azelőtt hétszámra nem járt sehová, hiába küldték ki a friss levegőre. Alá s fel jártak a korzónak nevezett dísztelen, szűk, kisvárosi utcán. A fakó, megvilágítatlan késő-alkonyat hullámzó embertömegében Báronkay Gábor csillogó, szőke fejét kereste, amelynek zavartalan látása földöntúli gyönyörűséggel töltötte volna el. De sohasem látta ezt az arcot. Még akkor sem, mikor egy délután a diák hirtelen betoppant Muciékhoz és őt ott találta. Judit szeme előtt hirtelen összefolyt ez az egész boldogságos világ, mikor bemutatották neki az isteni és különös Báronkay Gábort. Éppen zongorázott, mikor bejött, a diák kérte, hogy csak folytassa, de ő hallani sem akart erről, hiszen a fehér és fekete billentyűk összekapaszkodtak és elrohantak a szeme elől, majd amikor zavartan elfordította a fejét, ott ugráltak a falon, az ablaküvegen, a Muci arcán keresztül-kasul. Csak Báronkayra nem mert ránézni. Az

asztalnál ültek, előttük egy új társasjáték kartonlapokból készült figurái. Ő semmit sem értett a játékból. Merően nézett az asztalra és egyik hibát a másik után követte el. Egyszerre eszébe jutott, hogy talán már késő is van és az apja haragudni fog, hogy hat órán túl elmarad. Megkérdezte, van-e már hat óra, de a játék zsvijában bátor-talan és elfogódott hangja elveszett. Csak az isteni és különös Báronkay hallotta meg. Kihúzta az óráját és átnyújtotta Juditnak az asztalon keresztül. Alig merte a kezébe venni, mintha egy mázsát nyomott volna. Ijedten, görcsösen szorította a tenyerébe, hogy el ne ejtse. A kis, vékony ezüstóra hátlapjáról ütemes lökések dobantak a kezére: szíve zakatolt versenyt a kegyegéssel, mintha csak bent dobogott volna az órában ... Most boldog volt: Báronkay meghallotta őt, felfigyelt gyámoltalan hangjára a zsvijon át. Báronkay törődött vele. Ettől a belső ujjongástól egészen elfulladt. Felállt és azt mondta, hogy hazamegy. Nem bírta ki a zavarát, félt, hogy elárulja magát. Inkább a szökést választotta. Nem is köszöntötte a társaságot egyenként, csak általában, hogy ne kelljen még egyszer kezét fognia Báronkayval. Futott haza. Mene-kült az élményével, mint egy zsákmánnyal. Ide a sarokba. Ahol mindent sokkalta intenzívebben lehetett átélni még egyszer, tízszer, százszor... Azóta sem találkozott vele. Csak azon az emlé-kezetes délutánon látta egy percre futólag, mi-kor Mucitól eljött, mert észrevette, hogy kiját-szották. A lépcsőházban találkozott Báronkay-val, aki éppen felfelé tartott. Egy rövid percre megbánást érzett: milyen boldogság lett volna csak még egy félóraig maradni... De ő érzékeny volt, elfutott s otthon könnytől homályos szem-mel nézhetett át a tér túlsó oldalára, ahol Muciek lakásának egész ablaksora fényesen kivilágítva

sárgállott. Sóvár pillantásokkal, merően figyelte az ablakok mögött imbolygó árnyakat... Ez talán ő, Báronkay . . . most biztosan táncolnak . . . talán ő is táncol... És szíve jóleső lemondással fájt.

Azután ez is elmúlt. Báronkay Gábor, az isteni és különös hatodgimnázista, azzal bizonyította be, hogy ő más, mint a többi tizenhetedik évét taposó fiatalember, hogy még azon az őszen meghalt, hirtelen, kétnapi láz után, hátrahagyva Erdödi Juditnak az első igazi élményt.

Közvetlenül halottak napja előtt történt. Judit anyja, aki lánya nagy regényéről mit sem tudott, férjének délben egyéb hírek között újságot: «... és képzeld, volt Báronkaynak egy gyönyörű fia, a Gabi, szegényke ... az ma reggel meghalt. . .»

Éppen asztalt bontottak. Judit ilyenkor rendszeren elvonult zongorázni. Most is már éppen útban volt a szalon felé és még csak meg sem állt, mikor anyja szavai megütötték. Még mielőtt megengedte volna, hogy a tudatába fészkelje magát a szörnyű gondolat, menekülni akart, hogy senki se lássa, ha elborítja a könnyes keserűség. Bezárta maga után az ajtót s hogy minden gyanút eltereljen magáról, csakugyan zongorázni kezdett, de a kezei erőtlenül hullottak le a billentyűkről, melyek reszketve zöngtek egy ideig, mint vacogó fogak.

A rémület és titkolt fájdalom ismeretlen órái gyötörték. Az élet először mutatta meg igazi arcát.

Másnap délutánra volt a temetés kitűzve. Ő természetesen nem mehetett el. Milyen jogcímen is mehetett volna? A régi barátnői persze mind ott lesznek és még bögni is fognak. Este pedig kimennek a korzóra.

Juditnak aznap éppen a cipészhez kellett

mennie, mert új téli cipőt kapott, s a mester átüzent, hogy jöhet próbálni. A többi lány már mind kész cipőt hordott, csinos szabásút, magas sarkút, de őt télen még csináltatott cipőben járaták, mert az anyja azt mondta, hogy az vízállóbb és tartósabb. Sokszor fájt a szíve a «sikktelen susztercipők» miatt, de nem volt fellebbezés. Mikor most próbálni ment, nem bánt semmit. Mint a vasmarok, szívét úgy préselte a titkolt gyász . . . Ma temetik . . . Ma temetik . . .

A kis szobában, ahol a cipész dolgozott, friss bőr-, csiriz- és délről bentrekedt ételszag terjengett, az ablakok piszkosak voltak, a szoba rendetlen s a suszter körmei feketék. Juditot bántotta, hogy az ő «nagy érzését», egyre növekvő fájdalmát ebbe a csúf miliőbe kellett belevinnie. Annyi szép gondolata van tegnap óta, mint még soha, és most itt kell ülnie harisnyában egy támlátlan háromlábú széken, míg ez a szurtosképű ember babrál körülötte.

— Éppen jó, ugyebár? ... Ugyebár, éppen jó?

A mester körültapogatta a fekete sevró cipőt a lábán. Igazán jó, — gondolta Judit — sőt nem is néz ki rosszul. Egy rövidke pillanatra zavaratlan gyönyörűséggel nézett a lábára, ujjait kinyújtózta a cipőben, hogy még egyszer meggyőződjék, kényelmes-e. A következő másodpercben már bűnösnek tartotta a kielégült hiúság feltolakvó örömét, mely a friss fájdalmat beborította. Mit neki cipő! . . .

Ott ült lehajolva, félkezével a cipő szárát tartva, mikor egyszerre a rozzant, piszkos ablaküveg megremegett. Itt a közelben, a katolikus templom tornyában, meghúzták a harangot. Valahonnan temetési menet indul el. . . Szíve, mint a széltől megzörgetett ablak, remegni kezdett, amint a harangkongás nekiütődött. Látott . . . Látta a ravatalt... Látta Báronkay Gábor át-

látszó orrú arcát, lehunyt szemmel a virágok között . . . Látta a koporsót, a gyász kocsi, hallotta a sírást és ő itt, ... és ő cipőt próbál!

Érezte, mint törnek elő feltartóztatlanul könnyei. Pedig nem akart itt sírni! Egyszerre felnyafogott, korához nem illő, duzzogó énekléssel:

— Engem ez a cipő szorít —

Ráncigálni kezdte magáról és majdnem sírt már:

— Jaj, de még hogy szorít. Nekem ez nem kell! Nagyot fűjt az orrán, mert meggyűlt benne a könny. Máskor ezt se tette volna, de ez még mindig kisebb szégyen, mint a sírás.

Anyja a cipész háta mögött állott és haragos pillantással utasította rendre kényeskedéséért. Utasítást adott a mesternek, hogy javítsa meg a hibát, és elhagyták az üzletet.

Judit azt szerette volna, ha az anyja korholni kezdi, hogy szabadjára bõghessen, de Erdődiné nem szólt semmit. A harang pedig egyre zúgott. . . Gondolatban elkísérte a temetési menetet . . . Látta a papokat, az osztálytársakat. . . látta a koszorúkat és a felfelé kígyózó kocsisort a temetődomb hátán.

Hazaértek. Már az előszobában érezte, mint lesznek rajta úrrá könnyei. Sírni kezdett, s hogy anyja gyanút ne fogjon, durcásan fordult ellene. Ez volt életének első lázadása, annál is súlyosabb, vagy éppen azzal menthető, hogy nem szívből tört fel, csupán ürügyül szolgált.

— Én nem bánom, — kezdte elnyújtott nyafogással — nekem ez a cipő nem kell! A többi lánynak már rendes készenvett cipője van, csak engem járatnak suszter-bocskorban.

Hangosan, tehetetlen dühvel sírt, mert most temették Báronkay Gábort, akivel még az a cseppnyi szín is kifakult, amely eddig tarkította rosszul berendezett kislány-életét.

Az anyja azt mondta, hogy szégyelje magát, ha gimnazista létére így bőg egy cipő miatt, mire ő csak annál hevesebben fordult a meglepett szülő ellen és úgy zokogott, hogy a végén már majdnem maga is elhitte, hogy azért sír, mert a cipő szorítja a lábát s nem azért, mert szívét szorítja az első veszteség rémületes fájdalma . . .

Az útrakész Juditnak most eszébe jutott ez a jelenet. Szégyen és megbánás marcangolta. Szeretett volna kifutni az anyjához, bocsánatot kérni tőle és megmondani neki, hogy esze ágában sem volt akkor megbántani őt, csak kifogásra volt szüksége, hogy sírhasson. De mégsem ment. . . Hiszen csak nem árulhatja el, hogy ő akkor szerelmes volt! Másrészt meg el is érzékenyülne, talán sírva is fakadna és ezt nagyon szégyenlené. Dühből lehet sírni, de elérékenyülésből csak az öreg asszonyok szoktak. Inkább nem ment ki a konyhába, hanem ott maradt rossz lelkiismeretével a zugolyban.

Milyen messze voltak különben is a fájdalmak, melyek négy év előtt a lelkét feldúlták! Báronkayt eltemették, ő pedig elhatározta, hogy ha majd nagy lesz és szabad lesz egyedül járnia, fel fogja keresni a sírját. Addig is, míg virágokkal és koszorúkkal áldozhat az emlékének, versekkel áldozott. Eleinte mindent, amit megírt, olvashatatlanná pecsételtek a könnyei, később az alkotás öröme elnyomta az ihletet keltő szenvedést. Jóllehet még minden este megszámlálta, hányadik éjszakát fogja Báronkay a föld alatt tölteni, a szíve már ismét könnyű volt. Sőt, sokszor úgy gondolta, hogy szebb volt így az élménye, mint ha Báronkay élve maradt volna. Úgyis véget kellett volna vetni mindennek. Mert hát mit is akart ő ettől a Báronkaytói? ... Akik egymást szeretik, azok összeházasodnak. De ők nem szerették egy-

mást, mert csak neki tetszett az isteni és különös Báronkay. Az rá sem hederített. Azután meg, ő úgysem ment volna hozzá feleségül. Amióta annakidején Muci olyan dolgokat mondott neki a szerelemről meg a gyerekekről, hogy be kellett fognia a fülét, úgyis elment a kedve az egész borzasztó dologtól. Nem is akart soha többé szerelmes lenni. Csak az a kár, hogy akkor az ember vénlány marad, ami rettenetes dolog, mert az emberek kinevetik a vénlányokat és nem hiszik el nekik, hogy a saját akaratukból maradtak pártában, hanem azt mondják, hogy biztosan senkinek sem kellettek. Hát ez meggondolandó dolog. Hogy Muci és Duci és Margit és mind, mind a lányok férjhezmenjenek és ő megint mögöttük maradjon! És azok kinevessék! Hát ez nagyon meggondolandó dolog . . .

Ez időben már a gimnázium magántanulója volt. Az apja tanította minden este, ha hivatalából hazajött. Csak latint, görögöt, számtant és kémiát magyarázott neki, a «magoló» tárgyakat — állattant, irodalomtörténetet és történelmet — egyedül tanulta. Beosztotta magának a tananyagot, tudta, miből mennyit kell naponta elvégeznie, de sohasem lett vele készen.

Napokon át nem mozdult el otthonról. A hálószobában, a két ágy előtt járkált könyvvel a kezében. Szülei alig győzték csodálni szorgalmát és el-eldicsekedtek egyetlen gyermekük komolyságával. Pedig tulajdonképpen keserves dolog volt ez a magántanulás. Juditnak ugyan ki nem fogyott kezéből a könyv, de ha egyfolytában tanult háromnegyed órát, utána másfelet elábrándozott. Azon gondolkozott, hogyan kellene felülkerekedni. Hogyan kellene megmutatni a többieknek, hogy van ő olyan, mint ők, sőt felül is tudja múlni őket. Mindenféle fantasztikus tervet forralt agyában. Hát először is ő kitün-

tetessel fog érettségizni és kivívja Schürger tanár csodálatát. Schürger pap volt, a görög nyelv tanára, rettegett ember, aki — horribile dictu! — még a polgármester fiát is megbuktatta egyszer. Nos, ez a Schürger ki fogja jelteni az érettségi után, hogy ilyen tehetség még nem volt a nap alatt. Nagy iskolai ünnepség keretében fogják majd az érettségi eredményét kihirdetni és ott majd mindenki meghallhatja, hogy ki ő, Erdődi Judit. Majdnem mindennap végigélte ezt a jelenetet. A főigazgató (mert az igazgató már nem is volt elég) külön beszédben méltatta az ő érdemeit, tudását, hivatottságát. Látta a hallgatóság között Mucit és Ducit és a többieket, akik most lenéznek és lesajnálják őt, mert még mindig matrózzruhában jár és sehová sem viszik, holott ők már bálba járnak. Képzetele tovább csapongott. Látta magát az egyetemen, ahol százak és százak között tűnik ki, tudása előtt meghajolnak az ország legnagyobb tudósai s legfelsőbb kitüntetéssel avatják doktorrá. Ilyen doktorráavatásokról olvasott néha az újsághírek között. Hát majd az ő nevééről is olvashatnak egyszer, csakhogy az még sokkal nagyszerűbb valami lesz: ő kiváló lesz a kiválók között. És azután, ki tudja, mi minden fog majd eszébe jutni, amit majd mind papírra vet. Híressé, talán halhatatlanná is lesz. Ő akkor persze már rég nem tartózkodna itt Tócsán, hanem csakazértis a világ nagyvárosaiban ünnepeletné magát, hogy Mucinak, Käthenek meg a többi fitymálónak legyen mit olvasnia az újságban. A szüleit is magával vinné, de azért néha ellátogatna Tócsára, hogy fogadja szülővárosa hódolatát, azok hódolatát, akik most semmibe veszik.

Sétált órákon, délelőttökön, heteken, hónapokon át könyvvel a kezében a két ágy előtt és sorra koptatta a futószőnyeget. Már alig

járt az utcára. Volt ugyan egy barátnője, Vera, akivel mindig egyetértésben éltek, de ez mostanában alig volt itthon. Anyja korán meghalt, serdülő éveit valahol a szomszéd megyében töltötte a nagynénjénél s csak rövid időre szokott hazaruccanni atyja látogatására. Ilyenkor össze-összejöttek Judittal, de mihelyt elutazott, Judit ismét begubózta magát ábrándjaiba és róttá, róttá a hálószobát reggeltől lámpagyújtásig.

Ha csak felét az időnek, melyet így elfecsérelt, tanulással töltötte volna, egy év alatt többet tudott volna, mint amennyi az érettségihez szükséges, de ő nem dolgozott komolyan, csak agyát fárasztotta a képzelgéssel, úgyhogy mire valóban tanulni akart, már nem fogott az esze. «Átkozott magántanulás» — sópánkodott magában — «nincs semmi, ami rákényszerítené. Ha tudnám, hogy holnap a tanár előtt, az osztály előtt felelnem kell, nekigyürkőznék, hogy kitegyek magamért. De így csak morzsolom a napokat egyetlen délelőtt, a vizsga, miatt».

És minél kevesebb kedvvel látott reggel a munkához, annál könnyebben tévedt el a képzelete. Az U-csövek és leydeni palackok helyett babérkoszorúkra és ovációkra gondolt.

Alapjában véve pedig minden inkább volt, mint önhitt vagy nagyravágyó. Nem hitte magáról, hogy rátermett arra a jövőre, melyet álmaiban szánt magának. Nem hitte, hogy nagyon okos, de remélte, hogy sok szorgalommal nagyon művelt lehet, majdnem olyan művelt, mint Jókai, aki mindenről tudott írni. És nem is nagyravágyásból törekedett előre. Csak elégtételt kívánt. Nem bízta magát a szerencsére. Fel akarta verekedni magát. Felül akart kerekedni, minden áron felül akart kerekedni. Szűk keretek közé szorított kis lénye ezekben a legapróbb részletekig átujjongott álmokban élte ki magát. És

közben mindenén átnézett, amit a jelen nyújtott. Nem tudta, hogy bakfis, kicsattanó pirosképű, telt és sokatígérő fiatal teremtés; már a copfjával sem törődött.

Május elejétől június végéig hajnali négy óra-kor kelt fel. Ilyenkor ugyanis már annyira hátralékban volt a munkával, hogy minden akarátát összpontosítva, gőzerővel kellett dolgoznia, ha a vizsgán helyt akart állni. Az apja is korán kelő ember volt, s ez a körülmény megkönnyítette számára a hajnali tanulást. Serkentőleg hatott rá az apa elismerése és csodálata, másrészt az is jó volt, hogy figyelték s így nem kalandozhatott el képzelgéseire birodalmába. Ott ültek egymással szemben az ebédlő asztalánál a napfelkelte pazar fényében. Apa hivatalos aktáit rendezte, vagy kiterjedt levelezését intézte. Gyakran el is beszélgettek, halkán, hogy a szomszédos hálószobában alvó anyját fel ne költse. Apja kikérdezte, kiegészítette hiányos ismereteit, dicsérte, ösztökélte, bátorította. Néha, mikor már melegebb volt, az erkélyen ültek a kis asztal mellett. Juditnak kezdetben majd leragadt a szeme az álmoságtól, de a szabadban felélénkült. Lassanként megszokta a koránkelést.

Ó, ezek a csipős tavaszi hajnalok, mikor más lányok alusznak, vagy a szerelemre gondolva párnaikba fúrják fejüket! Mikor a házak leeresztett ablakredőnyeikkel, csukott kapuikkal idegenül állnak a néptelen téren. Arra jobbra még földszintes házak szorulnak egymáshoz, tetőjük mögül idekékellenek a hegyek, onnan jön az a friss, fűszeres levegő is. Ó, azok a tavaszi hajnalok gyengén rózsálló, selymes fényű felhőkkel az alvó város felett! Kis borzongató szél fésüli végig a tér fáit, egy irányba hajlítja valamennyinek koronáját, hogy csak úgy suhognak. Öt óra tájban bérkocsik dübörögnek arra: a hajnali vonathoz

szállítják azt a néhány utast, akik ilyenkor hagyják el a várost. Néha egy-egy pillantás felszáll az erkélyre, ahonnan korai pelargónia és futóka zöldje közül le virít a Judit fehérbabos piros házi ruhája. Azután megint csend van s csak negyedóra múlva hallani egy távoli vonat fájdalmas füttyentését. Túl az alacsony tetőkön aranybarna füst száll a tiszta égre. Félhatkor a Bivaly-utca felől újabb látvány jelentkezik hangos, kacskaringós kürtszóval: megy a csorda a városi legelőre. Pirostarka tehenek egymás hegyén-hátán, farkukkal csapkodva, bögve tülekednek át a téren, utánuk a kürtös városi hajtsár ballag, szegekkel kivert bőrtarisznyájával. Hat órakor előkerülnek az utcaseprők is és Judit bemenekül az emeletig gomolygó porfelhők elől. Ilyenkor már vörös és zöld karikák táncolnak szeme előtt a kinti fénytől.

Ezek a vakító tavaszi reggelek lendítik előre célja felé. Most pihent, tiszta és könnyű aggyal tanul és igazi lelkesedéssel. Nem gondol magára, a jövőjére, még a vizsgára sem: a tanulás, a tudás most öncél. Nem elégszik meg az előírt iskolakönyvek anyagával, az apja szép és értékes könyvtárában böngészik. Erdődi szinte nevetségesnek tartja, amint egy-egy vaskos kötetbe beletemetkezik. Alig látszik ki belőle, csak a vörhenyes fonatokkal borított fejbúbján táncol a reggeli nap.

És mikor eljön a vizsga napja, Judit győzelemittasan tér meg otthonába. A gimnázium retgett tanárhada nyájas elismeréssel kezeli.

«Derék lyányka» — bólogat a pofaszakállas, ősz igazgató. — «Úgy vagyon, jól vagyon, nagyon helyesen vagyon.»

S a derék «lyányka», akiben minden belénevelt komolyság ellenére jó adag gyermekes fegyelmezetlenség van, befelé remeg a visszafojtott

nevetéstől. Az apja pedig boldogan fogadja a tanári kar gratulációját és diadalmasan viszi haza «sikerült» lányát. Otthon új könyvekkel és kotákkal árasztja el, hogy kipihenje magát velük a nyári vakációban.

Így lett Judit tizenhat éves. S ekkor nagy változás köszöntött be: a gimnáziumot, mely eddig fiúintézet volt, most megnyitották a lányok előtt is. Most tehát nyilvános tanuló lett. Megszűnt a felelősségnélküli szajkózás, megszűntek az álmok haszontalanul elűtött órái. Juditnak lelkéje volt, tere volt, ahol tudását érvényesíthette. Álmai egy csekély hányada rögvest teljesülésbe ment. Alig néhány hét után a hetedik osztály elismert eminense volt, az a bizonyos feltétlen jótanuló, akit a tanár magyarázat közben megértő pillantásokkal tüntet ki s később már nem is feleltet. Akinek a padja köré latin óra előtt odagyűlnek a diákok és megfeszített figyelemmel hallgatják, mint fordítja Aeneast és Didót. Megbízható, akár csak Pythia. A dolgozatait pedig «lenézik» és osztályszerte továbbítják. Judit készséggel viseli az eminensre háruló feladatok terhét. Végre olyan körbe került, ahol nem néznek rá felülről lefelé, becsmélve, fitymálódva.

Az osztályban rajta kívül még három lány volt. Käthe, aki városszerte ünnepelt, kényeztetett szépség volt, Cicuka és Margit, régi haragosa. Käthe csak nemrég tette le a gimnáziumi felvételi vizsgát egy idegen város kéteshírű magánintézetében. Margit pedig Cicukával együtt tanult. Szlanák Cicuka, az osztályfőnök úr sok évre született., egyetlen csemetéje, rosszindulatú és a végletekig korlátolt teremtés volt. Szegény Margit, minthogy körülményei nem engedték meg, hogy költséges magánórákat vegyen, virgácsgyerekek szegődött Cicuka mellé, akit apja tanított. Szlanák, jóllehet közel harminc éve ta-

nított, maga sem tudott sokat, de azt a keveset, amit tudott, bámulatos bőbeszédűséggel, felfújva közvetítette. Margitnak kellett mindent először megértenie s ha nagynehezen kihámozta a lényegét, Szlanák magárahagyta csemetéjével, s Margit addig magyarázgatott Cicukának, míg a «docendo discimus» elvénél fogva megtanulta a kérdéses tételt, Cicuka pedig, már csak szégyenkezésből is, ráhagyta, hogy ő is érti. A két lány közt így bizonyos véd- és dacszövetség fejlődött ki. Cicu rá volt utalva Margit eszére, Margit pedig, aki tartott attól, hogy a társadalmi előítéletek itt is üldözni fogják, védelmet és pártfogást keresett a tanári barátság árnyékában, így tették le egyesült erővel a felvételi vizsgát.

Az iskolában szembetalálták magukat Erdődi Judittal, akinek minden feltétele megvolt, hogy érvényesülhessen. Margittal, akivel több mint három éve nem beszélt, a folyosón találkozott, ő maga sokat töprengett haragjuk felett. Szégyelte magát, mert Margit talán azt hiszi, hogy ő is gögből hagyta cserben, mint a többiek. Lelkiismeretfurdalása volt, ha elgondolta, hogy Margit talán úgy szenvedett miatta, mint ő annakidején egyszer-mászor Käthe vagy Muci miatt. Margitnak talán még az a kárpótlása sem volt meg, ami neki: az álmai. Margit realisabb, tetterősebb, íme, most itt van, mellette van megint. Odament hozzá és megfogta a kezét, mintha tegnap váltak volna el. «Szervusz, Margit». Egymásra mosolyogtak kicsit szégyenlősen — ez volt a kibékülés.

És ott volt Käthe is, elég felnőtt nő ahhoz, hogy a szent cél, az érettségi, érdekében le is tudjon ereszkedni. Margitot és Juditot már évek óta nem is köszöntötte, most azonban egész szeretetreméltóságát mozgósította, mert mindenáron meg akarta nyerni magának a két plebejst.

Elvégre mégis csak mellettük fog ülni s egy kis súgás, átcsempészett dolgozat sohasem árt. Judit elhatározta, hogy nemes bosszút áll Käthen: mindenben segítségére lesz, de minden barátságos közeledést vissza fog utasítani. Megmutatja, hogy nincs szüksége leereszkedő, megtisztelő bizalmaskodásaira. De sokkal jobb bolond volt, semhogy fogadalmának helyállhatott volna. Käthe ugyanis néha kiesett szerepéből és hamisítatlanul kedves volt. Kifigurázta a tanárokat, az osztálytársakat, önmagát, bevallotta, hogy nem szeret tanulni és pokolba kívánja az egész iskolát. Juditban ilyenkor mindenféle titkos hangvilla kezdett rezonálni. Hiszen benne is sok természetes elevenség volt, mely azonban a kényszeredett szorgalom és komolykodás álruhájában feshengett. De Käthe jó pofa volt és Judit néha azon kapta magát, hogy együtt bolondozik régi ellenfelével. Barátságra azonban nem léptek egymással.

Margit és Cicu viszont sülve-főve együtt voltak. Csak dolgozatíráskor húzódtak szorosabban Judit mellé. Cicu rövidlátó szemével mindegyre átsandított füzetébe, de még így sem tudta hiba nélkül leírni a feladatot s erről a hibás másolatról viszont Käthe nézett le és készített még hibásabbat. Szerencse, hogy Käthe erősen ült a nyeregben, már ami a tanári kar jóakarátát illette: a fiatalabb tanárok gyakran fordultak meg házukban, együtt tenniszeztek és korcsolyáztak a város szépével, s lehetetlen volt, hogy a konferencián cserbenhagyják.

Mire a karácsonyi vakáció elkövetkezett, Judit már népszerűsége zenitjén állott. Csak az a rosszmájú Szlanák tanár úr tört borsot az orra alá. Az osztályfőnök, aki a latin s görög nyelvet tanította, nem bírta megbocsátani Juditnak, hogy egyetlen gyermekét annyira háttérbe szorította.

Nevét sohasem hallotta dicséret nélkül emlegetni a tanári szobában. Cicukát ellenben még a legmesszebbmenő kollegialitás sem tudta feltolni az eminensek sorába. Hát ez fáj. . . Minthogy Judit nem szolgáltatott rá okot, nem fordulhatott nyíltan ellene. Néha még örülnie kellett, hogy ott van az osztályában: legalább van valaki, akinek a dolgozatait Cicuka lenézheti. De azért, amikor csak tehetette, kiszólitotta és nyakatekert latin szójátékokat adott fel neki, tréfás hangon, abban a reményben, hogy a kislány nem tud velük megbirkózni s így hiúságát megfricskázhatja:

— Judit fiam, — szokta mondani — maga okos, intelligens, nagytudású lány. Meg tudná-e fejteni e mondat igazi értelmét: «mikor mentem, libát láttam»; — nem nehéz dolog.

Judit részint apjától hallotta, részint könyvekből ismerte ez özönvíz előtti latin szójátékokat. Az osztály nagy öröme régebben meg is oldotta valamennyit. A fiúk ugyanis már rég átláttak a szitán és tudták, hogy az osztályfőnök és «Judika» között tulajdonképpen ádáz harc folyik. Harc az elsőbbségért, melyben Judit kegyetlen sebeket kapott.

Apja a kaszinóban majdnem mindennap összejött Szlanákkal, s az nem győzte dicsérni előtte lánya szorgalmát és tudását. Ám a tanári szobában egyre áskálódott ellene. Käthenek biztos értesülései voltak a «vén gazember» orvtámadásairól. Cicuka pedig egyszer elszólta magát. «Asinának» szólította Juditot, akit háta mögött már csak ezzel a névvel illetett. Megállapította róla, hogy alapjában véve katasztrofálisan buta s ha nem magolna annyit, a száját sem tudná kinyitni. Az «Asina» nevet hallatlanul szellemesnek találta és népszerűsíteni igyekezett. Judit a fiúktól értesült e kezdeményezésről, akik gyűlölték

Cicukát, atyjával együtt. Míg a rosszmájú lány apró tűszúrásokkal igyekezett kellemetlenkedni, az osztályfőnök döntő lépésre határozta el magát.

Az osztályozó konferencia előtt történt.

Sárosi, a fizika tanára, óra után kérdést intézett a tanulókhöz, nem óhajtának-e javítani tantárgyából. Ha igen, úgy hajlandó a teljes anyagot át vizsgáztatni. Mikor a következő órán megismételte a kérdést, Cicuka felpattant és kijelentette a fiatal tanárnak, hogy nem hajlandók az egész anyagból felelni, mert erre nem is számítottak. Azt hitték, hogy a tanár négy hónap alatt teljesen kiismeri tanítványait és osztályzataiban nem szorul az utolsó percben helyreigazításokra.

Erre a merészségre Sárosi elpirult. Öreg kollegájának lányával szemben nem akart érdeme szerint eljárni. Tudomásul vette az osztály határozatát, mely mellesleg mondva néhány felelőtlen elem agyából pattant ki, és szó nélkül elhagyta az osztályt. Judit rémült arccal ült a helyén.

— Szaladj utána — kötött bele Cicuka — és kérleld meg. Látom rajtad, hogy félted a tiszta jelesedet. Most biztosan rád is haragszik . . .

— Engem ne ugrass! Sárosi tudhatja, hogy nekem semmi közöm ehhez a szemtelenséghez, melyet az osztály többségének háta mögött eszeltek ki. Én ilyesmiben nem vagyok szolidáris és meg vagyok győződve, ha nem lennél az osztályfőnök lánya, Verecky is, Forbáth is, meg mind a többiek, akikben van tisztesség, kikérnék maguknak, hogy a nevükben szemtelenkedj a tanárral. Punktum!

Másnap Szlanák az egész latin órát inkvizícióval töltötte el. Először két fiú fegyelmi esetét tárgyalta.

Farizeus képpel, szemeit égnek forgatva állt fel a katedra előtt. Vézna, öregasszonyos kezét összekulcsolta mellén.

— Virág — szólította ki az első számú bűnöst.

Virág illetlen képeket mutogatott az alsóbb osztályos fiúknak. Rövidesen ki is csapták. Nagy feltűnést keltett ez a városban, mert Virág az árvaszéki elnökek fia volt. A kicsapatás okát titokban akarták tartani, de nem sikerült.

— Virág — szótagolta papos, kenetteljes hangon az osztályfőnök. — Maga holnap, konferencia előtt bejön a tanáriba.

Elhallgatott és megcsóválta a fejét, mint aki fájdalmas kötelességet teljesít. De mikor a fiú helyre akart menni, minden átmenet nélkül rá-rivallt:

— Maradjon! Stelzer! Maga is jöjjön ki!

A barna posztóruhás, csizmás, vidéki tanító-csemete kidöngött Virág mellé.

Szlanák ráförmedt:

—Stelzer! Mit csinált maga a mellékhelyiségben?! — A tisztabórti fiú elpirult és úgy fordult, hogy a lányok ne láthassák.

—Nem érti? — rikácsolta a kis öreg, savószínű szemeit rámeresztve a fiúra, miközben megismételte a kényes kérdést.

Az osztály felröhögött. Stelzer pedig, hogy a kényelmetlen helyzetnek véget vessen, egyszerűen vallott:

— Cigarettaztam, kérem.

Käthe megkönnyebbülten sóhajtott fel. A fiúk majd kiszakadtak a visszafojtott nevetéstől. Judit sírni szeretett volna, úgy szégyelte magát az öreg ember tapintatlansága miatt. Még egyre érezte, mint tolnak a vérhullámok arcába, amikor a neve felhangzott. Felállt engedelmesen, gyanútlanul várakozva. A kis ember ekkor ráordított:

— Jöjjön ide! Ide jöjjön!

Alig akart füleinek hinni. Reszkető inakkal indult ki a padból. Szlanák helyet mutatott neki a két «lator» között.

— Ki maga? — dühöngött a tanár, véreb módjára előretolt alsó ajkát ráleffentve. — Ki maga? Mi? Hogy mer az osztálytársnői becsületében gázolni? Mi? Hogy meri az eljárásukat szemtelenségnek bélyegezni? Azt hiszi, mert magolni tud, azért magának már minden meg van engedve? Maga . . . maga ... maga az osztály züllesztője! Jaj magának, ha a konferencia elé viszem a dolgot!...

Elfulladt, köhögni kezdett. Judittal megfordult a világ. Még látta Cicuka kárörvendő pilantását felélővellni, azután a «züllesztő» szóra összerándult, lábával dobbantott és rekedten, sírósan kiabálta:

— Kikérem magamnak, tanár úr, kikérem ...

Az öreg ember erre a fenyegető hangra elkékült.

— Fogja be a száját! — lihegte — még maga mer másokat tisztességre tanítani!

És helyre kergette mindhármukat.

Másnap a konferencián nagy vihar volt. Szlanák kígyót-békát kiabált az Erdődi-lányra, elbizakodottnak, elkapatottnak nevezte, de a tanári kar egyhangúan a vádlott mellett foglalt állást. Sárosi kijelentette, hogy ha Szlanák sérelmesnek találja a kifogástalan magaviseletű lány jogos önvédelmét s felháborodását, akkor ő viszont követeli a minden ok nélkül renitenskedő Szlanák Jolán példás megfenyítését. A farizeus Szlanáknak nem sok barátja volt tanártársai között. A hangulat puskaporossá vált. Szlanáknak vissza kellett vonulnia, Judit pedig szín jeles bizonyítvánnyal úszta meg a félévet.

Virágék, akiknek a fiát még azon a héten kicsapták, nem egykönnyen nyugodtak bele a szégyenbe. Bosszúból kipécézték a tanerők törvénybeütköző beosztását: Szlanáknak az előírás szerint nem lett volna szabad abban az osztályban

tanítania, melyet lánya látogatott. A hetedik osztály tehát új osztályfőnököt kapott Sárosi személyében. Az árvaszéki elnök azonban még mindig nem nyugodott. Fiától azt is tudta, mily felháborító módon szégyenítette meg az osztályfőnök az Erdődi-gyereket, s erre, valamint hasonló önkényes eljárásokra hivatkozva fegyelmi vizsgálatot akasztott Szlanák nyakába, fia kicsapattási ügyének újrafelvételével kapcsolatban. A párhuzamosan haladó vizsgálatok eredménye közmegelegedést keltett: Virágot a tanári kar elégtételére végérvényesen kicsapták, Szlanákot pedig a diákság örömeire idő előtt nyugalomba küldték.

Erdődi mit sem tudott Szlanák vétségéről, mert Judit annakidején elhallgatta a történeteket otthon. Szegy elte magát, de meg nem is volt rendben a lelkiismerete. Azok közé az egészen gyenge emberkéek közé tartozott, akik, ha büntetik őket, képesek elhinni, hogy csakugyan bűnösök, s akikkel szemben mindig az eresebbnek lesz igazza.

Ekkor nagyon kikapott otthon. Atyja szemére vetette, hogy nem volt elég önérzetes, mert nem keresett elégtételt a sérelmes jelenet után, nem volt hozzá bizalommal, hanem várt, míg egy idegen ember bossúja eszközéül használja fel.

Szomorú, szomorú napok voltak ezek, és Juditban először derengett, hogy milyen bajjal jár még ez a gyerekcipős dicsőség is; hát még a többi! ... Vájjon nem lenne jó megbújni otthon a zugolyban? ...

Pedig ekkor már határozottabb alakot öltöttek céljai is. Volt egy tanára, aki irodalomtörténetre tanította. Annak a nyomdokába törekedett. Tanárai között ez volt talán az egyetlen, akin látszott, hogy boldogítja az, amit tud.

Judit tehát elhatározta, hogy tanári pályára lép, irodalomtörténetet fog tanulni. Apja is azt

akarta, hogy bölcseész legyen, tanuljon idegen nyelveket, mindenekelőtt a németet, melynek mindenkor hasznát veheti. Minthogy jól tudta, hogy a nyelvtanulás első feltétele a közvetlen források kimerítése, úgy döntött, hogy Judit, ha már úgysis el kell hagynia a szülői házat, Berlinbe menjen. Ezt a választást még egy fontos körülmény is támogatta: Erdődinek Pesten egy magatehetetlen öreg nénjén kívül semmiféle rokonsága nem volt, Berlinben ellenben két unokabátyja is élt, s amennyire értesülve volt, elég jó körülmények között. Ezek jó tanáccsal, tettel majd csak Judit mellé állanak, ha rászorulna önállósága kezdetén.

Judit másfél évig álmodott Berlinről s az egyetemről. Közben pedig megfutotta kis gimnáziumi karrierjét. Schürger tanár — mirabile dictu! — csakugyan kijelentette, hogy ilyen diák nem fordult elő huszonnyolc éves praxisában, és rábeszélte, hogy tegyen érettségi vizsgát görögből, hiszen ez gyerekjáték az ő ismereteivel.

A fiúk néma tisztelettel néztek a kis rövidruhás lányra, aki olyan alázatosan fordította nekik óra előtt Tacitust, mintha szégyelné, hogy többet tud, mint ez a sok kamasz együttvéve. Mikor azután már teleszívták magukat bölcse-séggel, odagyültek a szép Käthe mellé, hogy udvaroljanak neki. Mert ez volt a különbség kettőjük között:

Orosz Dezső, aki papnak készült, mindig selypítve járult eléje: «Ticite, mondja ticite, hod foldítja ezt?» És elébe tartotta a latin könyvet. De ha a Käthe padja felé ment, előbb megigazította nyakkendőjét az ablaküvegben.

Judit nem sértődött meg, pedig észrevette ezt a megkülönböztetést. E két év alatt, míg a gimnázium padjában ült, nem volt nő, még annyira sem, mint azelőtt. Egyszer sem ábrándozott, egy-

szer sem rajongott, egyszer sem türelmetlenkedett . . . Várt. . . Várt, míg eljön az ideje, hogy világgá mehet. Majd akkor minden megjön. A nagy felülkerekedés, a nagy történések, a nagy kibontakozás. . .

Most hát itt ül a zugolyban és alig másfél óra választja el az indulástól. De valahogy elhagyta az öröm. Egy hét óta alig tud elaludni, úgy fél a búcsúzástól. Tegnapelőtt óta már az órákat is számlálja, melyeket még itthon tölthet. És sírhatnékja van, ha ránéz a falra, a képekre, vagy akárcsak a vizeskancsóra is. Még soha, sehol sem volt, s most egyszerre Berlinbe viszi az apja. Jaj, mi lesz, ha ott majd egyedül marad? . . . Talán nem is fog tudni elszakadni az apjától, hanem majd az utolsó percben belecsimpaszkodik és hazajön vele . . . Pedig a bőröndje már a vonatonál van és minden előkészületet megtett az útra.

Ekkor jutott eszébe, hogy iskolásévei naplóját még nem dugta el kellőképp az avatatlan szemek elől. Le fogja pecsételni és rá fogja írni: «Halálom esetén felbontatlanul elégetendő!» E szörnyű szavak annyira megijesztették és meghatották, hogy elsírta magát a jó egyedül létben.

Kis kulcsával kinyitotta a fiókot, melyben titkait tartotta és kivette belőle régi naplóját. Tizenhárom éves volt, mikor írni kezdte. Szívesen vitte volna magával e fontos irományokat, de az egyenetlen nagyságú füzetek, melyekben tervei, Báronkay iránt érzett szerelme, «szenvetései» voltak letétbe helyezve, sokkal nagyobb csomagot képeztek, mint hogy bőröndjében zavartalanul és észrevétlenül meghúzódhattak volna. Mit csinál, ha a határvizsgálatnál a finánc felszínre kotorja titkait és az apja meglátja? Inkább mindent itthon hagy.

Lapozgatni kezdett a füzetekben. Kis, iskolai

intrikák töltötték meg az első oldalakat. Majd elnyomottságának kitörései következtek. A Báronkay-regény egyes fejezeteit még átfutotta, de már itt sem érezte magát otthon. Nem érzett semmi rokonságot azzal a kis epekedő tizennégy-évesssel, aki hónapszámra róttta az esti korzót, csakhogy egy levegőt szívhasson egy hatodikos diákkal. Valósággal elszégyelte magát, mikor a napló lapjai közé ékelt papírszeleteken felfedezte a szerelmes verseket, melyeket a diák halála után írt. «Nincs bennük egy épkézláb rím» — állapította meg fitymálva Judit, aki az elmúlt négy év alatt, míg szeretni elfelejtett, a poétika szabályaival kötött beható ismeretséget. Oly messze, oly hihetetlenül messze volt tőle ez a szerelem . . . És tovább lapozott kis élete történetében. Egy vastag, irkalapokból összefűzött köteg tetején ez volt a cím: *Iskolai Napló*. Most már mohóbban lapozott. Ezt a kis hetedistát még jól ismerte: még hordta a ruháit, még örülte az örömeit, még álmolta az álmait. Ennek ő egyenes folytatása volt. Kisebb-nagyobb megszakításokkal végigolvasott néhány lapot. Az egyik oldalon ünnepi, ráérős, rajzolt betűkkel ez állott:

«Születésem napja. Ma lettem tizenhét éves. Tudom, hogy tizenhét év nagy idő, s csak ma érzem, milyen siváran szállt el felettem. Ha elolvasom a naplómat, mindenütt szürke, egyhangú napok eseménytelensége tárul elém. Itt-ott üres dicsekvés, iskolai sikerek: múló, drágán fizetett örömök. . . Úgy sejtem, nem ez az élet, nem ez a fiatalság. Nem így kellett volna elröppenni legszebb éveimnek. Ma elégedetlen vagyok. Szeretnék élni... Nem, nem akarok tökéletes lenni. Gyarló akarok lenni, mint akárki más, és boldog, mint más. Minden buta, hiú ábrándot félre akarok vetni. Majd ráérek komolykodni. Nem fogok többet hajnalban kelni. Igazuk van azoknak, akik

Asinának neveznek. Sokszor úgy érzem, hogy bűn és vétek, amit teszek ...»

Judit becsapta a naplót. Igen. Bűn és vétek, amit tett, és bűn és vétek, amit tenni akar. Mert csak áltatja magát, amikor azt hiszi, hogy odakint Berlinben az élet, a nagybetűs «Élet» vár rá, az érvényesülés, a felülkerekedés.

Alapjában véve biztos benne, hogy most is csak folytatni fogja könyvmoly életét és be kell majd érnie azzal, hogy sorra teszi kitüntetéses vizsgáit, melyek másnak félannyi fáradságába sem kerülnek. Jó lenne itthon maradni. Itt a zugolyban. A gyerekszobát lányszobának rendeznék be; milyen szép miliő lenne ez az álmaihoz! Most már Vera is itthon van, nagyon kedves és okos lány lett belőle. Margit csak jövőre megy egyetemre. Barátnői is lennének.

Jó lenne itthon maradni és nem kezdeni ki a nagyvilággal. Ki tudja, hová vezet ez az út, melyre ma indul? . . . Hiszen eddig alapjában véve minden szép volt: ez az otthon, amely télen meleg és nyáron hűvös, ez a nappali nyugalom és éjszakai biztonság. Most, hogy már nem kellene vizsgára készülnie, csak magának tanulna tovább, akkor és annyit, amennyit akar. Hiszen ha csak nyelveket és irodalmat akar tanulni, nem kell okvetlenül elmennie itthonról. Mit is csinál majd a szülei nélkül? Lesz-e olyan jóbarátja, mint az apja volt? ... Ha itthon maradhatna... Igen ám, de mi lenne belőle végtére is? Örökké akkor sem maradhatna a szüleivel. Bizonyára azt akarnák, hogy férjhez menjen. Már gyűjtöttek is neki valószínűleg egy kis hozományt. Az anyja a múltkor nagyon dicsérgette az apjának Türköt, a városi mérnököt, aki az apja mellé van beosztva. «Mit gondolsz, nem lenne jó?». . . No, de ilyen! Hogy ő Türkhöz . . . Nem is ismeri. Az apja legyintett. Judit sokkal fiatalabb, semhogy már

kiházásítására kellene gondolni. Különben is Erdődi volt az, aki lánya pályaválasztását helyeselte: a mai nehéz viszonyok között senki sem tudhatja, mikor veszi hasznát a diplomájának. Erdődiné mindenféleképpen ellenezte a tervet: minek a lányt kiadni a házból, egy csomó pénzt elkölteni, amit a hozományához lehetne tenni. Miért görbítse el a hátát a könyvek felett? Pláne a tanári pályán! Szemüveges vénlányt nevelni belőle. Prepát. Különcöt. Kékharisnyát. Úgyis hajlama van, hogy azzá legyen. Egy jó parti kell neki és kész.

Judit elképzelte, hogy mi vár rá, ha otthon marad. Fülledt nyarak, amikor elkókad a hőség-től és nem jön semmi, ami felrázza, esti séták, találkozások Käthevel, aki az érettségi óta megint alig köszön neki, végtelen megalázások, és nem jön senki, aki felemelje. Téli napok, mikor nem lehet kimozdulni és otthon nem tud mit kezdeni az idejével, és nem jön semmi, amiért érdemes felkelni. És napok tavasszal és napok ősszel, melyekért nem érdemes olyannak lenni, mint ő i vágyódónak, életkíváncsinak, titkon elevennek és mindent akarónak ...

El kell innen menni, mégis csak el kell menni. Pontot tenni az eddigi élete után és lepecsételni ezt a naplót. Megölni magában Asinát, az elnyomottat, a gyámoltalant, levetni magáról a félnépszerűségét és kibújni belőle, mint pillangó a bábból... És messzire vándorolni... Megkeresni az életet, mely eddig mindig elrejtőzött előle. Megfogni és összeölelkezni vele... És megkeresni az embereket, akik őt felismerik és megbecsülik... És fiatalnak maradni. És éretté lenni. És boldoggá lenni... Boldoggá lenni és — hazajönni... Mert mégis csak ide húz a szíve, ahol bántották és semmibe vették, ahol mindenéből kiforgatták, önbizalmából, első szerelméből, kislányélete nyugal-

mából, . . . de ahol mégis csak van egy ház, egy zugoly, ahol apa van és anya van, ahol a zongorája áll, a könyvei vannak és a művészlapjai, a régi pénzei és a szorgalom jegyei, sőt egészen eldugva szekrénye alján, párizsi babáinál is mélyebben — a versei és rajzai: ez az ő kicsiny, kívül szürke, de belül kápráztatóan színes, titkokkal teli élete. . .

És mikor egy óra múlva a kocsi előállt, Judit remegve, de látszólag vidám bátorsággal csókolta meg az anyját. Apja vele ment, tőle nem kellett búcsúznia. Hanem mikor a macska felugrott a karosszékre s onnan nézett rá tágranyílt, csodálkozó szemmel, Juditból kitört a sírás: «Ó, Mici! Vigyázzanak Micire, míg visszajövök». Könnyei felszabadulva ömlöttek még akkor is, mikor a kapun kilépett. Mintha szörnyű igazságtalanság érte volna, úgy zokogott, hogy el kell mennie az egyetemre. Már-már felcsuklott a hangja: «Én nem megyek», de ekkor meglátta Mucit és Käthet, a déli korzóról hazamenet. Félt, hogy sírni látják. Lenyelte könnyeit és beült a kocsiba. Anyja az ablakból integetett utána. Az apja pedig tréfásan mutatott hátra: «Jó jel!» Odanézett: a kapujuk előtt, éppen mikor a kocsi elindult, egy kéményseprő haladt el vidáman lóbálva drót-seprűjét . . .

Így indult Erdődi Judit a nagyvilágba.

II. A BÚTOROZOTT SZOBA.

Este féltízkor a vonat kirobogott a berlini Bahnhof Zoo-ról. Amint a kocsisor lassan elkanyarodott a perron végén, Erdődi feje is eltűnt egy másodosztályú fülke ablaka mögött.

Akik kikísérték, egy ideig még integettek utána, azután felhúzták a kesztyűiket és körülnéztek, együtt vannak-e mind, hogy hazaindulhassanak. Ehrenfeis Ernő, a vegyigyár igazgatója,

és bátyja, Dezső, biztosítási hivatalnok, feleségeikkel együtt kivonultak unokabátyjuk tiszteletere. Ezelőtt jóformán nem is ismerték, de két hét elég volt, hogy rokoni szeretetüket teljes mértékben kiérdemelje. Herta, Dezső bácsi szalmaszőke, piros, kerekarcú felesége valaha zenetanár nő volt Bécsben, majd egy szőnyegkereskedő felesége lett, végül pedig — kalandos özvegység után — Ehrenfelsné. Most igazi könnyeket törölgetett egy hamis velencei csipkével szegett zsebkendővel. Szívből sajnálta az új rokon távozását, aki békebeli figyelmességgel kötelezte őt le. Boriska, Ernő bácsi tűzrőlpattant, feketeszemű életépárja, szintén megkedvelte a vendéget, de már csak azért sem mutatott elérzékenyülést, mert a sógorasszonyával semmiben sem akarta magát azonosítani.

Aki semmivel sem látszott törődni, az Judit volt. Minden erejét hangjába öntötte:

— Szóval most hazamegyünk.

Előreindult, mintha ő vezetné a társaságot. A többiek hagyták egy ideig, de amint az utcára értek, figyelmeztették, hogy ne tágítson mellőlük, mert még valami baja esik a forgatagban, ő azonban fölényes mosollyal nyugtatja meg a néniket és bácsikat, akiket, még mielőtt ideje lett volna rokoni szeretetébe zárni, már is a pokolba kívánt. Minek vannak most ezek itt? Minek van most egyáltalán valaki is itt? Miért nem lehet itt most minden további nélkül levetnie magát a földre és sírni, mit: sírni! — jajveszékelní? Fájdalmánál csak dühe és félelme volt nagyobb. Dühe, hogy még csak sírnia sem szabad, és félelme, hogy mégis csak sírni fog. Az út hazáig — a Dortmunderstrassén laktak — hosszú, a Joachims-thalerstrasse sarkán villamosba fognak szállni s ott mindenki láthatja majd, hogy ő sír. Ha legalább egy darabon gyalog mennének és ő az

utcán szipákolhatna egy kicsit. Gyorsan megmondja hát, hogy gyalog akar menni, gyorsan, amíg még bírja hanggal:

— Kedves néni, ne menjünk gyalog egy darabon?

Az infláció korában a betegzebű berlini kispolgárek örömmel állnak rá minden ilyen ajánlatra. Gyalog vágnak neki az útnak. Judit elől megy, mintha senkihez sem tartozna.

Szép, piros nagyvárosi este van. Az úttest feketén csillog, a rózsaszínű ködből sajátságos, megszárt illatok legyeznek felé: autó-, parfüm és friss éjszakaszag. Egyszerre kétségbeejtően kicsinynek érzi magát. Mintha a köd testet öltene, falat képezne és neki át kellene magát fűrnia rajta. Pedig csak álmos és szomorú, azért nehezedett úgy rá az este. Néha úgy érezte, hogy valaki a kezét fogja. Mintha már nem is maga menne, hanem az apja vezetné. Az apja akármikor megfogta a kezét és átvezette az útkereszteződéseknél, mint egy kis gyereket. Vájjon az apja is el-érzékenyült-e, mikor a vonat kirobogott? Mert a búcsúzásnál higgadt és derűs volt, mint mindig.

Judit most már kedvére szipákol. De a zseb-kendőjét nem vehette elő, mert félt, hogy hátulról meglátják és neki most igazán semmi szüksége arra, hogy szóljanak hozzá, vigasztalni kezdjék, mert akkor úgy rázendít, hogy várhatják, amíg abbahagyja. A könnyek pedig alaposan csavarták az orrát. A sírást — Isten tudja miért — úgy szégyelte, hogy majd a föld alá bújt, ha másokat sírni látott. Szentimentális dolognak tartotta, a mellett olyan abszolút magánügynek, mint mondjuk a szerelmet, amiről nem is szokás beszélni. Otthon ugyan bőségesen sírt, ha az anyjától kikapott, de otthon az ember másképp öltözködik, másképpen mozog és másképpen cselekszik, mint idegenben. És otthon is mindig elbújt, ha sírt,

csak arra vigyázott, hogy anyja mégis tudomást szerezzen róla: ez sohasem tévesztett hatást. De itt idegen arcok veszik körül, akik előtt szeretne előnyös színben feltűnni. Csak nem kezdheti berlini pályafutását, önállóságának első óráját vörös orral, elcsukló hanggal, duzzadt szemmel? Lehet, hogy ha ezek nem lennének a sírás járulékai, nem is idegenkedne annyira a könnyektől. Pedig néha jaj de kellenek.

Félóra múlva Dezső bácsi, Herta és Judit villamosra szállottak. Boriskáék pedig Wilmersdorf ba tartottak földalattin.

Judit programba vette a sírást, mihelyt hazaér új lakásába. Eddig szállodában lakott az apjával, ma először fog a bútorozott szobában aludni. Dezsőékkal lakik majd egy fedél alatt. Minthogy az idegen állampolgárok nem bérelhetek önálló lakást, nekik is csak két albérleti szobájuk volt. Juditnak csak nagy nehézségek árán sikerült lakást biztosítani a mellettük lévő szobában. Háziasszonyuk, egy dúsgazdag csokoládégyáros rossz anyagi körülmények közé jutott özvegye (ugyan ki van ma Berlinben jó körülmények között?) eleinte nem akart beleegyezni néhai fogadószobájának kiadásába. De Erdődi olyan tekintélyes összeget kínált fel érte, hogy végül mégsem tudott ellenállni. Juditnak egy díványt állított be az amúgy is túlzsúfolt szobába, melyben az új lakó ma este nézett először tüzetesebben körül.

Elegáns szoba volt ez, határozottan sokkal szebb, mint az ő otthoni vendégszobájuk. De volt valami nyomasztó, valami barátságtalan a nagy fekete bútorokban s a sárga égőkkel megrakott fekete csillárban. Mintha koporsóraktárba lépett volna az ember ... A bordó bőrrel bevont testes íróasztal mögött életnagyságú bronzfej trónolt fekete márvány állványon. Kifejezésteljes szemét rászögezte Juditra. A két hatalmas vitrin közé

épített dívány csaknem mennyezetet verő fekete támlája felett végre megpihenhetett a gyászpom-pához szokott pillantás a nápolyi napfelkelte élénk, forrótonusú színein. A parkett nagy részét rózsaszín szmirnaszőnyeg borította.

Amire azonban Judit pillantása egyre visszavért, az a szoba közepén álló hatalmas, fekete állvány volt, melyen Bernstein úr életnagyságú fényképe nyugodott. A néhai háziúr cilinderét és sétabotját kezében tartotta; valósággal kilépni készült a képből s a szemközti ajtó felé tartott. Szép szál ember lehetett, meg kell adni. Vállas, egyenes tartású. Szemei minden oldalról a ránéző szemével találkoztak. Judit sokkal egészségesebb volt, mintsem félt volna, de az örökké rátapadó tekintet s az egész kényelmetlen és felesleges bvitordarab, melybe minduntalan belebotlott, zavarta. Idegenkedését leküzdve leállt bőröndje elé, háttal Bernstein úrnak és megkezdte a kicsomagolást. Ha egy-egy darabbal a szekrény felé tartott, minduntalan beleütközött Bernstein úrba. Végre is bosszantani kezdte az idegen jelenléte és ráterített egy sötét pongyolát. Ettől lett Bernstein úr csak igazán alkalmatlan vendég! Két láb, egy sétatálca, mely felett a sötét szövet mintha titkokat rejtegetne. Lekapta hát a pongyolát róla és tizennyolc évének minden egészségével szembenézett Bernsteinnel. Megbarátkozott vele és egyelőre napirendre tért a jelenléte felett.

Nyugodtan látott a csomagoláshoz. Minden darabot gondosan megforgatott. Mennyi türelemmel simította el az anyja a ruháit, mikor Tócsán a bőröndjébe tette. Hogy vigyázott a vasalás éleire! Szorongó, kérdő pillantást vetett vadonatúj holmijára: vájjon fogok-e én ebben szép napokat látni? Mi lesz? Hogy lesz? Meg fogja-e itt tudni, hogy mit akart az élettől és meg fogja-e kapni azt, amit akart? Dezső bácsiék a másik szobában már

alusznak és nem sejtik, hogy ő milyen ceremóniát végez. Készül az új életére.

Mikor már az utolsó darabot is eltette s a felszedett papírokat és zsinegeket a bőröndbe dobálta, hogy a földön ne maradjon semmi, a hazulról hozott holmival kihullott kezéből a remény is. Fáradtan ült le az íróasztal előtt, előtte a bronzfej, háta mögött Bernstein úr figyelő, éber szeme. Kis, jóleső sírdogálásba kezdett. Egyedül volt itt nagyon. Az anyját otthon tudta, az apját úton. És ez mind miatta történt. Bár már mindenén túl lenne és hazamehetne megint. Vagy tíz percig kesereghetett, mikor eszébe jutott, hogy holnap korán kell kelnie: Rieger tanácsost akarja felkeresni, Ernő bácsi ismerősét, akinek a támogatását igénybe kell vennie, ha idegen állampolgársága és fiatal kora ellenére be akar jutni az egyetemre.

Vetkezni kezdett, de ekkor megint zavarta Bernstein úr pillantása. Eloltotta a villanyt, sebtében ledobálta magáról ruháit, haját szokása ellenére át sem fésülte és bebújt a paplan alá.

«Fáradt vagyok, lefekszem» — kezdte rendes esti imádságát és még néhány pótkérést akart hozzacsatolni úton lévő apját és saját vállalkozásának sikeres kimenetelét illetőleg, de már nem volt ideje. Mielőtt az ámenhez ért volna, a szomszédos szoba faliórája az éjfél kezdte verni, de mire a tizenkettőt ütötte, Juditot a barátságtalan idegen szoba, az útrakész Bernstein úr s a dívány zengő, rossz rugói ellenére elnyomta a buzgóság . . .

*

A Magyar Olvasókör nagy dolgozótermében este hat órán túl már senki sem szorgoskodott. A Kör látogatói, jobbára ösztöndíjas fiatalemberek, történészek, nyelvészek, jogászok, nagy kulcsörgetéssel elzárták cédulakatalógusaikat, kézi-

könyveiket, kezet mostak és vacsorához készülődtek. A vacsorát egy közeli kisvendéglő «különteremnek» csúfolt szobácskájában fogyasztották el, melynek falait heti összejövetelei alkalmával egy német burschenschaft füstölte feketére. A vacsora hét órakor kezdődött. Hat és hét óra között a társaság az Olvasókör kályhája mellé húzódott és ama viták egyikét folytatta, melyek Juditot ismét és ismét a bámulat erejével nyugózták le.

Istenem, micsoda emberek voltak ezek! Milyen nevek röpködtek a levegőben, festők, költők, szobrászok, színészek, tudósok és államférfiak nevei! S micsoda kézlegyintések e nevekkel kapcsolatban! Judit egyszerre rájött, hogy akár ne is érettségizett volna. Hiszen fogalma sem volt mindarról, amiről itt beszéltek. Irodalom, művészetek, politika, filozófia! És ezek az urak annyi otthonossággal tárgyalnak, mint Tócsán a háziasszonyok a piaci árakról. Nemcsak az, amit mondanak, figyelemreméltó, hanem az is, *ahogyan* mondják. Sokszor egy szót sem szólnak, csak a homlokukat ráncolják, a felső ajkukat beharapják vagy a kezükkel tesznek egy elhárító mozdulatot, ami körülbelül ezt jelenti: «Lári-fári, ez is valami?»

A legérdekesítőbbek a nézeteltérések. Judit ilyenkor egész kicsinynek érzi magát és lélekzetét visszafojtva fülel. Hogy lehet az, hogy valaki félórát is tud érvelni egy kérdés mellett, melynek ő még lényegességét sem látja át. És honnan veszik ezek az emberek ezeket a kitűnő szavakat, amelyek mögött, Judit számára elérhetetlen mélységben, bizonyára kitűnő gondolatok is rejlenek. Űgy beszélnek, mint azok a könyvek, amelyeknek ő sohasem jutott túl az első oldalán, és úgy érvelnek, hogy az ember sohasem tudja, melyiküknek van igaza. Mindig annak az igazát érezte át, aki éppen beszélt. Hogy lehet az, hogy ezeknek az embereknek gondolataik vannak teljesen rajtuk kívül eső

kérdésekről, melyek egyáltalán nem érintik őket. És ennyi gondolatuk! Néha úgy síkra tudnak szállni egy nemzetgazdasági újításért, mintha az apjuk becsületéről lenne szó. És ahányan vannak, annyiféle felfogást csillogtatnak. Judit legtöbb bíráló értelmű gondolatát könyvekből nyerte, s még a jobbik eset volt, ha saját ötleteire ismert bennük, melyek már az ő agyában is megfordultak, csak nem talált számukra kellő kifejezésformát. Ezek pedig maguk termelik az eszméket, mint a föld a gombát, és ő éppoly kevésbé ismeri fel, hogy mi a helyes mindabból, amit állítanak, mint amilyen kevésbé tudja a gombákról, hogy melyik ehető és melyik nem.

Mert hogy nem minden megállapításuk megdönthetetlen, azt onnan tudja, hogy sokszor ketten is támadnak egy érvelőt. Óh, milyen szörnyű, hogy ő az ilyen vitákból mit sem ért! Még szerencse, hogy senki se kérdi, mintha ott sem lenne. Pedig máskor nagyon szívesen elévődnek vele ezek az urak. Ha átmennek a termen és őt ott látják könyvekkel megrakott munkaasztala mellett, mindig megállnak:

—Hogy megy a munka, Juditka? — Tudunk-e már sokat? — Vagy:

—Hamis az a két copf, úgy-e? Mivel ragasztja meg minden reggel?

Ő pedig csak nevet, elpirul, szégyell, hogy copfja van, hogy nem tud valami szellemeset válaszolni, hogy elpirul, hogy a világon van. De ilyenkor, mikor az urak maguk között vitatkoznak, ő nem számít. Ha látnák most a tócsái tanárok vagy pláne az osztálytársak! Bizonyára a markukba röhögnének. Miért is volt ő mindig egy fejhosszal a többi eminens előtt, ha ez arra sem képesíti most, hogy a száját ki merje nyitni. Mit ér, hogy kívülről tudja Achilles pajzsát s még hozzá görögül, ha most ez az egész jóvátételi kérdés és

annak égető nemzetgazdasági következményei nemcsak teljesen ismeretlenek előtte, de még untatják is.

Egy este irodalmi vita volt napirenden. Dr. Horváth kezdeményezte. Ez a Horváth doktor egy jogakadémiai katedra reményében folytatta tanulmányait Berlinben. Hosszúarcú, hosszúorrú, sápadt, szikár fiatalember volt, az első eleven Ady-rajongó, akivel Judit megismerkedett. Otthon, a tócsái iskolában nem jutottak el az újabb magyar irodalomig, a szülői házban pedig éppenséggel nem volt Adynak nagy kultusza. Ez annak a szerencsétlen ripacsnak tudható be, aki egyszer egy kultúrest keretében Ady-verseket adott elő, kiválasztván éppen azokat, melyek halatára a szelíd tócsaiak meghökkentek és felháborodtak. Erdődiné azóta, ha Ady nevét hallotta, csak ennyit mondott:

«Szajna, barna... az a fekete zongora».

Ennyi maradt meg neki Adyból. Meg egypár kitétel, amit nem ismételt el a lánya előtt. Ady nevét eltette a Zoláé és Maupassanté mellé és Judit mindezt hallgatólagosan tudomásul vette. Most néha lopva elnézte ezt a Horváth doktort, aki minden ebéd után és vacsora előtt egy-egy Ady-kötettel kezében, háttal a kályhának támaszkodva olvas. Pontosan egy félóraig szokott ott ülni elmélyült tekintettel egyazon könyv felett, mint egy bibliás vénasszony. Judit nem tudta, csodálja-e vagy nevesse.

Ma este, mikor Horváth napi Ady-porcióját befejezte, megállt a könyvespolc előtt és egy másik kötet után nyúlt. Szórakozottan felnyitotta, elolvasott belőle egy oldalt és becsapta a könyvet. A lapok hirtelen csattanására az urak felnéztek. Kis idő múlva Horváth köré gyűltek, aki most ismét kinyitotta a könyvet és fennhangon olvasni kezdett.

Az urak nagy figyelemmel hallgatták. Ott volt Füzes úr is, aki csak az imént robogott be, elmaradhatatlan kulcsosomóját csörgetve, a folyóiratok terméből. Vastag, csontkeretes szemüveget viselt, örökké sietett, hallatlanul tevékeny és elfoglalt volt. Juditnak, akit mindjárt ismerkedésük első napján kétségbeejtett humorával és atyáskodó fölényével, szörnyen imponált.

Horváth felolvasása odavonzotta lakótársát, Vácit, a kis szőke szemorvost is, aki a magyar napilapok kedvéért látogatta a kört. Váci lábujjhegyen járt, sőt, ha huzamosabb ideig álldogálnia kellett, akkor is lábujjhegyre emelkedett, lehet, hogy azért, mert így félfejjel magasabbnak látszott. Mellette Tubánszky doktor állott, volt hercegi nevelő és egyetemi tanársegéd, akit a társaság legkiapadhatatlanabb humorú szellemének ismertek el. Egyébként a jogtudományokkal foglalkozott. Azután ott volt Acsády úr, a történész is, akiről Judit csak annyit tudott, hogy szép fogai vannak. Vagy két más úrnak, akik szintén a kályha mellé húzódtak, még a nevét sem tudta, pedig már két hete reggeltől estig a Körben időzött.

Ernö bácsi révén került közéjük, aki Rieger tanácsost, a Kör megalapítóját és igazgatóját jól ismerte. A tanácsos hatalmas befolyásával jutott be Judit az egyetemre, mint nyilvános, rendes hallgató, annak ellenére, hogy az előírt kortól még egy esztendő választotta el. Rieger magyar szülők gyermeke volt, de német kultúrán nevelkedett. A berlini egyetemen habilitáltatta magát, de nem foglalt katedrát. Egyike volt azoknak, akik a magyar és német kultúra közötti közvetítést tűzték ki céljukul. Mikor magas összeköttetései, törekvésének maecenásai lehetővé tették, hogy a Kört megalapítsa, az még egész szűk keretek közt húzódott meg. Két szobából állott, melyek

egyikében a háromezer kötetes könyvtár volt összezsúfolva, másikában az igazgató rezideált és eleinte bizony vajmi kevés igazgatnivalója volt. De a Kör hamarosan fellendült, mihelyt Rieger lapja, a «Magyar-Német Havi Szemle», megindult. Jó munkaerőket gyűjtött maga köré és bámulatos gyorsasággal fejlesztette az intézményt. Mikor Judit odacseppent, már hét teremből állott s a könyvtár tizenegyezer kötetet számlált.

Rieger csupán szervező erő volt, nem vérbeli tudós. Száz keze volt, hogy kinyújtsa, száz szeme volt, hogy kinyissa, vagy ha kellett, becsukja, csakhogy elérhessen valamit. De éppen ebben a páratlan szervezőtevékenységben merült el szakmunkássága. Szertelen, ókori energiájú ember volt s ezzel a faltörő erővel modern szellemberendezkedés és ellentmondásokkal teli jellem egyesült. Ha egy cél felé tört, nem ismert megalkuvást; nem kímélte magát, de éppen ezért másokon is átgázolt. Nagy szíve volt, de önmagát is szerette. A keze alatt úgy lendült fel minden, mint mikor a titán vállán felemelkedik a földgolyó: a titán először a vállát emeli s a földgolyó csak azzal szökik a magasba. Rieger pályafutása, Rieger emelkedése biztosított emelkedést az intézménynek is, melyet vállán hordott. Mint páratlan eseményről számoltak be a lapok az alig harmincnégy éves ember tanácsossá való kinevezéséről.

Vonzó, nem mindennapi és sokrétegű egyéniségének bélyegét már külseje is magán hordta. Vállas, ruganyos, arányos termetét nagy, de nem elszabott fej koronázta. Dióbarna szemében derűsen és elevenen játszott a lélek örök fiatalsága, energiája csodálatosképpen nem nyert sem szemjátékában, sem nyugodt pillantásában kifejezést. Erről a törhetetlen akaratról keményen telt ajkai tanúskodtak, valamint pompás koponyája. Homloka magasan, kemény vonalakkal szökellt két-

oldalt dús gesztenyebarna hajába és ellensúlyozta a szemek fiús derűjét. Nem volt férfiszépség, de eredeti, férfias, impozánsságában is rokonszenves jelenség. Kifogástalanul öltözködött, inkább a világfi, mint a tudós nyert kihangsúlyozást külsejének ápoltságában, mely szigorúan őrizte a komoly társaságbeli emberhez illő kereteket, a dandyskedés legkisebb jele nélkül.

Nagy társadalmi életet élt, részint kedvtelésből, részint mert állása és érdekei megkívánták. A szívek és ajtók kitárultak előtte. A császárság napjai már régen letűntek, mikor Rieger még mindig be-beküldte névjegyét a volt császárné egy-egy udvarhölgyéhez, ami viszont nem gátolta abban, hogy a köztársasági miniszterek vacsoráin is részt vegyen. Azonban a «Magyar-Német Havi Szemle», mely fáradozásainak gyümölcse s nevének hordozója volt, nem táplálkozhatott sem azokból a halk és könnyed párbeszédéből, melyek az udvarhölgyek nehézfüggönyű szalonjaiban haltak el, sem pedig a zártkörű vacsorák dörgő tósztaiból. Itt munkaerőkre volt szükség, friss, szorgalmas, rendszeres, jól képzett munkaerőkre, s Rieger erről is gondoskodott.

Egy névjegyébe került, hogy fiatal honfitársait bejuttassa az egyetemre, ezek azután kötelességszerűen beiratkoztak a Körbe is és magukévá tették Rieger kultúrtörekvéseit. Ők voltak a munkaerők, akiket Rieger zsinóron rángatva dirigált. Hetenként egyszer összeült a munkakör és beszámolót tartott. Ilyenkor jelölte ki mindenki számára a képzettségének és képességeinek megfelelő tudományos feladatot.

Judit eredetileg idegen nyelveket akart tanulni. Rieger azonban mindjárt az első napon egy kis könyvet nyomott a kezébe. «A nyelvtudomány alapelemei». Nem tudta, hogy függ össze mindaz, amit itt olvasott, az ő tanulmányaival, de a

kezébe adták, tehát meg fogja tanulni, mint ahogy eddig mindent megtanult, ami elő volt írva. Beosztotta magának a könyvet egy hétre: huszonöt oldal jutott egy napra. Vájjon ki fogja őt ebből kikérdezni? Az egyetemi tanulmányok rendszeréről fogalma sem volt. Az előadások még nem kezdődtek meg s így minden idejét az olvasókörben töltötte. Délben villamoson hazajárt ebédelni, de 3 órakor már ismét a munkaasztala mellett ült. Este hét óránál tovább sohase mert maradni, mert a kapujukat nyolckor csukták s ő a viláért sem ment volna fel a sötét lépcsőházban egyedül.

Egész napját a huszonöt oldal töltötte ki. Közben természetesen sokszor elterelődött a figyelve. Új tagok jöttek a Körbe, ezeket bemutatták neki, a régebbiek előszeretettel kötöttek bele, ha elhaladtak az asztala mellett; megkérdezték, hogy aludt és ma hány oldalt tanult már. Este hatkor pedig befejezte a munkát és megbújt a könyvespolc mögött, mintha keresgélne, csakhogy fülelhessen az urak beszélgetéseire.

Hát ma is így volt. Horváth doktor felolvastott s az urak hallgatták. Judit az arcukat leste. Acsádyn látszott, hogy tetszik neki a költemény, de Acsády nem számít, mert neki minden könyvnyen tetszik. Judit is. A többiek szemében ő buta liba. Váci doktor mosolygott és hunyorított, mint akit legyeznek; biztosan jólestek neki a szép rímek. Tubánszky cérnanyakán előrenyújtotta vékony, markáns arcélú, szőke fejét. Valami hatásos és halálos bírálaton látszott tűnődni. Fűzes gyakorlott ügyességgel forgatta kulcsgyűrűjét, a nélkül, hogy a kulcsok zajt csaptak volna. Ajkait egymásba harapta és időnkint apró, rángó mozgásba hozta. Judit ismerte ezt a szokását, melyet akkor nyilvánított, ha valamit

helytelenített. Juditnak tetszett a vers. A szavak kielégítették szépérzékét, de csak a fülein keresztül. Nem tudta volna megmondani, mit érez, mikor hallgatja. Kíváncsi volt, mit szólnak majd az urak hozzá.

A legfürgébb Füzes volt. Röviddel az utolsó verssor után nagyot forgatott kulcsesomóján. A zörrenéssel jelezte, hogy szót kíván és csak ennyit mondott:

— Pancsolás langyos vízben, hogy csobogjon.

És még egyet fordított a kulcsokon, mint aki valamit letárgyalt és most a pontot érzékelteti.

Judit ujjongani szeretett volna. Kolosszálisnak találta a bírálatot. Ez az! Pancsolás, kellemes, simogató langyosság, csobogás, amelyről nem is tudjuk, miért esik jól a fülünknek, mikor nem mond semmit. Milyen messziről jött ez a hasonlat és milyen találó! Hogy ráismer benne a saját megállapítására! De hát ő miért nem tudta volna ezt így kifejezni? Ha rá is bukkant volna a szavakra, nem merte, nem akarta volna így kimondani azokat, ennyi lesújtó sietséggel, ennyi iróniával, két kulcsesörgés között. Hiszen azért a vers szép! Neki tetszik. Hiszen a versek azért vannak, hogy gyönyörködtessenek, hogy elfelejtkezzünk arról, ami ránsúlyosodik és megszorít. Hát nem mindegy, hogy mi feledtet el a perc örömtelenségét? A költemény, mely a gondolatok viharában született és eszmegazdagságával nyűgöz le, vagy a pancsolás langyos vízben, amelynek csobogása ideig-óráig elálmosít, elkábít.

Az urak egy ideig még törvényt ültek a szerencsétlen költemény felett. Tubánszky tele mosollyal jegyezte meg:

— Képzeljék el, uraim, hogy örülhetett a költő, mikor megtalálta az alliterációt ebben a sorban:

«körmeimmel kárörömmel csúnya gödröt ások». Derék kifejezés!

Azután felcíhelődtek. Előkerültek a nyaksálak és puhakalapok s a társaság kivonult. Judit odament a könyvállványhoz, a kályha mellé, ahol Horváth szokott üldögelni. Az új magyar költők anthológiájában kezdett lapozgatni. Az új formák meglepték, a meggazdagodott nyelv bámulatra ragadta. Csak Adyval nem merészkedett eddig ismerkedni. Ma kivette egy kötetét. Találomra fellapozott benne egy oldalt és neki akart látni, mint valami tiltott, Ínyenc csemegének, de ekkor kinyílt az ajtó. Horváth doktor jött vissza valami ottfelajtott újságért. Szempillantás múlva már távozni is akart, de ekkor meglátta Judit kezében a jól ismert könyvet. Amúgy is fölényes arcán kétkedő mosoly jelent meg, odaszólt a kislányhoz vállveregető hangon:

— Ady barátom felett tűnődik?

Még mielőtt Judit válaszolhatott volna, kivette kezéből a könyvet és belepillantott.

— Nos, tetszik? — kérdezte atyáskodón, mintha gyermektől kérdezné, hogy ízlik-e a cukor, amivel kedveskedett neki.

Judit hirtelen őszinteségi rohamában válaszolta:

— Csak most próbálok megbirkózni vele. Félek, hogy nem fogom megérteni.

Horváth elmosolyodott. Volt ebben a mosolyban minden: fölény és leereszkedés, sajnálkozás és tetszés is egyben. Szakértő pillantása végigsiklott a koszorúba font hajon, a kerek piros arcon és az egész «rendes» kislányon. Megállapította, hogy ennyi mindennapiassággal nem is lehet Adyt megérteni.

— No, figyeljen ide.

És deklamálni kezdett:

«Holdfény alatt járom az erdőt,
 Vacog fogam és fütyörészek.
 Hátam mögött jön tízöles
 Jó Csönd Herceg
 És jaj nekem, ha visszanézek.

Jaj nekem, hogyha elhallgatnék,
 Vagy felbámulnék, fel a holdra...
 Egy jajgatás, egy roppanás ...
 Jó Csönd Herceg
 Nagyot lépne és eltiporna.»

Judit figyelmesen hallgatta. Az élőszó közelebb vitte a sorok értelméhez, de még mindig elég messze volt attól, hogy élje a költeményt.

— Hiszen ez szép! — lelkesedett a végén.

Horváth csalódottan jött rá, hogy a rendes kislánynak a versike tetszett, az, hogy rímel és formája van. A megértés nem ült ki az arcára. Nem érdemes foglalkozni vele.

—Na úgy-e? — vetette oda színlelt örömmel és kellő fordulatot keresett, mellyel a meddő társalgásnak véget vethet. Szimpla kis liba ez a lány, de az is lehet, hogy táncolni jobb vele, mint társalogni. Hirtelen megkérdezte:

—Eljön holnap az akadémikusok évnnyitó báljára? Rieger és köre meghívót kapott s ez természetesen magának is szól.

—Nem megyek, — válaszolta Judit kategorikusan — mert nem szeretek táncolni.

Meg volt győződve, hogy valami nagyon tiszteletreméltót mondott. «Majom» — gondolta Horváth csúfondárosan, és csak most tűnt fel neki, mennyire nem zsánere ez a lány. Neki a szőke volt az esete, a magas, nagyvilági jelenség. Ebben itt nincsen semmi pikantéria, semmi eredetiség. Szegényke nagyon sótalan. Talán valami papkisasszony? — gondolta Horváth undorral. Atyja

theológiai tanár volt s egész familiája református papokból állott. A világfi-jogász számos, többé-kevésbé nekigömbölyödött unokatestvérére gondolt, a faluról belátogató papkisasszonyokra, akik olyan túlzott kecsességgel tartották a villát kezükben, hogy kisujjuk nyílegyenesen, mereven szökellt a levegőbe, mintha el akarna repülni. Szinte érezte a habkrém szagát, amivel ezek a teltképű lányok fehéritik a kezüket, ha társaságba mennek. Vette a kalapját és gépiesen ismételtgette:

— Kár, nagy kár. Igazán. — Azután kötelességszerűen megkérdezte: — Most még itt tetszik maradni?

Judit tulajdonképpen már tükön állt: ha nem siet haza, becsukják a kaput. De viszont, ha most mindjárt távozik, Horváth még azt találja hinni, hogy csak azért hagyta abba az olvasást, mert vele akart menni.

— Igen, még maradok.

Megejtő nyájassággal hajolt meg és sietve fordult ki az ajtón, nehogy a kislánynak eszébe jusson még valami és föltartsa.

— Akkor jó mulatást, kezécsókolom.

Judit pedig kiszámította, hogy körülbelül mennyi idő alatt érhet le a lépcsőn és mikor kanyarodik be a sarkon. Azután vad iramban magára ráncigálta a kabátját és tótágast álló kalappal lerohant a lépcsőn, miután sorra csapkodta maga után az ajtókat.

A villamosmegálló éppen a kapu előtt volt. Legnagyobb meglepetésére ott találta Horváthot, aki ma kivételesen nem ment a vendéglőbe, hanem hazaindult és a kocsijára várt nagy topogva. Judit titkos elégtételt érzett. Horváth most megláthatja, hogy ő olyan lány, aki nem akaszkodik a férfiakba. Hazudott inkább, sem hogy vele menjen. Horváthnak azonban esze-

ágában sem volt ez a megfigyelés. Egyáltalán nem foglalkozott tovább a lánnyal. Nem is igen beszéltek. Álltak ugrásrakész lábakkal és a villamosok elé kémltek. A Judité jött előbb. Nem fogott kezét Horváthtal, nem feledékenységből vagy sietségből, hanem egyszerűen azért, mert nem tudta, hogy a kézfogás kötelező valami. Beszállt a kocsiba, és Horváth e percben meglátta a rövidszoknyás «rendes kislány» bokáját és lábszárát. Úgy találta, hogy nem illetik meg a rendes kislányt. Nem is olyan rendesek. Sőt nagyon is rendkívüliek, mondhatni pikánsak. A boka törékeny, a lábszár hosszú és formás.

— Jó bokák, a fene egye meg.

A kitörés vége már annak az utolsó kalandjának szólt, melybe minap a kávéházban cseppent bele. Egy magányos nőcske asztalához telepedett le «ismeretség, esetleg muri nincs kizárva» jelszó alatt, de mikor a hölgy felállt, Horváthot majd kilelte a hideg a zongoralábak láttára. Most eszébe ötlött ez a csalódás, s miközben feltette magában, hogy többet nem köt ülő ismeretséget, felszállt a villamosába.

A kapu még nyitva volt. Judit felrohant a második emeletre és kulcsával kinyitotta az előszobaajtót. Az előszobába nyíló üvegajtók mögül sötétség gomolygott elő. Szobája kilincsére papírszelet volt erősítve, háziasszonya írásával.

«Ha bejött, zárja be kulccsal az előszobaajtót és ki ne nyissa senkinek. A házbelieknek kulcsuk van».

Juditon erőt vett féltékenysége. Berlinben mostanában napirenden voltak a lakásfeltörések. Rendszerint a házfelügyelő játszott a tettesek kezére: megfigyelte, honnan ment el este a ház nép, melyik lakásban szabad a vásár. Bernsteinné

a múltkor azt mondta, hogy mostanában, ha elmegy és nincs otthon senki, mindig rövid fohászt mond és az ég oltalmába ajánlja lakását. Bolondos vénasszony! Most is biztosan spiritiszta összejövételre ment, mint rendesen. Az az öreg szobaúr, aki egyben titkára is s a mellette lévő szobában lakik, szintén kiruccant. Minden szerda este családi vacsorára megy Charlottenburgba. Judit hallotta, mikor bejelentette magát telefonon. A szegény féllábú Steinbrück kisasszony, levitézlett operaénekesnő, jelenleg Bernsteinné takarítónője, ma túlórázik egy blúzszalonban, ahol délutánonként gombvarrónői állást tölt be. Vájjon ott is mindig a Säckingeni Trombitásból énekel-e, mint sepregetés közben itthon? Szívfacsaró és borzalmas hallgatni, mikor mülábával veri a taktust.

Máskor, ha Dezső bácsiék itthon voltak, nem tűnt fel neki a többiek távolléte. Most Bernsteinné bolondos cédulája ráijesztett egy kicsit. A tányérja mellett, asztalán, másik papírszelet feküdt Dezső bácsi üzenetével:

«A Caffé Nürnbergbe mentünk. Ha akarsz, jöjj utánunk.»

Judit tanácstalanul állott. Éhes volt, de nem bírt enni a magányos asztalka mellett. Menjen? Ne menjen? Ebben a pillanatban hallotta, hogy a házmester becsapta a kaput. Hogy botorkáljon most le a sötét lépcsőházban, hogyan keresse meg a házmestert? Hátha az fejbevágja őt a sötét kapualjban és elveszi tőle a lakáskulcsot? A fáradság lusta megadásával — maradt. Szomorúan huppant le az asztalka melletti székre és enni próbált. A tej kihűlt, a «Schrippe» kiszáradt, semmi sem ízlett, pedig Hertha néni még dél-előtről maradt hideg fánkkal is kedveskedett neki. Valami fojtogatta. A könnyei megindultak, arca az ellenőrizetlen egyedüllétben engedett a

sírás rángásainak és beletorzult. Szipákolt és nyögött, sírt, elemistán, kéjjel, haraggal, tehetetlenül.

Nem tudta, mihez kezdjen. Nem mert lefeküdni, mert akkor nem hallja, ha valaki feszegetni kezdi a zárat. Olvasni nem bírt, mert zavarta a — csend. A szomszédos szobákban, melyekben egész nap fűtöttek, megreccsantek az átmelegedett bútorok. Judit ismerte a roppanások okát, de azért csak mindig felneszelt rájuk. Erőlködve majszolta tovább vajaszsemlyéjét, csakhogy valami foglalkozása legyen, de semmi íze nem volt a friss vajnak. Itt-ott egy-egy sós könny adagot nyelt le vele.

Körülnézett, fejét törte, szeme befutotta a szobát: mihez lehet itt kezdeni? Csak hátrafordulni nem mert. Mintha kivüle még valaki lenne a fekete szalonban. Mintha a Csend maga látható alakban trónolna mögötte a feketetámlájú díványon . . . Milyen telített hallgatás üli meg a szobát. Milyen szívbénítő félelem nyűgözi le, ha beleneszel. Moccanni sem mer. Néha felhallani a Stadtbahn dübörgését a Bellevue állomás felől. Az olyan jólesik. Ha kimenne az erkélyre, leláthatna a magas töltésig, amerre a kivilágított ablakú vonatok robognak. Azután ismét ráül a csend az agyára, hogy már súlya van és hangja van. Zúgón, moraj lón hömpölyög agyán keresztül a rettenetes csendáradat. S mintha köveket dobálnának belé, úgy hull ebbe a csendbe ütemesen és tompán a szívdobogása.

Felállt és a zongorához lépett. Játszani kezdett, hogy elűzze a csendet. Minden átmenet nélkül játszott, szonátákat, operettrészleteket, magyar nótákat. Gyors egymásutánban, színezés nélkül hadarta le valamennyit, csakhogy zajt csapjon. Ha pillanatra abbahagyta, megriadt. Mintha az üvegajtó mögött hömpölygő sötétből

mindjárt előlépne valaki. Szinte vállára nehezedett a csend keze. Ekkor hirtelen feltűnt előtte Horváth doktor csúcsos állú, hosszú arca, látta fanyar száját és egyszeriben fülébe csengtek az egyetlenegyszer hallott verssorok:

«Holdfény alatt járom az erdőt,
 Vacog fogam és füttyörészek.
 Hátam mögött jön tízöles
 Jó Csönd Herceg
 És jaj nekem, ha visszanézek ...»

«Nini — ujjongta egyszerre — hiszen ez igaz! Hiszen ennek minden sorát értem! Vacog fogam és zongorázom!»

Most hát tudja, ki áll a háta mögött. Csönd herceg! De már nem fél tőle. Titoknak jött a nyitjára az ő társaságában. Megtudta, hogy mi hiányzott neki, mikor nem értette meg azt, ami a rímcsengés alatt van. Az élmény, az élmény hiányzott. Hogy értené meg a félelem szavát, mikor még sohasem félt? Hogy értené meg a szenvedély, a szenvedés szavát, mikor még sohasem találkozott igazi szenvedéllyel, igazi szenvedéssel. ő igazán nagyon egyszerű kis lélek, hiszen mindent csak önmagán keresztül ért meg.

Még mindig a zongora előtt ült. Régi szokása volt, hogy ismeretlen, sohasem hallott dallamokat vert ki> melyekhez sokszor sohasem hallott szöveg járult. Később rendszeren mindkettő, dal és szöveg, feledésbe ment. Néha pedig ismert versekhez keresett dallamot a billentyűkön. Most is a lidércnyomástól felszabadult lélek élénk teremtő erejével motozott a billentyűkön, öntudatlanul ismételve a kísérteties sorokat, melyek így zenei aláfestést nyertek. Újabb és újabb dallamrészeket dolgozott ki, összeállította, javítgatta, cserélgette őket és lassan kibontakozott ujjai alatt zenébe-

öntött magánya, balladaszerű titokzatossággal, rémtelin, mélyenzengőn.

Elhatározta, hogy ezt nem fogja elfelejteni, mint a többit. Ezért talán kár is lenne, mert ez több, mint az ujjak tétova játéka. Valami sugallta neki ezt a dalt. Talán a magáraultság. Az üvegajtók mögé préselt sötétség. A fekete bútorok hallgatása... A Csönd herceggel töltött őszi éjszaka...

*

Ezentúl gyakran köszöntöttek rá magányos esték. Dezsőik egyre gyakrabban mentek el otthonról. Néhányszor velük tartott s ilyenkor savanyúan gubbasztott kávéházi törzsasztaluknál, A férfiak legtöbbször a kártyaszobába vonultak, az asszonyok cigarettázva pletykáltak és érdekes nevű italokat fogyasztottak. Judit csak egypárat tudott megjegyezni, mint «triple sec», «Curasso». Néha az asszonyok is felmentek a kártyaszobába kibicelni. Asszonyok, férfiak, valamennyien tegeződtek. Judit utálta ezt az otromba bizalmaskodást. Náluk a polgári társaság érintkezési formái több szertartásosságot őriztek meg. Bármennyire idegenkedett tőlük, mégsem tudta leküzdeni gyöngegségét, s ha Dezsőék hívták, velük ment. Inkább itt ült a füstben, a nyugtalan ütemű jazzmuzsikában, a festettszájú nők között, mintsem otthon maradt volna. Nem akart farkasszemet nézni az üvegajtók sötétjével, nem akart belehallgatni az éjféli csendbe.

Hanem azért mégis sokat volt otthon. Ha olyankor jött haza, mikor rokonai már elmentek, megadta magát az egyedüllétnek és szobájában maradt. Tíz óráig rendszerint zongorázott; azontúl nem tehetett, mert ez csendháborítás lett volna. Leült az íróasztalához és pepecselni kezdett. Naplót és leveleket írt aprólékosan színezve, részint idő-

töltésből, részint fontoskodásból. Minden ember, akivel megismerkedett, élmény volt számára, minden vershez, melyet olvasott, reflexiókat fűzött. Ha már minden megírhatót megírt, tanács-talanul és elnehezült fejjel üldögélt, a kulcsnyikor-gásra várva, mely rokonai vagy a háziak érkezé-sét jelezte. Másnap későn kelt fel s ezt a késést egész nap nem tudta behozni.

Nem volt megelégedve önmagával, de nem is lehetett. Kitartása, szorgalma cserben hagyta, figyelmét ismét nem tudta összpontosítani. Az egyetemi tanulmányok rendszerével nem tudott megbarátkozni. Hiszen itt ismét magára maradt egy mérhetetlen nagy tananyaggal. Azt sem tudta, milyen előadásokat látogasson.

Füzes, aki első naptól kezdve hűségese tanács-adója volt, egy nap bejött a Körbe s vékony füzetet nyomott a kezébe:

— Itt van Juditka az előadások programja. Jelölje ki, melyiket akarja látogatni; én majd elviszem beiratkozni.

Egészen belezavarodott a tantárgyak sokaságába. Most jött rá, hogy ő tulajdonképpen azt sem tudja, mit akar tanulni. Nyelveket, irodal-mat ... de hát hogy ossza be az idejét? Itt van például a modern német líráról szóló előadás. Ezt okvetlenül látogatni akarja. Igen ám, de akkor lőttek a troubadurok költészetének, amelyről ugyanakkor ad elő a francia nyelv lektora. Sok hasonló körülmény járult elkedvetlenedéséhez.

Füzes végre megmagyarázta neki, hogy az ember rendszerint két szakot választ és ahhoz-mérten állítja össze tananyagát, ő a német és angol nyelvvel foglalkozott s így Judit akarat-lanul szintén odaterelődött. Füzes összeállította a tanrendjét, elvitte az első előadásokra, még mielőtt beiratkozott. A rendes-kislány nagyon csodálkozott ezen a merészségen s kétszer is meg-

kérdezte Füzest nagy aggályoskodón, hogy szabad-e neki az előadásokon résztvennie, mielőtt indexe lenne és tandíjat fizetett volna. Füzés eleinte nevetett a kislány határtalan járatlanságán, később sajnálattal és bosszúsan állapította meg magában, hogy Juditka körül nagy nevelési hibák történtek: a gyerek élhetetlen, félszeg és ügyefogyott. Furcsa kérdései vannak és még furcsább válaszai. Hogy lehet egy tizennyolc éves lány ilyen tapasztalatlan? És hogy lehet egy ilyen tapasztalatlan tizennyolc éves lányt kiküldeni a világba? Judit ösztönszerűleg megérezte rosszallását. De a helyett, hogy hálás lett volna neki, bizalmatlanná vált vele szemben. Ügy képzelte, hogy Füzés megveti és oktalan kis falusi libának tartja őt. Az első eminensnek ez kissé sok volt. Feltette magában, hogy függetleníti magát pártfogójától, saját lábára áll és kitesz magáért. A bőbetű ismét beleakasztotta horgát a kislány önérzetébe.

Különösen olyankor lázadozott az urak szellemi fölénye ellen, ha valami apró tökéletlenségen kapta rajta őket.

Egyszer például nagyon lenézte az egész tudós társaságot. Egy napon elfelejtette elhozni a kislézőtárát, mely nélkül nem dolgozhatott. A Kör nagy magyar-német szótárát nem akarta igénybe venni, mert attól tartott, hogy másnak is szükségére lehet rá, nem foglalhatja le magának. Elhatározta tehát, hogy hazamegy. Az előszobában éppen kupaktanácsot tartottak egy páran az urak közül.

— Hová, hává, Juditka? — kérdezte Füzés egy nagybácsi kényeztető, mézédés hangján, majdnem úgy, mint ahogy karonülő Juditkákat szoktak kérdezni, ha sétálni viszi őket a dadájuk, hogy karjukkal kétszer a levegőbe paskolva azt feleljék: tá-tá.

Judit azonban komolyan vette a kérdést, mint ahogy mindent komolyan vett és részletes beszámolót tartott:

— Képzelmék, milyen szörnyű baj ért! Otthon felejtettem a magyar-német szótáramat és én a nélkül nem tudok dolgozni. Az az én jobbkezem.

Horváth doktor kaján szemhunyorítással vigasztalta:

— Ha csak ez a baj! Ezen könnyen segíthetünk. Van itt elég szótár. Jobbkézről gondoskodunk. Ha kell, még balkézről is szívesen gondjaiba veszi valaki.

Horváth abban a biztos tudatban kockáztatta meg ezt az ügyetlen és burkolt célzást, hogy ennek a lánynak a «balkézzel» kapcsolatban nem lehetnek mellékgondolatai. Nincs benne semmi pikantéria.

Juditnak valóban sejtelve sem volt, hogy Horváth doktor úr, aki üres óráiban műfordítással foglalkozik, milyen «merénylettel» támadta meg a rendes-kislány jóhiszemű tapasztalatlanságát. Kotnyeles közlékenységgel vágott vissza:

— ó, köszönöm. Ne gondoskodjanak nekem balkézről. Balkéz felől van már nekem támogatóm: a Schröder doktor úr.

Az urakból most már egyértelműleg kitört a nevetés. Judit nem is tudta, milyen jó viccet mondott. Mi lelte ezeket? Hiszen ő csak arra célzott, hogy Schröder doktor úr, Rieger német titkára, minden időben szívesen kisegítette, ha valamelyik nehéz német frázisnál a szótár nem volt elegendő. Ezek meg úgy nevetnek, mintha csiklandoznák őket. Milyen szamarak, hiszen ez nem is szellemesség! Hol itt a vicc? De mert hogy annyira nevetnek, hát illet velük tartani, különben még megtudják, hogy ő nem érti ezt a dolgot. Velük nevetett tehát. Az «urak» pedig, gonosz

harminc körüli férfiak, csak annál inkább élvezték a helyzetet. Ennek a lánynak fogalma sincs, hogy sikamlós kijelentésével milyen zavarba hozta a sovány, görbehátú, szeplős kis könyvmoly Schrödert, aki meglehetősen sokat értett már magyarul és lesütött szemmel menekült az olvasóterembe.

Az elegáns Lonszky, aki csak a napokban jött a Körbe, monokliviseléstől tárgult szemével Horváthra hunyorított és úgy kacagott. Acsády doktor fogai szikráztak a jókedvtől, Horváth fél-lábra dült s egy kötet Adyval csapkodta a térdét, a gáláns gondolkozású Füzes, aki kezdetben megbotránkozott, most rengő fejfel nevetett fel a mennyezetre.

Judit csaknem önelégült lett a gondolatra, hogy így meg tudta nevetetni az urakat: még a lépcsőházban is hallotta zajos hahotajukat. Másrészt kis csalódást érzett: hát ezek ilyen buták! Ennyit nevetni ilyen semmisségen! Jobbkéz, balkéz . . . Hol itt a vicc? . . . Hogy is mondta csak? . . . Nem, . . . sehogy sem talál benne szellemességet. Balkéz, jobbkéz, . . . Semmi! . . . Az a nagyszámár Horváth pedig Adyval paskolta a lábát, a másik kezével az oldalát fogta nevéttében . . . Úgy látszik, mégsem kiváltságos emberek. Még ő is jobban megválogatja, hogy min nevet.

Még a villamosban is gondolkozott: . . . bal-kéz . . . balkéz . . . Schröder doktor úr az ő bal-keze . . . De hát hol itt a vicc?

November vége felé már egész otthonossá vált a Körben. Az urak nyájasak lettek hozzá, mert naívsága és esetlensége kimeríthetetlen szórakozási forrásnak bizonyult.

Altberg, a «gólya», megesküdtött, hogy egyszer rajtakapta Judítot, amint lexikon segítségével igyekezett a «fürt» szó értelmét megállapítani.

Az urak nevettek. Judit tiltakozott. Az urak még jobban, nevettek, Judit nekiment Altbergnek és ingerültségtől remegő hangon adta tudtára, hogy nem tűri a rágalmazásait, ő nem a «flirt»-öt kereste az f-betű alatt, hanem a «folklóréit. Altberg nem tágított. Az urak hátravetették magukat székeiken és úgy kacagtak a két első-szemeszteres elkeseredett vitáján. Judit körömszakadtáig védte magát:

—Mit gondol, olyan műveletlen vagyok, hogy még azt sem tudom, mi az: «flirt»?

—Még jobban akarta tudni! — replikázott Altberg szemtelenül.

—Ne sértessen! — pattant föl Judit, könnyekig ingerülten. — Én ilyen tisztességtelen dolgokra nem vagyok kíváncsi!

Erre már Acsády doktor arccal az asztalra borult, úgy nevetett. Csak Füzes csóválta rosszálól a fejét: ennek a lánynak hiányos a nevelése s ezek itt visszaélnék vele. Altberg egy szemtelen kiskorú, akit egyszer négyszemközt meg fog lekéztetni. Mit ugratja mindig azt a másik gyereket! Csak ketten voltak elsőévesek az egész illusztris társaságban, s a helyett, hogy összetartottak volna, állandó egyenetlenkedésükkel izgatták a kedélyeket.

Judit egyszer nagyratörő terveiről beszélt. Elmondta, hogy ő még ez évben kollokválni akar, hogy ő, ha a német és angol szakkal végez, francia szakra fog iratkozni, sőt az orosz nyelvvel is szeretne foglalkozni... Éppen hazakészülődött a Körből s a kalap már rajta volt. Ott állt a fogasokkal felszerelt faliszekrény előtt, aktatáskáját félig zavarában, félig a tervezgetés mámorában lóbázta. Valóban furán nézett ki. Sötétkék, zsinórozott matróruhát viselt, még gimnazista korából, amelynek gyerekességét még a végletekig leengedett szoknya s a «kikötős» blúz sem enyhí-

tette elég sikerrel. A fején szürke bársony kalap, hamvas mattsága alól kicsattan a beszéd hevében lángoló arca. Nem valami ízléses jelenség: a francia, bébésen lehajló kalap nem illik az angolos matrózruhához, de ez az ízléstelenség viszont illik a kislány egész nevetségesen jólnevelt és mégis oly egyénien ügyefogyott lényéhez. Az urak szerették így nézni. Azzal az érzéssel vették körül, mint az egészen kicsiny kutyákat szokás, amelyek tulajdonképpen cseppet sem szépek, csak groteszkek. És éppen az a kedves bennük, hogy olyan esetlenül dundik és olyan görbe lábakon gurulnak. Halálos komolysággal rágják a szőnyeget és fadarabokat, mindent halálos komolysággal és kiemerítő igyekezettel csinálnak, s az ember mégsem tud rájuk nézni a nélkül, hogy el ne mosolyodna ... Ilyen ez a lány itt, ha szigorlatokról beszél:

— A negyedik év végén pedig doktorálni szeretnék ...

Altberg ekkor közbevágott:

— Így? Ebben a bébékalapban?

És végignézett a rendes-kislányon tetőtől talpig.

Altberg is csak tizennyolc éves volt, de ezt csak a közvetlen környezete tudta. Nőismerősei elhitték neki, hogy huszonötéves. Szép, sápadt arcú, szikár s a lehetetlenségig elbizakodott fiú volt. Fekete haját közepén választotta el s kissé hosszúra növesztette, mint a művészek, vagy az orosz diákok. Igazán szép, hipnotizáló, fekete szemével túlsók komédiát csinált. Özvegyasszony fia volt, amolyan tehetséges és vakmerő ifjú titán, aki útiköltségén kívül vajmi kevés pénzzel, de azzal a dicséretes szándékkal érkezett Berlinbe, hogy itt el fogja magát tartani. Egyébként filológus volt, újságíró és rajzoló egyszemélyben.

Judittal első perctől hadilábon állott. A lány ösztönszerűleg idegenkedett tőle. Se szépsége, se

szemtelensége nem hatott rá. Viszont Altberg sem szívelte Juditot. «Kezdődő nő»-nek nevezte, naívságában nem hitt, raffinériát látott benne, legjobb esetben természetellenes elmaradottságot.

Altberg egyébként nagy nőbarát volt. Judit legalább is azt hitte róla, mert az egyetem környékén gyakran látta a fiút egy nagyfogú, inas, angol diáklánnyal, aki később a Kör társalgójába is be-bekopogtatott, hogy beszéljen Altberggel, vagy elhívja valahová. Az urak a nő láttára egymásra mosolyogtak, félszájjal, sandán. Ha Altberg valamelyik belső szobában volt, tisztelettel szóltak be neki: «Altberg úr, várják odakint», vagy: «Altberg úr, egy hölgy óhajt beszélni önnel». Ha pedig a fiú betette maga után a társalgó ajtaját, ismét összesandítottak a háta mögött, Judit azt hitte, hogy ez — a szerelmes párocskáknak kijáró, félig jóváhagyó, félig irigykedő mosolygás. Már hajlandó volt Altbergre több respektussal gondolni: elvégre szép tőle, hogy udvarol annak a lánynak. Mégis csak egész jó fiú lehet, hogy éppen ezt a csúnya lányt választotta ki. Az most bizonyára nagyon boldog ... És egyszerre azon vette magát észre, hogy már ő is mosolyog, — helyesléssel, tetszésnyilvánítással — ha az angol nő megjelenik. Egy alkalommal éppen ő nyitott neki ajtót. A nő az előszobában maradt, ő pedig bejött az olvasóterembe:

— Altberget keresi egy hölgy — mondta jelentős mosollyal, mint ahogy ezt az uraktól látta. Altberg nem volt bent. Az urak meglepetten, de feszélyezetlenül viszonozták a mosolyát, Füzest kivéve, aki előbb szokott szájjátékával rosszalólag nézett rá, azután sarkonfordult és kulcsörgetve bement Altbergért a folyóiratok termébe.

A pápaszemes, pedáns külsejű Füzés Juditot is az esztéta szemüvegén keresztül nézte. Ked-

vélte benne, hogy romlatlan, és hajlandó volt ezért minden más hibáját megbocsátani, még azt is, hogy annyira együgyű. Micsoda vétkes szülői elfogultság vetette ezt a gyámoltalan lánygyermeket tudományos pályára? Csak meg kell nézni, hogy vesződik a nagy kézikönyvekkel. Be akarja tanulni valamennyit, mint a leckét. S hogy unatkozik az előadásokon, melyeket nem ért. Most még az hiányzik, hogy itt el is rontsák. El tudta volna verni, mikor az imént nevetni látta Altberg vendégén .. . Buta kölyök! Nem tudja, hogy az a kamasz miért választotta ki magának ezt a kövérerszényű, sovány angol nőt, akit azután olcsó hódítási módszerével fülíg magába bolondított. Nem tudja, hogy támogatást fogad el a lánytól. Nem, ez a Juditka bizonyára nem is sejti, hogy ilyesmi is lehetséges a nap alatt, s aznap, mikor meg fogja tudni, szegényebb lesz és szomorúbb. Szegye élni fogja magát, hogy ez az a dolog, amin ő már egyszer egy tucat férfival nevetett... Fűzes nagyot csördített a kulcsain és elhatározta, hogy elvállalja az apaszerepet és szemmeltartja majd Juditot, nehogy még attól az egytől is megfosszák, ami ebben a kis tucatlényben egyedül értékes és vonzó: a határtalan, a megindító tisztaságától. Altberget pedig, ha még egyszer hányaveti lesz Judittal szemben, úgy összeszedi, hogy megemlegeti.

Fűzes megfigyelése, hogy Judit unatkozik az előadásokon, nagyon is találó volt. Mikor először hallotta Sieber professzort a hangtanról beszélni, mikor először látta pálcájával az emberi gége térképén kaparászni, csalódottan kérdezte magában: mi köze ennek Goethehez és Schillerhez? Minek hozta őt ide Fűzes? Hiszen ő nem orvostudományt akart tanulni, hanem nyelveket meg irodalmat.

S ha legalább megértené már a német nyelvű előadást! Herta nénivel már egész szépen elbeszélget otthon; kézzel, lábbal, körülírással segít magán, úgy hogy a legritkább esetben szorul a szótár segítségére. De ez az ember ott fent a katedrán csak kiáltozik, hamisítatlan berlini torokhangon. Az ember sohasem tudja, mikor mond «r»-et, mikor mond «ch»-t. Ez a sok diák pedig gyorsírással szalad a szavai után. Hát nincsen benne a könyvekben, amit mond? És igazán tudni kell majd, hogy hová megy a nyelv hegye, amikor egy l-betűt kimondunk? És hogy az angoloknál két-féle képzése van az l-nek. Hihetetlen, hogy erről egy óráig kell beszélni. «Lö», hát «lő» — és kész! Tud Ő egy lö-betűt mondani magától is, már kilenchónapos kora óta.

De azért kezdetben mégis csak eljárt az előadásokra, mert nem vette volna a lelkére, hogy «iskolát kerub. A mulasztásokat akkor vezette be, mikor akaratlanul is megszokta a virrasztást, mert rokonai s a háznép mind gyakrabban hagyták magára a barátságatlan, nagy lakásban. Ilyenkor, ha kinyitotta az előszobaajtót és látta a minden oldalról áradó sötétséget, be sem ment a lakásba, hanem ráfordította az összes kulcsokat az összes zárokra és nekivágott az estének. Elsétált a Lessingstrasseig, a villamosmegállóhoz. Ott mindig lézengtek emberek. Odaállt közéjük, mintha ő is valamelyik villanyosra várna. Közben lassan mindenki felszállt, az összes számok, melyek arra jártak, kötelességszerűen befutottak a megállóhoz, csak az övé nem jött, mert ő egyre sem várt. Mindig újabb emberek jöttek a megállóhoz, akik nem tudták, hogy már egy félórája áll itt és csak az idő múlását lesi. Tíz óra felé elnéptelenedett az utca s ő sokszor egyedül őrizte a megállót. Egyszer egy jólöltözött úr megszólította. Csak a hanglejtéséből gyanította, hogy valamit kért.

— Tessék? — fordult felé Judit szolgálatkészen, mert azt hitte, hogy a villamosjáratok iránt érdeklődik.

— Akar-e moziba jönni? — szólt az úr felszájjal, fürkésző pillantással.

Judit előbb kerekrenyílt szemmel nézett rá, mint aki nem hisz a fülének, de szempillantás múlva már megértette, miről van szó. Az csak természetes, hogy az ember magához szorítja az aktatáskáját, hátat fordít és előkelően elmegy, de már a sarkon vad futásnak ered, hogy csak úgy kopog a sarka, amint a kövezetbe vágódik.

Ez hát az aszfaltbetyár! Az első aszfaltbetyár életében! Micsoda élmény! Éjszaka! Néptelen utca! ő, Erdődi Judit, tócsái úrilány, egy berlini lámpavas alatt összekeverül egy vérbeli aszfaltbetyárral, aki megszólítja és moziba hívja. Óriási! Hogy vele mik nem történnek!-----

December elején nagy lépésre szánta rá magát: felszállt egyedül a Stadtbahnra. Ezt a közlekedési eszközt eddig csak akkor merte használni, ha rokonaival ment valahová. Valami féltelmetest látott a hosszú fekete vonatkígyókban, melyek percnként bekanyarognak az állomásra. Alig várják be, míg az emberek beszállnak s máris továbbtekeregnek. A farkuk még el sem tűnt, mikor már az utánuk következő kocsikígyó mozdonyfeje feltűnik. Éjjelente tüzesen cikáznak a magas töltéseken, vonagló mozdulattal kanyarognak a fekete háztömegek között a sötétpiros ég alatt. Judit idegenkedett a gondolattól, hogy együtt tolongjon a siető emberekkel, akik sokszor a mozgó vonatra kapaszkodnak fel. Otthon beteges óvatosságot neveltek belé s ez most bizonytalanná tette minden lépését.

Egy nap mégis rászánta magát, felszállt a friedrichstrassei állomáson és hazaringattatta magát a Bellevue-ig. Boldogan jött rá, hogy milyen

kényelmes, előnyös közlekedési eszköz a Stadtbahn, mennyi időt és pénzt takarít meg általa. Bérletet váltott. Magányos estéken a vidékről világvárosba szakadt egyetlen gyermek az otthontalanság érzetével vágta be magát a mindinkább üresedő fülkébe és azzal ütötte el az időt, hogy ide-oda utazott a Bellevue-től az Alexanderplatz-ig és vissza. Csak hogy ne kelljen otthon ülnie a lasanként kihülő, fekete szobában, egyedül az örökké útrakész Bernsteinnal, az életnagyságú bronzfejjel s a sötét háttérű, meg-megreccsenő üvegajtókkal. Behúzódott a vasúti kocsifüst-ette, párnázott sarkába, aktatáskáját, melyet akár kellett, akár nem, mindig magánál hordott, magához szorította. Lábai elernyedtek az üldögélésben, nem tudott már velük mit kezdeni. Egy-másra rakta volna őket, de úgy tudta, hogy jónevelésű hölgy ilyet nem tesz. Arra is vigyázott, hogy ne maradjon egyedül egy férfival, mert már hallotta, hogy valakit éjszaka kidobtak a vonatból. Inkább átszállt egy másik fülkébe.

Így száguldott a téli éjszakában, az éjféli város felett, a kivilágított ablakú vonatok kuckóiba húzódva s a dübörgéstől elálmosodva bámult ki a hóhullásos égre, amelyre a nagyváros lámpái és fényreklámjai kísérteties vörösséget lövelltek. Alatta fényárban úsztak a tetők, a színházak és mulatók tetői, míg a bérházak sárga, melegfényű ablakszemeiket óránként ezrivel hunyták le . . . A vonat pedig egyre robogott, állomásról ki, állomásra be, elálmosító dübörgés, rövid megállások, ajtócsapkodások örökös váltakozása között, át a töltéseken és hidakon, az elcsöndesült tornyok, a parkok fekete fái és más emberek otthona felett.

III. ASINA ÉLMÉNYEKET GYÚJT.

Kínaiak, japánok, négerék, hinduk, oroszok, angolok és Isten tudja, hány nemzet fiatalsága nyüzsög az egyetem aulájában, a német szellem nagyjainak mellszobrai alatt. Judit mintegy háromszázadmagával tolong az aula felé, ahol a külföldi diákok ünnepélyes avatása fog végbemenni. Eseménytelen kis életében ez a pillanat is nagy jelentőséggel bír. A rektor beszélni fog, majd egyenként kezet fog velük és szerencsét kíván nekik. Ezzel ő tehát egyetemi polgár lesz ma. Milyen szép, hangzatos név ez! Különben csak «diáklány», de ez ma már a gimnazista lányoknak is kijár. Most az oszlopos aula aranyozott szárnyú ajtaján belép a rektor: testes, őszhajú, őszbajuszú úr. Szép tőle, hogy nem beszél sokáig. Nem használ nagyon nehéz szavakat, talán mert tudja, hogy külföldiekkel van dolga. Judit mindent komolyan vesz, amit a munkáról, a lelkiismeretről, a kötelességekről, a szülők áldozatkészségéről mond. Kivételes pillanatnak tartja ezt. Nem törődik azzal sem, hogy ez minden évben így van: ugyanezek a szavak röpködnek, ugyanilyen idő táján, ugyanilyen fekete- és fehérarcú külföldiek feje fölött. Most sorba állnak és egyenként a rektor elé járulnak. Judit előtt vagy kétszázan lépkednek el és mély meghajlással fogadják el a rektor kezét. Már ő maga is közeledik, mikor hirtelen észreveszi, hogy jobbkezén nincs kesztyű. A tánciskolában úgy tanították, hogy kesztyűben fogjon kezet. A fiúkon is kesztyű volt, ha táncba vitték. Azt tudta, hogy az utcán nem való kesztyűben kezet adni, mert a kesztyű nem mindig tiszta. De ilyen ünnepélyes alkalomra vadonatúj kesztyű dukál, amit a király is megfoghat. Soha ilyen drága kesztyűje nem volt: a Leipzigerstrassen vette, egyenesen erre a pilla-

natra. Sietve felrántotta és a rektor elé járult. Az gépiesen kezét fogott vele, Judit zavart kislánykomplimentet vágott ki és tovább akart menni, de a rektor keményen utána szól:

— Kesztyűt lehúzni! Így nem fogok kezét!

Judit hirtelen nem is értette, hogy neki szól.

Az utána következő diák figyelmeztette. Riadtan rándult össze.

—Bocsánatot kérek — rebegte kétségbeesett alázattal és tovább akart menni. Ám a rektor nem engedte:

—Jöjjön vissza! — harsogta poroszosan, katonásan.

Judit körül megfordult a világ. A sorrend fennakadt, mindenki őt nézte. Csupa piros lett az arca. Üggyel-bajjal lehámozta a feszes kesztyűt és kezét nyújtott a rektornak, egyetemi polgárfogadalmát egy kövér könnycseppel pecsételve meg.

— Bocsa... — rebegte. Az utolsó szótag már az orrában maradt, ahol veszedelmes mennyiségű könny gyűlt össze.

A rektor most már jóakaratóan és megbocsátón mosolygott. Könnyű neki, ki bántotta? De mit csináljon már most az ember, ha itt mindenki előtt megszégyenítik s ráadásul még el is bőgi magát? Pillantások szegeződnek rá jobbról, balról. Sokan mosolyognak rajta. Az ördög vinné el őket! Lennének csak a bőrében!

A folyosón vadul tör magának utat a lépcsők felé. Ott dübörögve rohan le, hogy egy csendes sarokban kifújhassa az orrát, mely tele van könnyel. Megbotlik, féltérdre esik. Egy piros fezes perzsa vagy török felemeli. Meg sem köszöni, csak szalad. Szalad le a lépcsőn, ki a kapun a csendesebb dorotheenstrassei kijárat felé.

Kint havas eső csap könnyektől forró arcába. A cipője cuppog a vízben, kesztyűtlen, bűnös

jobbába beleharap a hideg. Nagyon sajnálja magát. Egyetemi polgárrá való avatásának szerencsétlen epizódját rossz ómennak tekinti. Talán meg is fog bukni az egyetemen ...

S miközben könnyeit kifújja, ismét sírni kezd.

*

Mehler báróék palotája a Tiergarten-nak Hansa felé torkoló részén körülkerített kert közepén állott. Judit előbb körülácsorogta a kertet, mielőtt be mert volna nyitni a magas, cifrakilincső vas-kapun. A kapu nehezen engedett a gyenge nyomásnak, vállal kellett nekifeszülnie. Mikor pedig szép óvatosan be akarta zárni, kilendült a kezéből és becsapódott magától, akkorát döngve, hogy Judit összerándult s bent egyszerre két kutya is kezdett ugatni.

Kétségbeejtő! Ha ezt fent meghallották, — és bizonyára meghallották! — milyen neveletlennek fogják gondolni! Még egy kaput sem tud bezárni maga után!

Szép kis bemutatkozás!

Izgalmában elfelejtette leporolni kabát járói a kapurács nyomát. Eszébe jutott, hogy hátha nézik fentről, kihúzta magát és szilárd léptekkel indult a ház felé. Az ünnepélyes helyzet nagyon meghatotta: ő, Erdődi Judit csakazértis látogatóba megy báró Mehler valóságos belső titkos tanácsosakhoz. Igaz ugyan, hogy rettenetesen fél és szeretne már mindenén túl lenni, de ez az ő titka. Haza majd csak a pusztá tényét fogja megírni, és ez teljesen elég ahhoz, hogy Käthe és Muci megpukkadjanak, ha megtudják. És miért ne tudnák meg? Hiszen Tócsán mindenkiről minden kiszivárogo. Az ő anyja bizonyára ki fogja kürtölni barátnői között a lánya társadalmi sikereit. Igaz, hogy ez nem is az ő sikere. Mehler báró hajdan mint fiatal egyetemi tanár Pesten járt

valami kongresszus alkalmával. Itt ismerkedett meg Erdődivel, aki akkor tanársegéd volt. Az ismeretséget levélváltás követte. Sőt Mehler egy másik magyarországi utazása alkalmával meg is látogatta Erdődöt, aki akkor már Tócsán lakott. Most, hogy Judit apja kíséretében Berlinbe jött, Mehler nagyszerű ajánlólevelekkel látta el, hogy besegítse az egyetemre. Megígérte továbbá Erdődinek, hogy lányát továbbra is figyelemmel fogja kíséreni.

Pár héttel Erdődi elutazása után Judit recés-szélű, nyomtatott meghívót kapott, melyen csak a meghívott neve s a dátum volt tintával kitöltve.

«Mehler báró, valóságos belső titkos tanácsos és neje szívesen látják Erdődi Judit kisasszonyt holnap két órakor ebédre.»

Csak az Isten a megmondhatója, mennyi izgalomba került ez a megtiszteltetés. Mit kell felvenni? Mikor illik beállítani? Biztosan előbb, mint az ebéd ideje, de mégis, hány órakor? Ki tudja, miféle húsok lesznek majd? Talán halak, amiknek a szálkáit ki kell szedegetni. Vagy valami kemény sült, amiből kicsúszik a kés és végigvisít a tányéron. (Akkor ő nyomban meghal szégyenében.) És meddig illik majd ottmaradni az ebéd után?...

Délben Judit sötétkék bársonyruhát vett föl, fekete lakk körömcipőt húzott fekete selyemharisnyával. Tudta ugyan, hogy most a szürke és drap szín vezet a harisnyadivatban, de attól tartott, hogy a báróék is olyan kacérnak tartják a világos lábszárakat, mint ő maga. Felvette széles, szürke bársonykalapját és sötétkék télikabátját. Most pedig már nyitja is a hallba vezető nagy inga-ajtót.

ix Csalódott: nem inas jött, hanem csak szobalány. Lesegítette a kabátját, de előbb gyengéden

porolt valamit a vállán: a kapu nyoma volt. Judit ezt rettenetesen szegy elte. Ez a lány még azt fogja hinni, hogy ő keféletlen kabátban jár. Mielőtt be- ment, a retiküljében kezdett kotorászni. Kereste a zsebkendőjét. Nem volt rá szüksége, csak az arcát akarta titokban előbb megtörülni, nehogy valami koromszem ragadjon rajta. Rémülten vette észre, hogy nem hozott zsebkendőt. Most azután végleg elkeseredett.

A szobalány fehér szárnyasajtóhoz vezette, mely előtt medvebőr hevert tátott szájú fejjel. A báró zsákmánya lehetett. Az egész hall vadász- ember otthonára vallott agancsos faldíszzeivel, csillárjával, vadbőrös szőnyegekkel.

Judit megbotlott a medvebőrön, de még mielőtt ideje lett volna újólágy szégyenkezni, a szobalány kitarta az ajtót és ő belépett Mehlerék tár- salgójába. A báró elébe jött. Az apróka öreg úr- nak pirospszgás arca s erősen ritkuló, közép- választékos ősz frizurája volt. Judit tudta róla, hogy most már második családja van. Első fele- sége és férjes lánya egy napon haltak el spanyol náthában. Az öreg úr másodsor nőszült: egy szi- léziai özvegy bárónét vett el s most egy három- éves kislányuk van. Az asszony, huszártermetű, feketeszemű, negyven év körüli szépasszony, nem jött elébe, de felállt a székről, amint a vendég be- lépett. Judit nagyon alázatosan és szertartásosan köszönt a bárónak, kezet csókolt a bárónénak és magázódva pár becéző szót mondott a kis Anne- marie-nek, akinek olyan gyönyörű pufók pofács- kája volt, hogy az embernek nagy kedve lett volna rácuppantani, de persze nem lehetett. Egyáltalán semmit sem lehetett úgy tenni, mint ahogy jól- esett volna. Nem lehetett megkérdezni, hogy kik azok a hölgyek és urak, akik a szomszédos szobák- ból lassanként előkerültek. Ebédnél nem lehetett otthagyni azt, ami nem ízlett, és megismételni azt,

ami ízlik. Mindenekfölött pedig az átkozott zseb-kendő izgatta; félt, hogy szüksége lesz rá a meleg ételek után. Csak akkor felejtkezett meg róla, mikor a báró adomáinak során rátért arra a magyarországi zsidó korcsmárosra, akit először hal-lott zsargonul beszélni. Élénk mimikával kísérte az elferdített német szóáradatot, s a társaság fesz-telen hahotával jutalmazta. Még a sült nyúl is nevetni látszott az ezüst tálon. Judittal szemben ötven év körüli úr ült, szürkülő, serteszerűen fel-feléfésült hajjal, fekete tömör bajusszal. Ez to-vább szötte a báró mondókáját és porosz nyelv-járásban vagy három viccet mesélt el, valamennyi zsidó katonákról szólt. Ez az úr civilruhát hordott ugyan, de ahogy ült, feszesen és egyenesen, ahogy beszélt, emelt hangon, dobpergésszerű ütemes-séggel, az mind elárulta benne a katonát. A töb-biek ezredesnek szólították. Judit egyszerre na-gyon izgatott lett. Mehleréknek bizonyára sejtel-mük sincs arról, hogy ő zsidó, különben nem tér-tek volna rá erre a kényes témára. Mi lesz, ha itt, ebben a volt császári hivatalnokokból és tisz-tekből álló társaságban kiderül, hogy egy zsidó-lány ül az asztaluknál? Úgy érezte, mintha csalást követne el, mert itt ül és élvezzi a vendégszerete-tüket, a házuk előkelő atmoszféráját. Semmi fele-kezeti öntudatosság nem volt benne. Máskor csak sajnálta, hogy zsidónak született, most majd az asztal alá szégyenkezte magát e miatt. Mi lesz, ha megtudják, hogy zsidó? Ezek az emberek nemcsak elidegenednek tőle, de haragudni is fog-nak rá, mert zavarba jönnek, ha megtudják, hogy a rovására mulattak.

Ebéd után a társaság kisebb asztalokhoz ült és kávézott. A bárónő Juditot a maga asztalához ültette. Rajta kívül egy öreg hölgy ült ott, akit tante Liese-nek neveztek, meg egy harminc év körüli kisasszony, sápadt, vékonyorrú, morcos te-

remtés; az apja, Mehler báró barátja, egyetemi tanár volt Giessenben.

Végül egy fiatalember is jutott rájuk, valami Kurt, levitézlett potsdami gárdahadnagy. Kerekfejű, merevnyakú, húsosorrú fiú volt. Tante Lieset mulattatta: a kutyájáról beszélt neki. Mehler báróné a giesseni kisasszonnyal és Judittal a színházak műsorát tárgyalta meg, majd Annemarie legújabb csínyjeit adta elő. Judit igyekezett olyan arcot vágni, mint aki el van ragadtatva és nagy-szerűen mulat. S valóban, már egész jól érezte magát. Az ebédet minden nagyobb baj nélkül háta mögött tudta, a szűkkörű kávézótársaságban inkább biztonságban volt.

Egyszer-egyszer eszébe jutott hiányzó zsebkeendője, de túltette magát rajta. Már önelégültséget is érzett: hiszen elmondhatja magáról, hogy megállja helyét a legjobb körökben is. Egyszerre eszébeötlött ez a szó: «arisztokrata» — és boldogságos szédülés kápráztatta. Kezdte élvezni a miliőt. Csak most jutottak eszébe a méteres átmérőjű ezüst tálak, melyekben a vadhúst felszolgálták. Akkor, zavarában és félelmében, hogy mikép fog elbánni a húsporciójával, alig vette ezeket észre. Csak most látta meg az ebédlő bronzcsillárját és ugyancsak bronz veretű ó-német bútorait, a tálaló matt ezüstjeinek ötvösmunkáját, az elefántcsontszínű kávékészlet színarany tálcáját és apró arany kanálkáit. És csak most nézett végig magán, aki bársonyruhában és aszúros seelyemharisnyában ül itt és «fesztelenül cseveg» a származás kiváltságosaival. Csak az a kár, hogy Tócsáról nem lehet idelátni. Hogy megnőne egyszerre azok előtt, akik mellőzték! Csak úgy berzenkedett benne a büszkeség, ha arra gondolt, hogy Tócsán híre jár ennek a látogatásnak. Ez kellett neki: egy adag felülkerekedés! Valami, amiért érdemes volt eljönni.

Biztonságában annyira ment, hogy a báróné unszolására megkockáztatott még egy csésze kávé. Már az imént látta, hogy a társaság többi tagjai kistányérostól nyújtják csészéiket a bárónénak, aki a kávé betöltögette, de most, fesztelenségi rohamában nem emlékezett erre: fülénél fogva felemelt csészéjét nyújtotta csak oda. Csak akkor vette észre a hibát, mikor a báróné már töltött. Zavarában forróság szállt föl a fejébe s a keze veszedelmesen reszketett. Csak ügyelbajjal tudta csészéjét visszahelyezni tányér kajára. Hanem a berzenkedő büszkesége odavolt. «Asina — szólalt meg egy hang belülről — szegyeid magad, Asina!» Kedve lett volna hangosan méltatlankodni. A többiek is hülyék! Azt hiszik, baj az, ha az ember nem a tányérral nyújtja oda a csészéjét. Etikett! Pfuj, üresfejű, naplopó, léhűtő banda! Most bizonyára nevetnek a botlásán titokban. Pedig ha ő olyan idős lesz, mint ezek, a kisujjában több lesz, mint nekik a fejükben. Füttyül a rangra! Felőle akasszák fel magukat a kistányérjukkal együtt! Csak már kint lenne!

És a kávézásnak nem akar vége lenni. A szobalány friss kávé hoz, selyemkrinolin vattababával letakarva, hogy ki ne hűljön. Csakazértis enged a báróné szíves unszolásának és iszik még egy harmadik csészével is, hogy a csorbát kiköszörülje. Most már kistányérral nyújtja a csészét. Tante Liese is kér még, Kurt is, aki tányér nélkül tartja fel az elefántcsontszínű porcellánfindzsát:

— Nekem is abból a jóból. Eugen főherceg tiszti vacsorái óta nem ittam ilyen finom kávé, Judit a «főherceg» szóra megint megilletődik és egészen kibékül önmagával. Hiszen a gárdahadnagy is csak úgy nyújtotta a csészéjét, mint ő az imént. Úgy látszik, még sincs szabály. A helyzet ismét kielégítő.

Egy óra múlva már megint az előszobában van. Az az érzése van, mint a gimnáziumi magánvizsgák után szokott lenni: letudott egy szükséges rosszat. A szobalány felsegíti a kabátját, de csak a lépcsőkön jut eszébe, hogy borraalót kellett volna adnia. Szegyei visszafordulni. Futva megy a kerti úton a rácskapu felé, olyan futással, mintha kelepcéből szabadult volna ki és hazáig meg sem akarna állni. A rácskaput legszívesebben becsapná, de uralkodik magán. De mikor már kívülről fogja a kilincset és csendesen bekattintja a zárat, ismét eszébe jut a medvebőr, melyen megbotlott, a szobalány, aki leporolta a kabátját s akinek ő elfelejtett borraalót adni, a zsidóviccek és a csészealj ... Egy pillanatra, csak egy pillanatra, de egész tudatosan kiölti a nyelvét, félig önmagára, félig a palota kivilágított ablaksorára...

Este leveleket ír.

«Mehlerék igen kedvesen fogadtak» — írja az apjának szóló tudósításban. — «Majdnem estig voltam ott. Úgy búcsúztunk el, hogy máskor is ellátogatok».

Margitnak, akiről tudta, hogy Cicukával még hébe-hóba összejön, a világ legtermészetesebb hangján ezt írta:

«Ebéden Mehleréknél voltam». (Mintha vacsorán Pretzenheim hercegéknél lett volna.) «Tudod, az ilyen összejöveleteket azért szeretem, mert az embernek alkalmá nyílik valami újat látni. Nem az ebédlő ezüsttálait és pezsgőhűtő vedreit értem. Elvégre Mehler báróéknál ez a főúri pompa természetes, meg azután ilyesmit az ember a moziban is láthat. Hanem maguk az emberek . . . Tudod, egy típus, amely talán a császárság letűntével kihalóban van: régi császári hivatalnokok, öreg tanácsosok és ezredesek, fiatal gárdahadnagyok. A legtöbbje valaha udvarképes volt...

Egy darab történelem ült a nagy ebédlő asztala körül... S a legkedvesebb a dologban, hogy ezekben az emberekben nincsen semmi gög, semmi mágnásos nyegleség; az ember úgy érzi magát köztük, mint otthon ...»

A toll itt kis időre abbahagyja hányaveti sercegését: ilyen öles hazugságra mégis csak el kell pirulni. ..

December közepén eljön az első báléjszakája. Fél elmenni, de Ernő bácsi, aki a bált rendező magyar egyesület alelnöke, addig nógatja, míg beugrik. Lelkiismeretfurdalása van: mit szólnának a tócsái tanárok, ha tudnák, hogy ő Berlinben bálozik, holott otthon még a saját osztálya által rendezett érettségi bálra sem ment el. Talán itt kezdődik a züllés . . .

Boriska néni alacsony, feketeszemöldökű, szúróstekintetű fiatalembert mutat be neki először. Műegyetemi hallgató. Judit csak ennyit ért a nevéből: «Zrmrbr». És elmegy vele táncolni. Zrmrbr úr a táncmelódiát szöveggel dúdolja: «Josef, ach Josef, was bist du so keusch?» No, de ilyet! És magához vonja a táncosnőjét. Judit ezért utálja és szeretné megboxolni. Rosszul táncol, minduntalan ráhág a táncosa lakkcipős lábára. Szégyell magát és kezd elrugaszkodni Zrmrbr úrtól. Nehézkesen csoszog rutinírozott partnere után, érzi, hogy nagyon megdolgoztatja a fiatalembert, aki már ragyog az izzadságtól.

— Ne tessék félni, tessék közelebb jönni. Így soha nem tetszik megtanulni a modern táncokat. Zrmrbr úr puha szalonhangon biztatja, mely azonban nem mentes a türelmetlenségtől.

Judit még egy ideig hagyja, hogy cipelje őt, magához szorítva, mint náluk a malmi munkások a liszteszsákokat, de mihamar megelégteli az iramot és helyrevezetteti magát.

Az asztaluknál nagy társaság ül. Ott vannak Radóék, a paszománygyárosék, csupa szálkavékony, csirkeszemű ember: papa, mama és két lány, akiknek az arca lilásrózsaszín. Talán nem is az ő színük, de csak talán, mert Judit nem ismeri meg, melyik a festett arc és melyik a festetlen. A szájon már inkább észrevenni, ha rúzs van rajta, de azt is csak egész közlelről. Ilyenkor nagy zavarba jön és szégyell magát a rúzsosszájú helyett, hogy az így az emberek közé mert menni. Azután ott vannak Gondosék, a likörgyárosék; a nő színésznő volt valaha. És Sajóék, akik mindketten olyan kövérek, mint egy-egy *ágyú*. Csupa fényesre izzadt férfiarc, csupa púderezkedő nő. Judit most látott először nőket, akik a nyilvánosság, a férfiak előtt rázzák magukra az illatos port. Legszívesebben sírna megbotrányozásában; körülnéz, hogy nem nézik-e a szomszéd asztaltól is a Radó-lányokat, akik éppen most kendőzik magukat. Juj, ha az apja tudná, hogy ő ilyenekkel ül egy asztalnál! Milyen csúnya, hiú mozdulat, mikor ezek a Radó-lányok felkattintják kis aranszelencéik fedelét és elkezdik magukat vizsgálni a tükröcskéjükben, komoly, bíráló arc-cal, közben folyton a képüket nyomkodják, simítgatják, kaparásszák azzal a kis púderes micsodával. Milyen komikus, mikor először magukra csapnak egy csomó port, akár a pojácák, majd szépen, szakértelemmel elosztják: az orra többet, az arcra kevesebbet. Azután a rúzs! Az már egyenesen gusztustalan. Hogy kenik a piros zsírt az ajkukra a kis ceruzával! Ha az anyjuk lenne, kipofozná a kezükből! A legutálatosabb az az önelégült, méregető pillantás, mellyel a műtét befejezése után öngagsága átfutja arcát, fejét ide-oda jártatja, hogy részletenként rávetíthesse egész ábrázatát a kis tükörfelületre. Ha legalább szebbek lennétek tőle — gondolta Judit rossz-

májú elégtétellel. Nem tudta, mennyire ráfért volna egy kis púder, milyen fényes volt a két lilapirosra hevült pofácskája.

Boriska néni most intett egy fiatalembernek: be akarta neki mutatni.

Én nem megyek többet táncolni — kényeskedik Judit.

Ne csinálj komédiát! — súgja Boriska. A fiatalember már átfúrta magát a tömegben és megállt az asztal előtt szolgálatkészen, várakozásteljesen. Boriska bemutatja: Érthetetlen nevű mérnök úr. Meghajlik és karját nyújtja Juditnak. Az állva marad. Nem megy táncolni, azért sem megy. Sajnálja, de nem megy. Őt ne fogják meg, mint egy liszteszsákot. Őt sehogy se fogják meg. És rajta ne nevéssenek a háta mögött, ha a táncosok lábára lép. Boriska néni még két fiatalemberrel próbál szerencsét, de Judit csökönyös. Tetszeleg magának következetességében. A néni végre elveszti a türelmét:

—Fiam, én nem tehetek róla . . . Magadra hagylak. Ha ez így megy tovább, téged ki fognak vezetni a teremből. Nem szabad az embereket sértegetni.

Judit nem bánná, ha kivezetnék a teremből. Más élmény itt már úgysem kínálkozik. Kislány korában, a társaságban, az iskolában annyira megszokta a mártíromságot, hogy már szinte el sem tud lenni nélküle. Hát csak rajtái Vezessék ki, mint az erkölcs mártírját! Ki ebből az undok bacchanálból, ahol negyvenéves nők táncolnak, isznak és dohányoznak! Hallatlan!

A cigaretták kéken induló füstje megszürkül, amint a magasba tör s a megszámlálhatatlan égőjű csillár körül már piszkosbarnán kavargó ... Nem jó nézni, hogy mi lesz a dolgokból... Az ember otthon citrommal mossa le ujjáról a tintát, felveszi a fekete selyemruháját, amit

Ciliké varrt, Tócsa legdrágább varrónője, az ember vízzel nyomkodja meg a homlokán a haját, hogy hullámos legyen, lazán fonja be a copfját, szakajtósra tűzi fel, az ember így indul el az első báljára, bizonyísten nem a hódítás reményében, csak úgy. . . egy kicsit tetszeni, meg valami élményt gyűjteni... S a végén itt ül egyedül. . ; Még a kövér Sajóék is elmentek táncolni s hozzá nem is egymással. Boriska néni is táncol. Csak most látja, milyen szép asszony: fekete selyemruhája feszül rajta, fényesen, kackiásan. Ő az egyetlen az asszonyok között, aki nem rúszozza magát és nem cigarettázik. Vájjon meggyőződésből nem kendőzi magát, vagy pedig csak azért, mert nem akar Hertával osztozni szokásaiban sem. Vájjon miért nem állják egymást? Hertáék ma is azért maradtak otthon, mert nem akartak Boriskával egy levegőt szívni.

Boriska megint arra kering. Milyen fonák helyzet: a gardéja táncol, ő meg itt kuksol és hamupipóként játszik. Ernő bácsi odajön és megkérdi, nem akar-e valamit enni. «Nem éhes» jelenti ki. Valójában pedig csak azért nem eszik, mert a nyilvánosság előtt nem szeret. Mindig zavarba jön, jóllehet két és fél éves sem volt, mikor megtanulta a kés és villa comme il faut kezelését.

Gondos úr spiccesen támolyog az asztalhoz. Judit még sohasem látott részeg embert ilyen közlől: fél és undorodik. Istenem, korpá közé keveredett! Önsajnálata puhán telepedett a szívére. Honvágya támadt. Ügy érezte, minden mocskos körülötte: a levegő, az illatok, az összefogdosott báliruhák, az összeizzadt kezek, a kifestett és kihevült arcok.

Gondos lezöttyent egy székre, szemben Judittal. Feje a szék karfájára lógott és félignyitott szemmel, tátott szájjal addig ringatózott, előre-

hátra, míg elaludt. Judit imponált magának: hősiezen kitartott az asztal mellett, jóllehet látta, hogy egy részeg dülöngőzik felé. Már egy félórája ülhetett ott és tetszelgett a sajátmaga választotta elhagyatottságban. Nem bánja, ha bármit is gondolnak róla. Inkább petrezselymet árul, mintsem hagyja, hogy úgy összenyomorgassák a táncosok. Hozzá ne nyúljanak, őt ne szorítsák magukhoz! Nincs ő ahhoz hozzászokva. Az ilyesmitől csak melege lesz az embernek, meg kényelmetlen érzése...

Éjfél felé járt az idő, mikor a zene hirtelen tuszt húzott: a követ érkezett meg, hogy megtisztelje a bált; kíséretében három úr volt. Az egyiknek monokli csillogott a szemén és hamarosan lekapcsolódott a társaságától. Egy oszlopnak támasztotta a hátát és szemlét tartott a báltermen. Egyszerre megindult, s Judit rémülten vette észre, hogy egyenesen az ő asztalukhoz tart. Szemét lesütötte, ujjaival idegesen babrálta kis ezüsttáskáját. A monoklis pedig megállt az asztal előtt és bizalmasan rákönyökölt a lány mellett álló üres szék karfájára. Judit azt hitte, hogy vele most valami egész nevezetes dolog fog történni. Egy ismeretlen ember telepszik mellé, monoklis csábító, és neki ilyeneket kell majd mondania: «Uram, azonnal távozzék!», vagy: «Kikérem magamnak 1 ön visszaél egy hölgy védtelen helyzetével!» Reszketett a félelemtől és kíváncsiságtól. A szive a fülében dobogott. Gondosra nézett segélykérőn, de az szuszogva szundikált a széken. A monoklis most feléhajolt, érezte, hogy az arcába nézett, azután ráköszöntött:

— Kezétsókolom, Juditka.

Hátrafordult; a szék mögött Lonszky mosolygott rá:

— Nem akartam a szememnek hinni, mikor messziről megpillantottam.

—Jé, Lonszky úr! Jé! Hát maga mit keres itt?

—Magát — feleli Lonszky úr olyan meggyőzően, hogy a monoklija belevillan.

—No, ne mondja — negédeskedik Judit. Meg akarja mutatni, hogy őt nem lehet bókokkal felültetni, de nem érti a módját. Pirul, hogy nem tud valami szellemeset rávágni. Lonszky a pirulást félreérti: a rendes-kislány úgy látszik, már megint szószerint vett valamit.

—Nono, látom, nem számított ilyen heves udvarlásra.

Leül Judit mellé és feszélyezetlen pletykápartit rögtönöznek. Az olvasókörről beszélgetnek, Rieger legújabb indítványairól. Lonszky szeméből közben majd kiugrik a monokli, ha egy-egy csinos fiatal hölgy libeg arra. Sajnos, még nincsenek ismerősei, nem táncolhat, hacsak nem kockáztat meg egy fordulót a rendes-kislánnyal.

A szomszéd asztal felől, ahová most pihenni tértek meg a hölgyek, méregető pillantások érkeznek a snájdig monoklis felé.

—Jön táncolni? — indítványozza Lonszky.

—Én nem táncolok jól és ezeket a moderneket ..., tudja, pláne nem ...

—Sebaj! Csak jöjjön. Ha akarja, rendelék egy valcert.

Judit táncol. Lonszky — ez ám a finom ember — az ujja hegyénél fogja és illő távolban marad tőle. Ez mindjárt több bátorságot önt belé. Egyszeriben könnyen és szabályszerűen táncol. Csak egyszer lép a Lonszky lábára, mire az tréfásan «hoppá»-l kiált. Judit megbicsaklik:

—Hagyjon engem, elég volt. Én egy medve vagyok.

—Dehogy hagyom. Maga egy angyal.

Most már valcerhangok keringenek a levegőben, mert Lonszky csendesen intézkedett. Judit ismeri a bécsi keringőt, tudja, hogy sikamlós szö-

vege van, melyben egy kis grófkisasszony elcsábításáról van szó. Herta néni szokta énekelni.

Ó, a tócsái tanárok most bizonyára rosszat álmodnak, de ő nem törődik velük. Nem törődik azzal, hogy eminens volt, hogy Asina volt, nem törődik azzal sem, hogy Lonszky most már szorosabban fogja s az érintése forrón és idegenül tapad a hátára. Csak azt tudja, hogy tizennyolc éves, hogy «angyal», szárnyai vannak, repül, s az a fehéren szikrázó kerek kar, mely Lonszky úr szmokingujjba bujtatott karja mellé simul, az övé.

Ezért a gyarló szédületért később nagyon szégyelte magát. Rájött, hogy bűnös kedvtelését lelte a táncban, hogy eltúrte Lonszky úr közelségét, és hogy akkor, a valcer forgatagában eltökélte, hogy máskor is eljár majd a bálókba, hiszen elég alkalom kínálkozik.

«Soha!» — fogadkozott; magában hajnali öt órákor, mikor Boriska néniéknél lefeküdt. «Minden táncosodnak a lábára hágtál, mafla vagy, esetlen vagy, Asina vagy!»

Az is izgatta, hogy mit fog róla Lonszky úr gondolni. Bizonyára erkölcstelennek fogja őt tartani, mert a tánc végén, mikor Lonszky (hát ez is csak olyan elvetemedett ember, mint a többi!) meg akarta csókolni a kezét, nem vágta pofon, csak elhuzakodott tőle.

Kétségbeesésében sírni kezdett s az izgalomtól eleredt az orra vére. Fel kellett keltenie Boriskát, aki a szembenlévő szobában aludt. Mikor Boriska benyitott, rémülten rohant egyenesen az ablakhoz és felrántotta.

— Az Istenért! Hiszen itt gáz ömlik! Te rosszul zártad el a gázlángot!

Juditban meghűlt a vér. Mi történhetett volna!

— Szerencse, hogy eleredt az orrod vére. Látnod, a gyermekekre mégis vigyáznak az angyalok.

Judit az ajkába harapott. Gyermekek! Ő nem

gyermek. Nem csupán a kora miatt, hanem főként azért, mert ő már nem ártatlan: ma este megkívánta a férfiak hódolatát.

Az orrvérzése elállott, a szoba kiszellőződött. Kívülről a decemberi hajnal csípős hidege zúdult be. Bezárta az ablakot, lefeküdt és imádkozott, saját kompozíciójú alkalmi fohással, melyben szokása szerint nagyon is bizalmas hangnemben tárgyalt az Úristennel.

« . . . és köszönöm, jó Istenem, hogy nem ölt meg a gáz, pedig sok mindennel megérdemeltem volna. És add, hogy ne kívánjak meg semmit, amit ma este megkívántam, hiszen tudod ... És engedd, hogy most azonnal elaludjam, hogy kilenc órakor pontosan felébredjek, mert haza kell mennem dolgozni, amint tudod...»

A boldogtalansághoz oly kevés kell. . .

Reggel van. Az ember ott ül az Olvasókör világos, jólfűtött termében, az ablakmélyedésbe húzódva és Adyt olvas. Tulajdonképpen a gót igeragozást kellene olvasnia, de ő Adyt olvassa, mert mióta egyszer látta, milyen szívfájdító és szívvidító összekapcsolódni másokkal a megértésben, azóta egyre keresi ezt a faját az élménynek. Ma a novellákat vette elő. Éppen most fejezte be a Vígh Avay Ábrist.

Horváth doktor a terem egész hosszában futó közös olvasóasztal mellett ül és újságot olvas. Judit érzi, hogy felügyelet alatt van: a doktor, aki méltányolja az ő önművelődési törekvéseit, időnként figyelemmel kíséri. Most, hogy a könyvet letette az asztalra, Horváth összehajtja az újságot és felé fordul:

—Nos, megértette?

—Azt hiszem — feleli Judit és szívesen bocsátkozna magyarázatokba, mert már jó né-

hányszor észrevette, hogy ha másokkal beszél, olyan gondolatok küzdek magukat felszínre, melyek különben, a magányban, lusták megszületni.

— Azt hiszem — kezdi, de Horváth közbevág:

— Úgy-e, ez világos? Vígh Avay Ábris a hét-szilvafások kihalófélben lévő törzsököse. Kíméletlen, darabos ember, aki családi kötelességeiről megfejltkezik, de a fáján halálos szerelemmel függ. A lánya elzúllik, oda se neki, hanem a fiúnak, a faj fenntartójának bukása halálos mérég. Ez az egész.

Horváth lefelé irányzott mutatójával pontot írt a levegőbe. Judit szólni akart, de csak ennyit mondhatott:

— Én még valami mást is olvastam ki belőle...

A többi a torkán akadt. Ügy meghökkent, hogy elfelejtette, mit akart voltaképpen mondani. Horváth ugyanis ellentmondást nem tűrő szigorral vonta fel a szemöldökét, keskeny vállán gyorsan ölő gúnnyal rándított egyet, azután újságja után nyúlt és leírhatatlan türelmetlenséggel beletemetkezett. Egész unott és elutasító arcjátéka semmibevevő szavakat pótolta: «Ha te jobban akarod tudni, kis fruska, akkor semmi közöm hozzád. Én íme máris levettem rólad a kezem!»

Ez durvaság volt. Judit megszokta már, hogy iskolásgyermekként kezelik. Nem volt tudatában annak, hogy egy tizennyolc éves lány már kész hölgy, akivel szemben a nőnek kijáró tisztelet és lovagiasság minden dogmája érvényes, de most ösztönösen megérezte, hogy Horváth nemcsak nyers, de udvariatlan is volt. Vájjon más hasonlókorú lánnyal szemben is megengedte volna majának ezt a megvető grimaszt? Miért merte neki odalökni egész lekicsinylését? Ha egy férfival teszi ezt, az kihívja párbajra. Ez annyi, mintha szándékosan hátat fordított volna neki.

Hát ki ő, hogy ez az ember ilyen kutyába veszi? Mit csinált ő Horváth doktornak? — Mert buta vagyok — siránkozott magában. Asina vagyok s az okos emberek ki nem állnak. Engem mindenki kinevet, mindenki az egész világon. Ez a Horváth még kellemesebb, mint a többi: a szemembe vágja az igazat. A többi biztosan a hátam mögött nevet a markába. Fűzes is lenéz és bizonyára unja a gyám szerepét.

Elhatározta, hogy visszavonul és nem nyugszik addig, míg meg nem mutatja, hogy ő is ér valamit. Felállt. Lábujjhegyen ment a könyvespolchoz, hogy Horváthot ne zavarja és visszatevette a könyvet helyére. Perc múlva már kabátban, kalapban rohant le a lépcsőn, hogy dühét lerázza. A Molkenmarktra ment, abba a bankba, ahová apja a pénzét szokta átutalni. Szapora, szorgalmas léptekkel haladt a havas Unter den Linden, onnan a Schinkelplatzon, a Schlossplatzon, a Breitestrassen, Kölnischer Fischmarkton át a Mühlendamra, ahonnan már csak pár lépésnyire volt a bank. Judit ezt az utat nagyon szerette. Valahogy nem a nagy, pöffeszkedő középületek tetszettek neki, hanem a keskeny, magas, búbos tetejű kis házak. Stílusról még fogalma sem volt. Azt se tudta volna megmondani, mi szép van bennük. Talán csak az, hogy olyan nagyon, nagyon régiek. Ki tudja, mi mindent láttak már ezek a redves kapuk, kormos falak, szűk ablakok?

Visszafelé más utat választott, hogy valami újat fedezzen fel. Lement a Spreehez és addig haladt a parton, míg a Dómhoz ért. Éppen harangoztak. Átsietett a Lustgarten irányába. Eszébe jutott Horváth doktor. «Komisz fráter» — gondolta és vállat vont. «Kár volt úgy nekibúsulni miatta».

Egész idő alatt havazott. A Lustgarten-ban bokáig ért a hó. Nagyon kevés ember járt arra.

A régi múzeum lépcsőzetén kopogó léptekkel járt a strázsa. A választófejedelem szobra körül vererek fagyoskodtak. Autók sebesen jöttek az Unter den Lindenről, enyhe, orrcsiklandó benzinszagot árasztva.

A boldogsághoz oly kevés kell.

A hólepte térség: szabadságérzete játszóterévé tágasodott egyszerre. Nagyot lóbázott aktatáskáján s az ismeretlenség felelőtlenségével, fiatal-sága, ereje tombolni vágyásával, ujjongva és tril-lázva beletáncolt a szikrázó hóba, ott, ahol a leg-mélyebb volt.

*

Már három hónapja volt az egyetemen és még mindig nem történt semmi, ami a szenzáció erejével hatott volna az élményre éhes vidéki kislányra. Az emberek jöttek, mentek körülötte, kedveskedtek neki, vagy megmosolyogták, de alapjában véve semmi nem jött, ami felemelje várakozásai halmazára, senki sem jött, aki felfedezze.

Az igaz, hogy nem sok felfedeznivaló volt rajta. Régi kitartása cserbenhagyta, a nagyvárosi élet kényelmetlenségei, az utak az egyetemre és vissza, nemcsak idejét aprózták el, de fárasztot-ták is. Akarva sem tudott úgy dolgozni, mint munkaterve megkívánta. Sok előadást már rendszeresen mulasztott, a nyelvkurzusokban szeré-nyen meghúzódott a gyengébbek mögött. Munka-kedve csökkent, becsvágya elaludt. Csak az érde-kelte, aminek ismeréséhez a tapasztalat segítette. A külföldi diákok számára külön nyelvi és kultúr-történelmi kurzus létesült. Szakszerű vezetés mel-lett kirándulásokat tettek Berlinben és más német városokban. Egy ilyen kiránduló csoporttal jutott el egyszer Judit Wittenbergbe. Hát ez már él-mény volt! Bútorokat érinteni, melyeket még

Luther és Melanchton pillantása súrolt, régi okmányokat, bullákat és kiáltványokat olvasni, melyek egykor a világot forgatták fel, emberek sírjánál állni, kikről köteteket írtak. Egy nap alatt többet tudott meg a reformációról, főleg pedig jobban megértette a válságos korszak egész szellemét, mint mikor azelőtt hetekig magolta a történelemkönyvből. Vallási problémák, melyeknek elvontsága eddig csak untatta, most kézzelfoghatóvá váltak előtte, s maga sem vette észre, hogy bíráló megállapításokkal állást foglal a messzefekvő történelmi tényekkel szemben s hogy letűnt korokat mozgó eszméket tesz magáévá. Nem annak a benyomásait hozta magával a wittenbergi nap után, mint aki felbecsülhetetlenül sokat tanult, hanem azét, aki egy nap alatt századokat élt.

Közben rengeteg idegen ember keresztezte útját. A külföldiek kurzusa csak úgy ontotta a különösebbnél különösebb csodabogarakat. Itt volt a nagyorrú görög, Kyriakidész, aki félannyit sem tudott ó-görögül, mint Judit, Abu Asis, a piros fezes török, akinek olyan szomorú barna szeme és fénylő fekete szakálla volt, mint akár-melyik tócsái zsidónak. Nadzsa Krimszka Oroszországban színinövendék volt, itt most francia filológiára iratkozott. Állandóan egy sánta dán nővel, Ingeborg Wilhelmsennel járt, aki történelem- és földrajzszakos volt. Végül itt voltak a kínaiak, japánok és koreaiak, akiket alig tudott egymástól megkülönböztetni.

Juditnak ez a társaság, magát is beleértve, sokszor olyan tarka és zsvajos volt, mint egy nagy állatsereglet. Valamennyien németül beszéltek, de ez a német úgy hangzott, mint egy régi, szép melódia, melyet felismerhetlenné torzítottak egy berozsdált kintornán. Az oroszok elselypítették a mássalhangzókat, a délszlávok kerékbe-

törték a magánhangzókat. A kínaiak egyszótagú nyelvük hagyományait ide is átültették: szük-markúan, szótagonként mérték a szavakat.

Ezekről a sárgáktól Judit különösen idegenkedett. Volt bennük valami kiszámíthatatlanság. Csendesek és lomhák voltak, de ha feldühödtek, félelmetesek is tudtak lenni. Ezzel szemben jó adag kedves naivitás volt bennük s a társadalmi hazugságot úgyszólván nem ismerték.

Witkowitz kisasszony, a prágai medika, egyszer pulykavörös lett felháborodásában, mert Li doktor, a japán orvos, aki a Sorbonne-on végzett és most Berlinben praktizált, félóra hosszat hátat fordított neki. Mindketten a padban ültek a külföldiek nyelvkurzusa előtt. Li baloldali szomszédjával, Yang-I-Mivel beszélgetett és közben a hátát mutatta jobboldali szomszédjának, Witkowitz kisasszonynak. A közönséges modorú, hangoskodó lány egyszerre megunt a szomszéd-ságot és felpattant:

— Hagyjon ki a padból!

Mikor a jóhiszemű Li érdeklődött, hogy miért cserél helyet, odavágta:

—Mit gondol, olyan szép a maga háta, hogy egy félórája mutogatja nekem?

—Még mindig szebb a mi hátunk, mint a maguk arca. Kín nézni, hogy milyen csúnyák maguk, európaiak.

Ezt bizony Li mondta, a hosszútörzsű, nagyfejű, sárga kis japán. Szomszédja, a koreai Yong-I-Mi, sudárnövésű, kifogástalan alakú fiatalember volt, citromsárga arccal, mely a nevető holdra emlékeztetett és hegyes fülekkel. Honfitársai férfiszépségnek tartották, csak azt kifogásolták, hogy «olyan rossz növése van, mint egy angolnak». Kitartóan és naiv leplezetlenséggel kereste a Judit társaságát, aki viszont, ha csak tehette, el-

bújt előle, mert szégyelte a fura gavallért. Li kitérésére elfogulatlan arccal vetette közbe:

— Ó, nem minden európai pocsék. Itt is élnek a mongoloknak rokonai. Fräulein Erdôdi például magyar. Én mindjárt tudtam, mikor először láttam, hogy ő is mongol, mert egész máskép néz ki, mint azok az európai nők, akiket azelőtt ismertem.

A fehérek hahotára fakadtak. Judit a föld alá szeretett volna süllyedni. Witkowitz kisasszony odakiáltott neki:

— Hallja, hogy tetszik maga Yang-I-Mi úrnak? Akkor el is vezett maga az európai szemek számára.

Ezt tréfából mondta csak. Nem akarta Juditot bántani, mert hálás volt neki: egyszer, mikor éppen Nadzsa Krimszkával volt valami nézeteltérése és közben kiflit evett, a torkán akadt a falat. Ügy fuldoklott, hogy valósággal megkékült. Judit akkor a hátát kezdte verni, mire a kifli lecsúszott. Ilyen marakodások gyakran folytak bizony az összeszabadult idegenek között, akik, akárcsak nemzeteik, kutya-macska barátságban voltak egymással. Az orosz kerülte a lengyelt, a lengyel utálta az oroszot, a bulgár gyűlölte a szerbet, a szerb a bulgárt, valamennyien pedig a sárgáktól húzódoztak.

Annál kényelmetlenebb volt Juditnak Yang-I-Mi hódolata. A sárga gavallér időnként kitartóan a nyomába szegődött, pedig alig volt miről beszélniük. Yang államtitkár fia volt; honfitársai nagy tisztelettel vették körül. Nemzetgazdászatot tanult a Sorbonne-on, majd itt Berlinben. Ezenkívül még csak annyit tudtak róla, hogy nagyon sokat költött magára. Egész külsején látszott a túlbuzgó igyekezet, hogy öltözete mindig az európai fogalmaknak megfelelő stilszerűséggel legyen összeválogatva. Néha olyan aprólékossággal volt

adjustálva, mint valami élclapfigura. Mindent összevásárolt, amit látott. Mikor a wittenbergi kirándulás alkalmával megjelent az Anhalter Bahnhofon, útitársai elfordították a fejüket, hogy a szemébe ne nevéssenek; a derék koreai gavaléron kifogástalan pepita útiruha díszelgett, rövid bugyogónadrággal, nagy zsebekkel. Angolos, barna cipőt hordott, sűrke-fehér mintás gyapjúharisnyával, kezén fehér svédkesztyű vakított. A sarkától a fejéig tip-top benyomást keltett. Hanem a kalapja! Isten tudja, hol sózták rá: fehér filcből készült, szalagövvvel díszített, széles karimájú, tökéletes — női kalap volt! Doktor Li áhítattal nézte.

Judit majd elsüllyedt szégyenében, mikor a koreai egyenesen mellé szegődött. Egész nap nem tudott tőle megszabadulni. A wittenbergi Schlosskirche előtt arra kérte Juditot, látná el a szükséges útbaigazításokkal, mielőtt belépnek, mert buddhista létére sohasem tudja, hogy viselkedjék a keresztény templomokban.

—Először is vegye le a kalapját — kezdte Judit bátortalanul, mert száj szegleteiben remegett a nevetés, valahányszor a koreai fejdíszére nézett. Yang furcsállotta ezt az utasítást:

—Berlinben van egy templom, közel az Oldenburgi Kapuhoz, ahol mindenki feltett kalappal áll. A múltkor bekukkantottam oda és akkor láttam.

—Hiszen az a zsinagóga, a zsidó templom! — nevetett Judit. — Ott úgy kell imádkozni. Egyébként a kalaplevevésnél többet én nem mondhatok magának itt. Én magam sem ismerem nagyon a templomlátogatási szokásokat. Én ugyanis zsidó vagyok.

Szégyenkezve mondta ki, de céltudatosan: azt remélte, hogy a koreai kereket old mellőle, ha megtudja, hogy zsidó. Csak nem lesz annyira

barbár, hogy még az antiszemitizmusról se tudna? így legalább megszabadul a társaságától, a kalapjától, mely még az idegenekhez szokott wittenbergiek figyelmét is magára vonta. Minden percben megfordultak utánuk.

Tévedett. Yang-I-Mi álmélkodó elragadtatással kiáltott fel, úgy hogy azok is meghallhaták, akiknek nem volt szánva:

— Zsidó? Igazán? Zsidó? Milyen érdekes!

— Nem is olyan érdekes. Cseppet sem érdekes! — duzzogta Judit.

Eszébe jutott, amit tegnap átélt.

Az Olvasókör nagytermében volt egy nagy, egyszárnyú ajtó, mely nem szobába, hanem egy földigérő faliszekrénybe nyílt. Itt volt a fogas elhelyezve. Mikor tegnap belépett a nagyterembe, senkit sem talált bent. Kinyitotta a falifogas ajtaját, amely most teljesen eltakarta őt a kisteremből belépő Feleky és Tubánszky elől. Feleky az Olvasókör ügyvezető igazgatója volt, csendes, lassújárású, nyiltszemű, huszonnyolc év körüli fiatalember. Valamilyen nyelvjárást beszélhetett, melyet Judit nem ismert: az á-t «aa»-nak mondta. Judit úgy találta, hogy ez nagyon jól illik neki. Most, hogy belépett, éppen Tubánszkynek magyarázgatott: «Kérlek, nem tudom, mit csináljak. Új ügyvédet kell keresnem, mert Falushoz nincs több bizalmam. Megtudtam, hogy zsidó. Hallatlan! Maholnap maar az orrukon sem laatszik meg». Judit szörnyű zavarba jött. Ő se tudta, mit csináljon. Ha kilép, zavarba hozza Felekyt, ha ottmarad és rányitják az ajtót, az még rosszabb; még azt hinnék, hogy hallgatózott. Köhintett tehát, hogy jelezze otlletét, azután előbújt és a haját kezdte igazítani, hogy a fejéhez emelt karjaival valahogy eltakarja arca áruló pirosságát. Ebben a percben nem azt szégyelte, hogy zsidó, hanem hogy Felekyt zavarba hozta

jelenlétével. Legnagyobb meglepetésére Feleky nem mutatott zavart vagy meglepetést. Tovább értekezett a zsidók megbízhatatlanságáról. Fogalma sem volt, hogy a lány is zsidó.

Juditnak most eszébe jutott kényelmetlen helyzete és kétszeresen haragudott a koreaira, akinek naiv örömrivalgása már csak azért is felpaprikázta, mert ráterelte a többiek figyelmét is, akik előttük vagy mögöttük mentek és meglepetve néztek rá. Egyszer akarta zsidóságát hasznára fordítani s akkor sem sikerült: Yang nem tágított.

Elhatározta, hogy nem megy többé társas-kirándulásokra. Csak bosszúsága van. Nem mehet oda, ahová akar, nem időzhet egy-egy érdekes kép vagy ház előtt, nem térhet hozzá vissza, nem vonhatja ki magát a társas étkezések alól, melyekkel csak elütik a drága időt, a helyett, hogy nézelődnének. Ma délután is a Goldener Adler-be tértek be uzsonnára s el is késtek szerencsésen a berlini vonatról. Kint közben hóvihar kerekedett s ki sem mozdulhattak a vendéglőből. Végül is úgy elzajongták az időt, hogy futniok kellett az állomásra, ha nem akartak a második vonatról is elkésni. És Yang folyton a sarkában volt. Judit el tudta képzelni, milyen komikusan nézhettek ki: mindketten kezükkel fogták a szélben versenyt lobogó széles kalapjukat.

Éjszaka volt, mire Berlinbe érkeztek. Judit náthát csípett el s még fokozott hideglelést kapott, mikor észrevette, hogy nem hozott kapukulcsot. Szerencséje volt: Dezső bácsiék otthon voltak. Szobájukban égett a villany.

Nagyvárosi szokás szerint ők is megállapodtak egy füttyjelben, ha netalán elfelejtenék kapukulcsukat.

«Árva a ház!» — füttyülte fel Judit a Schubert-melódiát a második emeleti erkélyablak felé.

A füttyre nem jött válasz.

«Árva a ház...» — füttyülte Judit most már süvöltősen.

Csend... Az utcán egyesegyedül volt, a házak ablakai részvétlenül tükrözték a sötétséget.

A náthától most már szuszogni sem bírt. Egy-két kétségbeesett füttykísérelt után félénken, de kétszer egymásután felkiáltott:

— Dezső bácsi! . . . Dezső bácsi! ...

Ez hatott; a sarki lámpavas alatt észrevétlenül posztoló rendőr azonnal meghallotta és Erdödi Judit még az éjjel belekerült Berlin rendőri krónikájába csendháborítás miatt. . .

IV. ASINA VILÁGKÉPE.

Ha az embernek otthon valami baja van, doktort hívatnak hozzá, az hőmérőt dug a hóna alá, ráteszi a fülét a hátára és a mellére, dobol a lapockáin, belenyomkodja ujjait a hasába és még azt kérdi, hogy fáj-e. Azután azt mondja «katonadolog», valami port ír fel és a mamával a színtársulatról kezd beszélgetni. Az apja, valahányszor hazajön a hivatalból, benyit hozzá és megkérdi, hogy mit mondott a doktor, hogy van, nem kíván-e valamit, ő ilyenkor mindig nagyon is jól van, mert könyveket kap, hogy ne unatkozzék az ágyban, finom, betegnek való csemegéket hoznak neki és megkülönböztető bánásmódban részesül. Az anyja ilyenkor az ágy szélén ülve szokott rájönni, hogy jó lenne Juditnak egy piros blúz a kék szoknyához, majd ha felkel, elmennek a varrónőhöz és megkérdik, mennyi anyagot kell rá venni. Ha pedig elhagyja az ágyat, az olyan, mint egy jótett. Mindig kap érte valamit, vagy egy új kottát, vagy virágot, persze mindig az apjától.

Ha az ember nincs otthon, minden máskép van.

Judit a wittenbergi temetőből, ahol bokán

felül gázoltak a sírok között a hóban, tartós náthát hozott magával. Másnap ágyban maradt. Lázmérője nem volt, pedig atyja minden levélben sürgette, hogy vegyen magának, de ő mindig elfelejtett venni. Nem is tudott bánni az ilyesmivel. Csak érezte a hasogatást tagjaiban, háta fáj, látása elhomályosult.

Rokonai mit sem sejtettek betegségéről. Még kora reggel el kellett menniök, mert bírósági tárgyalásuk volt. Dezső bácsiék ugyanis időközben összeperlekedtek Bernsteinné asszonnyal, aki azal vádolta őket, hogy a hálószoba mosdószekrényébe süllyesztett majolikátálat ők repesztették ketté. Juditnak egy alkalommal tanúskodnia kellett a bíróságon, hogy a repedés az ő beköltözésének idején már megvolt.

Nincs áldatlanabb helyzet, mint mikor peres felek egy fedél alatt laknak. Judit meg egyenesen kettőjük közé volt ékelve. Szobája a rokonai hálója és Saul úré között volt. Saul úr szerepét magától sohasem tudta volna megérteni. Hatvan év körüli, hiúszemű, borotvált, szikár, elporoszodott zsidó volt néhai Bernstein úr csokoládégyárának igazgatója. Jelenleg özvegy Bernsteinnénál lakott mint szobaúr. Az előszobából négy egy frontra néző szoba nyílt, az utolsóból üvegajtó vitt egy ötödikbe, melynek nem volt előszobai kijárata. Ez volt Bernsteinné szobája s az asszonynak így csak Saul úr szobáján keresztül lehetett járnia. Judit ezt nem értette: hogy járkálhat át egy nő, ha mindjárt ötven éves is és hetvennek látszik, mint a susinka Bernsteinné, egy férfi szobáján? Akkor tűnt fel ez neki, mikor egyszer Saul úr lármás mosakodására ébredt. Saul úr nem vette igénybe a fürdőszobát. Mindig a szobájában mosakodott, prüszkölve, fújva, szikár hátát csapkodva, mintha valakit páholna. Ugyanekkor elképedve hallotta a háziasszony

hangját a szobaúr hálójából. Hát ez hogy jön oda? Nem gondolt semmi rosszra, mert ha tudta is, hogy vannak a társadalmi előírásokba ütköző viszonyok, azokat kizárólagosan a fiatalokra vonatkoztatta. A szerelem csakis a fiataloké. És addig tart, amíg az ember megesküszik valakivel. Hogy lehet például az ember szerelmes valakibe, akit már látott gurgulázni, vagy a fogát mosni. Az mind olyan komikussá teszi az embert: a szája csupa hab, nem tud beszélni és rózsaszín vízsugarakban köpködi a fogpasztát. Itt meg kell a szerelemnek szünni.. Azért az emberek még szerethetik egymást, sőt, éppen a házastársak szeretik egymást, de az megint más. Az már nem szerelem.

Az ő szülei is szeretik egymást. Az anyja mindig az apja kedvében jár, de azért sokat zsörtölődik, ha apja későn jön haza a hivatalból és a leves megsűrűsödik. Mi köze a szerelemnek a sűrű leveshez? Az ő anyja nagyon büszke a férjére, a világ legokosabb emberének tartja, de azért gyakran ellenkezik vele. Aki ellenkezik, az nem szerelmes. Ha ő szerelmes lenne, sohasem ellenkezne ... És az apja? . . . Az apja nagyon szereti a feleségét.. . Egyszer megleste az apját, mikor az anyja elment, hogy bevásároljon a városban. Hosszú, bő, harangaljú télikabát volt rajta, sok puha prémmel, a nyakán, az ujján és lent a szegély hosszában. Széles fekete bársonykalapot viselt, amelynek a karimája egy kicsit hajladozott a szélben. A szeme és a fogai ragyogtak a fekete bársony alól, a hosszú, sötét kabátban még sokkal magasabbnak látszott, mint amilyen. Nem azért, mert az ő anyja, de igazán szép volt... És akkor látta, hogy apja kikönyökölt az ablakon és úgy nézett az anyja után, mint az a diák, aki vele tizenhárom éves korában mindig szembejött. De azután hazajött az anyja, meg-

szólta egy ismerősüket és az apja így szólt: «Fiam, mindenki seperjen a maga ajtaja előtt. Te is csak úgy pletykázol, mint az, akiről beszélsz ...» Judit érezte, hogy ennek a rendreutastásnak nem lett volna szabad előtte történni. Sőt máskor is előfordult, hogy Erdődi csendesen, — sine ira et studio, ahogy mondani szokta — megkritizálta a feleségét. Aki szerelmes, az nem kritizál — gondolta Judit, a maga néhai kis szerelmi élményét elegendő tapasztalatnak tekintve. Azután itt van mindjárt a nagy kérdés: a testi szerelem. Egy asszony talán még szeretheti az urát azután is, hogy férjhezment hozzá, de a férfiak bizonyosan nem szerelmesek többé a feleségükbe. Az asszony, ha az a brutalitás megtörténik vele, okvetlenül anya lesz; mielőtt gyermeke van, nagyon megcsúnyul, csak sajnálni lehet meg szeretni, de senki sem kívánhatja, hogy szerelmesek legyenek belé. Úgy lehet az a szerelemmel, mint a jó könyvekkel. Ha az ember kiolvasta, azért még nem dobja el, dehogy is! Most, hogy tudja, mi van benne, csak annál nagyobb becsben tartja. Nem válna meg tőle, elteszi, de már nem veszi kíváncsian a kezébe. Igen, igen, talán ez a kíváncsiság nem egyéb, mint a szerelem, talán a szerelem nem egyéb, mint kíváncsiság olyan értelemben, hogy egy embert meg akarunk fejteni, át akarunk olvasni rajta, míg olyan világos és átlátszó előttünk, mint mi magunk. Mikor pedig már úgy olvastunk benne, mint magunkban, mikor már megszűnt előttünk rejtélyesebb lenni, mint a saját énkünk, akkor éppoly kevésbé szerelemre vonzó, mint a saját énkünk. Csak szeretjük és beburkoljuk, hogy kárt ne szenvedjen, baj ne érje. Feltesszük a legmagasabb polcra minden és mindenki fölé, és megtörténik, hogy soha többé nem vesszük elő. Ez az eset forog fenn például azoknál, akiknek csupán egy

gyermekük van ... Ezek nem érdekelték többé egymást. Mert világos: ki hányszor szeretett a testén keresztül, annyi gyermeke van.

Már hallott suttogni arról, hogy a mai házasságokból nem születnek gyermekek. Ez tulajdonképpen nagyon egyszerű dolog s azelőtt csak azért nem jutott az emberek eszébe, mert jobbak voltak, mint ma. Ez ugyanis úgy történik, hogy azok, akik nem akarják, hogy gyermekük legyen, akár mert egy bizonyos koron túl már nem szophat és akkor pénzbe kezd kerülni, akár pedig azért, mert az asszony fél a sok bajtól, ami egy olyan gyerekkel a nyakába szakad, azok egyszerűen a házasság után is csak úgy kerülnek a testi közösséget, mint azelőtt. Vagyis ez tulajdonképpen igen szép és tiszta dolog és nem is olyan könnyű, mert a könyvekből a vak is láthatja, még az is, aki nem szerelmes, akárcsak ő, hogy a szerelem úgy elkapja az embert, mint az örvény és egyre a mélybe süllyeszti, amíg egészen lehúzza, ahol már az eszmélete megszűnik s a teste tisztasága megfűl. Mire felszínre vetődik és felocsúdik, már nem az, aki volt. Csak csodálni lehet azokat, akik egymás mellett élve, évekig nem kerülnek ilyen örvény sodrába és nem lépnek testi viszonyra. Ez lehet az igazi szerelem ...

Ő azért mégsem akarna így élni. Inkább keresztülmenne mindenben, a nagy testi megszügyenülésen is, de ő nem akarná, hogy ne legyen gyermeke. Egy gyereknek nagyon lehet örülni. «Azt» pedig, úgy látszik, el lehet felejteni, hiszen még senki sem halt bele. Igen, ő szeretné, hogy gyermekei legyenek, nemcsak egy, mert az megnő, hanem annyi, hogy mindig legyen egy pólyás, meg egy olyan, aki most kezd beszélni, — ezek a legjobb pofák — meg egy, aki elemibe jár, bö-betűt ír és már produkáltatni lehet... A nagyobbakat már nem tudta elképzelni. Tizennyolc éves fővel

képtelen volt arra, hogy alig fiatalabb teremtések iránt anyai gondolatokat tápláljon.

Mikor az ember már nem fiatal, sehogy se tud többé szeretni. Ezért az öregedő embereknek nincsenek többé gyermekeik. De azért még nem kell kétségbeesni. Mire ő például olyan idős lenne (hogy milyen idősnek kell ehhez lenni, arról halvány sejtelve sincs; ez valószínűleg egyénenként különböző), hogy nem lehetnek újabb gyermekei, akkorára már lehet neki egy olyan lánya, akit férjhez adhat és akkor előlről kezdődik az egész, mert megint lehet egy pólyás, meg egy olyan, aki most kezd beszélni és így tovább... Az már neki unokája, de azt azért éppúgy lehet szeretni, mint a sajátját.

Sőt, ha meggondolja, az embernek a nélkül is lehet gyermeke, hogy férjhezmenne. Ha ő például nem megy férjhez, akkor magához vesz egy kis árva gyermeket, vagy ha teheti, többet is. De ezen ráér még gondolkodni. Már úgylis szégyelheti magát, hogy ilyen romlott, ennyit tud a szerelemről, «a nemek egymáshoz való viszonyáról» és a gyermekekről. Pedig a szülei mindent gondosan titkoltak előtte. Hiába! Az ember olvas, vagy mások elejtett célzásai megütik a fülét. O eddig kevesett gondolkozott ezeken a dolgokon, a raktáron lévő adatokat, melyeket könyvekből, vagy éppen az elejtett megjegyzésekből merített, sohasem rakosgatta rendezett egészsé, csak most, ma reggel, hogy szüksége volt egy ilyen összefoglalásra. Igen, ma kellett gondolkodnia.

Reggel a rokonai hálósobájából meghallotta a Herta vékony, növendéklány hangját: "

— Bernsteinné nem tehet semmiről. Minden rosszra a szeretője veszi rá, az a gazember Saul.

Így mondta: «Liebhaver». Itt nem lehet semmi félreértés. Judit rémületében megmerevedett a paplan alatt. Hogy lehet ezt a szót még ki is mon-

dani? Ő még a «szerelem» szót sem mondta soha ki. Mindig úgy mondta: «reszelem», «reszelmes». Mintha azáltal, hogy elferdíti a szót, az veszítene sokatmondó jelentőségéből.

Azután meg merész fantázia kell ahhoz, hogy elképzeljük, hogy Saulnak tetszik ez a könnyedző szemű, sárga öregasszony, pici, piros orrával, hiányos, agyarszerű fogazatával. Hogy mégis lenne öreg szerelem is? Csak most emlékszik, hogy már a múltkor is hallott valamit, ami még undorítóbban hatott rá.

Boriska néninél volt. Boriska néni nagyon bizalmas vele. Neki panasolta el többek között, hogy Ernő bácsi újabban gyakran jár kávéházba és őt elhanyagolja:

— Elmegy délután három órakor és ottmarad bis gramafon.

Így mondta. Judit nem merte kijavítani a gramafont «gromobojj»-ra. Ilyen ez a Boriska: semmi tanulékonyosság nincs benne. Hát egy másik bizalmas beszélgetés közben Boriska kedvenc témájára tért át: Dezsőékre. Egyebek között ezt a kirohanást intézte Herta ellen:

— Tudod, Juditkám, sohasem álltam a Herta bohém tempóit. Nem tudom neki megbocsátani, hogy még mielőtt a Dezső felesége lett volna, már *úgy* élt vele.

Úgy? Hogy? Hogy? Hogy? . . . Ezt csak úgy lehet értelmezni, hogy Herta törvénytelen felesége volt Dezsőnek, ami annyit jelent, hogy tegeződtek és egy szobában aludtak, még mielőtt ez szabad lett volna. Judit itt hirtelen megállott. Én nagyon erkölcstelen lehetek — állapította meg. Hirtelen nem tudott ugyanis semmi fontosságot tulajdonítani ennek a «szabad»-nak. Az ember elmegy az anyakönyvvezetőhöz vagy a paphoz, ott írnak valamit és beszélnek, utána sokat és

jókat esznek és azután az ember már mindent megtehet, amiért tegnap még megszólták volna.

Valami derengeni kezdett benne: itt nincs minden rendjén. Ő nem látja be, hogy idegenek, külsőségek, az anyakönyvvezető meg egy jó ebéd szabjon határt az ember lépéseinek ...

Vájjon igazán a Jóisten áll a pap mögött, mikor az összead, és vájjon a Jóisten valóban csak attól a perctől kezdve tekinti a szerelmet jogosnak, mikor már megvolt az esketési szertartás? Hogy van az akkor, hogy a pap és anyakönyvvezető nélküli, vagyis törvénytelen házasságokon is van istenáldás? Gyermekáldás? ... Hányszor olvasni «bukott lányokról»), vagyis olyanokról, akiknek gyermekük volt? Miért áldás a gyermek a házasságban és miért átok azon kívül? ...

Ha az apja tudná, hogy neki miken jár az esze! Milyen erkölcsösen nevelték őt és titokban milyen züllött! Mennyi mindent tud, amit egy lánynak nem szabad tudnia! Úgy illik, hogy egy lány tapasztalatlan legyen. Ha nem az, már nem «tisztá». Róla itt mindenki azt hiszi, hogy naivacska és ártatlan, holott csak képmutató, mert igenis tud, majdnem mindent tud. A vak is láthatja, hogy rossz a lelkiismerete, hiszen minduntalan elpirul. Milyen fonákul gondolkoznak az emberek: a pirulást szépnek és kedvesnek tartják, jóllehet ez áruja el, hogy már nem vagyunk ártatlanok.

Jó lesz, ha vigyáz itt magára. Valósággal ki játsza az apját: annyi mindent hall a nagynénjeitől, az Olvasókörben, az egyetemen. Ha az apja tudná, nem engedte volna ide. Már a közvetlen környezetében is milyen «lazák az erkölcsök»: jobbra Saul úr és Bernsteinné, balra Dezső bácsi és Herta, akik «úgy» éltek. Közben pedig ő, aki most betegen fekszik, s a láz, mert biztosan lázas, ilyen erkölcstelen gondolatokat vált ki

belőle. Mondják, hogy a lázban mutatkozik meg az ember igazi énje. . . Elhatározta, hogy vigyázni fog magára és be fogja fogni a fülét, ha előtte durvaságokat beszélnek. Ki fogja kérni magának és el fog futni. Az apja ne lássa meg rajta, hogy züllött, hogy tud a testi kapcsolatról, amelyből a gyermek lesz, és tud arról, hogy «úgy» is lehet egymással élni, pap és anyakönyvvezető nélkül... Bárcsak mindent el lehetne felejteni és még egyszer romlatlanná lenni. . .

Nem sejtette és nem érdekelte, hogy a valóságban ezek a kérdések sokkal magasabbak és terebélyesebbek s az ő egész elgondolása a szerelemről olyan valószínűtlen és szegényes, mint az a kép, melyet a látnitudók elejtett megjegyzéseiből s ujjai tapogatózása nyomán a vak alkot magának egy napfényben fürdő, virágjában álló fáról.

*

Negyednapra mintha lefűjták volna a betegséget róla. Kicsit lefogyott, de ennek még örült is; az utóbbi időben félt a hízástól.

Rögvest elrohant Ittigen kisasszonyhoz, aki a közelben lakott. Ittigen kisasszony éppen olyan fiatal volt, mint ő, éppen olyan hosszú varkocsokat hordott, mint ő, s az arca is kerek és piros volt, mint az övé. Fitos, szemtelen kis orr csücsült a nekivadult nézésű fekete szemek alatt. Szája foghíjas volt, valószínűleg ezért selypített. Vilnai zsidólány volt ez az Ittigen, a szüleit Szibériába cipelték az oroszok, neki sikerült elmenekülnie. Berlinig vergődött, valami újságnál helyezkedett el s csak nagy ügyel-bajjal tartotta fön­n magát. Egyébként szintén filológiát tanult. Judittal a külföldi diákok nyelvkurzusán ismerkedtek össze.

A wittenbergi társas kirándulás után együtt ültek a vonatban. Beszélgetésük folyamán ki-

derült, hogy Ittigen sem volt megelégedve a nappal, ő sem szeret a vendéglőkben ülni. Ő is náthás, ő sem megy többé társas kirándulásokra . . . Hanem kettesben elmehetnének valahová, mondjuk Weimarba.

Judit azonnal ráállott. Egy képre gondolt, mely a gimnáziumi olvasókönyvében volt: Goethe és Schiller szobra a weimari színház előtt. Most élénken vissza tudott emlékezni, mit jelentett neki az a kép. A messzeséget... Az elérhetetlent... Az emberfelettit, amit oly jó lenne legalább megközelíteni...

Most pedig ez az Ittigen csak úgy kimondja ezt a nevet, kiszámítja, mibe kerülhet az út oda és vissza, mennyi ideig tart, ő mindenre bólint és megegyeznek, hogy mihelyt lehet, útrakelnek.

És Judit egy nappal a nátha után máris menni akar. Másnap valóban vonatra ülnek, jóllehet az idő sem kedvez: a köd napokra megdermedt, szeles szárazság van, mint késő ősszel.

Judit aznap «nagystílusú» önálló nőnek látja magát. Igaz ugyan, hogy mindent az Ittigen intézett el: ő kereste ki a menetrendből a legkedvezőbb vonat járatokat, ő váltotta a jegyeket, ő harcolta ki a saroküléseket a lipcei vásár miatt zsúfolt vonatban. Azután meglődül a kocsis, szembezőknek egymással és elmosolyodnak. Judit mosolya csak úgy henceg: nini, megyünk Weimarba, egyesegyedül, én, Erdődi Judit, egyetemi polgár, az önállóság netovábbja. Igaz ugyan, hogy Ittigen is itt van, de az nem változtat a tényeken semmit. Ittigen titokban kineveti. Nélküle ez a másik meg sem merne moccanni. Elkényeztetett, élhetetlen falusi liba. Neki azonban, Ittigennek, egy ilyen út nem vállalkozás. Vilnából éjszaka szökött ekhós szekéren, a határon lőttek utána. Gyalog kódorgott harmadmagával, a lengyel trén könyörült meg rajtuk. Azután barakban lakott, tífuszban

is volt, akkor hullottak ki a fogai. Régen el kellett volna már pusztulni, ha ez a világ nem lenne olyan szép: az ember mindig talál valamit, aminek megőrül. Itt rohannak jobbra-balra az erdők, a thüringiai fenyvesek. Már Rudelsburg és Salechsburg farkasszemét néző várait is elhagyták. Ittigen orrát az üvegre lapítja, hogy jobban lásson. A körme alá korom mehetett, mert gyászszegélyt visel. Judit kesztyűben ül, mert utálja a füstös fülkét. Figyelmezteti Ittigent, hogy ne nyomja az orrát az ablaküveghez, mert az tisztátlan és még valami betegséget kaphat, de Ittigen csak nevet, foghíjasán és jóhiszeműen, mint egy pólyásgyerek.

Judit is kibáméskodik az ablakon. Egymás hegyén-hátán magasba tornyosuló fenyvesekből, ahol a heglánc megszakad, fekete várak, mint fenyegetőző ujjak ugranak elő. A völgyben szürkésfehér úton seper a szél. A rablólovagok korában erre vonultak a kereskedők karavánjai. Ez Németország, ez Thüringia, erdők és várak, melyekre gondos utódok vigyáznak, hogy romba ne düljenek. Kár, hogy a vasút ide is betör és füstökádva dübörgi végig az erdőkből kiberetvált tölteket. Talán jobb lenne erre postakocsin járni...

Judit észre sem veszi, hogy amint a tájat nézi, orra veszedelmesen közeledik az ablaküveghez. Most úgy néznek ki Ittigennel, mint a testvérek. Copfjuk lelóg az ülésről, végén szalag fityeg, hogy ki ne bomoljon. Időnként, valami új felfedezés mámorában összerosolyognak, egyetértően és boldogan, mint két szökött zárdanövendék, aki először kóstolt bele a szabadságba és nem tud vele betelni.

Délután már a weimari parkban ülnek.

Mostig rótták a várost. Jártak a Goethe-házban, a kis kerti lakban, a királyi kastélyban. El is felejtették, hogy egész nap egy falatot sem ettek.

Judit tulajdonképpen tegnap este óta koplal. Annyira örült és izgult az út előtt, hogy a vízvezetékbe öntötte a kávéját, mert szégyelte bevallani, hogy izgalmában nem képes enni.

Pihennek. Ma minden új volt, szép és fontos. Néha jó lenne valamit mondani, de nem találnak szavakat. És ismét a wittenbergi nap tapasztalata: egy szempillantás alatt többet tanult és értett meg, mintha otthon félévig magolt volna. Milyen száraz és mellékesnek látszó volt az iskolakönyv mondata: «Goethe polihisztor volt a szó teljes értelmében». De hogy miben merült ki ez a polihisztorság, arra nem lelt magyarázatot, mert a részletezés túlhaladta volna a középiskolai tananyag terjedelmét. Hanem, aki egyszer végigmustrálta az ásványok, farostok, növények, érmek, majolikatárgyak, antik szobrok, rajzok, karcok rendezett, ápolt gyűjteményét, aki egyszer bepillantott a vassodronnyal elzárt könyvtárba, az magától is rájön, hogy egyetemes lángész hajlékában jár. Kár Charlotte von Stein szerepét Goethe életében iskolai használatra szánt feldolgozásban bemagolni. Csak meg kell állni a Goethekert kis hátsó kapujánál, amely Stein tanácsos kertjébe vezet, meg kell simogatni a kapufélfát, melyet még Goethe érintése súrolt, végig kell betűzni a kerti ház kőplakettjébe vésett szavakat Goethe kedvenc padja fölött és megszűntünk kíváncsiskodni, kívülről szemlélni a dolgokat. Mindent *tudunk*, mindent *átélünk*, mindent *átszenvedünk*, mindent *átörülünk* képzeletben. Kár minden szóért. A lélek lábujjhegyen jár, szájára illesztett mutatóujjal.

December közepe is elmúlt, de a park avarján még rőt lángokkal ég az ősz. Az Ilm-en ósdi vízimalom áll: közelében felfedezik a Shakespeare-szobrot. Könyökével térdére támaszkodva néz le rájuk: kicsit idegennek, eldugottnak, mellékes-

nek érezheti itt magát Goethe és Schiller városában.

Egy bükkfa törzsére ülnek le pihenni. Copfjukat az ölükbe lógatják. Ez a copf ma kis örömet kevert az örömükbe. A szobrot keresték a színház környékén. A Goethe—Schiller szobrot. Mikor rábukkantak, hápogni kezdtek a gyönyörűségtől, örömükben megfogták egymás kezét, úgy álltak ott és báméskodtak felfelé nyújtott nyakkal. Ekkor nevetésbefojtott suttogás ütötte meg Judit fülét:

— Guck' mal, wie drollig da die beiden mit den Zöpfen ausschauen.

Hirtelen megfordult és idősebb hölgyet vett észre, aki összekapaszkodva állott egy idősebb úrral. A járdán álltak és éppolyan bámészan néztek rájuk, mint ők Goethére és Schillerre, akik egyébként szintén egymás kezét fogták. Többen nem is voltak a csendes kis színháztéren, csak ők hatan, párosával összefogózza. Judit ekkor megbökte Ittigent:

— Néznek minket. Gyerünk innen.

A «drollig» szó nagyon sértette. Eddig úgy képzelte, hogy csak egészen kicsiny gyerekek, esetleg kutyácskák vagy macskakölykök lehetnek «drollig»-ok. Elsomfordáltak hát és Károly Ágost herceg kastélyába tértek be. Itt nagyon sajnálta, hogy nem volt vele az anyja. Hogy tetszett volna neki a gyöngyházberakásos rózsafa parkett, az asztal lapis lazuliból metszett lapja, a bútordíszek tükörtisztafényű selyme. A végén már belefáradt a szeme, kevésnek bizonyult az idő, szűknek az agy. Nem lehetett mindent úgy befogadni, hogy bent is maradjon, úgy elraktározni, hogy csak úgy parancsszóra szemünk elé varázsolhassuk, amikor csak tetszik. Pedig különben nincs értelme a vándorlásoknak, szemlélődéseknek. Ha a mai nappal minden elmúlna, ha nem élne

tovább bennünk, nem lenne érdemes kezünket sem kinyújtani a szépségek után. Judit úgy képzelte, hogy minden szépet, amit az ember befogad, el kell raktározni, el kell tenni télire, amikor már nincsenek újdonságok. Ilyenkor felnyitjuk a raktárunkat s az táplál és melegít bennünket, amit nyáron át behordtunk. Hitt az emlékezés boldogító ígéretében. Ebből a hitéből folyt a pillanat megvetése. Az ember a jelenével felelős. A jövőjének felelős. A jövőnek, amikor ez a jelen mint múlt esik megítélés alá. Pillanatnyi cselekedeteit az befolyásolta, hogyan fog ez a pillanat a visszaemlékezés keretébe beilleszkedni. Szép lesz-e ez az emlékezés? Szép-e ez a dolog egyáltalán? Lehet-e visszaemlékezés tárgya, van-e létjogosultsága a jövőben is, vagy igazán csak pillanatnyi jelentőségű?

Mert ebben különbözik a jó a széptől. A jó pillanatnyilag leköt, de a jövő számára nem mindig van értéke. Ezért nem is érdemes áldozatot hozni a jó dolgokért. Tartós csak az, ami szép. Ha ők ma nem koplaltak volna, hanem menüt ettek volna egyikében a weimari kisvendéglőknek, az nekik csupán félóra meleget és a jóllakottság tespedő elégtelenségét nyújtotta volna. Ezzel szemben sokkal kevesebb idejük maradt volna a Goetheházban időzni. Ez a kis éhség okozta szédülés, a «rossz», holnapra elmúlik, de ami szépet az alatt a félóra alatt éltek, az az övék marad. Nem baj, hogy milyen az ágyunk, fő, hogy szépet álmodjunk benne. Hiszen ez olyan régi igazság.

S Judit elbírálásában nem csupán az élmények, de a cselekedetek is a Szépnek voltak alávetve. Nem ismert etikát, csak esztétikát. A jó cselekedet egyúttal szép is. Bármit akart, mindig a Szépet akarta benne.

A lét felett érzett föltétlen megelégedését is ez zavarta meg néha. Tudta, hogy az élete nagyon

is könnyű. Nagyon is *jó*. Megvan mindene. A nehézségeket csak különcködése, gyámoltalansága és érzékenysége gördíti útjába. Tulajdonképpen minden túlságosan simán megy. Ez semmiesetre sem az az élet, melynek mozzanatait érdemes lenne megrögzíteni, «télire eltenni». (Az öregség alatt valahogy mindig telet is képzelt, járhatatlan, behavazott utakkal, amelyek az ablaka előtt ágaznak szerte, lobogó kályhatűzzel s egy sötétkék gyapjúsállal a térde körül.) Nem történt tulajdonképpen semmi körülötte. A «szép» élet fogalma lassanként a «küzdelmessel» társult. És előtte nincs semmi, amiért küzdenie kellene. Minden el fog jönni magától, mint ahogy eddig is eljött. Addig tanult, míg leérettségizett, addig fog tanulni, míg diplomát kap. Közben pedig nincs semmi. Azaz talán mégis ... Ma jött rá, hogy sokkal gazdagabb az élete, mint gondolná. Vannak élmények. Csak merni kell őket. Ma élt. így, ahogy itt ül a weimari parkban, a vízimalom tövében, fáradtságtól lekókadtt fejjel és egy újabb nátha orrcsiklandozó előérzetével, tudja, érzi, hogy élt. Nem azért, mert bútorok, selymek, szobrok, könyvek, porcellánok, festmények sohasem látott gazdagsága, újszerűsége és pompája zúdult a tudatába. Egyszerűen azért, mert képes volt behatolni mások életébe, mert megfogta és meghatotta az idegen élet, amelynek nagyszerűségét önállóan hámozta ki a hagyatékok élettelen tömegéből. Nem kell két-ségbeesni. Vannak emberek, akiknek az élete olyan, mint a múzeumba felakasztott kép vagy felállított szobor. Nem a miénk, nem vehetünk el belőle semmit, önmagában szép, de nemcsak önmagának. Aki ránéz, gyönyörködik. Az élet olyan, mint egy műretek — gondolta és megforgatta azt a feketére aszott bükklevelet, melyet ölébe sodort a szél. Senkié és mindenkié, és minél távolabbról nézzük, annál szebb.

Kis idő múlva ceruzát vett elő az aktatáskájából; a naplójából, melyet magával hordott, kitépett egy lapot. Az Ittigen már régen képeslapokat ír töltőtollával berlini ismerőseinek, az ugyan nem fogja meglesni, hogy mit kezd. S ha idenéz is, úgysem érti, hogy mit firkál, mert magyarul ír. Hirtelen, alig szorulva törlésre, papírra vetette e sorokat:

*E park talán az ősz utóján legszebb,
Mikor a bükkök lombterhük lerázzák
S a gyászpompájú kert közepiből
Épp idelátni Goethe nyári házát.*

*Egyhangúan jár medrében az Ilm,
Egykedvűen áll partján a malom ...
A szél is olyan halkán lebben itt,
Mint egy-egy sóhaj a ravatalon.
Száz év előtt tán Goethe járt itt éppen,
E fák ágai zörrentek a szélben
Az ő szelíd, fehér feje felett...*

*S amíg szeme a messzeségbe révedt,
Suttogtak néki szép őszi regéket
És hullattak rá egy-egy levelet...*

— Van jó dolga magának? — förmedt rá Ittigen, aki a válla fölött belesett a papírra. — Verset ír itt, ebben a városban, ahol a világ legjobb verseit írták!

Judit dühösen fordult hátra:

— Nem illik leskelődni — duzzogta a jógyermekszobás ember maró rendreutasításával.

Nem bánta volna, ha e percben megnyílik a föld és mindenestől elnyeli az Ittigent. Nemcsak a szemtelenül vidám hang bántotta, nemcsak az, hogy meglesték és kigúnyolták. Leginkább az bosszantotta, hogy Ittigennek igaza volt.

— Ne adja a bankot, — sziszegte Ittigen —

inkább álljon fel és induljunk, mert még átfázik. Nyirkos ez a fa, az én szoknyám már egészen át-nedvesedett. Na jöjjön, Sappho.

Judit gyenge nevetésre húzta a száját: a dühe máris elpárolgott.

Este hat óra lehetett, mire ismét a város utcáin ácsorogtak. Az idő egész hirtelen megfordult. Vizenyős hó esett. A karácsonyi kirakatokból testes fénysávok ömlöttek a járdára. Egyszerre olyan kicsiny lett ez a város az estében, mint egy szoba. Az emberek itt köszönnek egymásnak. Milyen különös ez Berlin után! A házak mintha egymásba fogóztak volna, úgy összeszorultak, a lejtősebb utcákon olyan félénken húzódnak meg egymás árnyékában; mint a gyermekek, ha egymás kezét fogják, hogy le ne csússzanak. Kis ideig bámulták a város esti képét. A régiségkereskedő kirakata előtt Ittigen Judithoz fordult:

— Ideje van szállás után nézni.

Az ám! Judit nem kis megilletődéssel és aggodalommal gondolja el, hogy hotelben fogja tölteni az éjszakát. Ó!. . . Hogy az Ittigen is ott lesz, az nem számít. Annyi, mintha egyedül lenne: éppúgy fél. De meg kell lenni! Itt keh maradniuk holnapig, mert még éppen elég látnivalójuk van. A Schiller-házba akarnak menni, a Liszt Ferenc-múzeumba.

Most már fáradtan ballagnak a «Fehér Hatytyú»-hoz, szemben a Goethe-házzal. Ez a szálloda azért rokonszenves nekik, mert hajdanában Schiller lakott benne. Ezt a dicsőséget azonban ők nem tudják megfizetni és odébbállnak. Éhesen baktatnak szállodáról szállodára. Az idő is sűrget. Egyre erősödő fagy keménnyé edzi a hópelyheket. Vagy három szállodába kukucskálnak be, de nincs szoba számukra. Ennek a fele sem tréfa. A Thüringer Hofban vállat von a portás:

— Nagy az idegenforgalom. Sok a jóvalutájú külföldi.

Lejtős, keskeny utcán jóképű szálloda áll. Olyan sötét van, hogy nem tudják a nevét kibetűzni. Itt is minden foglalt. A müncheni egyetemi hallgatók kiránduló csoportja szállta meg a szobákat. Ez garancia — mondja Ittigen Juditnak — legalább tudjuk, hogy tisztességes helyen vagyunk.

Judit gyámoltalan kétségbeeséssel innen is tovább baktatna, de Ittigen akadékoskodik, ő fáradt, nem bír tovább menni, mert orra bukik. Van valami erőszakosság ennek a lánynak a tetterős energiájában és sok konfidencia, amit Judit szégyenkezve tulajdonít zsidó fájának. De alapjában véve bámulatosan ügyes, eszes és törekvő.

—Hallja, — köt bele Ittigen a portásba — igazán nem tud nekünk szobát adni?

—Nincs kérem. Nincs, ha mondom, lakható szoba.

—Mi az, hogy nincs lakható? Lakhatatlan van? Én megpróbálok benne lakni.

— Sajnálom, nem lehet, nem szolgálhatunk.

Ittigen könyörgésre fogja a dolgot.

—Nézze . . . hallja ... Mi nagyon fáradtak vagyunk, ő is — teszi hozzá és Juditra mutat, lehet, hogy csak azért, mert észrevette, hogy az szégyenli az ő tolakodó fellépését és elhúzódik a tett színhelyéről, mintha nem tartozna ez a dolog éppen úgy rá is, mint Ittigenre. A portás sajnálkozik, nem tehet semmit. Ittigen tovább ostromolja:

—Engedje meg legalább, hogy itt a hallban leüljünk és itt töltsük az éjszakát. Hová az ördögbe menjen az ember ilyenkor. A portás fejét rázza: azt nem szabad. Gondolkozik. Hívja a szobaasszonyt. Tanakodnak. Végre valami belső

helyiségből előhívnak egy urat. Rájuk mutatnak és magyarázgatnak neki valamit. Judit nagyon szégyenli magát, de hálás Ittigennek, aki, úgy látszik, mégis kierőszakol valamit. Talán ilyennek kell lenni, mint az Ittigen: erőszakosnak és kérlelhetetlennek. Ha őt egyszer elutasítják valahonnan, dehogy is merne ellenvetéseket tenni. Inkább megfagyna vagy rémületében szörnyethalna kint az éjszakában.

A portás visszajön:

—Hát lenne itt egy szoba ... Azaz ... szóval az átutazó uralkodók számára fenntartott lakosztály. Ilyenek már régen nem térnek ide be ... hát, ha maguknak kell...

—Nekünk ez éppen jó lesz — jelenti ki Ittigen és már előre érzi a kinyújtózás gyönyörűségét. Judit valami pompásat vár.

—Hozzon gyertyát! — szól oda a portás a szobalánynak. — Tudniuk kell ugyanis a hölgyeknek, hogy a villany nem ég. Mióta nincsenek fejedelmi vendégeink, innen szedtük ki az égőket, ha a szobákban egy-egy felmondta a szolgálatot.

—Nem baj — sürgeti Ittigen. — Csak gyérünk, gyérünk. Mi látunk sötétben is aludni. A gyertyát pedig majd úgylis benthagyja nekünk.

A fejedelmi hálószobába külön lépcső vezet fel. A portás elelőzi a gyertyát, melyet kezében tart. Dobogva tapogatóznak a régi, recsegő falépcsőn felfelé, árnyékuk kísértetiesen imbolyog a falon. Most kulcs csikordul a zárban: áporodott hűvösség, fagyott penészszag csap eléjük. Táncterem nagyságú helyiségbe lépnek; az ablakokon bíborbársony drapériás függönyök, a sötéten erezett duplaágy fölött ugyancsak bíboros baldachin. A nagy állótükör megvakult, benne gonosan kering a gyertyafény s a portás kísérteties sühuettje, amint a szobában körszemlét tart. Egy keskeny ajtó a fürdőszobába vezet, mellette hatalmas,

hármasszárnyú szekrény. Ezenkívül még csak egy ovális asztalka áll a szobában, párnázott kerevettel és két ugyancsak bíborral párnázott székkal. Szőnyeg már nincs bent. A nehéz bíborfüggönyök most meglibbennek a nyitott ajtón besuhanó esti légáramlattól, a gyertya nyugtalan fénye szertekúszik az enyészetnek átadott pompán.

— Ki kell nyitni az ablakot — rendelkezik Ittigen. — Amíg mi lemegyünk vacsorázni (ezt a szót leplezetlen mohósággal mondja ki és rákacsint Juditra, akit egy álmatlan éjszaka előfélelme tart megszállva), addig szellőztessék ki a szobát és fűtsenek be.

A portás sajnálkozva ingatja fejét:

—Fűteni aligha lehet. Évek óta nem fűtötünk itt, a szél most bizonyára visszacsapná a füstöt, még megfűlnának.

—Mondja, — érdeklődik Ittigen selypítő, felcsattanó hangon — nincsenek itt egerek vagy ilyesmi?

Titokban a lengyel menedékházak tetveire gondol.

— Nem tudom — hangzik a portás válasza szárazon, és minden felelősséget elhárító vállvonogatással néz körül. — Pók talán van, de csak a zugolyokban.

Jóéjszakát kívánt és kiment. A gyertyát bent hagyta; hallották, hogy a lépcsőn megbotlott, Ittigennek volt kedve hangosan felkacagni ezen.

—Itt ugyan akár agyon is üthetnek minket — kezdte Judit keserves sóhajjal.

—Jöjjön, megiszunk előbb egy *teát*, az növeli az ellenállóképességet.

Ittigen egyre nevetgél; nagyon tetszik neki az előkelő lakosztály. Gyertyát vesz a kezébe és a Lohengrin nászinduló ját fújva kivezényeli Juditot a szobából. Az étteremben teát rendelnek tojással. Az Ittigen nagyokat szürcsöl csészéjéből. Judit

szégyenkezve néz körül: még azt találják hinni, hogy a testvére. Bár a testvére lenne — jut később eszébe. Milyen bátor és energikus, az ember szinte maga is mer mellette. Csak ne lenne olyan határtalanul nevetlen.

—Gyerünk a lakosztályunkba — féktelenkedik Ittigen, miután fizettek. — Nyújtsa a karját, felség.

—Most pedig beszélni fogok a néphez — kezdi odafent és kilép az ívelt erkélyajtón, de nyomban visszahúzza a fejét. — Dermesztő hideg van. Jobb lesz lefeküdni.

Judit nem tesz előkészületeket. Semmi kedve sincs lefeküdni a külön feljاراتú, rideg szobában. Félelme erősebb, mint e fölötti szégyenkezése.

—Ugyan ne legyen gyerek! — korholja Ittigen. — En különben nem bánom. Jó éjszakát. — Ruhástól keresztbevetette magát a dupla ágyon, fejét az ablaknak, lábát az ajtónak irányozta. Lábfejét, melyen rajta maradt a csizmaszerű magas cipő, egy párnásszékre tette, melyre előzőleg papírt borított. Feje alá vánkost gyúrt, magára rántotta az egyik takarót, lábszárait télikabátjába csavarta és felnézett a mennyezetre: várta Judit megbotránkozását. Az nem is késett:

—Meg van maga bolondulva, Ittigen kisasszony! Mit csinál? Hogy fekszik? Keresztbe az ágyon!

Ittigen ugratni akarta:

—Ez azért van, tudja, hogy ha betörők talál-
nak jönni vagy anarchisták, akik letről meglát-
ják a világosságot az uralkodói lakosztályban, hát
mihelyt bejönnek az ajtón, a cipőtalpammal talál-
ják magukat szemben. A cipőm talpa ugyanis
lyukas. Azon mindjárt láthatják, hogy itt nincs
mit keresniök.

—Ne tréfáljon. Így nem fekszenek. Hátha én
is le akarok fekéüdni?

— Hát lefekszik ugyanúgy, mint én. Keresztbe a két ágyon, higyje el, így kényelmesebb. Hiszen levetkőzni úgysem lehet, mert máris farkasordító hideg van s éjszaka még hidegebb lesz. A víz megfagy a palackban. Ez a takaró pedig vékony; nyári felségeknek való. Ha nem akar cipőstől a paplan alá bújni, így kell feküdni, fejtől-lábtól. Csak azután ne rugdosson ...

A hangja dűnnyögésre halkul, lehunyja a szemét, mint aki máris aludni akar. De még hallja, amint Judit letérdel a földre, hogy az ágyak alá nézzen, hallja a fürdőszobazárt s a szekrényajtókat egyenként nyikorogni. Judit mindenhová bekémlél, hogy nincs-e ott valaki. A kilincset is lenyomja még egyszer, hogy meggyőződjék, jól be van-e zárva az ajtó.

Ittigen rögvest el is aludt királyi fekhelyén. Hátravetett copfja egy darabon lecsüng az ágyról, foghíjas, csúfondáros száját a telt, szépmetszésű ajkak enyhévé zárták, kissé dutorossá, kisbabássá. A télikabát nem fedte eléggé lábszárait; Judit még ráterítette a saját szvetterét is.

Azután odament az ablakhoz. Az üveg metsző hideg volt.

Összekulcsolt, homloka fölé emelt kézzel támaszkodott neki. Kint most már minden hócukorral volt behintve. A magastetejű házak elzárták az eget, csak egy darabka kandikált elő szürkéskéken, mint az érett mák, hunyorgó csillagjaival.

Vájjon ki állt itt utoljára a bíborfüggönyös ablaknál és nézett ki a téli éjszakába, mintha képeskönyvbe nézne? ... Vájjon szeretik-e a hercegek is a csillagokat? ... Vájjon el fogja-e képzelni ezt az éjszakát, ha megöregszik? A lejtős, keskeny német sikátort, a havastetejű házakat, az álmos csillagokat, a hallgatag eget, mindent így, ahogy most látja. Maga mögött a

szobát, Szász-Weimar domborművű címerével a baldachinon, a drapériákat, a keceslábú párnázott székeket. És Ittigen? Mi lesz Ittigenből, akinek minden fekvőhely jó és semmiféle földi lénytől nem fél, a tetveket kivéve.

Éjfél utánig virrasztott. Átnézte Weimarban vett albumait és könyveit, majd levelezőlapokat írt. Haza hencegett: «Itt vagyok, ragyogok! A weimari kiránduláshoz utólagos engedélyüket kéri és kezeiket csókolja — önálló nagylányuk: Judit.» Margitnak és Verának leereszkedő nagyzolás-sal írt. A végén megjegyezte: «Minden jó és szép lett volna, ha a gyönyörű nap után valamivel melegebb hotelszoba várt volna.» Azok otthon csodálni fogják bátorságát, önállóságát: «Judit szállodában tölti az éjszakát. Hiába! Juditban van valami, ami előtt meg kell hajolni.» A tanárainak fontoskodó, rövid riportokat küldött. Valósággal vickándozott benne önállósága, kezdődő világlátottsága s a kiváltságos kultúrélmény keltette büszkeség.

Azután vagy háromnegyedórát ömlengett a naplójába.

A gyertya közben csonkig égett, szennyessárga fényét mindig nagyobb és nagyobb felület-től vonva meg. Minden fellobbanással kellemetlen faggyúszagot köpködött ki. Ittigen zajtalanul aludt, mintha megfagyott volna. Judit már alig látott az ágyig. Talpában s egész alsó testében csiklandozva járt a hideg, lábszára elgémberedett, alig bírt felállni.

Lassan az ágyhoz lopózott. Télikabátját, melyben mostig gubbasztott, levetette, hogy Ittigen mintájára begöngyölje a lábait. Odahúzta a másik párnázott széket, lefeküdt «fejtoi-lábtól», egész úgy, ahogyan Ittigen tanácsolta. Copfja az ágy másik végén csüngött le, aktatáskája az ágy lábánál hevert. Lenyúlt utána a sötétben s maga-

hoz vette belőle zseblámpáját és kis tömörezüst retiküljét. Ez utóbbi volt arra hivatva, hogy agybasújtsa vele az esetleges betörőket. ..

V. ASINÁT FELFEDEZIK.

Már április van, zajos és rikító világvárosi tavasz. A Tiergarten sárgászöld fái között tarka léggömbök óriásfürtjei himbálóznak, a külvárosi bérkaszárnnyák udvari erkélyeiről száradó fehérneműdarabok integetnek a robogó Stadtbahn felé, a Siegesallee halványzöld és drap kosztümkömben, piros gumiköpenyben idegen hölgyek szállnak ki a sárga Rundfahrt-autókból. Az úttest szárazan, csillogón feszül, mint kifényesített bőrszalag, az autók szaga áthatóbb, édeskésen orrfacsaró.

A Reiterallee lovasok ugratnak, a hölgyek nadrágban, férfimódra ülnek meg a nyeret. Laposak és karcsúak, csoda, hogy felismerni bennük a nőt. A padokon udvari tanácsosok ülnek, fehér szakáluk és széleskarimájú filckalapjuk van. Újságot olvasnak, néha elnézik a nevelőnőkkel arra sétáló gyermekeket.

És tavasz van a bevásárlásból hazatérő háziasszonyok cekkerjeiben is. A cekker megduzzad, karfiol és korai retek virít a tetején. Ezeknek a Frau Müllereknek és Frau Giesekéknek, Frau Mayereknek és Frau Zetlikowoknak is tavasz van: kontyuk tetején már szalmakalap fityeg, napszitta virág- vagy cseresznyedísszel, ők nem ismerik a divatot, a bubifejet, az egyre rövidülő szoknyát, a fejbehúzott kis toque-ot. Még mindig kalaptűt viselnek, sétában fátyolt, ujjatlan kesztyűt, fűzős cipőt, porzsinórt és rüsst, — az utcán csakúgy, mint a Fliegende Blätter hasábjain. Judit ismeri már ezeket a figurákat és nem csodálkozik, ha találkozik velük.

Nem csodálkozik már semmin: otthon van a városban. Ismeri a villanyoskalauzok uniformizált hangját, amint beszólnak álmos kötelességtudással a kocsiba: «Charlottenburger Chaussee!» vagy; «Grosser Stern!», ismeri a tejgazdaságok fehér s a csokoládégyárak fekete, lakkozott teherautóit, cikornyás arany felirataikkal, a nagy áruházakat, a K. D. W.-t, a Wertheimot, a Tietzet, megszokta az újraépülő házakon Rudolf Mosse hirdetőtábláit, a vörös stadtbahnhidakon rikító cigaretta- és sörreklámokat: «Die gute Massari», «Berliner Kindl». Naponta körülrobogja az országház aranykupoláját, naponta sodródik a friedrichstrassei kirakatok előtt, naponta jár a Lindenen, otthonosan és céltudatosan, kezében aktatáskával s aktatáskájában «Belegtes Brot»-tal, mint egy bennszülött.

A rendszeres nézelődésen már túlesett. A csodák megszűntek. Lassanként megérti a várost, mely világokat zár magába és világokat különít el. Disztingválni tud, a nélkül, hogy tanulta volna: a Westen kápráztatóan elegáns, a Tiergarten vidéke csendesen előkelő, a Centrum a lateinerek és kereskedők harctere, az Unter den Linden környékén a diplomácia tanyázik, északról kelet felé húzódik a proletár négy ed.

Most különösen jó hasznát veszi jártasságának, mert lakást keres. Eltökélt szándéka, hogy felmond Bernsteinnének. És ezen sem jut eszébe csodálkozni. Már nem tornyosodik benne minden önálló lépésénél az önelégültség: — «én, Erdődi Judit, Berlinben színházba megyek egyesegyedül, íme, cipőt vásárolok, anyai befolyásolás nélkül, egyedül, saját felelősségemre.»

Ahogy nem mérhetjük meg, mennyit nőtt, mennyit öregedett a testünk egy nap alatt, úgy nem vesszük észre a mindennapok érlelő munkáját sem. Mintha nem is ő lett volna az a tizen-

nyolc esztendőös kislány, akit kézenfogva vitt át apja a Potsdamer Platzon hét hónappal ezelőtt. Telefonkönyvekben és címjegyzékekben lapoz, lakásközvetítőkkal tárgyal, pénzt vált be, miután az újságokban naponta áttanulmányozza az árfolyamot, tavaszi bevásárlásokat eszközöl és könyvet vezet napi kiadásairól.

A lakásfelmondásnak súlyos előzményei voltak.

Saul úr, akinek egyénisége mindig titokzatosabban sötétlett fel előtte, az előszobában tiszteletlen hangon beszélt az ő Herta nénjével, aki egy alkalommal elfelejtette kulcsra zárni a lakásajtót. Azt mondta rá: «Frauenzimmer». Sehogy sem értette, miért kellett ebből a szóból becsületsértési pernek keletkezni. Juditnak ismét tanúskodnia kellett. Még mielőtt a per lezárult, Dezső bácsi egy másik előszobai súrlódás fináléjaként felpofozta Saul urat; utóbbi súlyos testi sértés címén feljelentést tett ellene. Judit történetesen a pofoncsattanásra nyitott be és még látta, hogy a hátratántorodó Saul az éppen arrahaladó Bernsteinné kezéből kiüti a nagy tálcát. A teletöltött kávéskészlet csörömpölve hullt a földre, a forró lötyt ruhákra és bútorokra freccsent. Judit most már toporzékolt, mikor a tanúkihallgatás ideje elkövetkezett. Hiszen nem azért jött Berlinbe, hogy itt koronatanú legyen izgága és gyűlölködő emberek hajbakapásaiban, kiket a lakásínség és lakástörvény egy fedél alá kényszerít. Ekkor hátrázta el, hogy elköltözik.

Végre Dezsőéknek is sikerült másutt lakást kapniok és május elsejére felmondtak Bernsteinnének. Judit nem volt ilyen ügyes. Óvatossága és finnyássága válogatásra indította; szobát szoba után nézett, de hol a lakás fekvésében, hol a háziakban talált hibát.

Így jött el május, a második szemeszter kezdete. Egy időre felhagyott a lakáskereséssel, mert

az új félévre komolyan fel kellett készülni. Az első szemesztert kétségtelenül elvesztette. Elpazarolta gyávaságból, közönyből, csalódásból, élhétetlenségből és élnivágyásból. Gyakran csak azért mulasztott el egy előadást, mert az Olvasóköriben érdekes vita indult meg Verlaine körül. Ez jobban érdekelte, mint a fonetika, melynek jórészét már úgylis elmulasztotta. Egy «elpaklizott» előadással több vagy kevesebb: se ide, se oda! Az előadásokat most már különösebb nyelvi nehézség nélkül követhette volna, de minthogy az elejüket elmulasztotta, nem talált összefüggést, a befejező töredék nem érdekelte.

Ez időben szenvedett először lelkiismeret-furdalásokban. Ehhez járult egy bizonyos belső unalom is. Alapjában véve rettenetesen egyedül volt a sok idegen férfi között, akikkel nem tudott nem mert és nem akart barátkozni. Ha el is ütött köztük egy-egy kellemes félórát, nem kárpótolták azért, hogy a napja tartalmatlan, cél és értelem nélküli maradt. Nem látott maga előtt semmit, aminek utánavesse magát. Vizsga? Mikor lesz az! Valamikor a harmadik év végén. Rettenetes, hogy addig soha senki nem fogja kihallgatni. A kollokviumok nem kötelezők, miért erőltesse meg magát velük mindjárt az első félévben? Inkább nézelődik egy kicsit, kinyitja a szemét, fülét, itt az idegenben. De hát akkor mi lesz a tanulmányokkal? Mit teljesített ő, Erdődi Judit, a tócsái gimnázium favoritja, az egyetemen? Hiszen még németül sem tanult meg tisztességesen.

A kötelességmulasztás, céltévesztettség néha a kétségbeesésbe kergeti. Sokszor már fizikai roszszullét fogja el, feje elnehezül, nem leli helyét, kezeivel örökösen babrál. Nem tudja, hogy ez az idegesség előjele, mert nem tudja, hogy olyan konfliktusa van, amely okvetlenül az idegességhez vezet. Menekül önmagától, keresi az embere-

ket, akiktől egyébként fél, boldog, ha szóbaállhat valakivel, legalább van valami jogcíme, hogy nem dolgozik és eltelik az idő. Altberg ráfogja, hogy «flirtöl». És ő nem védekezik, mert Altbergnek igaza van. Ez tényleg flirt: keresni az emberek, férfiak társaságát, hogy szórakozzék, múljon az idő, ne kelljen gondolkozni, meddő munkát végezni, értelmetlen, gót nyelvtankönyvekben lapozni. Nevetgélni, akár kell, akár nem kell, csak-hogy sírni ne kelljen, bőbeszédűen elmondani jelentéktelen apróságokat Bernstein úr életnagyságú képéről (ugyan kit érdekelhet ez? — jut később eszébe és szeretné leharapni a nyelvét), a macskájáról, akit az apja otthon lefényképeztetett neki. Altberg ezért négy szemközt kikezdte:

— Nem szeretem a kezdődő nőket, akik a késői bakfist ilyen tudatosan játsszák.

Megint dühöngeni kellett, mert nem tudott neki szellemesen megfelelni.

A télutó kétségbeejtően nehéz, eredménytelen és ígéretnélküli volt. Judit lassan belefásult a lelkiismeretfurdalásokba és gondokba. Már a külföldiek kurzusát sem látogatta. Yang-I-Mi írt neki egy-néhányszor, meghívta társas kirándulásokra, de Judit csak azért sem ment. Nem akart találkozni a «sárga veszedelemmel». Ittigent a weimari kirándulás óta egyszer látta véletlenül az utcán; azóta végleg elvesztették egymást.

A napok hosszabbak lettek és Dezsőék anyagi viszonyai egyre ziláltabbak. Elköltözésük előtt már alig töltötték az estéket házon kívül. Így Judit is mindinkább otthon maradt. Honvággyal túlfűtött oldalakat rótt kockás naplófüzetébe, vagy Herta csodás zongorajátékát hallgatta. Egész családjuk nagy zenebarát volt. Apja gyakran emlegette énekes dédapját, neki magának szép, erőteljes hangja volt és Juditban is volt zenei megértés. Füle megőrizte a melódiákat, mint

ahogy a kagylókról mondják, hogy bennük tovább zúg a tenger. . . Erdődi nagy zenei képzettségéből is jutott rá egy csipetnyi. Mikor először értette meg, hogy a zenében is van kérdés és felelet, mint az élőbeszédben, mikor először érezte ezt a kérdést a szívébe fúródni, ostromlón és ajtatosan, mikor felviharzott a válasz Herta vékony, hervadó ujjai alatt, olyan otthonérzéssel adta át magát a hangáradatnak, mint elrabolt gyermek, akit hosszú évek multán a hazai tájra sodor a véletlen. Ez az ő igazi otthona — gondolta sokszor. Talán mégis pályát tévesztett. Hátha még mindig nem lenne késő szegre akasztani a filológiát és zenét tanulni? Herta néni gyengének találta ugyan a technikáját, de elismerte, hogy jó hallása és előadóképessége van. Hátha még nem késő? A technikáját sok szorgalommal fejlesztheti. Sok szorgalom! Honnan vegye? Hazugság, mindig is hazugság volt, hogy szorgalmas! Hiúsága sarkallotta, azért dolgozott. De itt, Berlinben, keréketörték a hiúságát. Olyan emberek közé került, akik bebizonyították neki, hogy a szellemi kiváltságok a veleszületett értelmiségtől függnek és semmi közük sincs a képzettséghez. Ha minden erejét megfeszíti, akkor sem érheti utói Füzest, vagy Horváthot, vagy Tubánszkyt. Mikor lesz neki olyan önálló és biztos ítélete? Mikor lesz neki annyi bátorsága?

Pedig érzi, hogy van benne valami, amiért több elismerést érdemelne, mint amennyit kap. ő például sohasem tudna szellemi fölényével úgy visszaélni, mint Horváth vagy Tubánszky. És sohasem tudna olyan felületesen ítélni az emberek felett, mint ezek. Hová teszik ezek ilyenkor a szívüket? Nem rosszak; de jobbak, sokkal jobbak is lehetnének. És egy cseppet sem őszinték. Már jó néhányszor rajtakapta őket, hogy egymás háta mögött úgy nyilatkoznak, mintha va-

lami nagy vétket kellene a másíknak megbocsátaniok. Leereszkedő elismeréssel beszélnek (no igen, a Füzes . . . vagy: «a derék Horváth örökös elméleteivel. . .»), borotvált ajkuk körül derengő kesernyés mosollyal, befejezetlen mondatokkal, melyek a lekicsinylés küszöbéig vezetnek, de ott hirtelen meggondolják magukat és minden felelőséget elhárítva állva maradnak. Az ember úgy folytatja őket, ahogy akarja. Még mondják, hogy a nők kenyere az emberszólás. Micsoda elfogult megítélés ez is, látszik, hogy férfiagyból pattant ki. Azt mondják, hogy a nők a társadalmi érintkezésben megbízhatatlanok, részrehajlók, nem ítélnék tárgyilagosan, rosszakaratúak. Judit nem kis meglepetéssel tapasztalta most mindezt a férfiaknál. A különbség csupán az, hogy a férfi köteles helytállni azért, amit mond. Ez a felelőség a férfipletykát félénkké, burkoltabbá, bujkálóbbá, egyszóval gyűlöletessé teszi, míg a női pletyka kíméletlenebb, mert csak a lelkiismeret szab neki határt. A lelkiismeret pedig vajmi kevés ellenállást fejt ki az emberszólással szemben.

Eleinte korholta, irigységgel gyanúsította magát, mert nem tudta az urakat úgy csodálni, mint kezdetben. Kétkedéseiben azonban csakhamar cinkosra talált.

Tél végén új tag futott be az Olvasókörbe. Hosszúképű, kiálló pofacsontú kiskunsági fiú, tártosan ferde szemmel, magas, barna, egyenes homlokkal. Kevély Kun László. Paraszti származású, pihent agyú, gyalulatlan, konokul egyenes ember. Eredetileg gazdásznak készült, de tanulmányainak befütyült a háború. A négy évig tartó fogság unalmát nyelvészeti tanulmányokkal enyhítette, melyek hazatérése után életcélá lettek. Bitangjára hagyott birtokát bérbeadta s kijött Berlinbe, hogy a keleti nyelveket tanulmányozza.

Judit egy reggel ott találta a jövevényt, aki-

vei éppen neki kellett megosztania munkaasztalát. Hamarosan összebarátkoztak, pedig Kun egyébként nem látszott közlékeny embernek. Egy-két nap múlva Judit már tudta, hogy honnan jön és mit akar itt Berlinben, hány testvére van, hogy dűnnyögött a földrajztanára a gimnáziumban, mit kaptak a fogságban enni, hogyan szökdöstek ki esténként a barakokból, mennyit fizet a lakásáért, és hol lehet a legtisztességesebb kávékat kapni.

Judit is sokat beszélt neki, természetesen. Az apjáról, aki szintén filológiát akart tanulni, de a nagyapja, aki az apátlan árvát támogatta, át-kényszerítette a műszaki pályára, a macskájáról, aki az apja fejére ugrál a legyek után, Herta néni zongorajátékáról. . . . azután — egyre több bizalommal — az ő nagy lelki válságáról. Elvesztette a kedvét a tanulástól, mert még mindig a kezdet nehézségeinél tart. Nem jó, sehogy sem jó ez az egész főiskolai rendszer. Meg kellene reformálni, ugyebár?

Kevély Kun mindent meghallgat, mindent komolyan vesz, a macskától kezdve egészen a gót deklinációig, éppen olyan komolyan, mint Judit.

Egyre jobban összelekedtek. Az Olvasókörben már suttogni kezdtek. Jóakarató mosolyba öntötték gyanújukat, hogy a tizennyolc éves fruskához végre elérkezett a Férfi, a harmincéves Kun személyében. Judit mindebből semmit sem vett észre. Távol állott tőle a gondolat is, hogy Kunban más egyebet lásson, mint a jó cimborát, akivel kedvére elbeszélget, elnevetgél, a nélkül, hogy az rendreutasítaná, mint Altberg, vagy lekicsinyelné, mint Horváth. Kun talán nem tud semmit Rainer Maria Rilkeről és még bizonyára sohasem foglalkozott műfordításokkal, mint Horváth, de nincs is benne semmi a Horváth fanyarságából. Jó hallgatni, mikor be-

szél. Egy kicsit húzza a szót, a magánhangzókat elnyújtja, a hangja mindig kissé rekedtes, ezért sohasem beszél hangosan. Zamatosan, fordulatosan és egyszerűen ad elő, néha kissé hosszadalmas, de még ezt is meg lehet neki bocsátani.

Kun nem vett részt az esti vitákban, jóllehet mindenről megvolt a határozott véleménye. Judit egyszer elpanaszolta neki, hogy Horváth milyen türelmetlen volt kezdetben. Kun ekkor megvigasztalta:

— Ne higgye, Juditka, hogy ezeknek itt igazán kell ez a mindennapi szellemi hajsza. Nem mindegyiknek eleme ez a csapongás témáról témára. Higgye el, jó adag nagyképűsködéssel is számolhat náluk.

Judit megfigyelte azt is, hogy az urak kivétel nélkül nagy tisztelettel veszik körül Kunt. Némelyiken még az a feszélyezettség is látszik, melyet olyankor érzünk, ha tudjuk, hogy valaki átlát rajtunk. Soha nem hallotta, hogy hátbatámadták volna éles megjegyzéseikkel. Csakhamar azt is megfigyelhette, hogy jómaga is nagyot nőtt szemükben. Kevély Kun barátsága emelte. Mégis csak kell, hogy legyen valami ebben a fruskában, ha ez a konokul zárkózott ember, aki Felekyn és Füzesen kívül alig érintkezett valakivel, éppen őt tüntette ki barátságával. Be kellett ugyanis látniok, hogy Judit nem jelenti számára a Nőt és ő nem képviseli Juditnál a Férfit. És ez lepte meg őket legjobban: ha Kun udvarolt volna neki, az nem növelte volna a lány emberi értékét. Elvégre elég pirosképű, elég gömbölyű és elég nevetős, hogy a kunfiú itt Berlinben ráéhezen, mint egy falat házikenyérre. De szakértő szemük hamarosan felismerte, hogy «egyelőre» szó sincs szerelemről.

Úgy is volt. Kun torkig volt a hazugságokkal, a felszíneskedéssel a háborúban és közéletben, a

társaságban, melybe későn cseppent bele, mikor a falut otthagya és új életet kezdett. Ennek a kislánynak még volt gyermeki ártatlansága, gyermeki hite, de volt jól alkalmazott erkölcsi szigora is: csak önmaga megítélésében volt kérlelhetetlen, másokat engesztelékeny szemmel nézett. Ennek helyén van a szíve — gondolta Kun. Szerette hallgatni naiv és színes előadását, amely egy bizonyos nyomatékkal mindent lényegesebbnek tüntetett fel, mint amilyen volt, szerette meggyőződésszerű hangját, elnézte gesztusait, melyekben sokszor valami fura didaktikus koravénség nyert kifejezést: a fejét összekulcsolt, mozgékony keze fölé hajtotta, két hüvelykujja egymásnak feszült. Pedig nem igyekezett okosabbnak látszani Kun előtt, mint amilyen volt. Kun nem is tartotta különösen okosnak és lényeg finomságának rugóit nem is agyában kereste. Egyszer nagyszerű nő lesz belőle — állapította meg, teljesen elvonatkoztatva önmagától. Judit növelését egyelőre mérhetetlen távolban látta.

Azt szerette benne, hogy mindenről lehet vele beszélni. Minden érdekli, mindenbe bele tudja magát élni, nemcsak felületesen szippantja fel a dolgokat, gondolkodik és gondolkodásra készlet. Meglepő kérdései vannak és naivságukban is befejezett és gyönyörködtető nézetei. Megpróbált egyszer vele a vallásról beszélni és ekkor rájött, hogy a kislány csupa fantázia. Minden vallásnak csupán az esztétikai oldala érdekli. Neki minden vallás egyformán szép, mert mind csak mitológia, szép mese. Kun ne vegye rossz néven, ő nem hiszi, hogy Jézus Krisztus emberré testesült Isten volt; inkább Istenné lelkesült ember. Éppoly kevésbé hitte valaha is, hogy a kősziklából Mózes fakasztotta a vizet. De jó, hogy vannak ilyen szép hitregék, amelyekben más emberek, kik különben semmi szépet nem ismernének, hisznek.

Ott vannak például a parasztok, akik se nem olvasnak, se múzeumba nem járnak. Ha nem traktálnák őket a bibliai történetekkel, nem lenne más az életük, mint az igavonó állaté. A vallás az alsóbb néposztály tisztessége, tisztasága, embersége, élvezete, művészete. Az tartja bennük a lelket. A nép templomai még minden vasárnap megtelnek ...

Kun csak nézte, milyen fanatikusan tud ragyogni a szeme, ha belemelegszik a beszédbe. Ki sem néz belőle ennyi meggyőződés. Honnan veszi ezeket a szavakat: «Istenné lelkesült ember»? Honnan ennyi elmélyülést ilyen elvont gondolatkörökben? Kunnak kedve kerekedett vitatkozni.

— Ne tartsa maga a vallást a nép mindenható rendszabályozójának. Gondoljon az emberi törvényekre és higgyen nekem: ezek tartják őket kordában. Igaz ugyan, hogy a nép egyszerű fia vasárnap délelőtt elmegy a templomba, de ez nem akadályozza meg abban, hogy még ugyanazon szent vasárnap délutánján elmenjen a korcsmába is és megbicskázza szomszéd testvérét az Ürban. És ha nem teszi, akkor nem annyira az Úr büntető jobbja lebeg a szeme előtt, mint a csöndér fenyegető kakastolla. Higyje el nekem, — én falusi ember vagyok — nincs az Úristennek hatalmasabb földi helytartó]a csendőrőrmesternél.

A vallási eszmecsere nevetésbe fült. Mikor ismét kievickéltek a komolyság partjára, Kun a kultúrember vallásosságáról beszélt. Micsoda circusz, micsoda képmutatás! — pattogott.

— Ej no, Kun, hagyja őket. Azért én csak irigyelni tudom azokat, akiknek elég a vallás, úgy, ahogy otthon rájuk kényszerítették, vagy az iskolában tanulták. Akik összetévesztik a hitet a dogmákkal. Én semmit nem tartok a vallásomból és az egész hittanból egy lapnyit hiszek, de azért vallásos vagyok. Az apámat soha életemben nem

láttam imádkozni. Ő maga mondta egyszer, hogy az ő vallása az etika, s hogy a tízparancsolat azért szent előtte, mert nem egyéb, mint az etika dióhéjba szorított kivonata. Neki nincs is vallása, csak hite. És az ő hite többet ér, mint az én vallásosságom: az bizalmon épül, az én vallásosságomba jó adag óvatosság, félelem vegyül. Hát nem jobb azoknak, akik azt hiszik, hogy a dogma minden és sohasem gondolkoznak azon, hogy mi van mögötte? Én félek. . . félek, hogy megver az Isten, ha vétkezem. Látja, ezért nem tudom én, hogy mi az tulajdonképpen, amiben én hiszek, mert félek az én Istenem titkát fessegetni. Tiltja a tízparancsolat. Én mindennap imádkozom, meggyőződéssel és bensőségesen, de még sohasem mertem magamnak elképzelni, hogy kihez. Mert nem szabad. Rettenetes, hogy az ember ne tudja, kivel beszél. Gondolja el, hogy én mindig a faliszekrényben lennék és onnan beszélnék magához . . . Hát így . . . így nem lehet képet alkotnom arról, akit én Istennek nevezek és akiről. . . — higgye el — reszketek kimondani. . . én sokszor azt hiszem, hogy inkább Valami, mint Valaki. . . Igen . . . sohasem merném ezt a titkot ostromolni, mert attól tartanék, hogy mindjárt belémcsap a mennykő . . .

A lélekzete kiállott, el is szégyelte magát ezért az utolsó szóért. Egyben önkény telén, várakozó félelemmel nézett a mennyezetet széjjel, mintha attól tartana, hogy máris becsap a . . .

Kunt csendes nevetés kezdte rázni:

— Lám, ez asszonyi gyávaóság. Mikor én tizenkét éves voltam, felálltam egyszer a hittanórán és megkérdeztem, hogy, ha a jó Isten mindenható, miért nem akadályozta meg az ember bűnbetését?

Judit szörnyülködő, elhárító kézmozdulatot tett;

—Ilyesmire én sohasem gondoltam. Ha akarja tudni, hát én egyszerűen nem hiszem az almát, a kígyót, a testvérgyilkosságot, meg az egész gyermekmesét a bűnbeesésről... Ki bizonyítja be, hogy ez így volt? Én nem hiszem, hogy az emberiség azért szenved, mert egyszer bűnbeesett. Én nem hiszek egyáltalán abban, hogy a szenvedés Istentől ered. A szenvedést az ember adta az embernek, mint a baltát, a puskaport, a revolvért. . .

—És ki adta a bolondgombát és a farkascseresznyét? — vetette közbe Kun, de Judit se látott, se hallott.

—... Isten nem akarta, hogy az ember szenvedjen. Különben nem teremtette volna ezt a világot ilyen gyönyörűnek. Mi hiányzik az embernek ahhoz, hogy boldog legyen? — kérdezte széles gesztussal és kezeivel átfogta az asztal két sarkát. — Ha az ember egészséges, akkor mindene megvan. A világot az emberek rontották el, a teremtésben talán még a betegség is ismeretlen volt. Mondja, mi fájhat az embernek ilyen szép napon? — és a pillantása kimutatott a kékbeborult égre.

Kun türelmesen ingatta a fejét:

— Így ... így . . . nem csoda . . . hiszen ezt maga nem értheti; soha ne is értse meg. Nekem például fáj a bordám felett a sebhely, ahol a tüdőlövés bement, azután fáj, hogy öt évet elloptak az életemből, fáj, hogy nem tudok célt érni, fáj, hogy másokat látok magam körül, akiknek éppen ennyi és ennél még sokkal nagyobb fájdalmaik vannak, akikből a szenvedés kiöli a szívj óságot és gyűlöletük újabb szenvedést szít másokban ... és fáj . . . fáj, hogy itt van maga ezzel az egész életrajongásával, amit csak az okol meg, hogy még nem élt semmit, nem látott semmit, nem szenvedett semmit, ... és a legszomorúbb, hogy én ezt a maga jó kislány-életét nem

kandirozhatom be így, ahogy van, hanem hagyonom kell, hogy megérjen mindenki-sorsára...

— Huh, Kun, milyeneket beszél...! — ijedezett Judit elszoruló szívvel.

Az egészről a tüdőlövés volt rá legnagyobb hatással. Kun erről azelőtt egyszer sem beszélt. Most is olyan zavart oldalrapillantással említette, mintha szégyenkezett volna. A többi egyelőre megfoghatatlan volt: miért ölné ki a szenvedés a szívjóságot? Mért nem tud Kun célt érni? És mért mondja, hogy ő még nem élt semmit? Hiszen ő már a szenvedést is ismeri! Szenvedett Käthe miatt, szenvedett Báronkay miatt, szenvedett e télen is lelkiismeretfurdalásban. (Vagy hogy ez nem az igazi. .?) De nem vidult-e mindjárt fel, ha kisütött a reggeli nap a magányos hónaposszobában töltött éjszaka után? És nem azért olyan bársonysíma és fehér a hó, hogy az ember kitombolja benne a bánatát, ha Horváth doktor megfricskázta?

Igenis! A világ azért olyan szép, hogy jól érezzük magunkat benne. Megfoghatatlan, megbocsáthatatlanul kegyetlen csupán a Halál, de ezen nem jó gondolkozni, mert mindig sírás a vége...

Kun néhány nappal beszélgetésük után fehér selyempapírba csomagolt, fából kikanyarított szívet hozott neki ezzel a fehérbetűs felírással: *nLében heisst Erleben h* Judit eltette apró emléktárgyai közé.

Május másodikán, szerda reggel, megkezdődtek a második félév előadásai. Most már maga állította össze tanrendjét s reggel nyolc órakor pontosan beállított Professor Sieber órájára: «Bevezetés a középfelnémet nyelvbe. Gyakorlatokkal». Mindjárt az első tíz percben otthon érezte magát. Az előadás lekötötte, minden szavát értette s ez a füllehallható haladás még csak hozzá-

járult az élvezethez. Sieber a középkorról beszélt, a költő szerepéről, társadalmi állásáról, a «Minne»-ről, vagyis a középkori lantos szerelméről. Végül rátért a nyelvre, mely a lovagkor költészetének hordozója. Juditot meglepte a középfelnémet nyelv újszerűsége, erőteljessége. Nem bánta volna, ha Sieber még egy órát ad elő.

Délig még három előadása volt, úgyhogy meglehetősen kimerült, mire a kis vendéglőbe befutott, ahol Kunnal volt találkája. Hertáék ugyanis már tegnap elköltöztek, hozzájuk nem mehetett többé ebédelni. Ez volt az első eset, hogy vendéglőben étkezett. Félt az idegen emberektől, akik leülnek a szomszéd asztal mellé és mert nincs jobb dolguk egyelőre, hát elkezdenek nézni, vagy egy újságot vesznek és úgy tesznek, mintha olvasnának, pedig dehogy. Azután itt vannak az idősebb kispolgárok, akik nem tudnak enni, valósággal beletemetkeznek a levesükbe és úgy szürcsölnek, mintha csokolóznának vele. Végül az is rettenetes, hogy nem lehet közvetlenül az ebéd előtt kezét mosni. Tegnap nem tudta magát rászánni, hogy bejöjjön; inkább nem ebédelte. De a végletekig nem koplalhat. A vakító abrosz, a kenyereskosarak csipkés terítőcskéi bizalmat gerjesztettek benne. Kun diadalmasan élvezte az étvágyát. Különös: Kun előtt nem szegyeit enni.

Ebéd után egy darabon együtt mentek. Kun a Körbe ment, Judit a Kaiser Friedrich Museum-ban akarta az időt tölteni a következő előadásáig. Amint a Linden háta mögé került s a Kupfergraben felé indult, az egyik utcasarkon beleütközött Váci doktorba, aki egyik lábát erősen húzva sántikált felé.

Váci előző éjjel hólyagosra táncolta a lábát, ma egész délelőtt klinikai szolgálatban volt a Charitéen, álmos is volt, fáradt is, hazafelé igyekezett, hogy levethesse gyilkos lakkcipőit. Juditot

alig ismerte, nem forgolódott körülötte az Olvasókörben, mert egyáltalán nem érdekelte a szimpla kislány. Tulajdonképpen felejteni jött Berlinbe. A «jó házból származó» gazdag zsidófiú sokáig udvarolt egy városkajabeli ugyancsak «jó házból való» lánynak, aki azután hirtelen eljegyezte magát mással. A vőlegényt, másfélezer hold egyetlen várományosát, Váci mutatta be neki, mint barátját. Alig két héttel később Vácit meglepetés érte. Mikor a mama egyedül hagyta őt Erzsikével, a lány könnyed, bizalmas hangon fordult hozzá: «Mondja, Gyula, mit csináljak? Bandi megkérte a kezemet». A kis Váci doktorban meghűlt a vér: egy lány, aki ilyet kérdez az udvarlójától, már régen elejtette az udvarlóját. Aki «nem»-et akar mondani, az «nem»-et mond magától. A régi kedvéért. Az első kedvéért. Váci sokat járt színházba, míg Pesten tanult. Még élénken emlékezett Hegedűsre, Beregire, Törzsre meg a többiekre. Most egy féltucat drámai hős lelke szállotta meg: kihúzta zömök kis alakját, szürke szeme vádlón kereste ugyan a lány zavartan eltévelygő pillantását, de a hangja emelt volt, kissé vontatott, mint a kinyilatkoztatás: «Menjen hozzá és legyen boldog». Azzal sarkon fordult és elment, merev térdekkel, katonásan, hősiesen, à la Hegedűs, Beregi, Törzs stb., hogy otthon bevegyen egy félgrammos aszpirint. Jól adta, annyi szent. Erzsike karácsonyra férjhezment, de ő ezt nem várta be otthon. Berlinbe jött azzal az ürüggyel, hogy a Charitéen mint szemgyógyász specializálja magát. Valósággal beletemetkezett a munkába. Alig-alig szórakozott. És diétát tartott: kerülte a nőket. Ha valami megfeküdte a gyomrot, jó utána egy kicsit koplalni. Még a kis Juditot is kerülte, aki pedig nem ment nőszámba az Olvasókörben. Egyszer valami ünnepségen az egyetem nagy aulájában mellé került. Későn ér-

kezett és Horváth tartott fenn számára helyet éppen Judit mellett. Megszökött. Behúzódott egy sarokba, végigállta az egész ünnepélyt, mert nem volt hajlandó szünet közben a fecsegő kislánnyal szórakozni. A kis buta persze nem vette észre, hogy szándékosan ténfergett el mellőle.

Egy-két hete engedett a jég Váci szíve körül. Hiába! . . . megint csak tavasz van. Egy éjjel elment egy bárba és kimulatta magát, ahogy azóta sem mulatott, hogy hadnagy korában szabadságon volt Pesten. Lakásváltoztatásra is gondolt, holmi különbejáratú lakosztályra. Május elsején pedig elment az orvosbálba és hólyagosra táncolta a lábát.

Judit már messziről megismerte. Váci erősen rövidlátó volt, és már nem egyszer megtörtént, hogy a lépcsőházban elment mellette, a nélkül, hogy köszöntötte volna. Egyszer utólag észrevette és pusztán udvariasságból megkérte Juditot, hogy máskor figyelmeztesse: «Olyan szórakozott vagyok, csak jót tetszik velem tenni».

Most, hogy ismét köszönés nélkül, aprózó lép-tekkel döcögött el mellette, a lány túlzott jókedvében utánaszólt:

— Jó napot, doktor úr! Nini, milyen büszke!
— De már meg is bánta, hogy megszólította. Tovább akart menni. Alapjában véve nem érdekelte ez a Váci, nem bánta, akár észreveszi, akár nem.

De Váci megállt. Főleg azért, hogy hólyagos talpát pihentesse.

— Ezer bocsánat.

Judit már mentegetőzött. Arrogánsnak, meg-gondolatlanak tartotta eljárását:

— Igazán nincs miért. . . igazán . . . csak mert a múltkor azt mondta ... Nem baj . . . ve-lem is előfordul, hogy nem veszek észre valakit...

Es tovább akart menni. Vácinak azonban jól esett az álldogálás. Egyik lábáról a másikra he-

lyezkedett és lábfájása valamennyire enyhült ezáltal. Jögcímet keresett, hogy tovább állhasson.

—Hová tetszik? — kérdezte érdeklődésre tágult orrlíkkal.

—A múzeumba.

Váci gondolt egyet. Hogy kiengesztelje a lányt, aki bizonyára súlyt helyez az ő köszönésére, — melyik lány nem helyez súlyt ilyesmire? — elbiceg vele odáig, már úgy sincsenek messze. Onnan majd villanyoson megy haza. Miért is indult el gyalog?

— Ha megengedi, elkísérem egy darabon — és megindulnak. Judit nagyokat lépeget mellette, alig győzi követni és lóbázza az aktatáskáját, mint mindig, ha jó kedve van. Váci a múzeum előtt nem vett búcsút. Mire odaértek, a kislány telefecsegte a fejét, nem fontos, mit mondott, már nem is emlékszik, de annyi bizonyos, hogy elfeledkezett a lábfájásáról.

A múzeumnál tehát újból megkérdezte Juditot, szabad-e bekísérnie. Arra is gondolt, hogy bent kényelmesen le is ülhet és pihentetheti a sarkát.

A többi valószínűtlen gyorsasággal történt.

Jóformán alig nézte a képeket. Juditot tanulmányozta és meglepő eredményre jutott. Ez a kislány a nevetségesnek és nagyszerűnek csodálatos keveréke. Ágaskodva tud bámézkodni egy magasra akasztott képre, félrehajtott fejjel és kandin, mint egy gyerek, sokszor olyan finom apróságokat fedez fel, melyek laikus szemlélők között minden századiknak sem tűnnek fel, máskor hidegen hagyják a legelismertebb műrecek. Ezt bátran be is vallja:

— Gyerünk a Rubensektől. Én nem szeretem Rubenst. — És valóssággal átrohan a termen. A bundás Vénusz előtt balraarcot csinál és rák-vörösre pirul. Talán csak ezért nem szereti Ru-

benst. Persze! Mikor Váci elvezeti kedvenc festményéhez, «a fürdőből kilépő Dianához», Judit láthatóan meghökken. Nem szól semmit, de Váci látja, hogy nem a képet nézi, hanem a ráján kalandozik a szeme. Na tessék. És ez jár múzeumba! Egy akt előtt meg nem állana a világért sem. Szégyelli az aktokat és szégyelli a szégyenét. Ilyenkor erőszakkal szóváltartja kísérőjét, kényszeríti, hogy ráfigyeljen, megakadályozza, hogy a képet nézze. Előresiet, beszél, beszél, szavainál fogva húzza maga után a másikat. Mikor túlhalad a kritikus képen, vállban összeroppan az izgalomtól és kimerültségtől. Váci átlát az igyekezetén, szívből mulat a kislány zavarán, kedvében jár és messze kerül minden aktot.

Három órakeres becsukják a múzeumot, csak az óker termein lehet a kijáráshoz jutni. Mikor a múmiákat és sarkophagokat meglátja, elfut az ajtóktól és riadtan tiltakozik:

— Én nem bánom ... én itt nem megyek át...

Váci kérleli:

—Judit, kis Judit, ne féljen hát, nézze, az óker hogy nevet magán. Ne nézzen a múmiákra . . . jöjjön hát.

—Nem megyek. Ha sohasem jutok ki. Maga mehet... a doktor úr mehet... én nem bánom, de én ...

A múzeumlátogatók utolsó csoportja is kivonul, az óker türelmetlenül csörgeti a kulcsokat; kétségbe kell esni, milyen csökönyös.

— Hunyja be a szemét, kis Judit, és én átvezetem. Nem fog látni semmit. — Váci máris a karja után nyúl, de csak a könyökét súrolhatja ujjjaival. Még látja, hogy a szeme riadtan rebben, a fejét felkapja és már ki is rántja magát. Neki-szalad a rémeket rejtő teremnek, eltéved a sarkophagok között, kopogva bukdácsol a kijárat

felé. Váci csak a szabadban éri utól. Még mindig riadt és piros, zavarát hetykeség alá rejti:

—Na, úgy-e, mégsem vagyok olyan gyáva? — lihegi.

—Maga gyáva. Sokkal gyávább, mint amilyenek tartottam.

Váci széles alsó ajka szögleteiben gúnyosan lekonyul; a pillantása sértődött, szemrehányó. A férfi gúnyja ez, aki észrevette, hogy a lány üldözöt lát benne, a férfi sértődése ez, akinek az érintése elől a lány a múmiák és sarkophagok rettegett táborába menekül. A lába újult erővel fájni kezd. Talán mégis jobb lett volna akkor hazamenni. . .

De azért csak visszakíséri a kis Erdődi Juditot az egyetemig. Sőt a bejárat előtt álldogál is egy darabig, míg megbeszéli vele, hogy holnap együtt mehetnének az Operába. Addig csak rendbejön a lába — reménykedik és óvatosságból taxiba vágja magát, úgy hajtat haza.

*

Dezső bácsiék volt nappaliját most hálószobának rendezte be Bernsteinné és kiadta egy orosz diáknak, aki csendes, nyugodt lakást keresett, mert csak aludni járt haza. A nappali szoba bútorait viszont az eddigi hálóba vitték, mely Judit szomszédságában volt. Ide valami házügynökség költözött be, kezdő üzem, társas cég, mely két fiatalemberből és egy írógépéből állott. A ház képe lényegesen megváltozott. A telefon sűrűn csengetett, idegenek jöttek-mentek, Saul úr idegesen, hiúz szemekkel járt-kelt, az írógép szünet nélkül kalapált. A békétlenség Dezsőék elvonulása után sem szűnt meg. Az orosz diák mindjárt harmadnap lármát csapott: ő csendes lakást keresett, ahol kialudhat ja magát, ez itt pedig valóságos bolondház. Nem tud aludni az

írógép lármájától. Becsapták! Ha megmondták volna neki, hogy itt ügynökség van, nem vette volna ki a szobát. Saul úr szokott modorában intézte az ellentámadást: «lusta disznó»-nak nevezte a diákot, aki reggel járt haza és délutánig aludt. Judit a viláért nem dugta volna ki a fejét az előszobába, mert nem volt hajlandó ismét tanúskodni. Röviddel ezután az ügynökök csaptak lármát, mert kiderült, hogy egy fontos telefonüzenetük elsikkadt. Saul úr vette át, aki este, a fiatalemberek eltávozása után, órákig telefonálgatott. Judit aznap este ellátogatott Dezsőékhez új lakásukba és elmondta az esetet. Dezső bácsi egyszeriben kész volt a diagnózissal:

— Az a vén bitang maga is ingatlanközvetítő. Amolyan zugügynök. Meglásd, azért adta ki a szobát konkurens vállalatnak, hogy meglopja őket. Lefogadom, hogy kihallgatja a telefonbeszélgetéseiket és elszedi a címeiket. Lehet, hogy még a könyveikbe is belenéz. Attól a bitangtól minden kitelik.

Judit csak napok múlva vette észre, hogy szobája ajtajából, mely az ügynökségbe vezet, hiányzik a kulcs. Szólt a háziasszonyának, aki egy idő óta nem győzött kedvében járni. Legutóbb a dívány helyett ágyat állított be neki.

— A kulcs nálam van — nyugtatta meg Bernsteinné, miközben könnyező szemeit törülgette. — Legyen nyugodt.

Alapjában véve nyugodt is volt. Nem tudta, miféle veszedelem származhatik abból, ha két ismeretlen fiatalembertől csak egy elreteszelt ajtó választja el. Elvégre azok csak tudják, hogy diáklányokat nem érdemes kirabolni. Gyakran volt otthon este tíz óra körül egyedül Turnovszky úrral, aki a másik szobában füttyörészve várt valami fontos telefonjelentésre.

Még egy hét sem telt el s máris különös és

titokzatos dolgok történtek. Egy este találkozott az orosz diákkal, aki kivételesen éppen hazajött. Lilára púderezett, erős pofacsontú, középtermetű, fekete férfi volt Nem nézett ki diákosan. Harminc éves is lehetett és egész külseje inkább ficsúr, mint dolgozó emberre vallott. Mikor Judit másnap rendes szokása szerint reggel hatkor a fürdőszobába ment, egy nőt látott a diák szobájából kijönni. Magas, zöldkosztümös, kifestett nő volt, olyan szörnyen kifestett nő, hogy még ő is észre vette, hogy ki van mázolvva. Az orosz diák ingujjban, gallér nélkül kísérté és szemmelláthatólag kellemetlenül volt meglepve, mikor Juditot meglátta. Kulcsával óvatosan kinyitotta az ajtót és köszönés nélkül kituszkolta rajta a nőt.

Judit egyszeriben mindent megértett. Biztos volt benne, hogy ez a nő itt töltötte az éjszakát, hogy szeretője a diáknak és hogy mind a ketten tisztességtelen emberek, akik nem szerethetik egymást igazán. Egyszerre utálni kezdte a házat, az előszoba kilincsét, melyet ezek az emberek összefogdostak, a fürdőszoba tükrét, melyben az ő arca azoknak a púderes maszkját váltja fel. Jóllehet még nem volt lakása, elhatározta, hogy tizenötödikén minden körülmények között felmond és június elsején kiköltözik.

Ugyanazon a reggelen meghallotta az üvegajtón át, hogy Bernsteinné ráripakodott Saul úrra:

— Nem győzlek pénzzel. Mindig csak hitegetsz, hogy keresni fogsz, és még a szivarjaidat is nekem kell vennem.

Judit este ismét Dezsőéknél volt és ott zavartalan csodálkozással adta elő az esetet, mert tudta, hogy Herta örül a pletykának. A néni a középkorú asszonyok kíméletlen szabadszájúságával kérdezte:

— Csak nem gondolod, hogy a két szép sze-

méért szereti Saul a vén boszorkányt? Kitartatja magát vele! Olyan drágán méri a szerelmét, mint fiatal parkett-táncosok, akik kivénhedt színésznőknek adják el magukat. A Bernstein-gyerekek maholnap gondnokság alá helyeztetik szerelmes mamájukat.

Judit egy falatot sem tudott volna enni ezek után, pedig Herta váltig kérlete, hogy vegyen részt a vacsorájukban. Egyre azzal foglalkozott, hogy elhessegette magától a gondolatokat: hátha sikerül elfelejteni újonnan szerzett ismereteit. Úgy ment haza, mintha rablók bűnbarlangjába menne. Itt tanulta meg először, hogy micsoda fertők is vannak az életben. Éppen jó helyre cseppent be!

Belépett a szobájába és eszelősen felsikoltott. A sötétben, az ügynökség ajtaja mellett magas férfialak állott, árnyéka feketén hullott a holdfényben kéklő parkettre. Ebben a pillanatban a vendég meggyújtotta a villanyt. Saul úr volt. Az ügynökség ajtajából sietve rántotta ki a kulcsot, zsebetette és odadörmögte Juditnak:

— Ne visítson. Látja, hogy csak én vagyok. És el ne mondja senkinek, mit látott. Hogy lehet így megijedni! Iszik egy kis konyakot?

Judit legszívesebben megfordult volna, hogy elfusson, de a térde reszketett, félt, hogy Saul üldözőbe veszi és még elteszi láb alól a sötét lakásban, ahol biztosan egyedül vannak, különben nem mert volna az ügynökségben manipulálni s az ő sikoltására előjött volna valaki. Hanem a konyakból sem ivott: hátha mérges? Mosolyogni próbált és ingatta a fejét:

— Köszönöm, nem kérek. Úgy megijedtem . . . Azt hittem, kísértet. — Felkacagott, tettetett könnyedséggel, mint aki nem tulajdonít az ügynök további fontosságot.

Saul úr «jóéjszakát» dörmögött és eltűnt a

saját szobájába vezető ajtón. Onnan is magához vette a kulcsot. Judit rémülten vette észre, mennyire ki van neki szolgáltatva.

Megvárja, míg Bernsteinné hazajön a spiritalista séance-ról. Előbb nem mer lefeküdni. A dívány forogni kezd vele . . .

Éjszaka . . .

Berlin . . .

1923 ...

Devalváció. Ruhrvidéki megszállás. Táblák a fodrásüzleteken és bankokon: «Franciákat nem szolgálunk ki».

Kurfürstendamm. Friedrichstrasse. Unter den Linden . . . Adlon, Jost, Eden, Bauer . . . Autók, selymek, parfümök, meztelen vállak, művirágok és valódi ékszerek . . . romokon táncoló, jó valutájú idegenek . . . pénz, pénz, idegen pénz ... Ital, cigarettafüst, monoklik, káprázat tükrök megsokszorozó visszaverődésében. Ezerarcú öröm . . .

Tőzsde, konjunktúra, spekuláció . . . pénz, pénz . . . Elértéktelenedett részvények, revolverdörrenés, öngyilkosok statisztikája . . . Ezerarcú kétségbeesés. . .

Munkásnegyed . . . Beszüntetett gyári üzem. Munkátlanság. Külváros . . . Szenny. Geny . . . Kórház. Fogház . . . Ezerarcú nyomor . . .

Falonmászó betörők. Lakásfosztogatók. Nyílt utcán fülestől kiszakított gyémánt fülbevalók. . . Ezerarcú gyűlölet. . .

Bérházak végtelen sora. Tönkrement gyárosok, kopott mágnások, vedlett katonatisztek, nyugdíjazott tanácsosok. Éhező kispolgárok. A fiú burschenschaftler, összekaszabolt képű fajvédő, a lány selyemharisnyát vesz az albérlő pénzén, az albérlőén, aki japán diák, vagy zsidó újságíró, vesebajos, vagy hektikás, de idegen pénzzel fizet...

Nyomor, nyomor, ezerarcú nyomor.

Bűn.

Az emberek a homlokukon viselik az évszámot:
1923 . . .

A csokoládégyár igazgatója öt nyelven beszél, páholybérlete volt a Charlottenburgi Operában, saját fogatján járt. . . betör és íróasztalokat fesseget néhány nyomorult címért, nagy kockázatokkal és szégyenletesen kicsiny haszonnal járó zugügynöksége számára. Tulajdonképpen szép, hogy nem gyilkolt, mikor rajtakapták . . .

Az ágy forog, forog, egyre forog és minden forrással más árnykép vetődik a falra. Ott fekszik Kevély Kun, mély sebbel a bordája fölött és a vére zsong, amint elfolyik, a vérének hangja van: «... és fáj .. és fáj, hogy másoknak még nagyobb fájdalmaik vannak s a fájdalom kiöli belőlük a szívj óságot és gyűlöletük újabb fájdalmat szít. . .» Es azután már Kunt sem látja . . . Magát érzi ismét. Mintha az ő erei szakadtak volna fel s elfolyt volna belőlük a vér. Csodálatos jóérzéssel fogy a vére, sebekből, melyeknek létezéséről mit sem tudott. A szemhéja egyre nehezebb, a teste egyre könnyebb.

A vére pedig egyre fogy mindenkire, mindenki miatt.

Azokért, akiknek nincs szívük és azokért, akiknek most nincs kenyerük. Azokért, akik most táncolnak és azokért, akik most betörnek, akik most ölnek s akiket most megölnek . . . Ezért az egész fekélyes, fertős, gyűlölködő, gyilkos, tobzódó és táncos, szörnyűséges és szépséges világért.

*

Az Olvasókör Erdődi Judit tizenkilencedik születésnapját törzsvendéglőjének különtermében ünnepli. Az asztalfőn az ünnepezt ül, új, hosszú, sötétkék maroquinruhában, jobbra tőle maga Rieger, balra Feleky, aki rövidszárú pipájának

füstjébe bámul, talán onnan fogdossa ki a felköszöntőhöz szükséges ötleteket. Az asztalt a Kör többi tagjai ülik körül. Itt van Kun; frissen borotvált tatár-arca ragyog. Ő kezdeményezte a mai ünnepet. Itt van Acsády, mind a harminckét gyönyörű fogát villogtatja, mikor az ünnepeletnek gratulál. Lonszky úr, vékony, lányos ajkai között a kifogyhatatlan cigarettával, monokliviseléstől tágult szemgödre egymagában is előkelőséget kölcsönöz arcának. Itt van Solymosdi, a költő, aki még csak két hete van a Körben és akinek az ismeretségére Judit nagyon büszke, de persze ezt gondosan titkolja, különösen mióta látja, hogy Feleky úton-útfélen beleköt a fiatal poétába és leszedi a verseiről a keresztvizet. Pedig nincs igaza! Tubánszky legrózsásabb hangulatát hozta magával. Horváth csupa ember-szeretet és megbocsátás ma este. Még Schröder doktor is eljött, a szürke és szolid kis német könyvkukac. Altberg bűnbánó arccal járul Judit elé:

— Nagyra nőj jön! — kívánja célzatosan, mert tudja, hogy Judit szeretne magas és karcsú lenni, ami azonban aligha fog neki sikerülni ebben az életben.

Altbergre legjobb lenne nyelvet öltetni, de nem lehet Rieger és a többiek miatt. Az utálatos megint szemtelen volt ma reggel. Juditnak reggel kissé hiányzott az otthoni születésnap kultusz. Felvette újonnan vett ruháját és magacsinálta ünnepi hangulatban, koramájusi féktelenséggel rontott be a Körbe.

—Milyen csecse maga! — szólt ki Horváth leereszkedően az újságja mögül.

—Talán bálba tetszik? — érdeklődött Tubánszky megtisztelő kötődéssel.

—Ne bántsanak — kényeskedett Judit, aki nem szerette, hogy megnézegették, nem annyira

szerénységből, mint inkább félénkségből, hogy nem fog tetszeni.

—Hát pedig csak honorálnunk kell, hogy így kicsípte magát nekünk — ugratta Horváth.

—Honorálni? — fortyant fel Tubánszky. Szívére szorította a kezét, laokooni grimasszal játszotta meg a halálrakínzottat: — Honorálni! Mit tett a szívemmel? Kisleány ebben a hosszú ruhában, mit tett a szívemmel?!

Judit pulykamérgesen utasította vissza a tréfákat:

— Kikérem magamnak! Én senki kedvéért sem szoktam magam kicsípni. Bátorkodtam egy hosszú ruhát venni. Most ez divat. Különben is én tizenkilenc éves vagyok már. Pont ma vagyok tizenkilenc éves. Hát ezért és semmi másért. És hagyjanak békét. Nem szóltam senkihez.

Megfeledkezett arról, hogy ő jólnevelt fiatal hölgyet reprezentál itt, sarkon fordult, bement a kisterembe és bevágta maga után az ajtót. Utána felhangzott az urak hahotája.

Altberg később bejött hozzá.

—Már megint bakfiskodott... Na szép, mondhatom. Nem tudja maga, hogy nem illik a születés-és névnapukat mások orrára kötni, quasi ünnepelést csikarni ki másoktól? Ma este azután kedvére tömjénezteheti magát, kis aranyborjú. Kun össze-csődíti a Kört a maga tiszteletére.

—Én nem akartam semmit kicsikarni. Én nem engedem magam ünnepeletni. Ott sem leszek, tudja meg! És ne merjen nekem többé «aranyborjú»-t mondani, meg ilyeneket, mert nem vagyok gimnazista, akivel kedvére szemtelenkedhetik. Soha nem szoktam magával szóbaállni. Mindig kezd magának, csak azért, mert tudja, hogy én úgysem fogok visszagorombáskodni. Az urakkal bezzeg nem mer hepciáskodni. Ha még egyszer belémköt...

Szegény, igazán nem tudta, hogy folytassa. Elvégre mit tehet ő, ha Altberg még egyszer beléköti? Szerencsére a fiú kivette szájából a szót és folytatta:

— ... rámszabadítja a kis Váci doktort, aki jelenleg halálosan szerelmes magába.

Kihúzta magát fizikai fölénye tudatában, mintha máris ököltre kellene mennie a kis Vácival.

Este mégis elment és juszt is szép volt minden. Rieger csupa nyájasság volt. Olyan nyájasság ez, melyben semmi leereszkedés nincsen. Ezt senki nem tudja utánacsinálni. Judit nagy szemű, megilletődött csodálattal néz Riegerre. Megszokta, hogy az emberek közléről úgy viszonylanak saját, eddig csak távolból megcsodált énjükhöz, mint egy retusált életnagyságú fényképhez viszonylik a retusálatlan mása. Minden érdességük kiütöközik, minden szeplőjük kiélesedik. Rieger kivétel. Mindig félt tőle. Sokszor látta méltatlankodva átcsörtetni a termeken, egyszer tanuja volt, hogy Altbergnek coram publico pofonokat ígért, mert az Olvasókör ülésén hangosan nevetgélt. Erőszakos, zsarnoki hajlamait egyáltalán nem tartotta kordában. Judit azt hitte, ha egyszer olyan közel kerülne hozzá, mint Horváthhoz vagy Tubánszkyhoz, halálra sújtaná, szétmorzsolná őt ez az ember a fölényével.

Az utóbbi időben azután a közelébe került. Együtt étkezett a társasággal. Első nap egy falat sem akart lemenni a torkán, de éppen Rieger volt az, aki szüntelenül felügyelt rá, hogy rendesen táplálkozik-e.

— Ki látott ilyet? Ilyen gyermeknek jól kell táplálkoznia, különben beteg lesz itt nekünk. — Es belékényszerítette a második omlettet is, melyet önkényesen rendelt számára.

Volt valami gyermekdeden napos ennek a nagy embernek a mosolyában. Száját csak hosszában

húzta szét a nevetés, ajkai enyhén zárva maradtak, nagy, világosbarna szeméből cirógató derű áradt, ha valakire ránevetett.

Judit szerette ezt a mosolyt, mely egyre gyakrabban cirógatta meg az asztal felett. Megbújt benne, mint egy apa szeretetében. Rieger közéről sokkal retusáltabb volt. «Szíve van» — mondta egyszer Kun, és Judit rábólintott. Kunnak mindig igaza volt. Az «urak» ugyan Riegert is hátbarapták, de azért érezni lehetett, hogy ez az ember kezükben tartja őket. Többet tudott, többet teljesített, többet akart, többet ért, mint ők. Embereket vitt, sodort magával, volt, akit elejtett, mikor az legmelegebben ült pártfogásának pelyhes fészkében, volt, akit marokra fogott, mikor az szabadulni akart. Minden a cél! Sokan építhettek barátságára. Nem ígért. Meglepetésszerűen adott, mint ahogy meglepetésszerűen ütött. Jellemének meghatározott, szoborszerű befejezettsége mellett a hangulatok embere volt. Sorsokat kapott fel és lendített a magasba, másokat kíméletlenül rázott le magáról. Gyengédtelen kifakadásaiban nem ismert határokat. Érdemetlenekkel és gyengékkel azonban nem hadakozott.

Judit a kislánya. Tizenkilenc éves fiatalságának az apa pártfogó gyengédségével s az agglégénynek induló férfi gáláns figyelmével adózik.

— Hozott kabátot? — érdeklődik. — Nehogy náthával kezdje meg huszadik életévét.

A «huszadik» szóra Judit megdöbben és megilletődik. Szeretne elfutni és sírni, hogy ő már ilyen öreg. Az ő anyjának húszéves korára már megvolt ő, neki pedig még egy kollokviuma sincs. Szerencsére nem sokáig töprenghet az idő meddő múlásán. Vannak most nagyobb gondok. Feleky már a torkát köszörüli. Most majd felköszöntik. Tubánszky is tartogat számára egy engesztelő szónoklatot. Verejtek üt ki rajta félelmében. Hová

nézzen, mit csináljon, mikor majd beszélnek hozzá? Meg is kell majd köszönni. . . Mit mondjon? Hát tud ő felállni? Tud ő egy szót is szólni? Ott, ahol Rieger van és Horváth van és Tubánszky meg Feleky van! Nem is szólva a többiekről. Hát van neki ennyi esze? Hogyan ellensúlyozza Tubánszky briliáns ötleteit? Bár sohase került volna ide! Bár több esze lett volna, hogy ne árulja el a születésnapját! Bár inkább ne született volna! . . .

Feleky beszél, beszél, de nem hallja. Vállát leejti, fejét úgy előrelógatja, mintha a tányérjába akarná hullatni, a háta csúnyán meggörbül. Csep-pet sem szívvidító látvány, még Kunnak sem, aki természetesen ismeri a hirtelen összeroppanás okát. Nebáncsvirág, érzékenycsapú kis teremtes, ha ránéznek, összezsugorodik. Ügy ül ott, mintha kilencvenedik születésnapját ünnepelnék. Rieger gyengéden hátbaütögeti:

— Maga mindjárt az asztal alá szégyenkezi magát. Húzza ki magát!

Tiszteletteljesen, megadással engedelmeskedik, de mihamar ismét magábahull. Talán láza is van az izgalomtól. Mit mondjon? Hiszen olyan zavarban van, hogy fel sem bír állni. Előre fél, hogy fel-dönti maga előtt a borospoharat és tönkreteszi a Rieger világos öltönyét.

Feleky pedig már az egészségére emeli a poharat. Kocintanak. Mindenki iszik, csak ő nem. Hogyisne! Még azt is? Az a züllés utolsó stádiuma egy leánynál. Az utolsóelőtti a cigaretta.

Valamit hebeg. Köszöni szépen ... ő igazán nem érdemli meg... — Ezt már olyan sírósan mondja, mintha verést kapott volna ilyen érde-metlenül. Senki sem meri többé felköszönteni. . .

Valaki a zongorához ugrik. Rieger nótázni kezd. Nagyon hamis hangja van. Hogy lehet, hogy nem szégyell magát? Most már mind énekel-nek. Magyar népdalokat és német diákdalokat

vegyesen. A főúr bedugja a fejét. Bort hoz. Az urak fejét füst kavargja körül. Kun köhögni kezd, Solymosdi bánatos, kiülő szemei kivörösödnek. Feleky nekibúsultan könyököl bele a pipa füstjébe, Rieger hátradúl a széken, emelt fejjel, mintha a mennyezetnek énekelne. Az arca, hátrahajtott homloka kiesik a függőlámpa fényköréből, csak frissen borotvált, kerek állát látni, amint fel-le mozog éneklés közben; ez olyan komikus. Horváth kinyújtott jobbában poharát szorongatja az asztal felett és egyre azt nézi, mintha annak énekelne. Lonszky kissé hátrtolta székét, lábait keresztbevetette, szórakozottan babrál az óraláncán. Sikkes angol-szabó reklám. Altberg füsttő, körülgomolygott szép arcában, erős szemöldökei ívelt, ideges szája, vékony, hosszú orra körül van valami sátáni.

Juditnak most eszébejut az apja fehér feje.

Azután Saul urat látja, amint most az ő szobáján keresztül az ügynökségbe lopakodik. Árnyéka megfekszi az ágy fehér térítőjét, mint egy halott.

Egy évvel ezelőtt még fogalma sem volt róla, hogy vannak ilyen emberek. Hogy van egy Bernsteinné, akit a gyermekei gondnokság alá akarnak helyezettetni, mert már ötven éves is elmúlt és még mindig szerelmes, hogy van egy Saul, aki lopni jár az ő szobáján keresztül. Szent Isten, csak most jön rá: ő a Saul cinkosa! Tud róla, hogy bejár az ügynökségbe és nem szól. Nem árulja el. Persze, mert fél. Félt, hogy Saul megöli. Kulcsa van a szobájához, akkor jön be, mikor akar. . Istenem, milyen nyugodtan hagyta itt az apja a fekete szalomban, a fekete taftruhás Bernsteinné házában. Lám, ki hitte volna a csokoládégyáros özvegyéről. Az ember sohasem tudja, kiben mi lakik.

Vájjon ezek az emberek kik? Mit tud ő róluk, Kunt kivéve? És miért szereti most valamennyit?

Még Horváthot is, pedig eleinte éppen elég tűszúrást kapott tőle.

Füzes nincs itt. Váci se. Inspekciós a klinikán. Jó, legalább nem látták, mikor blamáta magát.

Füzes az utóbbi időben már nagyon keveset törődhetett vele. Egyrészt meg volt akadva saját ügyes-bajos dolgaival, másrészt fölöslegesnek tartotta a további gyámkodást. Hallgatólagosan nagykorúsította Juditot, mikor látta, hogy rendszeresen dolgozik és fokozatosan önállósul. Különben is felesleges az ő patrónuskodása: Kun teljesen megbízható ember és úgy látszik, összebarátkoztak. Füzeset nem érdekelte a tizenkilenc éves lány, csak a kis Erdődi Judit, az eltévedt gyermek. Judit érezte, hogy lassan leszakad a jó Füzes lelkéről. Fájalta, de nem hiányzott neki a gyámkodás. Pedig nagyon szerette Füzeset. Olyan szeretettel, amilyen csak neki és Kunnak járt ki. Félelemmentes, biztonságos vonzódással. Vadon nőtt, lassan bontakozó nőiessége különben minden férfi közelében veszedelmeket sejtett. Érezte, hogy maholnap kinyújtja utána valaki a kezét, és ha sokáig tart ez a magány, még megkapaszkodik a felényújtott kézbe. Es akkor rettenetesen szégyelte volna magát az apja előtt. Minek neki egy férfi, mikor ott van az apja, aki őt mindenki és minden ellen megvédi? Csak írni kellene neki s ő szabadságot venne, otthagyna csapat-papot és rohanna ide. Saul urat móresre tanítaná és Bernsteinnét szép, világos szavakkal észretérítené. Az ő apjában csodatevő szent lakozik. Hogy lehet vele valakit összehasonlítani? Hogy lehet ilyen apa leánya valakibe szerelmes? Valakibe is! Csak a regényekben és színdarabokban van úgy, hogy egy leány oda mer állni az apja elé és azt mondja: én szerelmes vagyok. Vérforralón szégyenletes dolog ilyet mondani. Az ő esetében tisztára lehetetlen. Mintha csak azt mondaná: ne-

kern elég volt a malaszt, mellyel tartottál, elég volt a szereteted, a világító bölcseséged, a jóságod, az áldozatkészséged, amellyel szolgáltál. Nekem most már több kell ennél. Nekem szerelem kell szeretet helyett, férfi, aki csókol és leigáz, aki nem szolgál, de szolgáltatja magát, nem hoz áldozatokat, de áldozatokat követel. Soha, soha nem tudna az apja szeme elé kerülni szerelmes szívvel. Szemérmertlenségnek tartja. Ezért félt a Férfitől. Ezért örült, hogy még nem találkozott veled. Ezért félt az «uraktól» is. Azoktól, akik le-kicsinyelték, jobban, mint azoktól, akik kedvében jártak. A szerelmet győztes versenyfutásnak képzelte el. Futni egy szekér után, mely eleinte nem akarja felvenni, csak mikor már félig elvérzik az út porában. Tulajdonképpen felismerhetetlenül elrajzolt áldozatkészség volt ez az önkényes sa nyargatás. És régi különcködő, felülkerekedni vágyó hiúsága: nem hódítani akart, hanem meghódítani. Nehezebbet, szebbet vállalni, mint az átlag.

Nos, Füzessel és Kunnal szemben nem érez semmi elfogódottságot. Ezek nem kívánnak *tőle* lehetetlenségeket. Előttük nem kell kitenni magáért. És valahogy látszik rajtuk, hogy nem törődnek benne a «lánnyal». Olyanok, mint a kártyajátékosok, kik utolsó ezresüket is eljátszhatják a tárcájukból: otthon százszor annyijuk van. Hát ezek is ideadhatják minden jóságukat és szeretetüket neki. Van otthon valakijük, akinél a tőkét hagyták. A tőke: tabu. Kun nem is tagadja, de Füzés sohasem beszél róla. Nem is lehet rossznéven venni. Füzés sohasem beszél neki a magánügyeiről. Füzés mindig csak róla beszél. Hogy mit és miért tegyen, vagy ne tegyen, mi lenne jó Juditnak, mi lenne jobb és mi lenne a legjobb. Magáról nem beszél. Legfeljebb a mai menüjéről számol be, vagy a tegnapesti operaelőadásról. Kicsinységek-

ről, pillanatnyi elfoglaltsága, életmódja apró részleteiről szívesen beszél, sokszor agyonbeszéli az embert, csakhogy mulattassa, de a végén mégis az a benyomása róla, hogy nem mondott semmit. Az utóbbi időben Judit mindinkább érezte, hogy üres szalmát csépelnek, ha véletlenül együtt vannak az egyetem környékén. Fűzes már kifogyott a jótanácsokból, mióta Judit kiismeri magát az egyetemen, a hasznos tudnivalók fejezetét maradéktalanul lezárták és hajuknál fogva húzzák elő a témákat, csakhogy ne menjenek hallgatásban megvallott unalommal egymás mellett, ha véletlenül összekényszeríti őket egy-egy közös út előadások előtt vagy után. — Fűzes ma nem jöhetett el. Nem-sokára elhagyja Berlint. Addig még egy munkájával akar készen lenni. Judit szinte örült, hogy nincs itt. Eggyel kevesebb ember előtt sült fel. Több mint félóráig szakadatlanul énekeltek az urak. Néha ő is velük tartott volna, de szégyelte magát. Különben is bordalok és diákdalok járták leginkább, végnélküli strófaikkal. Rieger különös előszeretettel kurjantotta:

Részeg volt az ősapám is hajdanán,
Mikor királyválasztás volt ősbudán.
Szegény öreg, ő már többé nem iszik,
Bort ide hát! Iszom én majd reggelig.

Pedig még mindig az első pohár bor állott Rieger előtt. Csak annyi híja volt, amennyit a Judit egészségére ivott. A többiek szorgalmasan töltögetik a savanykás illatú, nehéz italt. Judit nem kis lelkiismeretfurdalással gondol az apjára. Vájjon mit szólna, ha tudná, hogy a lánya ilyen épületes dalok mellett vigad? Monsieur Andrének, a francia nyelvmesternek azért mondott fel, mert rájött, hogy példatárában sűrűn szerepelnek ilyesfajta mondatok: «Én mindennap három liter bort iszom.» «Iszik ön mindennap sört?» «A bor ez idén

drágább, mint tavaly volt» stb. stb. Hja, az akkor volt.

Pedig felesleges volt minden lelkiismeret furdalás. Igazán ártatlan mulatozás folyt a füstös kis szobában. Mérsékelt iddogálás, jámborul hízó dohányfüstfelhők, itt-ott egy ártatlan tréfa. Feleky észrevétlenül kicseréli üres poharát Judit színültig telt poharával. Azután szörnyülködve hívja fel rá a társaság figyelmét:

— Nini.. . nézzék már, uraim! A Juditka! Exet ivott. Ki hitte volna!

Mindenki úgy tesz, mintha elhinné és fel van háborodva. Judit pedig már megint mindent komolyan vesz és kétségeesetten védekezik.

Mintha nem is egy tucat fiatal férfi lenne együtt, olyan fegyelmezett derűvel, kordábaszorított kedélyességgel ünneplik a tizenkilenc éves rendeskislány születésnapját. Nagy szó ez, de Judit nem érti még. Természetesnek tartja, hogy senki sincs becsípve, hogy a bortól nem csúszik a nyelvük, nem emelik fel a hangjukat és nem hanyagolják el a tartásukat.

Tizenegy óra felé Judit már annyira otthon érzi magát, hogy odamerészkedik a zongorához. Lonszky odahúzza a székét és melléül. Homlokát hüvelyk- és mutatóujjához támasztja, poharát a zongora gyertyatányérvjára teszi. Elsőrangú pezsgőreklámfigura.

Judit részleteket játszik a Capriccio Brillantból. Előadásában Herta nénit kopírozza; sajnos, a tempót nem bírja szusszal. Az urak egy része jó zenéhez van szokva. Ezek hamarosan belátják, hogy nem érdemes figyelni. Juditka rosszul játszik, megbocsáthatatlanul csúffát teszi a capricciót. Akkordokat sikkaszt, trülákat mos el, futamokat szaggat széjjel, az erőt felesleges páthosszal pótolja, egészbevéve a rossziskolájú vidéki dilettáns iskolapéldáját nyújtja, aki kegyetlenül visszaél

az engedelmes hangszerrel. Akik kevésbé zene-értők, még inkább méltányolják a billentyűsoron robogó ujjak zajos handabandázását.

Judit nem törődik senkivel. Magának játszik. Szinte érthetetlen, honnan veszi a bátorságot, ő, aki fejét veszi, ha ráirányul a közfigyelem. Most itt klimperál abban a biztos tudatban, hogy egy-egy hamis hangnak Horváth doktor érzékeny idegein visszhangja kél. — Mikor végére ér a capricciónak, Lonszky előrehajlik és odasúgja neki:

— Ezt alaposan elhudlizta.

Judit nem haragszik. Nevet. Jólesik, hogy Lonszky őszinte hozzá. Az ember csak ahhoz őszinte, akihez jó szívvvel van. Jólesik, hogy az urak nem tapsolták meg. Az urak is őszinték. Egyszerre mind nagyon kedves neki. Horváth is. Most majd magyar nótát játszik. Azt, amelyiket olyan nagyon szereti: «Csókolom a kis kezedet, írjál nekem egy szerelmes levelet». Dezső bácsitól tanulta.

Erre már Kun is a háta mögé kerül. Feleky is odafüvel. Solymosdinak felragyog a szeme. Rieger tele torokból énekel; hamisan, mint mindig.

— Magyar nótát tud játszani — bólogat Lonszky elismeréssel. — Játsszon még.

Elemében van. Hisz Lonszkynak. Hiszi, hogy elhudlizta a capricciót, és hiszi, hogy magyar nótát tud játszani. Az urak már ismét beszélgetnek, csak itt-ott zümmög valaki a zongoraszóval, mellette csak Lonszky áll. Bizarr nembánomság, szokatlan bátorság-túltengés kapja el. Eljátssza saját kompozícióját, azt a Petőfi-dalt, amely így kezdődik: «Ha életében nem szerettem volna ...»

Az idegen billentyűk csengése lázbahozza. Hangsúllyal, szívhezszólón játszik, kezei alatt majdnem kidomborodik a szöveg. Lonszky rajtaüt:

— Mi ez, mi ez? De szép, de behízeltgő! Játssza csak el még egyszer.

Kun is fülel. Feleky is odafordul: «Mi volt ez?» Most észbekap, elvörösödik, felugrik a zongorától. Lonszky utánaindul:

— Látja, most elárulta magát. Én úgyis tudom már, mi ez. Tudja, hogy nagyon ügyes? Nagyon szép.

Solymosdi leül a zongorához. Csárdást játszik: «Nem ütik a jogászt agyon.» Feleky összeüti a bokáját Judit előtt.

—Nem táncolok — mentegetőzik Judit. Nagy megtiszteltetést utasít vissza. Feleky képes lenne az ő kedvéért a Solymosdi zongorajátékára ug-rándozni! De ő nem táncol. Egyszerűen azért, mert fél, hogy akkor mindenki oda fog nézni. Hogy a copfjai meglazulnak, hogy a szoknyája fel-repül, hogy megint olyan gyarló élvezete lesz, mint azon a báli éjszakán, mikor Lonszky úrral táncolt.

—Nem táncolok. — Esetlen kifogásait palás-tozni akarja és kimutat a szoba nyitott, földszinti ablakán. — Már késő van. Zongorázni sem szabad. Csendháborítás. ..

Rieger legyint. Elkapja Juditot, akinek nincs ideje szabadkozni és magával ragadja. Olyan iramban táncoltatja körül, hogy nem érzi sem a földet lába alatt, sem önmagát. Mikor az ablak elé érnek, végigseper rajtuk a májusi éj hűvösen be-csapódó szele, kint valamennyi csillag szédülve keringi körül az eget, bent füstfelhők és fejek tán-colnak el mellette, mint vonat mentén futó tájak, gyanús merevséggel hagyva el a szemlélőt, aki rajtuk méri saját mozgásának sebességét. Ez a tánc nem esik jól. Rieger úgy tartja, hogy a csont-jáig fáj a kezenyoma. Lehet, hogy észrevette szö-kési szándékát, lehet, hogy így kényszeríti lépést tartani magával, de lehet, hogy fogalma sincsen, micsoda vaskapocs a keze a leány derekán. Szem-melláthatóan élvezi a rablott táncot. Ránevet

Juditra: — Egy éve nem volt alkalmam csárdást táncolni. Most kihasználom ... — És viszi, forgatva, bokázva, az Isten tudja mily sokáig. Soly mosdi dül ki először. Keze lehull a zongoráról. Judit félholtan esik egy székre, titkolja a fáradtságot, mert fél, hogy Altberg kényeskedéssel fogja gyanúsítani. Riegeren nyoma sincs a kimerültségnek. Még csak bele sem izzadt a táncba. Ön-élégülten nevet, még mindig tombolhatnék ja van, székestől kapja fel Juditot és pár lépést tesz vele a szobába hosszában bokázva.

— Úgy-e, így jobb? — kérdi tréfás büntudattal, mert látja, hogy a kislánynak nem volt ínyére a megtáncoltatás. — Most szépen kabátot vesz, mert ki van hevülve és megfázik, én pedig kikapok a papájától, ha megtudja, hogy én voltam az oka.

Judit már alig várja, hogy hazamehessen. Mintha a Rieger jókedve a bőrére ment volna; valami nyugtalanság fogja el. Talán nem is való, hogy egyedül jár mulatni ennyi fiatal férfival.

Züllik? ...

Odahúzódik Kunhoz, aki mindig tudja, mi a helyes.

— Mondja, Kun, illik az, hogy én itt vagyok és engem székestől táncoltatnak?

Altberg meghallja és megelőzi Kunt:

— Az Istenért, ne legyen ilyen kétségbeejtőn kicsinyes. Ma este olyan helyes volt, hogy mindent vissza akartam vonni. .. Mit affektál már megint?

Az idő pedig eljár és mire a friedrichstrassei állomáshoz érkeznek, már az utolsó kocsik robognak felettük. Juditot Lonszky gondjaira bízják, aki szintén a Bellevue-nél száll ki. Rieger külön a lelkére köti Lonszkynek:

— Jól vigyázzon rá és holnap reggel beszámol.

A másodosztályú Stadtbahn-fülkében egyedül ülnek egymással szemben Judit és Lonszky. A leány fáradt. Lábaik szívesen keresztberakná, de

ez nem ladylike. Vállát nekiveti az ülés támlájának, kezeit ölébe ejti: legszívesebben aludna. Látja, hogy Lonszky megszűkül szemmel mustálja végig a cipője hegyétől a fátolselyemmel bevont sötétkék szalmakalapjáig. Örül, hogy a körömcipőjét vette fel és nem a háromspanglis új cipőt. Ebben keskenyebb a lába.. .

— Miért jár cérnakesztyűben? — töri meg Lonszky hallgatásukat.

Judit azt hiszi, hogy rosszul hallotta. Előrehajlik Lonszky felé. A férfi felemeli a hangját, hogy túlkiabálja a vonatrobogást.

— Azt kérdem, miért jár cérnakesztyűben?

Judit a kezét nézi. Új szürke cérnakesztyű feszül rajta. Olyan színű, mint a harisnyája. Meg volt győződve, hogy nagyon elegáns.

— Csak . . . Milyenben járjak?

—Bőrben. Szarvasbőrben. Este glaciében. Bocsásson meg, maga nem ad magára semmit.

—???

—Ne értsen félre. Nem mondtam, hogy elhanyagolja magát. De csekélységekkel képes az összbenyomást elrontani. Aki ilyen jószabású cipőt és modellkalapot hordhat, — Lonszky szakértő pillantással veszi még egyszer szemügyre kalapját — annak egy pár bőrkesztyű igazán nem luxuscikk. Maga egyszerűen nem törődik azzal, hogy mivel tartozik önmagának, társadalmi állásának, nevelésének, fiatalságának. Ma, amikor minden varrólány bőrkesztyűt hord . . .

Judit még mindig a kesztyűs tenyerét nézi:

— Nem szeretek benzinnel babrálni. Ezt könnyebb tisztítani. Szappannal, meleg vízzel.

Lonszky krém szarvasbőrkesztyűjével csapkodja a térdét és a fejét rosszalóan csóválja:

— Hát ne babráljon ilyesmivel saját maga, kedves. Adjon valamit a szobalánynak és az *szívesen* rendbentartja magának.

—Nincs szobalány, csak takarítónő van. Levitézlett operaénekesnő. Nincs ideje kesztyűt mosni, mert csak mellékesen takarítónő, különben gombokat varr egy blúzzsalonban.

—Ügy látszik, maga a lakását is úgy választja meg, mint a kesztyűjét. Nincsen semmi igénye. Miért nem kér rendes kiszolgálást, vagy miért nem költözik ki?

—Már költözöm. Tizenötödikén felmondok és lakást nézek.

—Ejnye, ejnye, ha ezt előbb tudom. Tegnap ajánlottam be egy barátomat Sängerhof tanácsosikhoz. Kiadtak egy szobát. Jó szoba. Minden komforttal. Zongora is van benne. Ad vocem: zongora. Való az, amit maga művelt ma este, kedves? Hogy magánkívül lett, mikor rajtakaptam, hogy a saját szerzeményét játszotta. Hogy lehet valaki ilyen bátortalan?

A vonat nagyot zökken. Felállnak. Judit megtántorodik, Lonszky utánakap. Kiszállnak.

Már a néptelen utcán mennek lassú léptekkel, mint egy szerelmes pár.

— Ha rábízná magát, — duruzsol Lonszky — én megmutatnám magának, mi az élet. — Most emeltebb hangon folytatja. Nagyon tárgyüagosan. — Ne haragudjon, kedves, de maga nemcsak a kesztyűje és lakása, de a társasága megválogatásában is nagyon igénytelen volt.

Judit sértve és megbotránkozva kapja fel a fejét. A társaságára rátarti. Lonszky lekicsinylőn görbíti le egyik száj szögletét.:

— Tudom, mit akar mondani. Illusztris emberek. Tudósok, bölcsek. Világboldogítók . . . Lári-fári. Nem magának való népség. Könyvmolyok. A tudomány és közigazgatás jövő reményesei. Mit ér az magának, hogy tíz év múlva egyetemi tanárok és miniszteri osztálytanácsosok lesznek? Ma száraz teoretikusok, akik nagy szavakkal

handa-bandáznak maga körül, úgyhogy maga nem hall tőlük semmi egyebet. Még Rieger ér köztük legtöbbet. Nem azért, mert méltóságos úr. Nem azért, mert könyveket ír. Részemről nem is tartom tudósnak. De tehetséges zsúrfiú.

—Psz! — szisszent fel Judit. — Hogy mondhat ilyet?

—Értsen meg, kedves. Én a maga javát akarom. Ezek az emberek nem élnek. Értsen meg. Ezek olvasnak és írnak, beszélnek és elmélkednek, de nem élnek. És magából is kiölik azt a szikrányi élet vágy at, amely bevallatlanul ott pislákol a szemében, ha azt hiszi, hogy nem figyelik... Higyjen az én szememnek. Maga nem azért született, hogy örökké aktatáskát cipeljen, hogy cérna-kesztyűben járjon, hogy ezek az urak, akik éppoly nehézkesek, mint amilyen tehetségesek, elelőzzék maga elől a világosságot, az örömet, az életet.

A hídhöz értek, a Holsteiner Ufer sarkára.

A parti lámpák fénye recés sávokban csurgót; a fekete vízre. A híd alatt fedett bárka aludt t reggel halat vagy gyümölcsöt fognak rajta árulni. A part, a híd köve fehérén szikrázott. Nyers, vad vízillat szállott a Spreeből.

Lonszky most megfogta a lány kezét:

— Kedves... tudja-e, mit mond nekünk Romain Rolland? . . .

Judit a fejét ingatta és kiszabadította a kezét. Nézte a fekete vízen aranyló fényfoltokat. A tavaszi éjszaka színei és illata, az elmúlt órák meleg vihara, Lonszky résztvevő közeledése meghatották. Halványan sejtette, hogy ha akarná, most eljönne hozzá az élet valamilyen formában. Csak rá kellene bíznia magát erre az emberre és az új élmények felé vezetné. Ki tudja, milyen ajándékot tartogat számára az élet, amelyhez eljuthatna általa? A jóvágású, kifogástalan megjelenésű, monoklis Lonszkyban újabb lépcsőfokot látott a tár-

sadalmi érvényesülés felé, melyet utóbbi időben a munka komolyabb ideálja háttérbe szorított.

— Nem tudom, ait mond Romain Rolland.

Lonszky meghajtja a fejét, hogy közelebbről nézhessen arcába.

— Azt mondja: az életet ismerni kell és annak ellenére szeretni. Maga nem ismeri az életet. .. Megmondom, az egy cseppet sem szép . . . Csukott szemmel jár benne. Nem szeretheti igazán, akármennyire életvidám. Mit szeret rajta, ha nem tudja, hogy voltaképp micsoda. Ha nem tudja, mit adhat nekünk és mit kíván tőlünk. Ott, ahol most maga tart, ezek között az emberek között, sohasem fogja megismerni. Kár magáért, kedves... nagy kár magáért... Ki tudja, mikor jön ismét valaki, aki felismeri szemében az életszikrát? Mi lesz magából? Mi vár magára? Egy szemüveg. Egypár filológiai dolgozat. Ha jól megy, egy férj, de nem ezek közül. Mert mire ezek magát nyomorékká nevelték, hogy már majdnem annyit fog tudni, mint ők és egész olyan gyakorlatiatlan és élehetetlen lesz, mint ők, akkorra nekik sem kell majd . . . Magában fognak ráunni önmagukra ...

Még mindig a sarkon álltak. Judit türelmetlen mozdulatot tett a kezével és megindult a híd felé.

— Mi jut eszébe? Ki gondol ilyesmire az urakkal kapcsolatban? Szép magától, szívemből köszönöm, hogy ilyen jó hozzám, — a hangja még remegett is a meggyőződéses hálától — de én nagyon jól érzem magam köztük és meg vagyok elégedve jelenlegi helyzetemmel. Nem mondom, néha szeretnék valamit, .. valami. .. nem tudom mit, valami mást, nem jobbat, szebbet alkotni az életemből,... de ez elmúlik. Belátom, nem vagyok többre hivatva. Nincs jogom többhöz. És nem is mernék sokat kívánni. .. Tudja, én már tapasztaltam, hogy a dolgok a valóságban egészen másképp néznek ki, mint a kívánságaink-

ban. Tudja... én sokszor úgy szeretnék valami nagyot... Isten tudja mit... átélni, de ha most azt mondaná nekem, hogy a másik percben eljön hozzám az az Isten tudja miféle öröm vagy élmény, hát én elszaladnék ... Én alapjában véve félek attól, mikor valami beteljesül... Én, én . . . szeretek várni.

Megállt a híd túlsó oldalán, kimerülve és szégyenkezve, hogy annyit beszélt magáról.

Lonszky felszívta az orrcimpáját, ajkát kissé előrebígyesztette: ásítást nyomott el. Orra és szája között egy pillanatra megnőtt a távolság.

—Szép elv, csak meg ne bánja. Elszaladni a dolgok elől, mielőtt azok szaladnak el előlünk. — Hirtelen szembefordult Judittal: — Van telefonja? Holnapután este revüvel tarkított műsoros táncestély van a Kurfürstendamm egyik nagy tánchelyiségében. Jöjjön el. Abban a kis selyemruhájában, amiben egyszer láttam a bálon, nagyon kedvesen néz ki. Szerzek magának meghívót.

—Ne...

Húzódozik, nem akarja elfogadni az indítványt, a nélkül, hogy a legkisebb aggályai lennének Lonszky védnökségét illetőleg. Egyszerűen a parkettől fél, amelyen az ember megcsúszhat, a revütől, ahol talán trikóban és tollszoknyákban táncolnak majd a színésznők és ezt Lonszky előtt fogja végignézni; fél, hogy megint ügyetlenkedni fog tánc közben és főleg, igen, ez a főök, hogy ez a Lonszky, aki most úgy szíven viseli az ő sorsát, ott, ahol bizonyára annyi sikkes és szép nő lesz, be fogja látni, hogy ő milyen vigasztalanul esetlen, visszamaradott és falusias, és leveszi róla a kezét. Inkább el sem fogadja a segítségét, hogy ne kelljen később lemondania róla. Legjobb elfutni a dolgok elől...

A kapuban Lonszky rámosolyog leereszkedően és pártfogón;

—Hát gondolja meg. Es arról ugyebár, amiről ma beszélgettünk, nem fog a Körben említést tenni.

—Természetesen — ígéri Judit kicsit sértődötten. Tudja ő magától is, hogy mit szabad és mit nem szabad elbeszélni. Csak nem mondja meg Riegernek, hogy Lonszky őt tehetséges zsúrfiúnak tartja, s a többieknek, hogy ők könyvkukacok?! Egyéb elhallgatnivalót nem sejt Lonszky szavai mögött.

Szobájában megnézi az órát. Két óra lesz. A bronzfej szemrehányó pillantással fogadja.

Előveszi naplóját. Azon melegében feljegyzi a nap eseményeit, szerzeménye sikerét, Rieger vég nélküli csárdását. A hazautat kedvtelő részletezéssel írja le. Megihleti a «májusi éjszaka» regényessége, a víz, a csillagok, a bárka, a nehézlombú fák, a «súlyos» párbeszéd egész dekoratív háttére. Lonszky minden szava aláhúzódik, új nyomatékot nyer.

«Szép tőle, hogy törődik velem, aki soha nem tettem neki semmi jót. Az élet nem lehet olyan csúnya, mint amilyennek ki akarják kiáltani, ha ilyen jó, ilyen önzetlen emberek is vannak»...

Pünkösöd vasárnapja Potsdamban.

A Sans Souciba vezető jegenyesor fáin olyan feszes glédában állanak, mint egykor Nagy Frigyes gárdistái seregszemle alkalmával. A garnizon-templom tornyában csilingel a hollandi harangjáték. Ünneplőruhás asszonyok, összesimuló párok, ritkaságszám bemenő, kardcsörtető tiszték, egy eltűnt kor kísértetei.

Valaki dúdolva megy a fason Sans Souci felé. Felébehajtott aktatáskájával nagyokat hasít a levegőbe. Egy Schubert-menüett melódiáját indulótempóban zümmögi, hosszú, kamaszos lépé-

sekkel masírozik, néha egy-egy ugrásba lendíti szertelen jókedvét. Szoknyájába belekap a szél, talán magasabbra is viszi kelleténél, ilyenkor hanyagul rápaskol a haranggá dagadó lenge selyemre aktatáskájával. Nem látja, nem ismeri itt senki, nem érdemes hadakozni a széllal, amely meleg borzongatással ostromolja. Ez kell neki! Ismeretlenség. Felelőtlenség. Ha akar, ugrál. Ha akar, hangosan énekel. Ha akar, megperdül maga körül. Így ni! Ki törődik vele? Ki tudja, hogy berlini egyetemi hallgatónő? Sőt több: Erdődi Judit, tócsái úrilány, a műszaki tanácsos lánya. Elájulnának a tócsái nénik, ha látnák most. Most tudniillik hátrafelé megy. Háttal a menetiránynak, hogy a szelet ne kapja szembe, meg hogy egy kicsit fickándozzon. Van úgy néha, hogy az ember nyugtalankodni érzi minden ízét, végtagjaiban valami türelmetlenség gyűlik meg. Ilyenkor tenni kell valamit! Az Isten tudja, mi ez, de az embernek nincsen addig nyugta, míg nem tesz valami lehetetlent, míg nem tombolja ki magát. Az ember ilyenkor vagy futni kezd, csikómódra vágat, vagy a karjait lendíti előre-hátra, föl-le, vagy forog, forog, amíg elszédül, vagy énekel sohsehlott melódiákat, mindent addig, míg ki nem dül, el nem múlik ez a belső feszültség. Altberg, az utálatos, egyszer megleste, mikor az egyetem hátsó udvarán trabbolt egy-két óráig tartó előadás után, ahol merevre ülte összes izületeit. Csúfondárosan kérdezte: «Mondja, Juditka, hogy járnak maguknál a kocsisok, ha az úrilányok sarka így kopog?» Ezt szégyelte. Nagy súlyt helyezett ugyanis arra, hogy megjelenésében, fellépésében, mozdulataiban és szavaiban a fiatal lány leheletszerű eszményét adja. Ez a törekvés azóta nyomult előtérbe, mióta tudta, hogy nem fiatal lány többé, hanem raffinait nőszemély, aki tud az erkölcsbevágó életberendezkedésről (lásd: az orosz diák vagy Bernsteinné),

és gondolatai vannak a «nemek egymáshoz való viszonyáról». Ezt a romlottságot akarta fokozott finomsággal leplezni. Az urak, ezek a számár, hiszékeny urak, el is hitték, hogy ő kedves, finomlelkű fiatal lány, s ezért most már néha lelkiismeretfurdalásai is voltak ... Még Horváth doktor is tisztelői közé szegődött: a múltkor írt hozzá egy tréfás verset. Váci mindennap utánalohol, mikor a Körből hazamegy. Solymosdi neki olvassa fel a költeményeit, mielőtt az újságoknak beküldené.

Ő az, aki mindenkitől mindent bevesz. Aki mindenkinek elismeréssel adózik. Aki mindenkire felcsodálkozik. Csak Kun tekinti egyenrangúnak. A többiek aranyosnak és butának tartják. És szeretik. A férfiak szeretik azt, aki aranyos és buta. Pedig számarak: ő sokkal többet tud, mint hinnék, sokkal képmutatóbb és sokkal kevésbé «aranyos» (ezt az epitheton ornans-t Füzes akasztotta rá), mint gondolnák. Átlát rajtuk. Tudja, hogy képtelenek a nélkül élni, hogy valaki ne lásson bennük gigászt.

Ma eljött, hogy kicsit kiszellőztesse a fejét. Egyedül járja be a kastélyt, a parkot, a mesterseges romokat, az Orangeriet. Most már gyakorlott szemmel nézelődik. Meg tudja különböztetni az aranyozott fafaragást az aranyozott gipszöntvénytől, a kis képtárban megismeri Watteau-t, a nélkül, hogy megnézné a jelzést, a zeneteremben felismeri Menzel «Flótahangverseny»-ének színhelyét, melyet a berlini régi múzeumban látott. Látszik rajta, hogy nem először lát fejedelmi pompát. A csodálkozást tetszés váltja fel, felismerés, emlékezés máshol látott változatokra. Nem szeret az idegenek csoportjaihoz csatlakozni, lorgnettes hölgyekhez, bricseszadrágos urakhoz, nászutasokhoz és globetrotterekhez, akiket szinte ismer már, mintha mindig ugyanazok lennének. Átvonulnak a termeken, túlterhelt, fáradtan révedő szem-

mel habzsolják a látnivalókat, a vezető parancs-zavára megbámulják a mennyezet freskóit és vezényszóra továbbcsoszognak teremről-teremre, a nélkül, hogy bájos apróságoknak időt szentelnének. Örül, hogy egyedül van és addig bámészkodhatik a kandalló kis antik órája vagy a női íróasztalka csecsebecséi előtt, amíg jólesik.

Délben ismét lekullog a parkba. Leül egy bokrok között meghúzódó padra, mint egy fészekbe. Egy ág hever előtte. Ezzel ír a porhanyós földre. Jó, álmosító dél van. A halastóban úszik az ég. Kékítő víz, melybe duzzadó fehér lepedőket mártottak. A kőszobrok egyszerre szökőkutakká változnak, még a lépcsőfeljáratot őrző oroszlánok szájából is vízsugarak lövellnek. Vízsugár és nap-sugár sziporkázó oszlopokká ölelkezik a virág-ágyak felett, lepkék vitorláznak a szélben, háta mögött néha megroppan a kavics, szerelmes pár megy arra, azután kis ideig megint álmosító, füledt, déli csend van. Csupán a madarak fütyörésznek egymásnak kérdéseket. A hangot nem a fülében érzi, hanem a rekeszizma körül. A trillák befüródnak a bőre alá és üldözőbe veszik egymást. Végigszáguldanak egész törzsén, ismeretlen, fájdalmas és mégis jóleső, pezsdítő békétlenséget hagynak maguk után ...

Egyszerre megfájdul a szíve. Túlsókat volt egyedül? . . . Május is van. És már tizenkilenc éves. Es még mindig nem történt semmi. . . Szorongó, alattomos vágy lepi meg: jó lenne szerelmesnek lenni... De kibe? ... Sorra veszi összes ismerőseit, akikben bízik és akiktől fél, akiket kedvel és akiket tisztel, de mindről lepattan a vágya és gazdátlanul hull vissza rejtekhelyére ...

Kisiet a parkból, a néptelen úton szembefut a széllal és lefűröszi magáról a forró nyugtalanságot, melyet ijedség és szégyen nélkül visel, mert nem tudja, hogy mit jelent.

VI. ASINÁT EGÉSZ KOMOLYAN VESZIK.

Június elsején taxi áll meg a ház előtt. A soff ór felrakja a bőröndöket, füléhez emelt kézzel kérdi a címet, bezárja a beszálló fiatal hölgy után az ajtót és elkanyarodik a híd felé. Judit az autó üvegablakából hátrapillant és a szíve egyszerre elszorul. Mégis csak kár a fekete szobáért. Mennyi emléke fűződik hozzá! Mennyit félt, mennyit reszketett eleinte, ha este egyedül maradt. Milyen szépen megszokta most tavasszal ezt az egyedül-létet. Az erkélyen egy kis állólámpa volt az asztalra szerelve; ott ült kint fél éjszakákon és közép-felnémet nyelvtant tanult. Most örökre bezárultak mögötte a sötét háttérű üvegajtók. Vájjon ki jön utána? Egy darab múlt maradt ott. Ott maradt a bronzfej és ott maradt a sziklát ábrázoló talapzaton az óra is a kiterjesztett szárnyú sassal. Es ottmaradt Bernstein úr, akit hűtlen özvegye sehogysem akart átvinni a saját szobájába. Dezső bácsiék hasztalan kérlelték az asszonyt, hasztalan árulták el neki, hogy a kislány fél tőle. Igaz, hogy ez csak kezdetben volt így. Később nagyon szépen összebarátkoztak. Judit szobájában ugyanis nem volt tükör. Bernsteinné, úgy látszik, már elfelejtette, hogy egy fiatal lány, akinek meglehetősen bonyolult hajviselete van, nem fésülködhetik a rézkilincsben vagy az ablaküvegben. Judit szegyeit tükröt kérni. Azt hitte, ilyesmi levon valamit a diáklány komolyságából. Eleinte nem bánta, ha csáréra állnak a fonatai, később mégis az erkélyajtó rézkilincséhez fordult tanácsért. Akkor történt ez, mikor már a Körben ismerősei voltak, akik előtt nem akart ágrólszakadtnak látszani. Egy nap, amint Bernstein úr előtt elhaladt, a kép üveglapján, a kedvező reggeli megvilágításban, meglátta magát életnagyságban. Alsószoknyája félarasznyira kandikált ki ruhája sötét szegélye

alól. Szerencse, hogy észrevette! Bernstein úr ezzel megfizethetetlen szolgálatot tett neki s ezentúl rendszeresen igénybe is vette. Kissé oldalra fordította az állványt, s így kényelmesen elhelyezte benne saját képmását. A feje, ha fésülködött, Bernstein úr válláig ért. Még a szemébe sem kellett nézni és megláthatta benne a saját arcát. Röviddel ezután Bernsteinné összehajtotta az állványt és betolta a kommód mellé, hogy kedvében járjon az albérlő kisasszonynak, aki úgy félt Bernstein úrtól, mintha ő esküdött volna neki örök hűséget s most ő pocsékolná hátrahagyott vagyonát Saul úrra. Az albérlő kisasszony pedig minden reggel előhúzta az elrejtett képet, nekitámasztotta a kommód falának és megfésülködött benne. Miután körülnézegette a szoknyáját is, óvatosan visszatevette Bernstein urat. Egy reggel nagyon sietett. Elfelejtette visszatolni a képet. Mikor hazajött, Fräulein Steinbrück elfogta az előszobában: «Képzelse, Bernsteinné most telefonált dr. Winterschlagnak, a spiritiszta séance fejének, össze akarja hívni ma estére a társaságot. Okkult jelenség. Bernstein kijött a szekrény mögül... Mikor maga a szobát elhagyta, még biztosan ott volt, mert különben maga segítségért kiáltott volna, hiszen mindig is félt tőle... Közvetlenül maga után senki se ment be... az első, aki benyitott, Bernsteinné volt a friss ágyhuzatokkal, ő már ott találta Bernsteint. A kommód előtt állt, összecukott állványán. Maga nem merte visszatolni, félt, hogy a halott haragszik rá, Saulnak kellett jönni, az nem hisz az ilyesmiben. ... Bernsteinné kért, ne szóljak magának, mert megijed és elköltözik, de én kötelességemnek tartom ... csak el ne áruljon azután a háziasszonynak»... Judit persze hallgatott. Jót nevetett a dolgon és csak azt szerette volna tudni, hogy magyarázta az okkult jelenséget Winterschlag doktor...

Szegény öreg Bernstein! ő volt az egyetlen ember a házban, akitől nem kellett félni. Jóformán el sem búcsúzott tőle ...

Az autó már Charlottenburgban robogott vele. Közel a Savignyplatzhoz, a Goethestrasse egyik sarokházában volt az új lakás. Mehler báróék révén jutott hozzá. Mehleréknél elég gyakran fordult meg. Meghívták karácsonyra, a báró névnapjára, Anneliese születésnapjára. Az egyre megismétlődő meghívások biztosították, hogy első alkalommal *comme il faut* benyomást keltett. Ez a barátság nagyban támogatta önbizalmát, mely ez időben kezdett talpraállni. Legutóbb, mikor ott járt, elpanaszolta, hogy lakást keres, de nem talál megfelelőt. A báró örömmel esett a szavába: tud egy lakásról, mely bizonyára meg fog felelni. Egy báró Frank-Frankenfels, aki a rossz viszonyok miatt kénytelen volt birtokát eladni és beköltözni, városi lakásának egy részét penzióknak rendezte be. Elsőrangú házvezetőnőjét még a birtokról hozta magával, kitűnő konyhát vezetnek, nem is beszélve a ház úri kényelméről. A penzió Triebow név alatt van bejegyezve, mert Frank-Frankenfels báró nem akarta nevét forgalomba hozni. Triebow a házvezetőné neve.

Mehler báró ajánlólevele éppen jókor jött. A fiatal Frank-Frankenfels báró gazdaszgyakornoki állást kapott Sziléziában; két szobája felszabadult s abból az egyiket Juditnak rendezték be. Mint Mehler báróék védencét, maga Frank-Frankenfelsné fogadta kitüntető nyájassággal. Vékony, középtermetű, szőke, kellemesvonású nőcske volt, régimódi, toronymagas soppal a homlokán, régiszabású, zsinóros barna ruhában. Megmutatta Juditnak új szobáját, megkérdezte, tetszik-e neki a piros plüss garnitúra, mert ha nem, kicserélhetik egy drap ripsszel. Judit mindent jónak és megfelelőnek talált. Titokban bántotta a bárónő nyájas

mosolya: talán csak lenézését, megalkuvását lepeli vele. Bizonyára megalázónak tartja, hogy a kis polgárlánnyal tárgyalásba kell bocsátkoznia. Vájjon hogy intéződik el a pénzkérdés? Ő ugyan nem fogja megpendíteni a világ minden kincséért sem. A bárónő pedig feláll, lekötelező melegséggel búcsúzik és kéri Juditot, szíveskedjék megvárni a házvezetőnőt, akinek az ellátásra vonatkozó esetleges igényeit bejelentheti. Kecses, könnyű léptekkel hagyja el a szobát, hogy a másik percben ugyanazon az ajtón visszatérjen. Judit legalábbis a bárónét vélte viszontlátni az ajtón belépő hölgyben. Ugyanaz a termet, ugyanaz a nesztelen járás, ugyanaz a magas sopp a homlok felett. Még a ruhája is hasonló, de nem barna, hanem sötétlila.

— Use Triebow — mutatkozik be a házvezetőnő.

Judit tiszteletlenségnek tartja, hogy egy alkalmazott ennyire hasonlítson főrendi úrnőjéhez. Hát nem látja a bárónő ezt a soppot? Nem látja, hogy kopírozzák?

Triebow kisasszony még méltóságtejljesebb leereszkedéssel és megejtőbb nyájassággal kezeli Juditot, mint maga a báróné. Ha Judittól függne, vele sem merne a pénzről beszélni. Ám Triebow kisasszony nem olyan szégyenlős: prezentálja a költségvetést; még a cselédség borraivalóját is megszabja. Judit fejben átszámítja az összeget a hazai valutának megfelelően és szó nélkül elfogadja a feltételeket.

Ez négy nappal ezelőtt történt.

Ma pedig már be is költözik és végre körül mer nézni szobájában. Szép világos sarokszoba, csendes utcára nyílik, a földszinti ablak előtt, a széles utca mentén, fák bólogatnak. A piros garnitúra támláin fehér, horgolt kendőcskék feszülnek, fényesen a friss vasalástól. Fehér futó fodrozódik a piros abrosz fölött is. Az ágyról hosszan, impozáns

redőkben hullik alá a kissé túlkékített horgolt terítő csipkedésze. Az íróasztalon Richard Wagner és Schiller feltámasztott mellképei. A csillár körtéi opálosfényű üveglabdákba vannak bujtatva. Esztükör is van ebben a szobában. Földig érő állótükör. Majdnem az egész oldalfalat beborító gyönyörű darab; régi oltárookra emlékeztet. A szélein kissé homályos már s a közepe zöldesen veri vissza az arcát, hanem a rá mája aranyozott fafaragás, a tetején pedig faragott korona díszlik.

A szobának két ajtaja van. Az egyik a hallba vezet, a másik a fiatal Frank-Frankenfels üresen álló hálószobájába. Ezt az ajtót a támlás dívány torlaszolja el. Balra tőle Lili Deutschmeister lakik, a drámai színésznő. Két szobája van. Ezt már Triebow kisasszony mondta el. Tőle tudja továbbá, hogy Erich Halb, a rendező is két szobát foglalt le. Rajtuk kívül csak egy nyugalmazott őrnagy s egy vidéki özvegy lakik itt, aki megunta a falusi magányt s birtokát bérbeadta. A bárói család a maga számára hat szobát tartott meg: két hálót, egy ebédlőt, egy társalgót, ahol a könyvtár is van, egy szalont és a fiatal báró kis szobáját.

Délután négy órakor készen van a rendezgetéssel és látogatóba indul Mehlerékhez, hogy megköszönje a báró hathatós közbenjárását. Mehlerék a parkban vannak. A báró Anneliese-t tartja ölében. Előtte, a kerek kerti asztalon üres kávéscsésze. A báróné színnyomású divatlapban böngészik: pongyolát akar varratni. Judit éppen jókor jött, legalább segít szabást választani.

Közben az új lakásról fecseg. Valóságos boldogság. Jó fekvése van, napos, kényelmes, csendes. Elmondja, mennyire tetszik neki a báróné s mennyire különösnek tartja Triebow kisasszony hajviseletét, egész külsejét, mely úrnőjét kopirozza:

— Igaz, hogy hasonlítanak is. A megtévesztésig . . .

— A megtévesztésig — ismétli a báró Judit felé bólintva. — Fiatalabb korában olykor-olykor maga a báró is összetévesztette a feleségével. — Nevet és egy légy után kap, hogy elkerülje felesége feddő pillantását. Judit megérti, szeretne elmosolyodni, de nem mer. Mindegy! Biztosan vérvörös lettem; látják rajtam, hogy tudom, miről van szó: Frank-Frankenfels udvarolt Triebownak, mikor már nős volt.

Hazamenet, a kapuban találkozik a vén bűnösssel. Négy egyforma kutyát vezet, kihízott dobermanokat. Egyszerre érnek a lakás ajtaja elé. Frank-Frankenfels lilásvörös, eresképű öreg gavallér. Halványszürke öltönyt visel, ugyanolyan színű kalapot, kesztyűt, cipőt. A feje búbjától a cipője hegyéig halványszürke. Megáll a Triebowpenzió előtt, közben leveszi a kalapját és meghajlik. Azután kulcsot dug a zárba és kitarja az ajtót Judit előtt. Judit félénk pillantásokkal méregeti a fékentartott, száj kosaras fenevadakat és olyan keskeny re húzza magát, amilyenre csak lehet, mikor becsúszik az ajtón. Szívből haragszik Frank-Frankenfelsre, lehet, hogy a Triebow miatt, de lehet, hogy a négy kutya miatt. Ezekkel nehéz lesz együttéini: alaposan meg fogják nehezíteni a közlekedést a hallban. Pedig milyen szépen indult minden . . .

*

— Oh, Judit, — sóhajtja Váci doktor egyikén a korajúniusi délutánoknak — miért nem mentem én el maga mellett köszönés nélkül már jóval előbb. Akkor talán már jóval előbb ismerhettem volna!

A Tiergarten-ban ülnek egy padon. Judit előrenyújtott lábakkal, mert keresztberakni még mindig nem ladylike, ölébefektetett esernyővel, örökös aktatáskája mellette hever a padon, talán csak

azért, hogy megőrizze a távolságot közte és Váci között, akinek egy idő óta mindig közelebb-
rúkkolhatnék ja van.

— Maga azelőtt is elment mellettem köszönés nélkül, de nekem nem jutott eszembe, hogy magába kösse, mint akkor, a múzeumba menet.

Váci szomorúan ingatja fejét:

— Hogy az ember néha milyen vakon fut el a boldogsága mellett! . . .

Ilyen dolgokra nincs mit felelni. Lehetetlenség megválaszolni őket! Biztos, hogy ebben valami vallomásféle rejlik. Nem is rejlik. Erről lesír, ebből bőg a vallomás. Ehhez nincs hozzászokva. Erre nem volt felkészülve: túl gyorsan jött. Semmiből keletkezett. Egy múzeumi sétából. Egy operaelőadásból, melyet együtt hallgattak végig. Váci azóta árnyékként követi. Eleinte nem látott ebben semmi különöset. Olyan barátságot várt, mint Füzesé vagy Kuné. Váci is az atyáskodáson kezdte, mint Füzes, Váci is megnyílt előtte, jóleső közlékenységgel, mint Kun. Juditnak több mozgásra van szüksége a fárasztó napi munka után, jó lenne, ha gyalog járna haza. Hogy ne unatkozzék, felajánlotta kíséretét. Juditnak többet kellene színházba járni. Nagyon is egyoldalúvá teszi az örökös nyelvészet. Jegyekről ő gondoskodik. Sokszor már hajnali négy órakor sorfalat áll az operaház jegypénztára előtt, ahol valóságos ostrom folyik a jegyekért. Nincs az a pénz, melyet a külföldiek meg ne adnának egy-egy jegyért, s élelmes bennszülöttek ebből üzletet csinálnak. A reggel megkaparintott jegyeket este borsos áron adják tovább «kéz alatt», mikor a kasszánál már minden jegy elkelt. Váci ott tolongott a rajongók és konjunktúrázók között. Judit nem is tudott erről az önfeláldozásról.

Mindjárt ismeretségük kezdetén történt, hogy Váci egy nagy séta alkalmával elárulta Juditnak

nagy szerelmi csalódását, s a lány azóta teljes biztonságban érezte magát mellette. Ettől az embertől nincs mit félnie, hiszen másba szerelmes. És gyanútlanul jár mellette. Megtanulja, hogy mi az, mikor az embernek udvarolnak. Neki még soha senki sem udvarolt. Nem csoda, ha eleinte hízeleg neki a dolog. Váci hölgyként kezeli. A kabát lesegítésében, abban, ahogy az ajtót kinyitja előtte, van valami megkülönböztető udvariasság. Egy királynőt szolgálhatnak így — gondolja. Váci minden új ruhadarabot észrevesz rajta, megmondja, hogy jól áll-e és ha igen, egész idő alatt láthatólag gyönyörködik benne. Először életében érzi, hogy lány, tizenkilenc éves, először életében veszik komolyan a copfjait, melyekre most ismét büszke, először életében tetszik valakinek. Két hét óta azonban lehangolja ez a barátság: Váci túlhalcan beszél. Váci túlhosszan tartja a kezét, ha búcsút vesznek. Váci túlközel hajlik hozzá a színelőadások szüneteiben. Váci túlgyengéden néz rá. Váci túlsókat sóhajt, ha a nevét kimondja. Könyvekben így kezdődik a legtöbb szerelem.

Igaz, hogy még csak könyvekre sem lenne szüksége, hogy e szimptomákat felismerje, ha nem ejtené gondolkodóba Váci szerelme Ákos Erzsikehez. Csak nem «szeretett már ki» belőle? ... És akkor is! Hát nincs szünet két felvonás között? Átmenet? Kis lírai intermezzo, félig éledésből, félig emlékezésből. . .

Most is, hogy itt ül a padon makacs hallgatásba merülve, Váci egyre nézi. Jó lenne valamit mondani, hogy elhessegesse a tekintetét, de nem mer beszélni: akármit mond, Váciból mindig érzélgős célzást vált ki.

—Min gondolkozik, kis Judit?

—A holnapi középfelnémet interpretációmon — hazudja gyorsan. — Képzelve, húsz sort kell fordítanom, nyelvtani és verstani ismertetéssel.

Komoly aggodalom szállja meg. Kicsit nagy fába vágta a fejszóját ezzel az interpretációval. Váci lekicsinylőn legyint:

—Hagyja azt a «mittlihochdeutschot». Minek az magának? Ma egész délután görnyedt mellette. Mondhatom, érdemes! Ha sokáig folytatja, pápaszemet írhatok magának. Hogy fog azzal kinézni! Száz nő közül alig van egy, akinek jól áll a szemüveg.

—Nem bánom! Hát fogok pápaszemet hordani. Van magának fogalma arról, hogy mi az a középfelnémet? Tudja maga, mi az a középfelnémet? — ismétli didaktikus nyomatékkal, koravén gesztussal, kezeit összpontosító mozdulattal, ujj hegyeinél összeillesztve.

Váci kötekedő gúnnyal nézi. Nagyon jó pofa ez a lány. Néha szinte groteszk.

— A középfelnémet? Hogyne tudnám! A középfelnémet: -----«mittlihochdeutsch».

Ezzel a szóval bosszantja Juditot, akinek kedvenc tantárgyára joggal féltékenykedik. A «mittlihochdeutsch» miatt nem kapható Judit újabban hosszabb beszélgetésekre, a mittlihochdeutsch miatt fújta le a tegnapi esti operaelőadást, a mittlihochdeutsch miatt siet haza akkora léptekkel, mint egy siheder, az ember alig győzi követni. Csoda, hogy ma hajlandó volt erre a kis pihenésre.

Judit egyet ránt a vállán:

— Nem tartom érdemesnek, hogy leálljak itt magyarázni magának. Csak annyit mondhatok, hogy az egész modern lírát mindenestől odaadom egyetlen stróféért, amit Walther von der Vogelweide írt.

Ez túlzás, maga is tudja, de jólesik túlozni, ellentmondani, akadékoskodni. Zsarnoki hajlamok ébrednek benne. Annyi ideig volt elnyomva, annyian fölényeskedtek vele; most, hogy úgy érzi, ő van fejül, akár azért, mert szeretik, akár

mert tud valamit, amiről a másíknak fogalma sincsen, kitombolja magát a másík rovására:

— Ha tőlem függne, már semmi egyebet nem tanulnék, csak «mittlihochdeutsch». Az a világ legszebb nyelve. Csupa erő, csupa zene, csupa szépség, eredetiség. Higyje el, magának sem ártana, ha belekóstolna. Vagy azt hiszi, megértheti Tannhäusert, ha a középkori német koloritot, az egész középkori kultúra hátterét nem ismeri? És azt hiszi, megismerheti a kultúrát igazán, ha a nyelvről fogalma sincs? Persze, maga ökölrel szerez jegyet egy Wagner-előadáshoz, de az, amin az egész Wagner épül, az ó-germán világ, nem érdekli. Különben . . . mondom, nem érdemes vitatkozni . . .

Váci leplezetlen elragadtatással nézi:

— Judit, kis Judit, ha tudná, milyen kedves maga, mikor veszekszik. Milyen hegyes nyelve van, milyen csípős és igazságtalan, akár valami kis fiatalasszony, aki először vész össze az urával. Különben, mondja csak: meddig beszélt volna, ha úgy gondolná, hogy érdemes velem vitatkozni?

Most már bánja, hogy nekiment Vácinak. Büntudattal hallgat. Az is bántja, hogy Váci fiatal asszonyhoz hasonlította. Neki nincs ura! És nem is lesz, mert nem is[^]kell! Váci pedig egyre tovább papol:

— Judit, kis Judit. . . Szép, szép a mittlihochdeutsch, de azért nem szabad éjjel-nappal görnyednie mellette. Mindennek van határa. Magának ez csak szórakozása, időtöltése lehet, de nem szabad beletemetkeznie. Maga arra van hivatva, hogy valakit nagyon, nagyon boldoggá tegyen. Nem szabad a könyveknél megállapodnia. Nem mondom, képezheti magát, de ez csak eszköz és nem cél. Arra kell törekednie, hogy művelt feleség és művelt anya legyen.

Judit a kavicsokat kotorja ernyője nyelvél. Az utolsó szavakra megáll, de csak egy pillanatra. Utána annál jobban előrehajlik foglalatoságához. Ez az a pillanat, amelyben eltaszítja magától a férfit, még mielőtt a közelébe engedte volna. Anya! . . . ő anya legyen . . .! Anyaságra figyelmeztetni egy lányt! . . . És egy férfi! Egy udvarló! ökölrel szeretne az arcába csapni! Ott-hon kiküldik a szobából, mielőtt két emberről elmondják, hogy válnak, és itt az ő saját, eljövendő és még teljesen kérdéses anyaságára figyelmeztetik! Ha az apja tudná Ügy kell neki! Miért «szűri össze a levet» boldog-boldogtalannal? Valósággal meggyalázták. Esernyőjével keményen beledőf a földbe. Mélyen a tudata alatt Váci szívének szánja ezt a döfést.

A szemközti padra fiatal férfi telepszik le egy lánnyal. Úgy ülnek, hogy a férfi ballábát a jobb felé veti és jobbra dűl, jobb karját a pad támlájára helyezi, a lány háta mögé. A lány pedig jobb térdét helyezi a balra (cseppet sem ladylike), és balra dűl. Balkarjával felkönyököl a padra, szembe a férfival. Szerelmes pár. Nincs közöttük aktatáska. Már sokszor látott szerelmes párt a padokon, vagy este a kapuk előtt búcsúzkodni. Utálja őket. A szerelmet nem szokás utcára vinni. Utcán nem szokás úgy egymás szemébe nézni. Egymás kezét tartani pedig egyáltalán tilos. A szobában is. Tisztességes lányhoz sehogysem szokás hozzányúl. Különben odavan az «érintetlensége».

Ha Füzessel vagy Kunnal látta ezeket a szerelmes párokat, nem gondolt semmire. De Váci mellett mindig szégyenkezett. Még róluk is azt fogják hinni, hogy szerelmesek.

Felugrik, veszi az aktatáskáját és megindul. Az esernyőjét előre-hátra veti, szuronymódra viszi, mint öreg tanárok szokták, majd megint leböki a földre.

— Sietnem kell. Nyolc óra van és még ma este át kell nézmem a mittlihochdeutscht.

Váci elgondolkodva aprózik mellette. Boszszantja a lány egykedvősége. Mi lelte? Miért hallgat már megint? Mit rendetlenkedik az esernyővel? Mit siet? Alig bír vele lépést tartani.

—Az Istenért, Judit, ne loholjon hát, mint egy suszterinas, aki elbáméskodta magát a ringlisplnél és most fél a majszterétől.

—Nem szeretem a hasonlatait — pattan fel a lány haragos homlokkal. Még a veszekedő fiatalasszony van a begyében.

De már az úton ismét barátságos. Váci ugyanis a katonakoráról beszél neki, amikor — mint fess kis hadnagy (ezt nehéz elképzelni) — egy pesti kislánynak udvarolt. Később a frontra került. A Doberdón földhözverte a gránátnyomás, kórházban is feküdt; néha még ma is fáj a tarkója. Ez attól van. Szegény kis Váci doktor! Olyan jó lenne jónak lenni hozzá! Különösen, mikor a tarkója fáj.

A kapuban, a búcsúzásnál már megint meggyűlöli. Hogy lehet valakinek ilyen forró keze, és hogy tud ilyen sokáig és erőszakosan kezét szorítani. Szinte a torkán érzi a markolását. És micsoda szemekkel, micsoda alázatos, jámbor, de a mellett makacsul beletemetkező szemekkel néz rá közben. Már szinte félve kell kérdeznie magától, hogy vájjon ilyesmitől igazán nem történhetik semmi baja egy lánynak ...?

*

A kis szőke Váci doktor Kempinskyhez ment vacsorázni. Onnan gyalog indult haza, de előbb lesétált a Spreehez a Schlossbrücke felé. Fél tíz felé járhatott az idő. Júniusi füledt este volt. Az Unter den Linden környéke már fényesen ki volt vi-

lágítva, pedig a város felett még világos volt az ég a késői napszállattól.

Váci fiatalos bódulattal csatangolt az estében. Gondolkozott. Hol is tart ő tulajdonképpen. Mi ez a Judit-ügy? Ritka férfitermészet volt: gyorsan, de tartósan reagáló. Nem tudott lekötöttség nélkül élni. Judit már a negyedik komoly esete volt. Nem rajta múltott, hogy az eddigiek közül egy sem tudott az utolsó lenni. A körülmények kényszerítették, hogy az első kettőn túladott. A kis pesti Lilikétől a frontszolgálat szakította el. A lány volt az, aki a levelezést beszüntette. Váci maga sem volt berendezve a távszerelmekre s ezért Lilit nem is könyvelte el kudarcként.... A második Heynau Blanka volt. . . Medika. Vilámlószemű, nála két fejjel magasabb, okos és elszánt lány volt. Szerelmük nem ismerte Platót. Váci hazament klinikai gyakorlatra, azzal a szent föltevéssel, hogy mihelyt készen van, elveszi Blankát. Karácsonykor természetesen felrándult Pestre. Blanka tárt karokkal fogadta, de Váci mihamar rájött, hogy tárt karjaiból előzőleg éppen Ridegh, a tanársegéd távozott. Blanka nem is tagadott. Kérte, hogy felejtse el neki ezt a közjátékot, amelybe a magány unalma s pillanatnyi bizalmatlansága kergette. Váci nem volt hajlandó felejtetni. Sőt csak most kezdett emlékezni. Arra emlékezett ugyanis, hogy ő sem volt az első Heynau Blanka gyűjteményében. Ákos Erzsit ugyan ismerte már ekkor, de ez mit sem változtatott volna Blankához való viszonyán, ha a lány megbecsüli magát. Hónapokig mérlegelgetett. Közben egyre jöttek Blanka levelei. Váci elégtétellel látta, hogy «futnak utána». Jó adag férfihiúság és önhittség volt benne. Húsvétkor megtudta, hogy Ridegh farsang táján megnősült. Vagyis lemondott Blankáról. Vácinak ez végleg elvette a kedvét a lánytól. Ha a tanársegéd legényember maradt volna,

talán még elvette volna «tőle» Blankát, de így? . . . Később tudta csak meg, hogy tévedett: Ridegh gazdag csavargyáros lányát vette feleségül, aki mellett Blankához való viszonya mitsem változott. De Váci ekkor már rég Ákos Erzsínél állapodott meg. Erzsi a bonyolultatlan lelkiéletet élő, vidéki lány tucatpéldánya volt. Kifogástalanul öltözködött, csinosan zongorázott, beszélt valamennyire németül és franciául. A rúzsoszt ajkú, pergő nyelvű Lili és a raffinait, könnyelmű Heynau Blanka után pihenést, megnyugvást ígért Vácinak. A fiatalembernek most segédorvosi állása volt a kórházban; anyagi viszonyai ugyan megengedték volna mindenképpen, hogy nősüljön, de bizonyos lelkiismeretesség és rendszeret várni készítette: véglegesítését várta. Közben azonban előállt Bandi és elhalászta orra előtt a menyasszonyt. Úgy hírlik, nemsokára gyermekük lesz. Ő pedig odalökte az állását és kijött Berlinbe, hogy specializálja magát. . . Most pedig már megint fülig szerelmesen futkos a kis Erdődi Judit után. Ha rajta állna, nem is teketóriázna sokáig, hanem fejest ugorna ebbe a házasságba.

Judit kétségtelenül a legigénytelenebb külsejű eddigi esetei közül. Váci tudatosan válogatós volt. Azt mondják, a kishívású emberek általában véve hiúak. Sohasem hitte volna, hogy a pikáns Lili, a démoni Blanka, a törékeny Ákos Erzsi után ez az erősderekű, szélesszájú, «sikktelen és slifftelem diáklány jöjjön, aki tizenkilenc éve és polgári jónevelése ellenére a bakfis és a suhanc groteszk keveréke. Ilyen tisztán azonban csak egyre ritkuló józan perceiben látott. Egyébként Juditban vélte fellelni mindazt, ami a többiekben valaha is lekötötte: Lili nyelvességet, Blanka intek ligenciáját és kiszámíthatatlanságát, Erzsi romantikáját. Külsejével megbékült, sőt bizonyos szempontból fölébelyezte valamennyi elődjé-

nek: a szálfafinom Lilit most egyszerre túlkicsinynek és idegesnek találta, Blanka pompázó, snájdig, ruganyos alakját viszont nagynak és férfiasnak. A lengőjárású, csaknem testetlenül karcsú Ákos Erzsiben a korai hervadásra ítélt, szenvedő asszonyt vélte felfedezni, aki sohasem tudja kihaverni az első gyermekágyat. Minek az neki? Az ember, ha komoly szándékkal közeledik egy nőhöz, gondoljon a jövőre is. Ez a Judit virít az egészségtől és fiatalságtól. Nem emlékszik egyetlen napjára, mikor sápadtnak vagy fáradtnak tűnt volna. Erőtúltengés van fiús, nyugtalan, nagyléptű járásában is. Széles medencéje, csípői predestinálják az anyaságra. Váci erre különös súlyt helyez. Egészséges, szép gyermekeket akar, akiknek világraj öttét az anya egészsége és szépsége ne bánja meg. Ismeri magát. Tudja, hogy kimondottan csúnya nőhöz nem lenne hű Már látja Juditot, amint a gyermekeivel fogócskázik, olyan suhancosan és rózsásan, mint ahogy ma futott be a kapun, mikor elvált tőle. Kell, hogy ilyen maradjon, különben nem elégítheti ki. Mert Váci az érzékein keresztül szeret elsősorban. Talán ezért is helyezi ezt a lányt a többi fölé. A legtöbbet ígér. A legkívánatosabb. A legvérforralóbb. Mint fáról csüngő fényes-piros alma. Az ember ráéhezik. Mert azonmód érintetlenül kapja. Titok. Ígéret.

Váci meglegedetten dörzsöli a kezét, mikor a szobájába nyit. Lakótársa, Horváth doktor, még nincs otthon. Átnézi a postáját, hazulról jött baráti leveleit, egy szemorvosi szaklapot; semmi lényegeset nem lát bennük. Jóformán azt sem tudja, mit olvasott. Persze, szórakozott. Hát nem baj: mihamar végére jár a dolognak. Beszél Judittal .. . Nem, nem elhamarkodott ... Mi kifogása lehetne? .. Hiúságát a lány társadalmi helyzete is kielégíti. Az apja tanácsos. . . Gyer-

mekszobája van. Lehet, hogy elég tehetős emberek is! Juditnak csupa jó holmija van, csak kár, hogy nem tudja hordani Nincs benne semmi sikk. A kalapjait tükör nélkül teszi fel. Úgy látszik, megnőtt és meghízott itt Berlinben, mert a ruhái szűkek és rövidek. És ilyesmit észre sem vesz! Persze, a mittlihochdeutschon jár az esze. De ezen könnyű segíteni: tanulékony s ha a mittlihochdeutschot be tudta venni, hát majd csak megtanul öltözködni is. Egyébként még tetszik is neki ez az igénytelenség. Lili fényűző volt, Blanka fénysóvár, Erzszi körülményesen elegáns. A retiküljenek még a bélése is valamilyen összhangban kellett hogy legyen harisnyájával. Juditnak még nincsenek igényei. Amit a többiek megköveteltek volna, azért Judit hálás lesz. Hozományra nem gondolt. Sohasem gondolt. Összes szerelmei közül csak Lilinek volt vagyona. Blanka falusi jegyző lánya volt, nyugdíjból éltek, Ákosék pedig a legnagyobb nehézségek árán őrizték meg a külszínt: az ügyvédi iroda rosszul ment, egy huncut garast sem tudtak volna Erzsivel adni. Váci azonban súlyt helyezett arra, hogy szerelemből nősüljön. Nemcsak hiúsága, de föltétlen tisztessége is megkövetelte, hogy a házasságból ne csináljon üzletet. Nem is volt rászorulva, hogy eladja magát. Hamarosan készen volt a tervével. Holnap beszél Judittal. Hogy szereti-e őt a lány, azon egy percig sem gondolkozott. Alapjában véve el volt kényeztetve. Hajlandó volt elhinni, hogy érzelmei, ha nem is tartósan, mindig viszonzásra találtak, és nem vette észre, hogy szoliditása és kitűnő anyagi helyzete eredetileg a Lilike mamáját hódította meg s csak rajta keresztül fészkelhette be magát a lány jóindulatába. Ugyanaz volt az alapja Blanka számításainak s Ákos Erzszi barátságának is. Megszokta, hogy a lányos mamák udvaroljanak neki, a lánynélküliek pedig

partikat ajánlgassanak barátnőik lányai, sógor-nőjük testvérei és nagynénjük unokáinak személyében. Kézpénznek vette a nők hódolatát és nem tudta, hogy az félig sem a férfinak, hanem kimondottan a kitűnő férj anyagnak szól. Nem tudta, hogy mindig csak tartalék volt. Eljátszatták vele az udvarló szerepét, mint Lili, a szeretőét, mint Blanka, vagy a barátét, mint Erzsi, de a biztató prologus nem akadályozta meg őket abban, hogy ha lehet, — akár az utolsó percben is — műsört változtassanak. Váci jóhiszemű volt az utolsó percig. Juditnál sem voltak aggályai. Elvégre, ha a lánynak nem lenne rokonszenves, az, amilyen őszinte kis paraszt, már rég kiadta volna az útját. Látja, milyen tisztelettel bámulja a kislány az ő olvasottságát, sokoldalú képzettségét. Judit tartózkodása nem aggasztotta. Szerette ezt a késői, majdnem gyerekes vadságot benne. Élvezet lesz megzabolázni. Ezekből lesznek a legengedelmesebb, legsimulékonyabb feleségek. Jó is, hogy duzzog, toporzékol, akaratoskodik. Most mutatja ki a foga fehérét. A szendéskedő, eszményien gyöngéd nőkben az ember a házasságban sokszor csalódik. Itt nem érhetik meglepetések, nem kap zsákba-macskát. Sokat beszélt neki Judit az apjáról. Látszik is, hogy férfi nevelte: kissé fiúmódra, egyoldalúan, kötelességekre és munkára nevelték. A nő majdnem el-sikkadt benne. Pedig benne van, csak ki kell hámozni. Éppen neki való feladat. És a férfinevelésnek nagy előnyei is vannak. Mindenekelőtt a megbízhatóság. Ez a lány soha nem hazudna. Asszony korában sem. Milyen szilárdan, makacsul tud magától távortartani mindenkit. Az ördögbe is, milyen makacsul tartja távol magától őt is! A férfikézből nyert nevelés eredménye ez a szörnyű prűdéria is, amely ellen — Isten tudja hogyan, miért — nem próbált meg harcolni. Sok-

szór, mikor duzzog ez a lány és mégegyszer olyan piros lesz a haragtól, jó lenne egyszerűen átkapni és megcsókolni, hogy legalább legyen miért haragudnia. De nem lehet. Van benne valami tilomszerű megközelíthetetlenség, valami önmagáért szégyenkező tartózkodás, amely átragad az emberre. Volt olyan pillanata mellette, hogy nyomasztóan hatott rá ez a hűvösség, de most már örül neki. Ez mind csak annál kívánatosabbá teszi a lányt, annál izgatóbbá a vállalkozást, annál értékesebbé az eredményt.

Az előszobából Horváth lépteit hallotta. Egy újság után nyúlt, mintha mostig olvasott volna.

—Mit szólsz, a márka megint esett, egyre esik — szólta rövid üdvözlés után a belépőhöz, mint aki mostig az árfolyamot böngészte.

—Kár, hogy nem dohányzó, — volt a válasz — nagyszerű cigarettákat sikerült kapnom otthonról.

Rágyújtott és a levegőbe lengetve eloltotta a gyufalángot. Váci a füstbe bámult és bátortalanul elmosolyodott. Ebben a percben családapának képzelte már magát...

A napot, melyen Judittal komolyan akart beszélni, készakarva sem választhatta meg rosszabbul. A középfelnémet interpretáció, mely dél-előtt zajlott le a teljes siker jegyében, valóságos diadalmámorba borította a lányt. Se hallott, se látott. Első lépése volt ez az érvényesülés felé. Sieber professzor feje elismerő bólogatással járt le-fel, mint némely csavarrajáró reklámbaba feje a kirakatban. A végén pedig — Istenem, ha átgondolja, szinte hihetetlen! — a hallgatóság lábdobogással nyilvánította tetszését. Lábdobogással! Az elismerésnek és tiszteletnek azzal a jelével,

mely különben a tanároknak jár ki, ha belépnek, vagy elhagyják a termet, esetleg ha olyasvalamit mondanak, ami a diákságot egész különösen lelkesíti.

Erdődi Juditnak versenyt dobogott a szíve a dobogó lábakkal. Mi volt ehhez képest a tócsái dolgozatok, a tócsái feleletek, a tócsái vizsgák, a tócsái érettségi sikere? Ott városszerte a szorgalom és kitartás netovábbjának ismerték, csodagyereknek kiáltották ki tanárai és előre megalkotott véleménnyel bíralták el. De itt idegenül, ismeretlenségből merült fel és emelkedik a fajiságukban elvakult, az idegent, mint nyomoruk részvétlen szemtanuját amúgy is megvető, szőke germánok fölé. Hónapok óta először jutott eszébe, hogy ő Erdődi Judit, első eminens, aki meg akarja mutatni ... A bö-betű ördöge talán születésnapját ünnepelte lelkében.

Az előadás után sétálni rohant. Az egyetem udvarán csoportokba verődve álltak vagy ültek a diákok. Tányérsapkás burschenschaftlerek, erős hajfonatú, szemüveges leányok. Egy padon felismert néhányat Sieber hallgatói közül. Mikor elhaladt előttük, azok mosolyogva súgtak össze. Kisietett a kapun, szaladt, szaladt az Unter den Lindenen át a Tiergartenba. Mellékösvényeket keresett, ahol délelőtt kevesen jártak. Szeretett volna hangosan énekelni, de azért ezt mégsem merte. Csak dúdolta, artikulálatlan szöveggel a Schubertmenüettet. Nem bírt a jókedvével, nem mert bemenni az Olvasókörbe, mert biztos volt benne, hogy hencegni fog. Nagy lelki tusát vívott magával. Szerette volna azon melegében ellelkendezni sikerét Füzesnek, Kunnak és valamennyinek, de szégyelte magát, hogy dicsekszik. Pedig el kell ezzel dicsekedni. Tudja meg Horváth doktor, hogy annak, amit ő mond vagy tesz, néha mégis csak van valami teteje. Szerencséjére nem volt

szükség dicsekvésre. Altberg kivételesen szintén ellátogatott az előadásra és tanuja volt az ünnepelésnek, ő újságotlta el a nagy hírt a Körben. Itt ez természetesen nem jelentett annyit, mint Judit szegényes élmény tárában. Az uraknak szigorlatok, államvizsgák, szakmunkák, könyvek és felolvasások állottak a hátuk mögött. Ugyan ki tulajdonít döntő fontosságot egy interpretációnak? De tudták, hogy Judit nagyra lesz vele és volt bennük annyi megértés, jóakarát és stréberség, hogy közönyüket leplezzék. Mire a kislány roszzsul leplezett önelégültséggel beállított a vendéglőbe, hangozó lábdobogással üdvözölték, *mintegy* annak jeleül, hogy tudnak a sikeréről és büszkéek rá.

Ebéd után rögtön hazarohant. Először naplót írt, majd hosszú és részletes tudósítást az apjának. Végül nekifeküdt a tanulásnak. Tovább, tovább, előre, előre!

Váci, aki este félhét táján szokott érte jönni az Olvasókörbe, az izgalomtól és sietségtől kihévülten, gimnazistás szorongással nyitott be a nagyterembe. Hiába kereste. Mikor Kun elújságotlta neki a mittlihochdeutsch interpretáció nagy sikerét, a kis szőke doktor savanyú képet vágott. Egyáltalán nem volt elragadtatva.

Nyolc óráig várt, átolvasta az összes frissen jött pesti lapokat. Akkor nekibúsultan és vacsora nélkül hazament. Úgy látszik, nemcsak az emberek, de a dolgok is összeesküdhetnek ellenünk. Ami Blankánál Ridegh volt, Erzsínél Bandi, az itt a mittlihochdeutsch. Judit ugyanaznap találkozott a mittlihochdeutsch-csal, mint vele, a múzeumi séta alkalmával, és azóta állandóan harcol ezzel a szörnyű, avult és elvont riválisával. A leány pedig — úgy látszik — jobban függ a mittlihochdeutschon, amely elszórakoztatja, mint rajta, aki sorsa akar lenni...

Napokig esett, langyosan, unalmasan. Ilyenkor legjobb a szobában.

Az Olvasókör hosszúra nyújtja ebédjeit; délután háromig is elüldögélnek a vendéglői asztal mellett. Judit Solymosdival már félegykor ott van. Solymosdi felolvassa neki legújabb költeményeit és elpanaszolja, hogy Feleky megint belekötött egy verssorába. Ezt mondta neki: «Ha az ember másokat ismétel, még hagyján, de hogy lehet az, hogy valaki ilyen fiatalon önmagát ismételje?» Hallatlan!

Juditnak megtisztelő leereszkedésként jut osztályrészül a költő bizalma, és ő méltányolja is ezt a kitüntetést. Pedig a költő nem kis csalódást okozott neki. Solymosdi csak egy évvel idősebb nála. Egy verskötete már megjelent, a másakra való anyagot most hordja össze. Középtermetű, zömök, vállas, kerekfejű fiatal legény. Judit a költőket száraznak, magas-karcsúnak képzelte el. Csak a szemeivel van megelégedve. Bús, barna, tágpupillájú Ady-szeme van, pillantásának konok komolysága még akkor sem enged, ha a száj mosolyog. Nyakas, elvakult meggyőződés lappang mögöttük. Mint ahogy minden szerelmes verse csak szimbólum: valamennyit a hazafias eszme fűti. Olyan szeme van, amely sohasem öregszik, mert sohasem volt fiatal. Valami örökké feddő, megbocsátást nem ismerő békétlenség van benne. Széles, vastagcimpájú orra kiábrándító szellemtelenségét szépen ívelt s a szem komolyságával összhangzó szigorú szája ellensúlyozza. A legnagyobb csalódást azonban a költő lelkesedése okozta, mellyel a libaapróléknak adózott. Ha az étlapon meglátta, felragyogott az arca. örömtelen szemei alatt, az orra körül, sötétszürkére borotvált orcáin két mély ráncba szakadt a mosoly: — «Hopp! Ezt már szeretem, Herr Ober . . .! Herr Ober ...!» — Judit restelte ezt a mohóság-

got. Hogy vetheti rá magát a múzsák kedvence így egy adag libaaprólékra?

Kun háromnegyed egykor szokott megérkezni, a többiek egykor. Két összetolt hosszú asztal mellett foglaltak helyet. Mérsékelt élvezettel fogyasztották a legényember-koszt kimért porcióit és akarva, nem akarva legyűrték a palmint, a margarint és mindama zsírpótlókat, melyek előtt e nehéz esztendőben szemet kellett hunyni, sőt kalapot emelni. Evés után sokat dohányoztak és beszélgettek. Judit most már bele tudott kapcsolódni gondolatmenetükbe, hozzá is mert szólni a társalgáshoz, sőt az urak maguk is belevonták. Különösen Rieger foglalkozott vele szakadatlanul, hogy néha már sok is volt. Hol atyáskodó tanácsokkal látta el, hol meg ugratta. A középfelelmény interpretáció sikere az ő füléhez is eljutott. Ezt az aránylag korai teljesítményt jobban tudta értékelni, mint a többiek és egyszerre szemet vetett a leány munkaképességére. Ha az idegen nyelvben így megállja a helyét, milyen derekasan tudna anyanyelvében dolgozni.

— Magának érdemes lenne beiratkoznia a magyar szakra is — buzdította egyszer a leányt. — Van itt magyar tanszék is, szép szakkönyvtárral felszerelt szeminárium. Higyje el, gyerekjáték lenne. Dolgozhatna később nálunk is. A mi intézetünkben. Lenne kedve?

Judit nem tudott válaszolni. Egyelőre semmi máshoz nem érzett kedvet, mint ahhoz, aminek jegyében már győzött. Nem tudta elképzelni, mit jelent az: anyanyelvében dolgozni. Mi van még az anyanyelvében, ami előtte ismeretlen, amiről még tanulnia kellene? A Halotti Beszéd nyelve? Azzal csak nem töltheti az időt? A középfelelmény egészen más. Ezen a nyelven már verseket is írtak. És még milyeneket! Ha nincs is praktikus célja, de legalább szép. És ez minden. Olyan szép, hogy

mindenről meg kell feledkeznünk, ha olvassuk.— Nem válaszolt Riegernek, lesütötte a szemét, mintha a megtisztelő ajánlat zavarba hozná.

Június közepén Kun napokra elmaradt a Körből. Váci telefonált neki, érdeklődött, mi van vele s a háziasszonyától megtudta, hogy három nappal ezelőtt vért köpött, lázalt s tegnap szanatóriumba vitette magát. Juditnak természetesen nem szólt róla. De a leánynak hiányzott Kun és addig faggatta Füzest, míg megmondta neki az igazat. Aznap sem enni, sem dolgozni nem tudott. Meg volt rendülve. Vas-egészségével a betegségnek még a gondolatát sem bírta el. Azt hiszi, ha valaki egyszer vért köp, annak már meg kell halnia. Reszket Kunért. Könnyes szemmel, izgatottan csavarog az esőben, a szurokfényű utcán. Szeretné, ha mielőbb este lenne és elaludhatna a félelmével. Öt órakor azonmód éhomra előadásra megy, de nincs ott a feje, halálosan unja. Felszalad a Körbe, hogy Vácival találkozzék. Napok óta szinte futott előle, mert egyre nyomasztóbb lett a forróvérű ember közelléte. De ma vágyott utána, hogy ne legyen egyedül a nagy szomorúságával. Váci várt rá. Megnyugtatta Juditot, akin látható nyomokat hagyott a levertség: szeme alá árkot ásott az aggodalom. Dehogy mert volna ma a jövőről beszélni előtte! Pedig Judit ilyenkor, ha meg volt szeppenve, nagyon hajlítható és engedékeny szokott lenni. Jónak kell lennünk az emberekhez, — gondolta ilyenkor — jónak kell lennünk, mert sohasem tudjuk, kérhetünk-e tőlük bocsánatot, ha egyszer megbántottuk őket. Ki tudja, látja-e ő még egyszer Kunt? Vácinak is megbocsátja hát összes kézszorításait és célzásait, ma csak a fájóstarkójú embert látja benne, aki e miatt a szürkésszőke tarkó miatt már a kórházban is feküdt. Most szereti Vácit, úgy-ahogy ... ember-ségből, borús idő, rossz hír, éhség és gyengeség

keltette összetartozási vágyból, betegség, halál, elvesztés, a világot elcsúfító, jóvá nem tehető borzalmak mégsejdtítéséből. Jó, hogy van mellette valaki. ..

Váci azonban nem tud benne olvasni és hallgat.

Stadtbahnon megy haza. Váci egészen a kapuig kíséri. Szürke esőkabátjában úgy fest a szürkésszöke ázott hajával, mint egy kis veréb. Úgy is lépked. Vigyázva ugrál pocsoljától pocsolóig, mint zömök kis szürke madár, hogy fel ne verje Juditra a sarat.

*

Füzes egy délután megkéri Juditot, látogassa meg vele Kunt a szanatóriumban. Már valamennyien kint voltak nála, ő maga már ma harmadszor megy ki hozzá. Kun egész jól érzi magát. Nemsokára elhagyja a szanatóriumot és a Tátrába megy üdülni. Soha nem mulasztotta el megkérdezni, hogy van Juditka és mit csinál. Judit is mindig üdvözlétét küldte és javulást kívánt neki. Füzes kicsit furcsának találta, hogy a lány egyszer sem óhajtja látni barátját. Ennyire felületes lenne? Kunnak bizonyára jólesne ez a figyelem. Judit természetesen legalább annyiszor gondolt erre, mint Füzes, de nem mert előhozakodni a kérdéssel. Illetmáni praxisában még nem volt alkalma megtanulni, illik-e egy fiatalembert, aki szanatóriumban fekszik, meglátogatni. Ő maga bizonyísten nem lát ebben semmit. De mit szólna Füzes? Férfiakat látogatni általában véve nem illik. Hogy ez illetlenség, azt tizennégy éves korában tudta meg az ügyésznétől, aki azért küldte el a német kisasszonyt, mert az meglátogatott egy huszár-tisztet. Hogy miért illetlenség, arra az orosz diák látogatónöje figyelmeztette. Természetesen az egész más, ha ő elmegy Kunhoz a szanatóriumba,

de vájjon tudja, hiszi-e azt más is? Nem lesznek-e ott emberek, akik előtt Kunnak kellemetlen lesz, ha egy «hölgy» keresi? Az anyja vájjon nem haragudna érte? Az apja mit szólna hozzá? De ha Füzes maga szólítja fel, akkor bizonyára minden rendben van.

A látogatás háromnegyed óráig tart. Kun nem is néz ki rosszul. Megmutatja a tüdejéről készített röntgenfelvételt. Judit nem sokat ért belőle, de abból, ahogy Füzes meg Kun vizsgálgatják, látja, hogy megnyugtató. Kun még halkabban és vonatottabban beszél, mint máskor, de jókedvű.

— Juditka, szép, hogy eljött. Mikor megláttam, már megijedtem: azt gondoltam, nagyon rosszul lehetek én már, ha már maga is itt van, — talán orvosi rendeletre — hogy elbúcsúzzon tőlem.

Ha Füzes nem lenne ott, megmondaná az igazat Kunnak. Nem tudta, jó-e az Kunnak, ha ő idejön. Nem kompromittálja-e. De Füzes előtt nem meri járatlanságának újabb tanújelét adni.

Nagyon boldogan távozik. Az idő ismét szép. Nyár van. A Tiergarten-ban egy helyen kőrisbogarászagot érez. Ez olyan otthoni nyárszag. Jó. Kun meggyógyul. A munka megy. Az emberek jók hozzá. Mehlerék holnap elviszik az operai páholyukba. Váci három napra Lipszébe utazott í szélcsend van. Négy hét múlva pedig vége a nyári félévnek. Hazamegy. Ennél a gondolatnál egyszerű elszontyolodik. Istenem, ez nem is olyan egyszerű dolog. Most már szereti Berlint, nem könnyen távozik. Csak az vigasztalja, hogy visszajön. Ha ugyan visszajön ...

Otthon levél várja. Az apja írt. De mintha leforráznák, úgy hatnak rá a sorok. Hogy lehet az? Az ő apja nem értené őt meg? Eltávolodnak egymástól? ... Inti őt, hogy ne merüljön el a társaséletben, ne látogassa olyan sűrűn az Olvasókört. Keresse a szórakozást, járjon sokat színházba,

koncertbe, barátkozzék össze német szaktársnőivel, hívja meg őket magához, minden kedvtelését szívesen fedezi, de nem szeretné, ha Rieger és köre elvonnák tulajdonképpeni céljától, az idegen nyelvek elsajátításától. Nem lát semmi rációt abban, hogy Berlinben ideje tekintélyes részét magyar társaságban tölti. Igaz ugyan, hogy Judit egy idő óta németül ír haza s levelei bámulatos haladásról tanúskodnak, de az apának nem kerüli el figyelmét, hogy beszámolói állandóan az Olvasókörre térnek vissza. Judit ijedten veszi észre, hogy az apja félti őt Riegeréktől. Neki pedig ezekre az emberekre éppen olyan szüksége van, mint azokra, akik a katedrán fonetikát, nyelvtant, irodalomtörténetet adnak elő. Néha, ha Füzessel félóráig beszélgetett, többet tanult, mint egy két óráig tartó előadáson. Es nem Sieber professzor, hanem Váci az, aki operaelőadásokra vitte, elmagyarázta neki a szöveget, figyelmeztette a mestermű egy-egy kimagasló részére. Nem Vácinak köszöni-e mindazt, amit a képzőművészetekről tud? Nem neki köszöni, hogy figyelmes lett Segantinire és arra a kis képre a Kaiser Friedrich-Museum előcsarnokában? És arra az elsorolhatatlanul sok minden egyébbre, amihez elvezette ...

Az apja most azt kérdi, — csak kérdi, nem ajánlja — nem óhajtana-e jövőre egyetemet változtatni. Nem lenne-e jó a környezetváltás valami csendesebb egyetemi városban, ahol nyugodtabb és kényelmesebb a diák élete, ahol nincsenek olyan nagy távolságok, nem kell annyi időt veszteni, mint Berlinben. Judit érti a kérdést: apja nem akarja kényszeríteni, kész dolog elé állítani, tehát rábízta a döntést. Tudja, hogy ha csak egy szó ellenvetése lenne, minden maradna a régiben. Mert minden az ő akarata szerint szokott történni. Ha ragaszkodnék Berlinhez, apja szívesen otthagyná, csakhoggy kedvében járjon. Kü-

lönösen, ha bebizonyítaná neki, hogy aggályai alaptalanok: senki és semmi nem vonja el a munkájától. Most is «Dekanatsprüfung»-ra készül közép-felnémetből. És azóta megint volt egy verstani interpretációja. De nem ír ilyen értelemben. Az apjának a maga látószögéből igaza van. Elvégre ugyanezt a barátságos és nívós társaságot német körökben is fellelte volna. És az sem egészen igaz, hogy senki sem vonná el itt tanulmányaitól. Rieger újabban nem egyszer állt meg asztala előtt, mikor közép-felnémetet vagy angol nyelvtant tanult:

— Juditka, Juditka, mikor fogja már ilyen szorgalmasan a magyar nyelvtörténetet forgatni?

A végén mégis csak elvonják majd eredeti munkakörétől.. .

Jár ide a Körbe egy sovány, harminc év körüli nő. Ritkán jön. Sápadt, feketeruhás, titokzatos lány. Nagy, fáradt fekete szemeit fürkészsze jár-tatja végig az urakon s még fürkészőbben füg-geszti rá. Rendszerint Riegert keresi. Aktatáskája csak úgy dagad a könyvektől és irományoktól, melyeket azután az íróasztalon széttereget. Tubánszky, aki mindenkiről mindent tud, azt állítja, hogy ez a Mathild kisasszony mintegy hét évvel ezelőtt került ide, mint diákleány. Ma sincs több huszonhét-huszonnyolc évesnél, csak a túlfeszít-tett munka hervasztotta el idő előtt. Ügyes, szor-galmas leány volt, németet és történelmet tanult, üres óráiban Rieger munkáit gépelte. Rieger rá-tette a kezét. A fogékony leány teljesen átment a «Magyar-Német Havi Szemle» szolgálatába. Tan-ulmányait elejtette, emberfeletti munkát vég-zett, éjjel-nappal másolt, korrektúrákat készített, bibliográfiát keresett Rieger számára. Valósággal elszáradt. «Elepedt» — mondta egyszer Tubánszky és finom, vékony, nagy orra alatt hegyes mosoly játszott. Rieger úgy kezelte, mint ahogy az ember

a tanítónőjét kezeli: sok nyájassággal és tisztelettel, túlzott udvariassággal, a gyengédségnek legkisebb jele nélkül. Mint aki észre sem veszi, hogy a leány nem az ügyet szolgálja, hanem őt. Mathilde pedig egyre ír és lapoz, ír és lapoz.. . Kéthetenként egyszer eljön, feketén és hervadtán, tömött aktatáskával. Tubánszky «Rieger szorgalmának és tehetségének» nevezi Mathildet és azzal gyanúsítja a tudóst, hogy a leány nemcsak a másolást és korrektúrát végzi, hanem az ötletek és kidolgozásuk nagy része is a fekete aktatáskából kerül ki. Mathilde ördögösen sokat tud és angyalian áldozatrakész, — jelentette ki egyszer Horváth doktor is. Egy állítás, melyet senki sem mert megcáfolni, vagy megerősíteni.. . Judit elgondolkozott. Vájjon ha sokáig lenne itt és tényleg nekifeküdne a történeti nyelvtannak, megtanulná a finn, mordvin, cseremisiz nyelveket és mindazt, amit egy jó «finn-ugrász»-nak tudnia kell, nem válna-e belőle is egy második Fräulein Mathilde? Miért tereli Rieger az ő figyelmét egyre a magyar nyelvtörténet felé? Miért küldi a magyar előadásokra? Munkaerőt sejt benne! Hihetetlen! Hiszen őt szorgalma és igyekezete csak tanulásra, felvevésre képesíti, de nem produktív természetű tudományos munkára. Itt ismeretlen, megoldatlan kérdések tárnáiba kell leszállni és felhozni onnan a választ, az új ötleteket, itt kérdés kérdést szül, itt nem elég a tudás mint ismeret. Bírálóat kell. És harcképesség, mert itt támadás és védekezés folyik. A tanulás lehet szórakozás, a tudomány harc. Rieger nem tarthatja őt harcképesnek, hiszen még semmit sem teljesített a "szeme előtt. És mégis olyan hozzá, mint a verbunkos: kedvessége borával traktálja. Hogy ez a megkülönböztető nyájasság — Rieger minden lovagiassága mellett — nem a lánynak szólt, azt Judit érzékeny ösztöne rögtön észrevette. Rieger

Lórándnak már egy nő sem jelenthetett újzamatú csemegét. Nem a viharosmúltú harmincöt éves férfi találkozása volt ez a romlatlanságában megindítóan kedves vidéki kislánnyal. Rieger már túl volt ezeken a megilletődéseken. Minden emberi emelkedettsége mellett maga is megőrzött bizonyos gyermekességet, ha az élet apró örömeivel találkozott, de mint férfi került a felelőtlen csapongást. A tevékenység embere, gyermeke a siker, akiért éjszakáit lázas munkában szeretkezte át. Predesztinálva volt az agglégénységre: nem tudott volna otthon és munka között megoszlani. Az asszony csak inspirációja lehetett, de ő nem lehetett volna az asszony számára teljesülés. Mindig voltak nagy barátságai, évekig cirkált partjuk táján, de sohasem vetett horgonyt. Az asszonyban, mint a borban, a nehezet szerette. Nem tartozott a tudósok közé, akiknek az örökös szellemi koszt megfeküdte a gyomrát s az asszonynál pihenést, ellenmérget keresnek. Rieger csak olyan nőtől várhatott inspirációt, aki őt nem csak csodálni, de valójában értékelni is tudja. Aki nem a sikert nézi, hanem a teljesítményt.

Juditra azzal a tetszéssel pillantott, mellyel a művészember nézi az előtte fekvő frissen kifejtett márványtömböt. Ha Altbergben fedezte volna fel a formáihatóság ígéretét, talán őt vette volna körül ennyi szeretettel. Judit fiatalsága, kicsattanó, hamvas üdesége, csak mint az anyag nemeségének tanúbizonyságai nyomtak a latban. Egy férfi sem zárkozhatik el az elől, hogy egy tizenkilenc éves lányt egyszer a férfi szemével nézzen. Rieger is megtette ezt néha, ha egy-egy esős napon, mikor az urak arcán visszaverődött a kinti eső ólmos szürkésege, a kislány frissen és pirosan közéjük rontott.

— Úgy-e, urak, — tréfálkozott Rieger leplezetlen tetszéssel nézve Juditot — jó lenne még egy-

szer fiatalnak lenni. Bezzeg Juditka nem fázik. Nézzék, milyen szép piros.

Judit ilyenkor halálos zavarba jött. Egyszer meg, azon az emlékezetes ünnepségen, mikor Váci doktor megszökött mellőle, Rieger a vesztibülben állott — szmokingjában olyan volt, mint Psylander Waldemar, a film hőskorában — és meglátta a ruhatárból kilépő kislányt. Nem szólt egy szót sem, csak a kezét csapta össze ott mindenki előtt, kedveskedő csodálkozással. A fekete selyemruha, Ciliké remekműve, melyet egy divathölgy sem választhatott volna meg raffináltabbban, pompásan érvényre juttatta a bőr fiatal színeit. Karját nyújtotta Juditnak és az egyetem rektora és vén oszlopai, az öreg tanácsosnék s az egész illusztris társaság szemeláttára helyére vezette Juditot és ott hódolatteljesen meghajolt előtte.

De egyre melegebb rokonszenve mégsem a fiatal nőnek szólt, hanem Judit gyermekded, rejtett temperamentumának, melyet emberismerő pillantása a lány minden félénkségéből, tartózkodásából kihámozott. Rieger zabolátlan, fiús életkedve sehol sem talált visszhangra. Az életkedv ilyen kirobbanása volt az a májusi csárdás is, melyben forgószél módjára kapta fel Juditot. Lilienberg tanácsosné, aki most számára az aszszonyt jelentette, sötétszőke, nehéz kontyával és moszatzöld, hűvös szemével elképzeltetlen ilyen helyzetben. És kihez forduljon, ha beszédes kedvében van és régi diákcsínyekre szeretne emlékezni? Lilienberg tanácsosné tizenkét éves kisfiától sem szokta ezeket meghallgatni s a miniszteri estélyeken sem ezt várják tőle. De még Horváth doktor és Tubánszky is nagyot nézne, ha nekik mondaná el egy délben: Tudják urak ...

— ... ma elmentem a Hedwigskirche előtt és kedvet kaptam ismét orgonán játszani. Húsz éve,

mióta kicsaptak az internátusból, nem játszottam orgonán. Akkoriban minden reggel nekem kellett a miséhez orgonálnom. Én meg egyszer nagyon ráéheztem a világi zenére. Mikor a misének vége volt és a fiúk kitódultak, elkezdtem a «Hallod-e te körösi lányit játszani, persze csak lassan, már ahogy az orgonán lehet. A fiúk mindjárt ráismeretek és lőn is nagy kuncogó nyugtalanság köztük, de a páter csak akkor jött rá, mikor az egyik, aki már kint volt a kápolna előtt, rázendített: — «jaj, jaj, jaj, az az átkozott! . . .» Őt három napra karcserba dugták, szüleit kiértésítették, mire az apja felutazott egy mogyorófavesszővel. Attól kezdett csak az én szegény barátom jajgatni. Engem gyorstörvényszék elé állítottak és kicsaptak. Azon túl csak világi iskolába járhattam.

Judit hálás publikum volt. Fiúiskolába járt maga is, sok diákcsinnynek volt szemtanúja; egyetegy el is mondott az újraélés élvező hevével. Teljesen megfeledkezett arról, hogy a nagy Riegerrel ül szemben, nevetve és drámai szemléletességgel beszéli el Orosz Dezső esetét, aki egyszer a másodikemeleti lépcsőn ráült a rajztáblájára és valaki meglökte. Olyan irtózatossá tempóban robbogott le, hogy mindenkit, aki a lépcsőn felfelé tartott, köztük két inspekciós tanárt is, feldöntött. Jobbra-balra trambuckáltak. Felülről kellett látni ezt a pusztítást. A meglepett arcokat, a bukfeneket, égnek álló lábakat és magát Orosz Dezsőt, aki mindenkinél jobban megrémülve ugyan, de szilárdan ült a mennydörgő rajztáblán, mintha Belzebub tartaná diadalmas bevonulását az alvilágba. A két tanár láttára sapkájához kapott, — tisztességtudó gyerek volt világeletemben, — hogy köszönjön nekik, mielőtt feldönti őket.

Rieger szívből kacag. így ebéd után, mikor a telt gyomor s a délelőtti munka fáradtsága tunyává teszi az agyat, egész jó így elbolondozni. Az urak

azt hiszik, hogy Erdődi Juditka kedvéért mókázik, pedig ő kívánja ezt a könnyű csemegét, ő menekül ebbe a játékba, mert néha fáradt, halálosan fáradt ... Pedig még csak harmincöt éves . . . Olyan nagyon, nagyon fáradt, hogy a pihenésnek bármely más faja, asszony, vigalom, utazás, magvas eszmecsere, magány, elhasznált narkotikum, mely bódít, de nem üdít. Ilyen átrécselt félórák után ismét frissebben lát a munkához.

Judit szűk kerületű emberismerete nem bírja körülzárni Rieger egyéniségét. Valami mindig kimarad a képből. így nem tudja felfogni, miért kedvesebb Rieger hozzá, mint bárki máséhoz a környezetében. Vele szemben még sohasem türelmetlenkedett. Nem azért, mert lány. Ő az ilyesmit egész biztosan megérzi. Olvas a kézfogásban, a szemekben, a hangrezgésben. Szeizmográf, titkos készülék működik benne, mely a másiknak legkisebb idegreszketését is feljegyzi. Rieger mellett erre sohasem volt szükség. Még akkor sem, mikor táncolt vele. Egyszerűen azért táncolt, mert táncolni, tombolni akart. Nem «vele», nem «miatta» akart táncolni. Inkább olyasmit érzett, mintha gép kerekei kapták volna el, valami felőrlő erő sodra, amely forgatja, forgatja s éppoly kevésbé tud az ő szenvedéséről, mint a saját forgásáról. Mert nem önkaratából táncoltatja, hanem magasabb erő indíttatásának engedelmessége. Nem, nem. Rieger nyájas közeledésében nincsen semmi «üldözés». Ezen kicsit el is szomrodik: persze, ő olyan silányka. És az udvarhölgyek után! ... ő a leendő Fräulein Mathilde. Minthogy más magyarázatot nem lelt, megállapodott abban, hogy Rieger ki akarja használni, hogy tőle is olyan tömött aktatáskákat vár, mint Mathildetől.

Nem, azért sem lesz Fräulein Mathilde! Eleget tesz apja óhajának és elmegy Berlinből. Mert

— valljuk meg — ha sokáig verbuválna Rieger, ő biztosan belecsapna tenyerébe és felesküdné neki... Már úgy is túlszívesen sütkérezik a tanácsos kegyének fényében. Az urak már-már nem is mernek előtte Riegerről beszélni, csak úgy félszájjal, mintha attól tartanának, hogy a fülébe jut, amit mondanak, mert van valaki köztük, aki jobban húz hozzá, mint valamennyiükhöz egyúttvéve. Jó is lesz, ha elmegy ...

Az ablakba könyökölt és messzire kihajolt. Képtelen lett volna tanulni. Apja levele, a válasz gondolata nagyon is felkavarta. Csak nézett, nézett ki az ablakon. A kutyákat nézte, ahogy sétáltatták őket, a fákat, melyek kékhátú lombjaikat ringatták a szürkületben, a szemközti ház csipkefüggönyeit, ablak mögött mozgó árnyait és mindent, ami itt fog maradni néhány futó hét múlva.

Amint pillantása a sarok felé kalandozott, hirtelen barátságos arccal találta magát szemben. Alig egy méternyire tőle, a fiatal Frank-Frankenfels szobájának ablakából szép, vüágosszöke férfi-fej hajolt ki. Bal arcán, a szájjal egyvonalban a burschenschaftlerek elmaradhatatlan párbaj vágása, jelentéktelen, nőies orra a báróné orrára emlékeztet, szája is, melyből most vette ki a parázslóra szítt cigarettát, a báróné vékony, piros, bután gömbölyű szájának erősebb, teltebb, keményebbrajú változata. Az egész arc majdnem nyersen léha, de az anyja kedves mosolya engesztelően bujkál a szája körül. Amint Judit pillantását elfogja, kiveszi a cigarettát a szájából. Szép hosszú, fehér ujjai vannak, a mutató- és középső-ujj körme egészen sárga a dohányzástól.

—Maga a diáklány, akiről Ilse Triebow beszélt? — kérdi a világ legtermészetesebb hangján, mint aki régen megindult társalgást folytat.

—Igen — válaszolja Judit és nincs is meg-

lepve. Már untatta a tétlenség, az utca egyhangú képe. A úú megszólításában nem látott semmi illetlenséget. Hiszen nem idegen ember; a házhoz tartozik. A fiatalember most meghajlik. Judit csak a fejmozdulatot látja, de a válla feszes felrántásából eltalálja, hogy az ablakdeszka alatt bokáit is összecsapta. Szabályszerűen bemutatkozott:

— Moritz Baron von Frank-Frankenfels.

A lány a «Moritz» névre elneveti magát: hogy lehet egy bárónak ilyen zsidós neve! A fiú azt hiszi, hogy az ablakon át történt bemutatkozáson mulat és azért nevet, ő is elneveti magát; sűrű, vékony, egymás hegyén-hátán zsúfolt fogai vannak.

—Mit tanul?

—Nyelveket. Irodalomtörténetet. Németet és angolt.

Moritz Frank-Frankenfels megint nevet:

—Németet? Hiszen maga már tud németül. Nagyon mulatságos, ahogy most beszélt. Maguk idegenek mind így beszélnek. Megnyomják a szavakat és énekelnek. Mondja ... — egyet szippant a cigarettáján, mintha gondolkozna — mondja, ha németül tanul, akkor már tudnia kell, melyik az a német szó, amelynek három névelője van?

—Nem tudom, még nem tanultam — vallja be Judit és elkomolyodik. Várakozásteljesen néz át a báróra.

Moritz Frank-Frankenfels előre nevet:

—Ide hallgasson. — Az utcára rázza a cigarettahamut, hogy megvárakoztassa a kíváncsi lányt. — «Dass die der Teufel holt!» Hallja? Dass, die, der Teufel... Ez az a szó.

—Jó! Ha-ha. Ezt megjegyzem. Majd ugratni fogom vele az ismerőseimet.

Kunra gondol és Vácira, mert Füzest ilyen számársággal nem merné traktálni, Riegernek pedig semmi sem új a nap alatt.

A báró most felül az ablakdeszkára, megkapaszkodik az egyik kilincsben és úgy hajol át. Egész felvillanyozza, hogy talált valakit, akivel elmulathat. Két nap szabadságot kapott. Az estét itthon kell tölteni, murira nem igen futja. Egész jól jön neki ez az idegen lány itt, legalább elütik az időt. Pompásak ezek a diáklányok. Az egyetemről még élénken emlékszik rájuk. Semmi faxnit nem csinálnak. Ezzel is milyen egyszerűen ismerkedett össze. Kell is ide garde, akinek a felügyelete alatt a bemutatkozás «Haupt- und Staatsaktion»-ja végbemegy!

— Mondja, — fordul egyszerre Judithoz, természetesen, érdeklődő hangon, mint aki tisztában van az ilyen diáklányokkal — van barátja magának?

Judit tudja, hogy a «barát» kétértelmű szó, barátot is jelenthet, meg szeretőt is, de miért gondoljon az ember mindjárt rosszra? A báró különben sem kérdezte sértőn, lehalkított hangon, mint a tisztességtelen dolgokat szokás. Fűzes is gyakran említ neki lányokat, akikről mint «kis barátnői»-ről beszél, őt is így nevezte egyszer. Minthogy a szó tisztultabb értelméhez van szokva, természetesen veszi a kérdést.

—Van, hogyne ... — feleli gyanútlanul és örül, hogy egy kicsit beszélhet. — Kettő is van. Az egyik ma Lipcsébe ment és három napig ott marad. Ez szokott színházba és koncertbe vinni. A másikat régebben ismerem és jobban is szeretem. Szegénynek, képzelje, a tüdejével volt baja. Szanatóriumban van. Éppen ma délután voltam nála.

—Maga jól csinálja. Ki sem néz magából — neveti a báró. — Csak azért vigyázzon, meg ne kapja tőle ...

Szeme jelentősen rebben, mint aki tudja, hogy a másik érti, mire céloz. Judit semmi kényeset

nem sejt az intelemben. Meg sem botránkozik, el sem pirul.

— Mihelyt hazajöttem, kezet mostam és öblögettem kálium hypermangános vízzel.

Moritz Frank-Frankenfels egy kétbarátos lánytól, aki az egyikkel színházba viteti magát, a másikat, akiről nyíltan bevallja, hogy jobban szereti, még a kórházi ágyon is meglátogatja, nem tételez fel tapasztalatlanságot. A lány válaszát tudatos frivolitásnak veszi. Ki sem nézett pedig belőle! Nevet és most már szemtelenné bátorodik. Hiszen ez egy minden hájjal megkent kis macska. Még el sem pirul!

—Hallja . . ., nem unatkozik maga ilyenkor, mikor az egyik Lipszében van, a másik a szanatóriumban? Nem gondolja, hogy engem a Gondviselés küldött? Mondja ..., fél maga a kísértectől?

—Nem. Nincsenek. Nem hiszek bennük.

—Hátha ma este mégis kopogtatna egy az ajtaján, innen az én szobámból?

—Ne beszéljen lehetetlenségeket! Nem szeretem lefekvés előtt az ilyesmit. Pedig, mondom, nem hiszek benne, de az ember este mindig gyávább, nem szeretnék róla álmodni.

—Ahá!... Látja? . . . Tudja mit? Ne féljen! Csak tréfáltam. Nem leszek kísértetnek öltözve. Nyissa ki az ajtót, ha kopogok. . . Ma este tizenkét órakor... A Triebow, aki még mindig nem szokott le arról, hogy kémkedjen utánam, ilyenkor már lefekszik . . . Kinyitja? Nyissa ki...

Juditnál az ösztön, mely nála a tudást, felvilágosítást pótolja, már pillanatok óta működésben van. A fiú szemében lángok vibrálnak, a hangja egyre sürgetőbb, türelmetlenebb. A szeizmográf pontosan jegyez. Csak azon csodálkozik, hogy jött minden ilyen gyorsan. Egyszerre eszébe ötlük, hogy mégsem butaság, ha egy lányt félte-

nek a szülei. A férfiak furcsák. Ez az örült spanyol még azt sem tudja róla, hogy nem-e puklis vagy sánta és máris képes lenne elcsábítani, csak azért, mert a szobájukat ajtó köti össze, amit ki kell használni. Arra nem gondolt, hogy a fiúnak elég garancia az ő testi épségére nézve, hogy két barátja van saját bevallása szerint.

Csak bámult Frank-Frankenfelsre harag és megbotránkozás nélkül, mint ahogy az ember egy természeti tüneményt vagy egy ritka állatfaját bámul, kíváncsi félelemmel: ez hát a férfi . . .

—Kinyitja? — sürgeti egy fiús, heves hang.

—Áá! — Judit magasra húzza a hangot, melyben minden félelme, szégyenkezése, felismerése és tiltakozása kiált. Leugrik az ablakdeszkáról, leveti magát a nagy díványra a kritikus ajtó előtt. Fejét befúrja egy kis puha selyemvánkosba és rettenetesen szégyenkezik, ő a hibás! Unalomból, kíváncsiságból, vagy inkább együgyűségből és megokolatlan közvetlenségből a modern, előítéletek nélküli lány illúzióját keltette. Magához engedte a fiút az ablakon keresztül s az most joggal hiszi, hogy az ajtónál sem talál ellenállásra.

Felugrott, a könyvállványhoz ment. Ebben a percben a szobalány kopogott az ajtaján. A vacsoráját hozta, tejet, vaját, tojást, gyümölcsöt és nagy bocsánatkérések között terített neki asztalt. Triebow kisasszony ma egy kicsit elkésett. .. Már kilenc óra van . . . Judit hozzá sem nyúlt az ételhez. Könyveit sorjában leszedte a polcokról és rárakta a díványra. A piros huzat besüppedt, a rugók nyikorogva engedtek a nyomásnak. Most nem bánta, hogy kárt okoz, rontja a bútortatot: azt akarta, hogy a dívány minél nehezebb legyen, az ajtót erőszakkal se lehessen kinyitni. Nem tudta ugyanis, be van-e csukva az ajtó, s ha igen, hol a kulcs? Ezen az oldalon nem lehet, mert a dívány támlája laposan simul az ajtóhoz. A kulcs akadá-

lyozná. Talán a másik oldalon, a báró szobájában ... A roskadásig megrakott dívány elé odatolta az asztalt, ez elé viszont, ereje teljes megfeszítésével, két hatalmas karosszéket cipelt. Ember legyen, aki e barrikádokat áttöri!

Azután csak cipőjét húzva le, ráfeküdt az ágyra, ruhástól. Tömör ezüst retiküljét mindenestre maga mellé vette ... ha netalán mégis fejbe kell valakit sújtani. . .

A munka úgy kimerítette, hogy alig maradt ideje elgondolni, hogyan öntse ki holnap szörnyű megpróbáltatásának keserveit naplójába s máris elaludt... Olyan mélyen, hogy a házat lebonthatták volna a feje felől. . .

Mikor Moritz Frank-Frankenfels visszatért a családi ebédlőből, ahol a vacsoráját elköltötte, meghallotta a hurcolkodást a másik szobában. Hallotta a könyvek paskoló zaját, amint egymásra estek, a rugók reszketeg zöngését, az asztal és némely más bútordarab tologatását. Ajtaja meg-megrázkódott, szobájában a csillár üvegjei összekoccantak egy-egy nehéz zökkenésre. Pedig kiérezhető volt a zörejek lassú, sikertelen fojtottságán, hogy az egész ceremónia titokban akar történni. Leült a dohányzóasztalkája mellé és hangtalanul, szájára szorított kézzel, rázós vállal nevetett:

— Hogy strapálja magát — gondolta. — Csak nem hiszi, hogy csakugyan el akarom rabolni? Az ember próbálkozik . . . Mizzi, a szobalány, még mindig a régi jó márka. Es nem is keltenek hozzá faltörő kosok. Csak füttyentek neki. . .

És kikémlelt az ajtón. Csak Triebowtól félt, aki nagyon megnehezítette az életét; a két fiatalabb dobermanban valóságos kémeket tartott. Minden lépését ellenőrizték és elárulták. Most csak a két idős volt a hallban . . . Azoktól nem fél. . . Tudja róluk, hogy azoknak csak a papára kell vigyázniok . . .

VII. EGY ELRIASZTOTT HAPPY END.

Az utolsó hetek kaleidoszkópszerű tarkasága csak sietteti az idő múlását. Minden nap tartogat valami szomorú vagy örvendetes meglepetést.

Füzes néhány nappal a Kunnál történt látogatás után elhagyja Berlint. Juditot utoljára látja el jótanáccsal. A kislány az utolsó napok egyikén bejelentette neki, hogy jövőre más egyetemre akar menni. Csendesebb, kisebb forgalmú városba. Mit ajánlana neki?

— Menjen Lenzburgba — tanácsolja Füzes kinyilatkoztató hangon. — Én is ott indultam. Meglátja, milyen jó lesz ott magának. Eleinte talán egyedül lesz, de majd megszokja azt a kedves, ósdi fészket... — És elnézett a Judit feje felett, ki az ablakon, túl a háztetőkön, mintha valami nagyon kedveset látna ott. . . — Menjen Lenzburgba. . .

Röviddel Füzes elutazása után Kunt is elbocsátották a szanatóriumból, azzal az utasítással, hogy amily gyorsan csak teheti, meneküljön a szénfüstös, benzinbűzös nyári fővárosból hegyi levegőre. Judit bolond kis ragaszkodó szíve nagyon fájlalta ezt az újabb veszteséget. Félt is, hogy gyenge lesz a búcsúzásnál. Mosolyogva rázott kezét Kunnal, kikísérte egész az Olvasókör kapujáig, főleg azért, hogy a búcsúzás után ne kelljen az urak közé visszatérni. Mikor Kun befordult a sarkon, Judit azonmód, kalap nélkül, nekivágott az utcának. Nem volt nála semmi, csak kis ezüst retikülje, melyben zsebkendőjét tartogatta. Ezt óvatosságból hozta magával, mert tudta, hogy ha egyedül marad, elsírja magát.

Estefelé valósággal kétségbeejtette Vácit a rossz kedvével. Egyáltalán nem tagadta, hogy Kun után bánkódik. Váci gondolatban a fejét

vakarta: talán mégsem a mittlihochdeutsch a legveszedelmesebb ellenfele . . . ?

Rieger egy délben elmondja, hogy délutánra egy friedenauai elemi iskola tanulóit látja vendégül. Az iskola ez évben nyílt meg, magánintézet, sőa gondnokság dísztagja. Az évvárlat alkalmával meg akarja vendégelni az első évfolyam apróságait.

— Tizenkilenc gyermek lesz nálam. Fogócskázni fogunk a kertben. Én kerek számot akarok. Juditka lesz a huszadik. Solymosdi úr, — fordul a fiatal költőhöz — maga annyit dolgozik mostanában, ráférne egy kis pihenés: hozza ki nekem Juditkát. Jó?

Judit ma a szokottnál is gyámoltalanabb. Dél-előttjét egy végzetes nyelvbotlás rontotta el. Rieger ingerkedett vele. Ráfogta, hogy szorgalmatlan, mert még nem tudja az egész Nibelungéneket kívülről, jóllehet ezt a második félévben már tudni kellene. Judit szabadkozott. Apján kívül eddig még nem beszélt idősebb férfival a tisztelet és barátság hangján s ezért, mikor azt akarta mondani: «de, tanácsos úr kérem . . . », így mondta:

— De, Apuka kérem, ne . . .

A nyelve megbénult ijedt szégyenében. Rieger felfogta a nem neki szánt megszólítás melegét, elmosolyodott, majd látva a kislány oktalan zavarát, egész a haja tövéig elpirult. Judit figyelmét ez nem kerülhette el. Soha nem látott ilyen felnőtt férfit — szerinte: már nem is fiatal embert — elpirulni. Csak nem neveletlenség, hogy Riegert «apukának» szólította? . . .

Rieger ekkor már hangosan nevetett:

— Látják, urak, milyen szép nagylányom van nekem.

És megcirógatta a Judit haját, arcát. Judit nem húzódott el tőle. A férfi szép világosbarna

szeme mosolyogva, nyíltan nyugodott rajta. A szeizmográf meg sem mozdult. Mintha az apja keze siklott volna végig az arcán és állán. Vagy mintha csak a szél cirógatta volna.

Délután a Körben találkozik Solymosdival. A költő nincs elragadtatva a meghívástól. Ha meggondolja, nem is a személyének szól. Rieger nem hívhatta meg Erdódi Juditot kíséret nélkül. Elvégre mégis csak nőtlen ember és Judit mégis csak fiatal hölgy.

Közel a Schlachtenseehez vezető erdei úton áll Lilienberg tanácsosék villája. A földszinti traktust a család lakja. A bezárt duplaajtók, leeresztett zsaluk vaksága jelzi, hogy nincsenek itthon. Swinemündében nyaralnak. Az emeletet Rieger bérlí.

Vendégeit az ebédlőben fogadja. Fehér nyári öltöny van rajta: frissen borotvált arca ragyog a jókedvtől. Nincs egyedül: két felnőtt vendége is van a gyerekeken kívül. Az egyik az iskola fiatal osztálytanítója, lelkeszemű, keményarcélú, beszédes fiatalember, a másik vékonypénzű, negyven körüli úr, arcára szinte rá van száradva a bőr. Keveset beszél és sokat cigarettázik. Valami egyetemi tanár.

Lent a kertben uzsonnára terítenek. Judit, mint a társaság egyetlen hölgy tagja, az asztalfőre kerül s a háziasszony tisztét tölti be. Ehhez különben is meg van szokva. Riegernek az utóbbi időben nem egyszer voltak teázó vendégei a Kör igazgatói szobájában s ilyenkor mindig behívta Juditot. Eleinte reszketett kezében a sandwiches vagy süteményes tál, később már rutinra tett szert és nélkülözhetetlen lett ilyen alkalmakkor. Most is egész otthonossággal látja el az asztalt. A friss levegőn mindenkinek ízlik minden. Rieger megelégedetten nézi a pusztítást, melyet a gyermekek vajban, jam-ben, gyümölcsben véghez visz-

nek. Nem győzi kínálni őket. Teljesen lefoglalják az apróságok, a felnőttekkel nem is törődik. Nagyszerűen tud a gyermekekkel bántani. Beszélget, nevetgél velük, apróra kikérdezi őket. «Mint egy óvónő» — súgja oda Solymosdi Juditnak és Rieger felé kacsint.

Öt óra után leszedik az asztalt. Rieger «hol az olló»-t akar játszani s a társaság az előkertből a ház mögé vonul, ahol több a fa. Csak Solymosdi és az egyetemi tanár marad az asztalnál. Politizálnak. Judit és a tanító úr a legnagyobb lelkesedéssel vesz részt a játékban. Csakhamar rájönnek, hogy túlsokan vannak ehhez a játékhoz. Az apróságok alig győzik lábbal.

«Blinde Kuh! Blinde Kuh!» — kiabálják néhányan. És Rieger azonnal átszervezi a játékot szembekötősdire. A kis fenyves csupa visongatás és kacagás. Rieger bekötött szemmel tapogatózik a középben, egy kisfiú meghúzza a kabátját, utána kap, de már bottal ütheti a nyomát. Végül mégis csak elcsípi a gyereket, aki mint szemtelen légy, egyre körülugrálja őt. Ez három perc alatt egy kislányt fog el varkocsánál fogva. A kislány svindlizik: a laza kötelék alól látja a lábakat. Egy perc sem telik belé és elcsípi a tanító urat, ez ismét Riegert kaparintja meg, akit szivarfüstje árul el. «Ebből az a tanulság, — állapítja meg a tanácsos — hogy az ember soha se szivarozzék, ha szembekötősdit játszik». Eldobja a szivarját és hagyja, hogy a tanító bekösse a szemét. Egyszerre két gyereket csíp el. Ki legyen most már a vakmacska? A kérdés eldöntetlen marad. Rieger úgysis fegyverszünetet ajánl, mert a gyerekek már fáradtak.

Valamennyien leheverednek a fűbe. A tanító most produkáltatja az apróságokat. Egy kis Willy kezdi meg a sort. Félénken áll fel, hátát egy

fenyőfának támasztja és akkorákat nyel ijedtében, mintha akasztófa alatt állna:

«Leise-ziehturch-meinge-müt
lieblichesge-läute . . .»

Anni Walzmüller knixet vág ki Rieger előtt:

«Ich-gingim-Waldeso-fürmich-hin
Und-nichtszu-suchendas-warmein-Sinn.»

Azután valamennyien elénekelik, jól neki-nyujtva a hangot, mint a rétestésztát:

«Ein-Männlein-stehtim-Wal-deso-still-und-stumm.
Er-hattaus- lauter- Pur-purein-Mänt- lein-um.
Wermag-wohldas-Männlein-sein?
Dasdort-stehtim-Walda-llein
Indem- purpur-ro-o-oten-Män-te-lein».

A gyermekhangok sokáig himbálódnak a fák ágain. A tanító úr kontrázása elvész a visszhangban. Rieger balkarjával könyököl a fűben, jobb-
jával üti a taktust. A végén pedig tapsol és gratulál a tanítónak. A nagyvárosi kövezethez, emeletes bérlakásokhoz szokott gyermekek talpa alatt ég a meztelen föld; ugrálni, játszani akarnak. «Fogócskát, fogócskát»—kiáltja Willy iménti sikerétől elkapatva. Körbeállnak, kiszámolják a fogót;

«Meine-Mu, meine-Mu, meine-Mutter-schickt mich her,
Obder-Ku, obder-Ku, obder-Kuchen fertig war».

Szőke, fehérszempillájú gyerekekre esik a választás. Megállapodnak egy fában, az a «ház»: aki idefut, az fedezve van. Valamennyien neki-iramodnak. Nemcsak a fogó elől futnak nagy visongatással, de egymással is versenyeznek. Rieger legelői fut. A gyerek utána veti magát. Fialat, egyes lábai nyílsebesen röpítik a nagy ember nyomába. Rieger úgy fut, mintha az életét kellene menteni. Ügyesen siklik el üldözője orra elől, kitér a fák között, átugorja az árkot. Mintha nem is játék lenne csupán, olyan komolyan kerül a

fogó veszedelmes közelségét. Mert van ennek a versenyfutásnak komoly jelentősége is. Az erejét akarja megmérni. Még nem szabad őt utólélni. A nyolcéves gyereknek nem szabad utólélni az aranykorát élő férfit. Az még nem lehet olyan fejlett, hogy a fiatalság fölényével közelítse meg. És ha mégis elfogja, akkor ez annak a jele, hogy az ő ereje van hanyatlófélben. Még nem szabad . . . A gyermek kifűl, liheg. Rieger észreveszi. Ekkor felülkerekedik benne a jóság: gyengébbel áll szemben. Kezére játssza magát a gyermeknek, csakhogy annak öröme legyen. A gyermek diadalmas kiáltással kapja el a kezét és naiv örömmel cipeli a felnőttet, mint egy zsákmányt, a többiek közé. Most Rieger a fogó.

— Szaladjon, mert megfogom! — kiáltja Juditnak, aki eddig nem vett részt a játékban. Egy fához lapult, hogy a nyargalászó gyermekek fel ne döntsék. Rieger szándékosan veti magát utána. A gyermekeket nem akarja megszorítani: elemében érzi magát, pár lépéssel akár melyiket megfoghatja. Ilyen olcsó sikerre nem pályázik. Judit mégis csak többet bír, mint a kislányok. Legalább van kivel mérkőznie. A lány futni kezd. Először azt hiszi, hogy Rieger csak ijeszti. Pár lépést tesz, hátrafordul: Rieger, úgy látszik, csakugyan őt szemelte ki áldozatául. Hát azért sem! A futás jól is esik. Inkább ugrik, mint szalad. A szél szembeccsap. Rieger már a háta mögött dobog. Most nekilát, előre veti magát. Növeli a sebességet, a kacagás lelkendezéssé válik, torkába fűl. Már liheg, de a lábai még bírják. A távolság ismét nő köztük, a többiek messze mögöttük maradnak. Rieger kamaszos csörtetéssel üldözi. Még az hiányzik, hogy itt a rövidebbet húzza! A lány mindjárt eléri a fát, melynél biztonságban van. Hogy a tizenkilenc éves lábak mégis csak többet érnek! Nem lehet, hát nem lehet,

hogy ne érje utól. Nem aggastyán ő még. S még hozzá egy lány legyen fürgébb, erősebb! Pedig úgy látszik ... Ha nem feszíti meg minden erejét, Judit eléri a fát. Rieger már fáradt: a kisfiú is meghajszolta, Judit pihenten kezdte a versenyt. De azért már rajta is látszik, hogy ereje alábbhagy. Világoskék grenadinruhájának rövid, bő ujja, habos szoknyája lobog a szélben, köré csavarodk és gátolja a futásban. Fonatai nyakába lógnak, mozdulatai elvesztik könnyed bájukat, ernyed, nagy lendüléssel törtet az alig tíz lépésnyire álló fa felé. Rieger már alig lát az iramtól. Három hatalmasra szabott ugrással mögé kerül. Még mielőtt a lány kinyújtott karja a fát érinthetné, Rieger elkapja a kinyújtott kart, másik kezével pedig a lány felső testét. Kifulladásra, tizenhat éves amatőr-labdárúgók kielégült becsvágyával rántja el a céltól, mint élettelen tárgyat. Arcán kamaszos öröm világít. Nyitott, erős szájában nevetnek a fogak.

— Itt a fogó, itt a fogó! — kiáltja győztes lihegéssel és erősen magához szorítva viszi zsákmányát. Szorosán a hóna alatt fogja a lányt, keze kíméletlenül tapad a bordáira, fiatal, izzó melle alatt. Egyszerre, mint tüzes vasra hulló pőrölyütéseket, tenyerében fogja fel a szívdobogását . . . Judit érzi a szorítást. Szíve mélyén, a férfi ujjai alatt megkondulnak a vészharangok. A szeizmográf veszett vibrálással földindulást jelez, aztán felmondja a szolgálatot. Az obszervatórium összedűl, az ösztönök ajult, ijedt örömmel engedelmeskednek a pillanatnak . . .

A gyermekek körülugrálják őket. Rieger keze lecsúszik a derekán, megpörgeti a lányt, akit a kacagó gyerekek ingerkedve szólítanak fel, hogy vegye őket üldözőbe.

— Ki vagyok én? — kérdi Judit ezen az éjszakán és felül ágyában.

A szoba bútorai álarcot viselnek a holdfényben. Az élükre állított díszpárnák sunyin guggolnak a díványon, egymás felé fordulva, egymásra torlódva, mint egy csapat kíváncsi gnóm. A tükör szárnyas oltárként csillog a fal hosszában, a csillár fémláncolata sötétbe vész, az opálfényű gömbök a levegőben lebegnek.

— Ki vagyok én?

Milyen ördög játszott veled? Mi történik benne? Mi történik körülötte? Mi tartja fogva gondolatait, ha este leteszi a könyvet? Miért kísérik lépten-nyomon ismeretlen ördögök? Vájjon más lány is ilyen, mint ő? Más lány is így viselkedne Vácival szemben? Hogy türelmetlenkedik, mikor mellette van! Hogy süti a tekintete, a kézfogása! És mégsem tudja elkergetni magától. Vájjon igazán csak jóságból tűri meg maga mellett? Azért nem akar neki fájdalmat okozni, mert fél az Istentől? Nem. Nemcsak a lelkiismerete fűzi őt Vácihoz. Neki *kell* Váci. Az a Váci, aki távol van tőle. Ha nem látja, mindig melegebben gondol rá. Hálás neki a szeretetéért. Kell ez a szeretet. Talán meg sem tudna lenni már nélküle. Vájjon más lányok is szeretik éjszaka azokat, akiket nappal legszívesebben eltaszítanak maguktól? Nem szerelmes belé, sohasem akarna a felesége lenni, de jó, hogy itt van, hogy törődik vele, hogy ébren tartja a hiúságát, női önbizalmát. Ezért nem akarna hozzá rossz lenni.

Olyan szörnyen szégyenletes dolog, ami őt itt érte. Egész megbolondítják a férfighítoriák. Ha az apja tudná! Hiszen tulajdonképpen nem történik semmi, de a puszta tény, hogy neki gondolkoznia kell, férfiakon kell gondolkoznia, riadt meglepetéssel tölti el. Talán nem is normális, hogy ma ennyire megrémítette Rieger játékos féktelensége. Egyszerre felfedezi, hogy ő tulajdonképpen «érzéki» lehet. Biztosan az. Kü-

lönben nem tudná úgy kihozni sodrából a férfi legcsekélyebb közeledése. Vagy minden lány ilyen? Vájjon nagy hiba az, ha az ember érzéki természetű? És ő valóban ilyen? Istenem . . . legjobb, ha az ember nem fürkészi önmagát és nem gondolkodik ilyesmin: ez már magában is erkölcsstelenség. Igen. Most érzi, hogy benne kárbavész az apja tiszta nevelése. Feneketlen mélységű kút van lelkében, melyre apja követ hengerített. Soha senki nem nézett a kútba, nem is tudják, hogy létezik. Soha senki nem beszélt neki ezekről a dolgokról, melyek most, hogy egyedül van annyi idegen férfi között, időszerűvé lettek. Szinte azt kell hinnie, hogy szeretni bűn s a testi vágy szégyen ... Ez az a kút, melyre követ hengergettek. És ő ezt a követ most meg akarja mozgatni. Szeretne a kútba nézni. Ki tudja, mi van benne? Az apja sokat beszélt neki arról, hogy mit szabad és mit nem szabad az embernek tennie. Mire kell az embernek törekednie. Miben áll az ember embersége ... Az ember ... az ember . . . mindig csak az ember... Tizennégy éves korában kívülről tudta már az emberséges ember evangéliumát. De abban sehol sincsen meg, hogy bűn-e az, ha egy tizenkilenc éves lány fogócskát játszik egy sokkalta idősebb férfivel. Vájjon át kell-e szégyenkeznie ezért egy éjszakát? És ha igen, miért nem szégyenkezett nappal?

Neki sohasem magyarázták meg, mi az éjszaka, ő most már mégis tudja. Az éjszaka az az idő, mikor a bútorok álarcot öltenek s az emberek levetik álarcaikat. Mikor nappali ruháinkkal együtt levetjük a lelkünket takargató cifraságokat is és kibújik meztelen, igazi énünk. Mikor a jók jobbak mint valaha s a könnyek olcsóbbak s a rossz rosszabb mint valaha s a vér is olcsóbb. Amikor az, ami nappal csak kedves, most kívánatos; amit nappal szégyelünk

megkívánni, az után éjszaka kitárjuk karunkat; akiket nappal elküldtünk magunktól, azok után éjszaka könnyes sóhajokat menesztünk. Vájjon mindenki így van-e az éjszakával? . . . Kivel beszéljen erről? Az apjával? Még elgondolni is szörnyűség! Az anyjával? Lehetetlen! Az anyja sohasem beszélt vele úgy, mint tapasztalt nő az éretlenebbel. Még a legszükségesebb felvilágosítással sem látta el, mikor egyszer rászorult. Az anyja szégyenlősebb, mint ő. Nem tudja, sohasem fogja megtudni, mit temettek a feneketlen kútba. Kincset rejt-e, melyért érdemes lenne leszállani, vagy pedig a bűn hulláját fedi a kő és jobb, ha sohasem bolygatják? . . .

Milyen szép, milyen tiszta és sima volt az élete. Milyen szép lenne még ma is, ha nem jött volna Váci, aki felkavarta benne a szunnyadó titkokat. Legalább szerelmes tudna lenni, ha már ilyen érzékeny benne az ösztön s ily könnyen reagál. Érti, hogy nagyon tudna szeretni, de nincs kit. Olyan szabadon lengenek benne a vágyak, mint az opálgömbök, amelyeknek most a sötétben nincs láncuk, mely a mennyezethez kötné őket. Az ő vágyai sem tudnak gyökeret verni. Csak röpködnek és menekülnek azok elől, akik felébresztik őket, a helyett, hogy hozzájuk szállnának. Vájjon ez a dolgok rendje? így vannak mások is az ő korában, az ő helyzetében? Miért is nincs egy barátnője, okos, bátor, őszinte lány? Talán fel fogja keresni az Ittigent és szorosabbra fűzi az ismeretséget.

Kint már szürkül. A fák súlyos lombozata nehezen különül el az éjszaka fekete alaktalanságától. Zilált fejjel ácsorognak a ház előtt, mint az éjszakai lumpok, a szélső, ritkás ágak beköszönnek az ablakon. Az opálgömbök többé nem szabadon lengő fénylabdák. A lánc kemény vonalakkal bontakozik ki.

A hajnal kijózanító tisztasággal rendet teremt ...

A gnómok párnákká dudorodnak vissza, a tükör élettelen bámulja vissza a dolgokat, a bútorok színekkel telnek meg.

A hajnal rendet teremt. . .

Megint egy nap lesz . . . Középfelnémet gyakorló óra. Ki tudja milyen szép verset fog Sieber kiválasztani. . . Hála Istennek, nincs semmi baj. Nem szabad mindennek olyan nagy feneket keríteni. Ha meggondolja, minden szép és érthető. Milyen szép volt ez a tegnapi délután is. . . Mikor a gyermekek elmentek, Rieger ismét a lakásába vitte őket. A dohányzója erkélyes. Judit kiment az erkélyre és Rieger utána jött: «Látja, itt töltöm én az estéimet egyedül. Kiülök ide és kokettálok a Cassiopeiával». Azután kijöttek a többiek is és leültek a nádfonatú székekbe. A pesti tanár Adyról kezdett beszélni, ő még személyesen ismerte. Rieger is.

— Szereti-e Adyt? — kérdezte Rieger Juditot.

— Most már szeretem, — vallotta be — de persze, még mindig több, amit nem értek benne, mint amennyit felfoghatok. Hanem amit megérték, azért nagyon hálás vagyok neki. Minden benne van az ő költészetében, amit az ember az életről valaha is elgondolt. Mintha mindenki helyett beszélne.

— Mit mondott magának Ady az életről? Olyat, amit már maga is elgondolt? — Rieger mosolygott, de a szeme kételkedően függött rajta. — Maguk aligha találkoztak valaha is a világfelfogásukban. Mit mondott Ady maga helyett? — sürgette, nem fölényesen, inkább kíváncsian vizsgáztatva, mint a gyermeket, akinek nem hisszük el, hogy megtanulta a leckét.

Judit, akit ez a délután extázisban tartott, most nem tudta, hogyan mert ennyi okos ember

között beszélni. Arra is emlékszik, hogy a «világ-felfogás» szó nagyon imponált neki. Eddig nem is tudta, hogy neki ez is van. Emlékszik, hogy lesütötte a szemét, de a hangjába szilárdságot erőszakolt, mikor idézni kezdett:

«Jó, mert süt a nap,
 Felhőzik a felhő,
 S tán kicsi, furcsa
 Szerencsével el jó
 A holnap is,
 A mánál mindig különb holnap . . .»

«Dal a boldogságról.» Ez a címe ennek a versnek ... Az urak hallgattak. Egy sem volt, aki mosolygott volna. A szemük körül, a pillantásukban ott bujkált a lélek időelőtti törődöttsége. Ők nem ezt írták ki Ady költészetéből az életük zászlajára. Szinte hihetetlen, hogy átolvastak ezen a strófán. Talán csak rosszul értelmezte a kislány és nem veszi észre benne az iróniát. Ezek a sápadthomlokú, gazdagsorsú férfiemberek nem elégednek meg a «kicsi furcsa szerencsével», melyet a holnap ígér.

Rieger szólalt meg legelőször, csendesen, apás mosollyal:

— Kicsi furcsa lány maga — és megsimogatta a haját. Az érintése megint olyan volt, mint a szélcirógatás.

Hét órakor felkerekedtek. A pesti tanár is velük tartott. Rieger elkísérte vendégeit. Nem azon az úton mentek, amerre jöttek. Lejtős kis erdei ösvényen a Schlachtensee felé tartanak. Rieger csónakot bérel, hogy átvigye őket a tavon. A másik parton sínek futnak, vonattal mehetnek haza. Judit fél a mély, fekete tó vizétől. Úszni nem tud; honnan is tudna? Rieger biztatása csak még jobban ijeszti: «Ne féljen, kihúzom én magát, ha a csónak felborul.» Nincs más mód,

ha nem akar itt maradni, mint hogy beül a csónakba és végig reszketi az egész utat. Háta mögött Rieger evez, szemben vele a pesti úr, e mögött pedig Solymosdi mártogatja az evezőt a Schlachtensee feketészöld vizébe. Rieger nem fér a bőrébe. «Jön a cápa!» — kiáltja és hátrabillenti a csónakot. Judit könnyörögve fordul hátra hozzá. Ebben a percben a csónak másik orra billen: most Solymosdi a cápa. Judit titokban elmond egy alkalmi fohászt, mely bizonyára a köveket is megindítaná. Úgy látszik, ennek köszönhető, hogy a két könnyelmű evezős mélyreszántó evezőcsapásai mégis csak kilendítik a csónakot a cupogó, sasos partra. Ott búcsút vesznek Riegertől, aki visszafordul és eltaszítja a csónakot...

Judit most már álmos. Lehunytt szemhéja alatt már rendszertelenül hemzsegnék a képek. Még látja Riegert, amint megfeszített karokkal, hátrahajtott fejjel szembevez a hunyó nappal, de már nem a partról nézi, hanem szobája ablakából. Most megzörgetik az ablakát. Moritz Frank-Frankenfels benéz és énekelve szól hozzá: «Az életet ismerni kell és annak ellenére szeretni. Tudja mit mond Romain Rolland? Azt mondja: nyissa ki az ablakot!» Erre ő csúfondárosan szól vissza: «Hogy képzeled a kis Moritz?» A báró ekkor lehull az ablakról, ő pedig leül az íróasztala elé, hogy középfelnémetet tanuljon, de nem tud, mert Váci mindegyre kitépi a könyvet a kezéből. Viaskodnak. Először csak tréfából, azután mind hevesebben. Váci kihajítja a könyvet a földszinti ablakon, ő pedig utána ugrik, hogy felvegye, de az ablak ekkor már nem földszintes és ő hull. . . hull, hull. . .

Váci levelet kap otthonról. Loli írja, a húga, mint rendesen. Már nagyon várják haza. Az

apja beteg. Csak a szokásos asztmatünetek kínozzák, de az anyja nagyon nyugtalan. Nincs teljes bizalma az orvosokban, csak a fiát szeretné már itthon látni. «Mama miatt jól tennéd, ha ott hagynál csapot-papot és jönnél.»

Váci ismeri az apja változékony egészségi állapotát. Otthonról mindig beszámolnak neki. Nem az első eset, mióta Berlinbe jött, hogy apjának rohamai vannak, de most jobban nyugtalanítja a dolog, mint azelőtt. Lehet, hogy csak azért, mert ez az első eset, mikor kifejezetten hazahívják. Egy percig sem veszi a dolgot fontolóra: hazamegy, az csak természetes, hogy hazamegy. Az anyja miatt. Az ügy persze sok teketóriával jár. Elsősorban a Charitée-n kell megtenni a távozással kapcsolatos intézkedéseket. Ma éjjel még inspekciós lesz. Betegeit át kell adni a helyére kijelölt kartársnak. Azután jönnek a köteles búcsúlátogatások, rendőrségi lejelentkezés, szakkönyvvásárlások, műszerek beszerzése, vámhivatal, — mindez legjobb esetben két napot igényel. Holnapután este talán már indulhatna. Csak-hogy ... Mi lesz Erdődi Judittal?

Az utóbbi időben olyan zavartalanul élvezte barátságát, hogy elodázta a nyilatkozatot, mintha attól félt volna, hogy elriasztja a lányt. Rájött, hogy a lány nem szereti, ha nővoltára figyelmeztetik. A múltkor félóráig nem lehetett belőle egyetlen szót kicsalni, mert előzőleg, — éppen Kunról és a tüdőbetegségről volt szó — Váci ezt a kijelentést merte megkockáztatni: «Maga e tekintetben meg lehet elégedve. Ilyen széles, erős vállakkal! Ilyen pompás mellkassal! Micsoda tüdeje lehet magának!» — «Ne elemezzen engem!» — förmedt rá Judit haragos zavarral és előre sietett, hogy Váci ne láthassa őt. Hát ilyen ez a lány Vasárnap múlt egy hete, hogy hosszú délelőtti séta után betértek a Weiss-csárdába.

Juditnak nagyon tetszett a mulatságos nevű étterem, de attól a perctől kezdve, hogy a pincér nagyságos asszonynak szólította, egy falat nem ment le a torkán. Olyan szörnyű az, ha valakit az ő feleségének tartanak?

Azóta nagyon vigyáz, hogy közeledése szigorúan a barátság színezetét viselje. Nagyon sokat járnak együtt. A színiszezonnak már vége van, az estéket sétálva töltik. Az út az egyetemről Charlottenburgba egyre hosszabb, mert egyre nagyobb kerülőket tesznek, egyre nagyobb pihenőkkel. Judit ilyenkor nagyon kedves. Olyan szívesen beszélget el vele. Most, hogy Kun nincs itt, neki mondja el, hogy miért szeret az Altstadtban járni, mit írt az apja, hogy jövőre Lenzburgba megy, hogy tegnap mikor a rokonait látogatta, megkergette egy kutya, hogy őt eredetileg az orvosi pályára szánták, de ő sohasem bírt volna egy boncolást végignézni, hogy most Gerhart Hauptmann «Görög Tavasz»-át olvassa, hogy nagyon szereti a tejet, s hogy mennyire fél a haláltól ... Váci mindenre bólint. Azután jönnek a kérdések: Vannak-e Vácinak testvérei? Jó tanuló volt-e az iskolában? Igaz-e, hogy a vakokat gyógyítani lehet? Mi lett azzal az öreg emberrel, akit tegnap beszállítottak a klinikára és hirtelen operálni kellett? Ma is olyan sokáig kellett várni a Kempinskyben? Amilyen kifogyhatatlan a beszédben, olyan kifogyhatatlan az érdeklődésben is. Semmi sem untatja. A legbonyolultabb szemgyógyászati kérdések éppen úgy érdeklik, mint az aznapi menü vagy egy leszakadt kesztyűgomb. Ez igazi asszonyi vonás. Egy férfi sokkal türelmetlenebb. Azt a lényegtelen dolgok, melyekből pedig a napi létadag össze van kotyvasztva, betegítik. Ma már ő sem bosszankodik, hogy tegnap a szobaasszony vasalás közben kiégette egyik mellényét. De tegnap, frissiben, annyira

bántotta a dolog, hogy el kellett mondania valakinek. Csoda, ha Horváth nem rendült meg a mellény vesztén? Csak ennyit mondott valódi berlini megütközéssel: «Nanu?» Judit több őszinteséggel segített neki megütközni és felháborodni. Mindjárt a fejét kezdte törni, hogyan lehetne segíteni a szerencsétlenül járt mellényen. Mit kívánjon még tőle? Ha a felesége lenne, akkor sem vehette volna jobban szívére a dolgot.

És most, mikor már megszelídítette, részben magához idomította, részben hozzáidomult, mikor minden olyan szép, nyugodt mederbe kezd tereledni, most hagyja itt?

Vette a kalapját és berohant a Körbe. Judit nem volt ott Csak félóra múlva nyitott be Tubánszkyval és Felekyvel. Élénk tárgyalásukból Váci azonnal megtudja, miről van szó. Tubánszky körülbelül egy hét múlva hazautazik és Judit is vele megy. A határon majd vár rá az apja. Ha Tubánszky nem utazna ugyanazon a vonalon, Erdődinek egészen Berlinig kellene a lányáért jönni. Még nem tartja annyira önállónak, hogy Berlintől Tócsáig egyedül utaztassa. A félévnek ugyan még nincsen vége s az egyetemen még javában folynak az előadások, de Judit beszélt már Sieber professzorral, aki hajlandó őt már most levizsgáztatni. Most, hogy az időt így megkurtította, alaposan neki kell feküdnie a középfelnémetnek. Váci a fogait szeretné vicszorítani dühében. Már megint a középfelnémet! És minek itt ennyi ember, mikor ő most mindjárt beszélni akar Judittal, hogy a Charitée-ba mehessen.

—Csak azután ne udvarolj majd Juditkának az úton! — inti Feleky barátját a pipája mögül.

—Sajnos, én az úton nagyon hasznavehetetlen vagyok — biztosítja Tubánszky, két kezét keskeny mellére téve, szabadkozó előrehajlással. — Ilyenkor rám illene őseim neve Méltóztatnak

talán tudni, hogy az én nevemben metathesis, vulgo hangátvetés történt: «Tubánszky» — azelőtt: «Butánszky». Nos, rám a vonatrázás abszolút butító hatással van. Csekély elmém ilyenkor összeáll, mint a zurbolt tejszín.

Úgy mondja ezt, mint aki biztos benne, hogy úgy sem hiszi el senki. Tubánszky agya valóságos világítótest. Ez a Butánszky-paródia csak saját nagyságának tükrözése, pillanatnyi leereszkedés, Mátyás király Gömörben . . . Váci szeretné már betömni a száját, esetleg fejen legyinteni, hogy csekély elméje . . . , nahát csak lassan a testtel, ki látott már ilyen türelmetlenséget? A jámbor kis Váci nem ismer magára. Ekkor Schroder doktor, Rieger titkára, aki valami vastag könyvből szorgalmasan jegyezget, félénk köhögéssel jelzi, hogy nem tud dolgozni a zajban. Elhallgatnak. Feleky és Tubánszky az újságok között turkálnak, Váci kérő pillantással szegődik Judit mellé.

— Ne dolgozzon ma már. Szenteljen nekem egy kis időt.

Judit bólint, veszi az aktatáskáját, köszön és elhagyja a termet. Váci már a kapuban megkezdí a mondókáját.

—Nézze Judit, én levelet kaptam otthonról Hazahívnak. Holnapután este utazom. De nem szeretnék úgy elmenni...

—Miért hívják haza?

—Beteg az apám. Az anyám nyugtalan.

—És mi baja van az édesapjának?

—Asztma, régi astma. Rohama volt.

—És maga miért nem megy már ma este? Rögtön? Azonnal? Mi keresni valója van egy fiúnak itt, ha az apja otthon beteg? Na hallja ...!

Olyan hamisítatlan a részvéte, a felháborodása, a sürgetése, hogy nem lehet neki úgy felelni, ahogy szeretne. «Mit keresek? Megoldást keresek.

Magát keresem már harmadik hónapja, tíz éve, kezdettől fogva.» Ilyesmitől elmegy az ember bátorsága, de a kedve is, ha Juditra néz. Csak Kun betegségének hírére lett ilyen árkos a szeme a rémülettől. Váci hálás a lánynak, amiért ennyi szíve van, de Judit idegenkedve, értelmetlen fejcsóválással nézi. Még elgondolni is kétségbeejtő, hogy az ő apjának valami baja lenne. Hogy csak a leje fájjon, ő máris hazarohanna, ha csak rossz álma lenne az apjáról. Váci pedig itt sétál mellette, holott tudja, hogy az apjának asztmárohamája volt. Ilyen rossz szíve van? Vagy ennyire szereti őt? Haragudott rá, megvetette, de hálás is volt neki.

— Azonnal fogjon hozzá az előkészületekhez és utazzon haza. Engem ma nem szabad kísérnie, mert időt veszít. Stadtbahnon megyek. Ha mindent elintézett, hívjon fel telefonon. Majd ki-megyek az állomásra. El ne menjen nekem búcsú nélkül!

Kezet ráz vele és eltűnik a friedrichstrassei állomás feljáratánál. Váci tehetetlenül áll egy ideig. Bánja, hogy a lány részvétét nem használta ki. Ámbár lehetetlen volt abban a percben beszélni. Juditban több tisztesség volt, mint benne: nem tartotta összeegyeztethetőnek jövőről, boldogságról beszélni ugyanakkor, mikor az apja betegségére gondol. Vagy csak a kényes, döntő beszélgetést akarta elodáznia? Ettől a lánytól minden kitelik. De hát akkor miért volt csupa ragaszkodás és jóság a hangja, mikor fenyegette: «el ne menjen nekem búcsú nélkül?»

Két nap múlva mindent elintézett. Egy vagyont költött taxira, hogy letudja búcsúlátogatásait. Este felhívta Juditot. Tudta, hogy a lány most minden idejét otthon tölti és a kollokviumra készül. A dobermanok üvöltve feleltek a telefoncsengetésre. Judit a világért nem ment volna

ki a hallba, míg Triebow el nem távolította a szörnyetegeket.

—Halló! Váci? Elkészült mindennel?

—Igen. Elég súlyos eset volt. A búcsúlatogatások, a rendőrség, a vámhivatal..., de szerencsére elintéztem.

—Ma este tehát utazik.

—Szó sincs róla, Judit. Nem utazom, míg nem beszéltem magával. Ma már késő van. Esik is, maga bizonyára nem jönne be a városba. Hol van holnap?

—Nézze, Váci, ez nem járja. Magának haza kell mennie. Kell. Ha egyszer hívták! Micsoda fia maga az apjának? Honnan indul a vonata? Legyen kint előbb, még elbeszélgethetünk.

—Nem lehet. Még nem csomagoltam. Hála Istennek, nincsen semmi baj Mindig átmegy rajta. Azóta értesítettek volna. A levél még csak nem is express jött. Holnap este utazom. Bízva rám, a lelkiismeretemre, hogy jó gyermek vagyok-e vagy sem. Sürgönyöztem, hogy a napokban megyek, és ez annyi, mintha már otthon is lennék. Az anyám mindjárt megnyugodott.

—És a beteg?

—Sajnos, én úgy sem kezelhetem. Régi baj. Az apám szívós szervezete nagyszerűen állná, de nem tud magára vigyázni. Képes kijátszani a környezetét egy szivar miatt. Szenvedély... Judit... ez is szenvedély... Az én apám: amit megkíván, arról nem tud lemondani egykönnyen ... Hol lesz holnap?

—Holnap? Holnap van a nagy nap. Délelőtt vizsgázom, délután előadásom van. Az indexemet alá kell Íratnom, nem paklizhatom ... Várjon csak .. Mondjuk hat órákor, az egyetem kijáratánál.

Judit kelleetlenül teszi le a kagylót. Most már másodszor hallja Vácitól, hogy «beszélni akar vele».

Nem esett a feje lágyára, hogy ne tudja, miről. Nem a cserebogarak halhatatlanságáról. Váci «komolyan» fog vele beszélni. Meg lehet bolondulni ettől a gondolattól. Mit tegyen? Mondjon «nem»-et? Megveri az Isten, ha egy embernek fájdalmat okoz. És *ezzel* el is vesztené Vácit. És ő szereti Vácit. De azért nem akarna hozzá feleségül menni. Az nagyon, nagyon komoly lépés. Még nincs itt az ideje. Pedig Váciból, ha nem fogadja el az ajánlatát, sohasem lehet neki jóbarátja. Sohasem tudna neki megbocsátani. Sohasem tudná belőle elvonatkoztatni a lányt és úgy kedvelni őt, mint Kun vagy Füzes. Váci sohasem méltányolta az ő iparkodását, hogy emberré, egész emberré nevelje magát. Váci nem becsülte a törekvését, mint Kun vagy Füzes. Vácitól csak azt hallotta, hogy vigyáznia kell magára, nehogy elhízzon, mert sokat ül, hogy ne húzzon cakkot a hajából, mert kár elfedni a szép, lányos homlokát (csakazértis cakkot húzott!), hogy irígylésreméltó mellkasa van és hogy műveit feleség és művelt anya legyen. Ha ő egyszer megcsunyulna, Váci nem tudná szeretni. O pedig nem tudna a szeretete nélkül élni, mert amilyen bolond természete van, minden akkor kell, mikor már hamvadóban, múltófélben van. Ha Váci sokáig szeretné, talán unná ezt a szeretetet, de ha a férfi unná meg őt (és miért ne? hát ki ő?), kétségbe tudna esni. A szekér, mely után hiába fut ..

Talán azért olyan közömbös, mert túlsímán ment minden Otthon a lányok mamástól futnak egy üyen Váci doktor után, neki a lába elé hullik a szerencse. Váci futott ő utána. Szabályszerű szerelem volt. Filiszter-élmény. Ismeretség, beszélgetés, célzások, pillantások, kézszorítások, duzzogások, kiengesztelődések, vallomás, most következne a boldogító igen, a levélváltás, menyasszonyság (kicsit csiklandozza a hiúságát), há-

zasság, ásó-kapára bízott végtelenség Vácival, aki egyszer mégis eluttogja összes neki szánt gyöngédségeit és akkor meg kell vele öszülni az unalomtól. Igaz, vannak gyermekek. .., de hát ez az éppen . . . Váci. .. Vácival nem tudna úgy élni, hogy gyermekei legyenek.. Akkor pedig inkább férjhez sem megy Túlsókat kívánna tőle a lelkiismerete, ha csak azért, hogy Vácinak fájdalmat ne okozzon, testestől-lelkestől a felesége lenne. Meg kell bolondulni. Nem így képzelte el a lánykérést. . . Azt hitte, annak csak örülni lehet . .

Beletemetkezik a középfelnémet nyelvtankönyvbe és hangosan tanul, elemistás, éneklő-magolással, csakhogy túlkiabálja gondolatait.

Másnap délután hat órakor Váci várja az egyetem előtt. Judit szeme lázasan csillog. Az átvirrasztott éjszaka izgalma, a vizsga sikere, a várakozás feszültsége perzselőre gyújtja. Váci úgy találja, hogy sohasem volt ilyen üde és vonzó. Gratulál neki és udvariasságból érdeklődik a vizsga részletei iránt. Pedig semmi a vüágon nem érdekli, csupán a lány válasza. Most, hogy maga mellett érzi, üdén, jókedvűen, meglegedetten, — majdnem biztos a dolgában.

—Mi újság otthon, Váci? Nem kapott semmi hírt?

—Nem. Ez annak a jele, hogy minden rendben van. Nagyon kedves, Judit. .

—Utazik ma este, remélem? Becsomagolt már?

—Még nem. Nem tudom... — dűnyögi Váci gyámoltalanul. — Attól függ... — Neki-durálja magát elszánt, emelt hangon, mint egy leckének: — Nézze, Judit.. ., én nem vagyok amolyan hosszú legényéletre áhítózó fiatalember. Évek óta keresem az igazit... Meg akarok nő-sülni. ...

— Tudok magának egy jó partit — incselkedik Judit, hogy izgatottságát és zavarát leplezze. Mintha valami tréfás ördög súgná a szavakat: — Vera, a barátnőm . . . Már tizenkét éve vagyunk jóba . . . Nagyon jó parti. . . Csinos, kedves . . . Házilány.. Nem tud mittlihochdeutschot..

Váci már vereséget sejt. Elkeseredett neki-bátorodással döntő ütközetre készül:

— Nézze, Judit — kezdi fanyar nevetéssel, mert a lány szemtelen humora mégis csak tetszik neki — ne akarjon engem a Vera nyakába varrni. Elvégre «amit nem kívánsz magadnak, ne kívánd felebarátodnak». És különösen ne Verának, a barátnőnek. Hagyjon neki békét.. . Nekem maga kell. Ezidőszerint maga és senki más. Hát nem látja, hogy szeretem? Ha Vera éppen ilyen mint maga, akkor behunytt szemmel elveszem. Ha éppen ilyen gonosz és nyelves, ha éppen ilyen szeszélyes és zsarnokoskodó .. Szóval, ha mind-ama női erények birtokában van, amikkel maga kecsgetteti az embert... Félek azonban, hogy Vera egy angyal, ha már tizenkét éve jóba tud magával lenni. Szóval, nekem nem Vera kell, hanem Maga . . .

«Ez baj!» — súgja Juditnak az ördög, de most nem hallgat rá. Vácit egyszerre nagyon kedvesnek látja. Tetszik neki, hogy az első visszautasító célzást nem könnyelábbadt szemmel fogadta, hogy szokott érzélgősségével nem teremtett kényelmetlen helyzetet, hanem szemtelen lett, fölényes, bátor, férfias. Eszébe jutnak az éjszakai fogadkozások. Váci egész jósága. Eszébe jut, hogy Vácinak már mennyi szomorúsága volt életében. Eszébe jut a tarkója.. . Nagy beleegyező hallgatással rámosolyog Vácira és nem gondolja meg, hogy Váci életreszóló ígéretnek tekinti ezt a mosolyt.

— Judit! Kis Judit, hát igazán? . . . Hát el-

mehetek én még e nyáron magukhoz ... mihelyt otthon minden rendbe jött... és megmondhatom a szüleinek is?...

—Isten őrizzen! — tör ki Juditból olyan rémülettel, mintha Váci valami büntényt akarna bevallani otthon. Egyszerre mindennek vége: a jóságnak, a készségnek, az engedékenységnek. Valamit kihagyott a számításból. Azt a pillanatot, mikor a kis, simára fésült, szőke Váci doktor odaáll az ő apja elé és bejelenti neki, hogy feleségül akarja venni a lányát. Ekkor az apja őt is odacitálja és megkérdi, akar-e a Váci felesége lenni. Hm. . . Mit mondjon akkor? Mondja azt, hogy akar? Ez nem igaz ... Egy cseppet, egy gyűszűnyit sem szerelmes Váciba ... De még ha szerelmes lenne, akkor sem tudná az apjának megmondani. Mit mondjon? Hogy a szüleinek akart örömet szerezni, azért megy férjhez Vácihoz, akit derék embernek ismer ..? Az ő apja sohasem mondta, hogy neki örömet szerezne, ha Judit férjhezmenne... Ááá! Szó sem lehet róla.

—Isten őrizz.. — ismétli halkán, nyomatékkal.

Váci szót sem szól. A kapuig hallgatnak.

—Kezétcsókolom, Judit — búcsúzik Váci rutinnal, mintha mi sem történt volna.

—Isten vele. Szerencsés utat. És odahaza minden jókat.

Talán illene bocsánatot kérni, talán illene megköszönni a nagy türelmét és jóságát, de ez nevetéséges ellentmondás: hálával, frázisokkal rakni tele egy kosarat. És különben is olyan nehéz a szíve, mintha ő lenne szerelmes Váciba és ő kapott volna kosarat. Úgy fáj, hogy elveszti...

Kezet fognak. Váci megenyhült haraggal, hosszan tartja a Judit sietősen odanyújtott kezét. A lány hagyja, rámosolyog, bocsánatkérőn, kesernyésen, sajnálkozva, kárpótlón ... Azután be-

ugrik a kapun. Nagy, hallható léptekkel megy a lépcsők felé. Váci utána néz. A lépcsőkön lábhoz eresztett aktatáskával, lecsukló vállal, meghajtott fejjel lassan eltűnik. Fáradt volt?... Sírt?...

*

Megbánásra, megfontolásra nem maradt idő. A sürgöny elment: «Levizsgáztam. Holnap este indulok. Judit». Reggel hat órakor felkel, becsomagolja tetemesen megszorodott holmiját. Könyvei számára vett egy új bőröndöt. Kilenc órakor a rendőrségre rohan, hogy kijelentkezzen. Azt hiszi, hamarosan készen lesz itt is s még a délelőtt folyamán letudja búcsúlátogatásait. Csálódik. A márka végnélküli zuhanása annyira megnöveli az idegenforgalmat, hogy a rendőri hivatal kijelentkező osztályán s a konzulátuson, ahol útlevelét láttamoztatja, hosszú kígyóban kell állani. Egy óra is van, mire mindent elintéz. Nincs unalmasabb időhúzás hivatalos helyiségekben való ácsorgásnál. A berendezés örökös egyhangúsága, a rendszabályokkal és térképekkel teleaggatott falak, a függönytelen ablakok és szőnyegtelen padló, az írkok tucatarca, a topogó lábbal idegeskedő várakozók között az adminisztrációs munka könyörtelen lassúsága végtelenre nyújtja az órákat. Talán már sohasem kerül ki a napfényre. Szinte gondolkozni sem tud. Fel sem tudja fogni, mi történik vele: ma este, még ma este elhagyja ezt a várost. Mindent, mindenkit elhagy benne. Visszavonhatlanul. Az apja már vonaton ül és elébe jön. Apuka! Apuka! Hiszen ez isteni! Holnap hajnalban már kezet csókol neki a határállomáson! Jó így. Jó, hogy nem kell előtte lesütni a szemét Váci miatt... Mennyi beszélhivalójuk lesz. Hogy várja már az anyja otthon! Milyen nagyot nő majd az otthoniak szemében! Azért mégis csak fáj így elmenni.

Kár az íróasztaláért a Körben: kár a szobájáért, kár a rokonokért, akik olyan kevés vizet zavartak és mégis olyan jók voltak hozzá, kár Herta néni zongorajátékáért. És kár a többiekért, akiket most együttvéve és külön-külön nagyon szeret. Riegerért, Felekyért, Váciért, Sólymosaiért, Horváthért, Acsádyért, Schröderért és Tubánszkyért, talán még Altbergért, az utálatosért is.

Egy óra után végre, halálos fáradtan az álldogalástól és loholástól, befut a Körbe, hogy kezet mosson és rendbehozza magát, mielőtt ebédelni megy. Ha ugyan kap még valami ebédet, mire odaér.

Az olvasóteremben senki sincsen. Kezet mos, áttúzi a haját és indul. Az előszobában ekkor kinyílik Rieger ajtaja. A tanácsos kopaszodó, alacsony urat bocsát el. Talán könyvügynök vagy kiadóhivatali ember. Judit lefut a lépcsőn, ki az utcára, hogy minél előbb túlessen az ebéden. Reméli, hogy az urakat teljes számban ott találja és elbúcsúzhatik tőlük. És reméli, hogy nem fogja elbőgni magát, ámbár ezt sohasem lehet tudni...

Mikor a kapuig ér, a régi épület falépcsőit mennydörögni hallja maga mögött. Valaki rohan utána. A sarkon utóléri. Rieger.

—Hát Juditka, igazán elhagy bennünket?

—El — húzza Judit a szót, nyafogósan, mint aki nem szívesen megy.

—Mit csinált délelőtt?

—Jaj, ne is tessék kérdezni. Rendőrség, útlevélláttaozás, pénzbeváltás. Féltízttől déli egy óráig. Hogy mit áll ki az ember ezekben a hivatalokban! Szinte elveszik a kedvét az úttól.

Rieger, — mintha kis iskoláslányát vinné az utcán — balkezét Judit balvállá köré keríti és tréfás kérleléssel hajlik le hozzá:

—Hát. . . maradjon itt akkor. Maradjon itt, kislányom, ha még nem únt meg minket nagyon.

—Dehogy is . . . — hebegi, csakhogy mondjon valamit. — Muszáj hazamennem. Muszáj. És jövőre már vissza sem jövök. Tanácsos úrnak hol tetszik a nyarat tölteni?

Rieger lenevet a kislányára:

—Nem tetszik, de kell. Hogy ne mondjam: «muszáj». Egy bajorországi kolostorba megyek, ahol a levéltár anyagát akarom feldolgozni. Azt hiszem, sok érdekes adatra fogok bukkanni.

—Érdekes lehet egy ilyen kolostorban.

—Igen. Már nem egyszer dolgoztam ott. Hígyje el, az ember néha kedvet kap, hogy felöltse a csuhát és beálljon a szerzetesek közé. — Nevet: — Persze, nem most. Majd húsz-harminc év múlva.

A vendéglőben az urak még teljes számban ülnek körül az asztalt. Az asztalfő üres. Ma nem Rieger, hanem Judit foglalja el. Az étkezés hosszúra nyúlik. Juditot és Tubánszkyt búcsúztatják. Horváth doktor Judit felé fordul és Adyt idézi:

«Szeretem megcsókolni
Aki elmegy...»

Nagy haladás, hogy Judit már nem lát ebben sértést és nem háborodik fel. Ebéd után el akar köszönni, de az urak — jobbra Tubánszkyra való tekintettel — megígérik, hogy kint lesznek a vonathálónál. A vendéglő ajtajában Horváth diszkrétén odaszól:

—Váci kereste délfelé a Körben. Beszélni akart magával. Sajnálta, hogy nem találkozhattak.

—Nem utazott el tegnap este?

Horváth a beavatottak diszkrét mosolyával válaszol:

— Nem. Ma este kint lesz az állomáson. Holnap hajnalban indul egy vonatja, azzal utazik.

Rieger jön oda. Lapos csomagot nyom a kezébe:

— Ezt a könyvet tegye el emlékébe. Maga angolt is tanul, talán érdekelni fogja: Raleigh Shakespeare-tanulmánya.

Judit a Friedrichstrassén nyitott taxit vesz. Mehlerékhez hajtát, hogy elbúcsúzzon. A Tiergarten érettzöld alléin robognak. Egy kicsit fáj a szive. Ez ma már így lesz, ez a szívfájás. Hiába... Mehleréktől a rokonaihoz megy. Egyéb kötelezettsége nincs.. . Pedig mennyien voltak néha körülötte ebben a városban .. . Van itt valahol egy Ittigen, meg egy koreai, és még annyian... Hiába... A taxit elküldi. Rokonaitól Stadtbahnon megy haza. Utoljára.

Megvacsorázik, kifizeti a lakását, borraalót ad a cselédségnek. A Riegertől kapott könyvet becsomagolja, átnéz a szobán, nem felejtett-e valamit itt. Szeme végigsiklik minden bútordarabon és fátyolos lesz. Ott az ablaknál tanult, itt az íróasztalon firkálta naplóját, leveleit. Nini, az ajtó, amelyet elbarrikádózott... Most már mosolyog rajta. Ez is elmúlt. Minden elmúlik. Hogy elröptült ez az év is . .

«Most fűt bolond sok álmom alá
A füstös barna szörnyeteg».

A szobalány taxit hoz. Judit elbúcsúzik a háziaktól. A bárónénak virágcsokrot rendelt még tegnap. A háznép az ajtóig kíséri. A dobermanok sokáig ugatnak, izgulnak a soffőr miatt, aki kicipeli a poggyászt. Azután becsapódik utána az autó ajtaja.. . A kapu előtt az aszfaltot sepri a házfelügyelő Éppen ott, ahol ő tegnap és annyi más alkalommal elbúcsúzott Vácitól. ..

Féltíz. A vonat kidöcög a Bahnhof Zoo-ról. A hidak alatt az esti város szemkápráztató szikrázással nyüzsög. Forgó ékszerkirakat. Lentről

semmi sem hallatszik többé fel: a nagyváros szimfóniája belefűl a vonatdübörgésbe. A Friedrichstrassén felszáll Tubánszky. Az urak mind kint vannak. Váci nincs köztük. Horváth az ablakhoz lép és felszól Juditnak:

— Váci délután sürgönyt kapott otthonról. Azt hiszem, az apja mégis nagyon rosszul lehet, de lehet, hogy már . . . Nagyon meg volt rémülve. Most utazik ő is. Az Anhalti pályaudvarról indul a vonatja. Magát üdvözli.

Judit hangtalanul bólint. Tubánszky elhelyezkedik a fülkében.

— Magának pechje van, Juditka. Jaj de rossz útítársat fogott ki magának! Kutyául fáj a fogam.

Az ajtókat becsapkodják, az urak glédában állnak a Perronon. A vonat zökken. «Kezétcsokolom! Isten veled, Tubi! Szerencsés utat!» A vegyeskórust túlzajongják a kerekek. Az urak kalapjukat lengetik. Judit még látja, hogy Rieger kihúzza az óráját és beigazítja a nagy vasúti óra szerint.

A vonat pedig átrobogja az összes töltéseket és hidakat, az ég utoljára vörös, a gyéribben világított külvárosok felett egyre sötétebb és sötétebb. Egy óra múlva már fekete mezőkön, felvillanó kis őrházak mellett zakatolnak

Tubánszky elkényszeredett arccal ül a sarokban. A foga gyilkosan fáj. Judit kölnivizet vesz elő, — «az Isten áldja meg» — azzal hűsíti a fogát.

Hallgatnak. Judit töpreng.

Vájjon mi történt Váciéknál?

Vájjon hibás-e ő? Oka-e, hogy Váci most félve, lelkiismeretfurdalásoktól gyötörve robog az éjszakában? Szinte látja a fülke sarkába húzódva, álmatlanul, szótlanul, tépelődőn. A tarkója biztosan fáj . .

A vonat robog, robog, robog.

Az égen fekete felhők csapódnak össze, mint

bársonyfűggöny súlyos redői. Igen ... A függöny legördül... Valami elmúlik most... Vége az első felvonásnak. És mégsem történt semmi...

Jól van ez így. Eljő a holnap is...

Vájjon mit hoz?

Hová repíti a vonat, ha eljön az ősz? Mert haza már csak vendégségbe megy...

Milyen emberek, élmények, győzelmek vagy kudarcok várnak rá?

Csúcsok vagy lejtők jönnek-e?

A vonat robog, robog, robog. A kerekeknek hangja van:

Judit, hová? -----

Judit, hová?-----

*

Az Anhalti pályaudvarról ugyancsak féltíz-kor indul egy vonat. Váci doktor hálókocsit vesz, pedig a szemét le se tudja hunyni. De egyedül akar lenni, mert nem bírja az idegen arcokat, a beszédet maga körül. A tarkója fáj.

A vonat robog, robog, robog.

Mi történt otthon?

Vájjon megérte-e Erdődi Judit, hogy most önvád és lelkiismeretfurdalás között döcög, döcög, végtelen lassúsággal, ismeretlen fájdalmaik felé...

Vájjon mi van otthon?

Képzeletben szinte tolja, még örültebb nyargalásra nógatja a gyorsvonat kerekeit. Tagjai égnek a képzelt munka lázában.

A vonat robog, robog, robog. A kerekeknek szava van: «siessünk, siessünk, úgyis késő, — siessünk, siessünk, úgyis késő...»

S a két vonat — egymástól egyre távolodó pályáján — belefut a szürkületbe.

*

Kelet felől gyorsvonat gördül a határállomásra. Az apa fürkészsve néz ki az ablakon. «Mikor jön a berlini gyors?» Az egyenruhás hivatalnok szalutál: «Még teljes ötnegyed óra».

Erdődi huszonnyolc órája van úton. Megmosdik, megberetvélkozik. Az étteremben hideg tejet töltet egy kétliteres termoszba: legyen az útra, ha Judit megszomjazik. Olyan nagyon szereti a tejet, ő maga még nem reggelizik. Majd csak együtt.

Háromnegyed hatkor kisétál az állomás elé. A virágárosok már kint ülnek friss áruikkal. Egy csokor rózsát vesz. Kiáll vele a perronra. Bajszatlan bohémszája körül a Judit dévaj mosolya. Enyhén pocakosodó magas alakjával, fehér fejével falusi lelkészre, vagy talán kedélyes apaszínészre emlékeztet. Minden öt percben megnézi az órát...

Hat óra elmúlt tíz perccel. Messze a sínek zengeni kezdenek. A pályaőr zászlót lenget. A lát-határ, maga a földrehajló ég nyílik meg és füst-felhőbe burkolva kiszáguld belőle a mozdony, a berlini gyors mozdonya és hozza, hozza, hozza ...!

TARTALOM.

	Lap
I. Amig a kocsi előáll	5
II. A bútorozott szoba	45
III. Asina élményeket gyűjt	78
IV. Asina világképe	104
V. Asinát felfedezik	127
VI. Asinát egész komolyan veszik	174
VII. Egy elriasztott happy end	212